

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slagelse som militært domicil

Ved Kaptajn H.K. Nielsen

Slagelse som militært domicil

Ved Kaptajn H.K. Nielsen

Udgivet af
Slagelseegnens Kulturkreds
1979

**Copyright 1979:
Slagelseegnens Kulturkreds og H. K. Nielsen.**

ISBN 87-997121-2-1

Tidligere har Slagelseegnens Kulturkreds udgivet:

Slagelsebogen 1968. (Udsolgt)

Slagelseegnen 1972.

Mennesker og miljøer i det gamle Slagelse 1976.

Forord

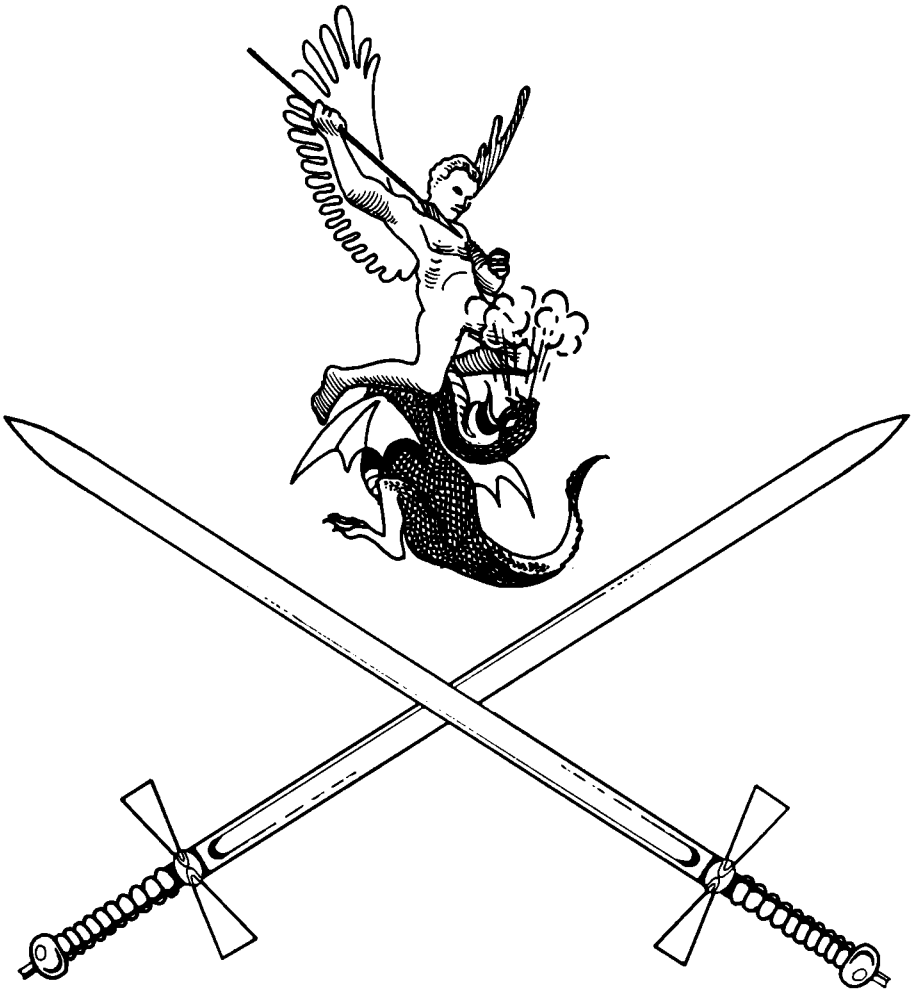
Slagelseegnens Kulturkreds håber med denne bog at have fundet et emne, der vil interessere mange. Igennem århundreder har garnisonen været en del af Slagelses liv, og helt fra Trelleborg-tiden har der været soldater på egnen. Derfor har kulturkredsen taget dette emne op ved at udgive militærhistorikeren, kaptajn H. K. Niensens manuskript. Foruden det militærhistoriske vil man i bogen finde meget lokalhistorisk stof af mere almen karakter.

Redegørelsen må ikke betragtes som udtømmende. Forfatteren har i vid udstrækning benyttet sig af trykte kilder: Aviser, tidsskrifter og bøger, men har ikke haft tid til rådighed til også at dykke så grundigt ned i arkiverne, som han kunne ønske sig.

Bogen skal tages som et eksempel på kulturkredsens nye udgivelsespolitik: Man vil nu tage specielle, lokalhistoriske emner op i stedet for de brede, almenne beskrivelser.

Vi skylder Lokalhistorisk Arkiv for Slagelse og Omegn, lærer Jens Christensen, overkonstabel J. de Fries og Uddannelsesmaterielkontoret på Antvorskov Kaserne tak for udlånte billeder og for anden værdifuld hjælp.

Slagelseegnens Kulturkreds
oktober 1979
Jørgen Kanding

*Sct. Johannes's Åbenbaring,
12. kapitel, vers 7-12.*

Indholdsfortegnelse

1. <i>Tiden før Slagelse blev militært domicil</i>	Side
a. Mennesker i området 2000 år før vor tidsregning	11
b. Trelleborg ved Slagelse	11
c. Det ældste Slagelse	13
d. Vendernes hærgning i Vestsjælland	13
e. Valdemar den Store og hans hær	15
f. Ridderne på Tårnborg	15
g. Marsk Stig og nordmændene i Vestsjælland	16
h. Borge omkring Slagelse	16
i. Skat i stedet for krigstjeneste	17
j. Valdemar Atterdag	17
k. Dronning Margrethe den Første og Slagelse by	18
l. Begyndelsen til Slagelse Borgervæbning	19
2. <i>Slagelse som et domicil for landsknægte</i>	
a. Tilværelsen i landsknægtthærene	20
b. Religionskampen begyndte på Antvorskov	23
c. Forholdene under Grevens Fejde	25
d. Slagelse og Antvorskov under Frederik den Anden	26
3. <i>Forholdene på Christian den Fjerdes tid</i>	
a. Slagelse by omkring år 1600	29
b. Den nationale hær oprettes	30
c. Slagelse måtte sy uniformer til den nationale hær	30
d. Forholdene efter Christian den Fjerdes nederlag	31
e. Slagelse under Torstensonkrigen 1644-45	32
f. Generalmønstring og bavnene gøres klar	33
g. Indkvarteringsbyrden skulle lettes	33
h. Både by- og landbefolkning inddeles i kompagnier	35
4. <i>Slagelse under krigen med Sverige 1657-60</i>	
a. Udskrivning af soldater til krigen mod Sverige	35
b. Gyldenløves Dragoner og Rantzaus Rytterregiment i Slagelse	36
c. Svenske dragoner i Slagelse den 13. februar 1658	36
d. Carl X Gustav kommer igen	38
e. Svenskerne udskrev danske til den svenske hær	38
f. Svenskerne drog på plyndringstogter og udskrev brandskat	39
g. Slagelse bys bønsskrift til Carl X Gustav	41
h. Svenske beskyttelsesvagter	44
i. Blev Slagelses piger voldtaget eller var de svenske horer?	44
j. Der var også frihedskæmpere (snaphaner) på Slagelseegnen	45
k. Svenske soldater som døde i Slagelse	45
l. Slagelse efter svenskekrigen	46
m. Svenskerne forlader Slagelse den 6. juli 1660	47

5. <i>Landeværn og indførelse af ryttergårde.</i>	
a. Indkvarteringen hos byens borgere 1662	48
b. Christian den Femte indførte det nationale rytteri	49
c. Værnepligtige gør sig til kromænd og dyrekvaksalvere	49
d. I Slagelse var der stor alarm på grund af tyverier	51
6. <i>Regimenter som i perioder indtil 1866 havde Slagelse og Antvorskov som domicil.</i>	
a. 3. Sjællandske Rytterregiment i Slagelse 1679	53
b. Sjællandske Regiment havde to grenaderkompagnier i Slagelse 1689	53
c. Prins Frederiks Regiment havde et kompagni i Slagelse	54
d. Livgarden til Fods havde et kompagni i Slagelse 1698	54
e. Vestsjællands nationale Regiment oprettedes den 4. oktober 1700	54
f. Sjællandske nationale Dragonregiment	55
g. 1. Jyske nationale Rytterregiment til Slagelse 1715	55
h. Jyske geworbene Infanteriregiment i Slagelse 1716	55
i. Det vestsjællandske nationale Dragonregiment oprettet 1717	56
j. 5. Jyske nationale Rytterregiment får stabskvarter i Slagelse	56
k. 3. Jyske nationale Rytterregiment til Slagelse 1723	57
l. 2. jyske Rytterregiment var knyttet til Slagelse i over 100 år	57
m. Slesvigske Kyrasseregiment havde et kompagni i Slagelse 1761	59
n. Prins Frederik Ferdinans Dragonregiment i Slagelse 1808	60
o. Anden bataljon af Fynske Regiment i Slagelse 1809	61
p. Livregiment lette Dragoner i Slagelse 1810	61
q. Holstenske Skarpskyttekorps i Slagelse 1810	61
r. Jyske Skarpskyttekorps i Slagelse 1812	61
s. Kronens Regiments bataljoner kom til Slagelse 1812	62
t. Skarpskyttekompagni af Sjællandske Jægerkorps i Slagelse 1813	62
u. Skematisk tidsmæssig oversigt	63
7. <i>Antvorskov bliver rytterdistrikt 1717.</i>	
a. Indretning af Antvorskov Slot til ryttergods	65
b. Rytteriet blev sat på karantænevagt	67
c. Officersduel i Slagelse den 7. december 1731	67
d. Antvorskov Ryttergods nedlægges og sælges 1774	71
e. Lægdsforordningen af 14. september 1774	73
8. <i>Indkvarteringsforholdene i Slagelse 1775-1807.</i>	
a. Indkvarteringskommissionen ser på forholdene i Slagelse	74
b. Slagelse Garnisons soldater 1780-1807	75
9. <i>De militære straffe og begravelser i Slagelse.</i>	
a. De militære straffe i middelalderen	79
b. Soldaternes fangehul og krigsforhør i Slagelse	81
c. Christian den Femtes krigsartikler	82
d. Militære begravelser i Slagelse	84
e. Kriegergraven på Sct. Mikkels kirkegård	86
10. <i>Slagelse under krigen med England 1807-09.</i>	
a. Engelske soldater i Slagelse	88
b. Spanske soldater i Slagelse 1808	91

11. <i>Slagelse i tiden 1810-1848.</i>	
a. Slagelses militære øvelsespladser indtil 1866.	94
b. Store militærstyrker i Slagelse og Vestsjælland 1808-14	95
c. Livet ved eskadronen i Slagelse omkring 1820	96
d. Kaptajn anlægger badeanstalt på Antvorskov Slotsparcel 1845	98
e. Major underviste i bygnings- og ornamentstegning i Slagelse.	99
12. <i>Kongelige eskorter på Frederik den Sjettes tid.</i>	
a. Kong Frederik den Sjette i Slagelse 1815	100
b. Frederik den Sjette og dronning Frederikke i Slagelse.	101
c. Lensgreve Carl og prinsen af Slesvig-Holsten-Bech og kronprinsen af Sverige i Slagelse	102
d. Prins Christian Frederiks besøg i Slagelse	102
e. Frederik den Sjette inspicerede Slagelse i 1831	102
f. Edsflæggelse på Slagelse Nytorv til Christian den Ottende.	103
13. <i>Slagelse under 3 års krigen 1848-50.</i>	
a. Slagelse protesterede mod værnepligtsloven af 1849	104
b. Slagelse under optakten til 3 års krigen	105
c. Slagelseborgernes transport af soldaterne 1848	106
d. Svenske tropper i Slagelse 1848	107
e. Slagelse skulle levere heste og vogne	107
f. Heste fra Det frivillige Jægerkorps solgtes i Slagelse	107
g. Indsamlingsarrangementer foranlediget af 3 års krigen	108
h. De indsamlede gaver til soldaterne.	108
i. Slagelse kommunalbestyrelses indsamling af subskription	109
j. Udstillinger i Slagelse i anledning af 3 års krigen	110
k. Slagelseborger som faldt ved Isted 1850	110
l. Mindefester i Slagelse i anledning af 3 års krigen	111
14. <i>Kongens Stald i Slagelse.</i>	
a. 2. Dragonregiment til Slagelse 1852.	112
b. Der skulle være bygget kaserne i Slagelse i 1860.	113
c. Slagelse ønskede at få kavaleri	114
d. Kongens Stald i Slagelse	115
e. Prins Christian (senere kong Christian IX) inspicerede.	116
f. Slagelse by lover en ombygning af rytterstalden.	116
g. Der nedsattes en komité, om der bør opføres en ny stald	117
h. Komiteens udtalelse om Kongens Stald	118
i. Rådstueforsamlingen behandlede komiteens udtalelser	119
15. <i>Krigen 1864 og Slagelses sidste tid som ryttergarnison.</i>	
a. Slagelse i 1864.	120
b. 4. Dragonregiment kom tilbage til Slagelse i 1864	123
c. Slagelse blev bange for at miste sin garnison.	123
d. Slagelse Dragoner hjalp ved tumulter på Antvorskov	124
e. Slagelse nedlægges som ryttergarnison	126
f. Kongens Stald nedbrydes	126
g. Der opførtes et ridehus syd for Kongens Stald	127
h. 34. Forstærkningsbataljon i Slagelse fra 1867 til 1878.	127

16. Slagelse ønskede igen at blive en garnisonsby.	
a. Slagelse byråds forhandlinger med regeringen	128
b. Overenskomst om opførelse og benyttelse af kasernebygninger	135
c. Liste over løst inventar til fire kompagnikaserner	139
d. Godtgørelse i stedet for kvarter til underofficerer	140
e. Øvelsesplads til Slagelse Garnison i 1912	142
f. Der ville komme 90 befalingsmænd til Slagelse i 1913	143
17. I 1913 blev Slagelse igen militært domicil.	
a. Slagelse igen garnisonsby 1913	144
b. Regimentsmusikken i Slagelse fra 1913 til 1923	145
c. Der oprettedes en speciel rekrutskole i Slagelse 1915	145
d. Sikringsstyrken i Slagelse under 1. verdenskrig	148
e. Slagelse Garnison efter hærloven af 7. august 1922	149
f. Eksercerpladser i Slagelse 1936-38	151
g. Udvidelse og modernisering af Slagelse Kaserne 1938	152
h. Slagelse Garnison bevogtede frimærkeudstilling	154
18. Slagelse under anden verdenskrig.	
a. Sikringsstyrken indkaldes	155
b. Slagelse Garnison i foråret 1940	157
c. Tyskerne overtager Slagelse Kaserne	160
d. Forholdene efter den 29. august 1943	164
e. Faldne i Slagelse under anden verdenskrig	168
19. Forholdene i Slagelse efter anden verdenskrig.	
a. Slagelse Garnison efter anden verdenskrig	175
b. Slagelse bliver igen en regimentsgarnison	177
c. Kong Frederik den Niendes besøg i Slagelse	180
d. Slagelse Kaserne nedlægges	182
20. Slagelse får Danmarks mest moderne kaserne.	
a. Antvorskov Kasernes tilblivelseshistorie begyndte i 1945	185
b. Slagelse skulle atter være regimentsby	185
c. Charlottedal kommer ind i billedet	187
d. Forsvarsministeren lover ny kaserne 1954	188
e. Der bevilges penge, men kasernebyggeriet ændres	188
f. Kaserne ved Antvorskov Hovedparcel (Parcelgården)	188
g. Planen om en ny kaserne opgives	190
h. Øvelsespladsen udvides	191
i. Ny kaserne til panserenheder	191
j. Slagelse byråd enig om en ny kaserne ved Charlottedal	191
k. Antvorskov Kaserne detailprojekteres	192
l. Kasernebyggeriet påbegyndes	192
m. Øvelsesplads til den nye kaserne	193
n. Kasernen færdigbygges og overdrages	195
o. Mellem 5000 og 7000 besøgte kasernen ved indvielsen	195
p. Mindesmærker på Antvorskov Kaserne	199

21. Slagelse bys forskellige militære sygehuse.	
a. Slagelses ældste militære sygehus	200
b. Slagelses gamle kirkelade	206
c. Nyt Garnisonssygehus i Slagelse 1913	207
d. Overenskomst med Slagelse byråd om epidemiske sygdomme	208
e. Slagelse Garnisonssygehus overtages af Slagelse by 1924	209
f. Overenskomst om nedlæggelse af garnisonssygehuset i Slagelse	211
g. Infirmeri på Slagelse Kaserne i 1938	212
h. Infirmeriet på Antvorskov Kaserne	213
22. Dronning Margrethe den Anden og prins Henriks besøg i Slagelse 1976.	
a. Anledningen til det kongelige besøg	214
b. Oversigt over hvorledes det kongelige besøg i Slagelse forløb	215
c. Borgmester Aage Nørgaards tale for de kongelige	217
d. Dronningen blev længere end beregnet	218
e. Den moderne soldats kontakt med Slagelse by	218
f. Udenlandske enheders besøg i Slagelse	220
23. Slagelse Borgervæbning.	
a. Slagelse Borgervæbning i tiden 1500-1599	221
b. Vagthus til Slagelse Borgervæbning på Gammel Torv	221
c. Ny fane til Slagelse Borgervæbning i 1710	222
d. Vagterne var en byrde for Borgervæbningen	222
e. Slagelse Borgervæbning omkring 1750	223
f. Slagelse Borgervæbning til parade for kong Frederik V	223
g. Slagelse Borgervæbning 1762-1764	225
h. Nyordning af Borgervæbningen i 1801	225
i. Slagelse Borgervæbnings forordning om æresvagt af 1807	227
j. Slagelse Borgervæbning efter nyordningen	227
k. Nye uniformer til officerer og underofficerer	229
l. Borgervæbningens øvelsespladser	229
m. Slagelse Borgervæbning fik ny fane i 1850	229
n. Slagelse Borgervæbnings sidste år	230
24. Hjemmeværnet i Slagelse.	
a. Hjemmeværnets forhistorie	233
b. Hjemmeværnsforeningen for Slagelse og Omegn	234
c. Det statslige Hjemmeværn oprettedes i 1948	237
d. Hjemmeværnsgården i Slagelse	239
e. Hjemmeværnsskontoret i Slagelse flyttes	239
f. Hjemmeværnsdistriktets musikkorps	240
25. K.F.U.M.s Soldaterhjem i Slagelse	242
26. Sorø Amts Rejlykorps	247
27. Selskabet »De danske Våbenbrødre for Slagelse og Omegn og selskabet »De danske Forsvarsbrødre for Slagelse og Omegn«	248
28. Soldaterforeninger i Slagelse	256
29. Slagelse Skytteforening oprettedes i 1862	260
30. Officersforening og underofficersforening i Slagelse	261
31. Garnisonskommandanter i Slagelse siden 1913	266
32. Kilder og litteraturhenvielse	267
33. Register	269

Krigere fra den urnordiske tid.
Tegning af F. H. Tot.

Tiden før Slagelse blev militært domicil

Mennesker i området 2000 år før vor tidsregning

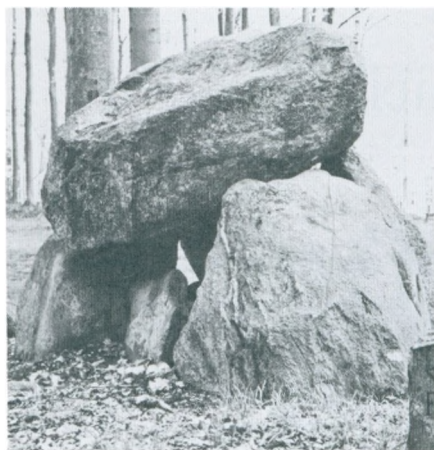
At der boede mennesker i og omkring den egn, hvor Slagelse ligger i dag, allerede 2000 år før vor tidsregning, bevises af de mange fredede oldtidsminder, som findes i egnen omkring byen.

I skovene øst for Slagelse ligger fire langdysser, en runddysse, et dyssekammer og en mindre høj. En af langdysserne er 46 meter lang og har to kamre, det ene med dæksten, en anden »Holger Danskes Begravelse«, har også to kamre, men stærkt forstyrrede; dyssekamret »Det grå får« er velbevaret med dæksten. På bakkekammen vest for Landsgrav findes i en række seks mindesmærker, nemlig langdysse »Kongedysse«, 57 m lang, med et kammer med dæksten, samt fem andre høje, hvoriblandt »Bavnehøj«, »Korshøj« og de to sammenbyggede »Tvehøje«. Ved Holmstrup findes en stærkt forstyrret langdysse. På Valbygårdens marker findes to langdysser, et dyssekammer og ni høje, hvoraf flere er anelige og velbevarede. Ved Lille Valby den store, men forgravede »Bavnehøj«. - Ved Nationalmuseets gravninger i tomten af den i 1775 sløjfede landsby Store Valby er det konstateret, at denne kunne føres tilbage til vikingetiden. Affaldsgruber viser, at stedet også har været beboet i yngste stenalder. Ved Antvorskov er gjort et tydeligt depotfund af halsringe, bæltter med mere fra bronzealderen.

Trelleborg ved Slagelse

Slagelses mest kendte fortidsminde fra vikingetiden ligger på næsset, hvor Tudeå og Vårbyå løber sammen, nemlig vikingeborgen »Trelleborg«, vel det største og mest monumentale anlæg, vi kender fra vor oldtid. Ved de undersøgelser, som Nationalmuseet foretog i årene 1934-42 opdagedes, at der også på stedet har været en betydelig boplads fra stenalderen, fra midten af jættestuetiden (ca. 2000 år før Kristus), ligesom der har været bebyggelse i ældre jernalder (lidt før Kristi fødsel). Ved undersøgelserne fandtes et stort antal oldsager fra vikingetiden, der viser at Trelleborg har været beboet fra omkring år 950 (måske før) indtil omkring år 1050 efter Kristus.

Formålet med Trelleborg må have været militært, en befæstet kaserne, hvor vikingehæren kunne opholde sig, når den ikke var på togt. Bygmesteren må have været en af de store vikingekonger, men det vides ikke hvem. Det er dog sikkert, at borgen har eksisteret på Svend Tveskægs og Knud den Stores tid.

»Det grå Får« i skovene øst for Slagelse. Foto: J. de Fries.

Rekonstruktion af vikingeborgen »Trelleborg«. Foto: J. de Fries.

Den anselige vikingeborg var omgivet af en fem meter høj cirkelformet jordvold, som har været gennembrudt af 4 portåbninger, anbragt nøjagtigt i verdenshjørnerne; inden for volden har der ligget fire karreer med fire huse i hver. Disse huse havde alle ens størrelse, 29,4 m, og form, med udbuede vægge og delt i tre rum, et stort midterrum med ildsted i midten og mindre rum ved enderne. Imellem karreerne, fra port til port, gik plankelagte færdselsveje, en i nord-syd og en i øst-vest. Af selve husene er intet bevaret, kun de aftryk i jorden, som tømmerværket har efterladt. Mod øst har borgen været beskyttet af en vandfyldt grav, ved de andre sider af åerne, ad hvilke der har kunnet sejles til og fra Store Bælt. Mod øst uden for voldgraven lå en forborg bestående af 15 huse af lignende form, men lidt mindre, anbragt således at deres længdeakse peger ind mod borgens centrum, samt en gravplads og en mindre vold med foranliggende grav, der har beskyttet hele borganlægget mod øst. Det hele er udført med en overraskende, næsten matematisk præcision.

Uden for selve borganlægget er efter udgravningen af borgen forsøgt bygget et vikingehus i fuld størrelse, således som det kan have set ud, med stavbyggede vægge, en udvendig svalegang og et spåndækket tag.

Efter at Trelleborg var fundet, blev man opmærksom på mange ting. For det første så man pludselig, at dansk forskning og dansk historieskrivning hidtil havde haft et galt billede af den danske vikingetid. Det var åbenbart ikke ukultiverede og lovløse horder af banditter, der erobrede England. Det var tværtimod en temmelig trænet, skolet militær- og flådemagt med orden og organisation, og med en viden og et greb om det tekniske, som er helt forbløffende, men der hersker dog uvished om, hvorvidt Trelleborg har været kaserne eller en træningslejr i forbindelse med erobringen af England, eller om den har været opført som en borg, der var rettet mod indre uroligheder.

Det ældste Slagelse

Det vides med sikkerhed, at Slagelse har eksisteret på Trelleborgs tid, og altså længe før kristendommen kom til Danmark. Historieskriveren Saxo kalder byen for »Slaglosa«, men på latin kaldes byen ellers i reglen »Slaulosia«, som er et gammelt landsbynavn på Slauløse. I den ældste tid har befolkningen øjensynligt boet i større eller mindre landsbyer, og var i det store og hele et bondesamfund. Der var omkring år 650 ingen skel mellem en krigerklasse og en jorddyrkerstand. Alle fri mænd var krigere, og alle var arbejdende bønder. Godt nok regnede de visse arbejdere for simple end andre og overlod dem det simpleste arbejde, men ingen var fremmed over for krigerhåndværket.

Bonden, der til daglig passede sin gård og kvæg, var selv håndværker og købmand, og efterhånden som den vesteuropæisk-frisiske handel omkring år 700 bredte sig til Norden, opstod der faste markeds- og handelspladser ved de større landsbyer.

Det er karakteristisk for byerne fra denne tid, at de nok opstod ved stærkt befærdede strøg, men at de alligevel krøb lidt i læ og søgte de steder, hvor de ikke kunne overraskes uden videre. Årsagen har været de usikre tider, hvor købmanden så at sige måtte færdes med vægten i den ene hånd og sværdet i den anden.

Efterhånden som handelen udviklede sig, opstod der stærkere bånd mellem byernes bondesamfund, dels var man fælles om de stedlige helligdomme, tingforbund og hærforfatning. Dette sidste har særlig båret de valgte høvdinge og senere konger frem. Af høvdingene og kongen ventede man, at de og han sørgede for opretholdelse af landsfreden, både indadtil og udadtil. Med deres huskarle, kongen med sin hird, var de efterhånden så stærke, at de kunne slå enhver urostifter ned.

Som hærfører havde de krav på størsteparten af eventuelt krigsbytte, og som sådan blev kongen den rigeste af alle bønderne, og efterhånden fik han også ejendomsretten til den jord og det gods, der ikke tilhørte andre.

Vendernes hærgning i Vestsjælland

At Slagelse omkring år 1000 har været en by af format, og derfor også brugt af de danske konger ses af, at der i Slagelse blev slået mønt både under Knud den Store, Hardeknud og Knud den Hellige, men ellers er det den almindelige opfattelse, at det i Erik Lams og Svend Grades kongear var en tilbagegangs- og opløsningens tid, hvor de hedenske vender gjorde alle vande usikre og alle kyster ubeboelige, hvilket blandt andet bevirkede, at den vestlige del af Sjælland næsten var folketom.

Vendernes verden strakte sig fra Kiels fjord til et stykke øst for Oderfloden. Omkring år 1100 plyndrede de handelsskibe, og ved landgang røvede de kvæg og afbrændte gårde. Om Trelleborg blev tilintetgjort under disse plyndrings-

togter vides ikke, men strækningen mellem Slagelse og Store Bælt lå på den tid næsten øde hen.

Under disse forhold måtte befolkningen prøve at tage kampen op, og her måtte de rigeste af bønderne være foregangsmænd. De bønder, som ved vendernes hærgen var blevet fordrevet fra kystområdet, opgav i mange tilfælde at være frie bønder og blev huskarle hos storbønderne.

Fra den tidligste tid var det vedtaget i bondesamfundet, at befolkningen skulle give kongen og hans hird føden, når han drog rundt i landet, hvorfor der i større byer fandtes »Kongsgårde«, hvor kongen boede, når han besøgte egnen. De skulle også levere arbejdskraft, når der skulle bygges de nødvendige borge til rigets værn, og på hans bud møde som krigere til værn for riget, når leding gik og bavn brændte.

Til værn mod venderne uhindrede indtrængen i Vestsjælland blev der ved Korsør Nor i midten af 1100 tallet opført en stærk borg kaldet Taarnborg, og i 1158 fordrev Absalon med sine 18 huskarle ved Boeslunde nogle vendiske røverbander, der kort tid i forvejen var gået i land på den nærliggende kyst. De færreste af venderne undkom, medens Absalon kun mistede én mand.

Omkring samme tid stiftedes i 1164 sydøst for Slagelse det første Johanitterkloster i Norden af kong Valdemar den Store. Denne orden var korstogenses navnkundige broderskab, hvis røde fane med det hvide kors vajede fra mange borge i det hellige land. Når denne orden, hvis hovedsæde var Antvorskov Kloster, nu kom til Danmark, var det sikkert for, at de skulle være vore vejledere under korstogene i Østersøen og omvendelsen af de vendiske lande til kristendommen.

En del af den høj, hvorpå Taarnborg lå. I baggrunden ses Taarnborg Kirke. Foto: J. de Fries.

Valdemar den Store og hans hær

Den gamle regel om, at når leding gik ud, måtte alle frimænd møde til landets forsvar, kunne under kong Valdemar den Store ikke længere gennemføres, og omkring 1160 indførtes den ordning, at ledingspligten gik på omgang mellem bønderne efter deres gårds størrelse. En del af bønderne påtog sig dog en tungere krigspligt, og blev til gengæld helt fritaget for den almindelige leding.

Disse bønder blev kongens vederlagsmænd, »Hærmænd«. De kunne hvert år kaldes i leding, og for det meste mødte de til hest og i brynje.

Denne gamle hird (Vederlaget) blev stammen i den hær, som kong Valdemar den Store opbyggede, men den største tilgang fik hæren fra de stedlige høvdinge og mest kamplystne bønder.

Det er formentlig disse riddere med deres væbnere og svende, som har været stationeret ved Taarnborg. Navnet på borgen må skyldes borgens hovedtårn, der dominerede borgen. Banken, hvorpå borgen lå, ligger 150 meter vest for Taarnborg Kirke. Kirken har hørt med til selve borganlægget, hvilket dens størrelse beviser. Borgen må have haft stor betydning for forsvaret af Vestsjælland, og både Kristoffer den Første og Erik Klippinge har udstedt kongebreve fra Taarnborg. Det er tænkeligt, at de privilegier, Erik Klippinge i 1280 gav Slagelse, er givet på Taarnborg. I privilegierne står der bl.a.: »De skulle ikke gøre nogen hovning ægt eller arbejde imod deres vilje, medmindre kongen befaler det til rigets beskyttelse«.

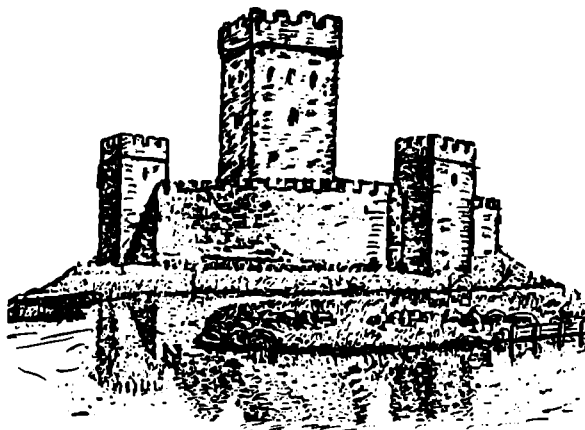
Ridderne på Tårnborg

Det ridderskab, som boede på Taarnborg, har ikke været det helt store, for det rigtige ridderskab kom først til Danmark omkring år 1300, på et tidspunkt, hvor det allerede havde passeret sit højdepunkt ude i Europa. Når der derfor før dette tidspunkt tales om riddere, er det kun betegnelse for hærmænd. De fleste danske adelsmænd blev kun væbnere eller, som det jævnligt hedder på dansk: »Mænd af våben«.

Det menes, at Svend Grathe skal have været den, som først befæstede Taarnborg, og byen, som opstod om borgen, bestod gennem flere århundreder.

I Valdemar Sejrs jordebog registreres i 1231 Taarnborg med Halseby og Bregnæs. Og stedet har sikkert den gang været omgivet af skov og krat overalt helt ud til strandbrinkerne, og bundløse morads fandtes mange steder, ligesom Noret var langt større end i dag.

Middelalderens konger med deres hird har sikkert også opholdt sig i Slagelse by. I hvert fald siger sagnet, at kong Valdemar tog bad i Slagelse, medens at Hellig Anders på sit æsel indlemmede store jordarealer til Slagelse.

Rekonstruktion, som viser, hvorledes forfatteren mener, Tårnborg kan have set ud.

Marsk Stig og nordmændene i Vestsjælland

Efter mordet på Erik Klippinge og på det tidspunkt, hvor Erik Menved kæmpede mod sin faders mordere, som i forening med nordmændene hærgede og plyndrede landet, stormede og afbrændte Marsk Stig og nordmændene Taarnborg og kirken i 1289. Året før havde Erik Menved den 13. december 1288 givet Slagelse sine købstadsprivilegier.

Selv om Taarnborg blev genopført, og der i 1306 igen skal have været en ny træfning med nordmændene, så havde borgen dog mistet noget af sin store betydning nu, da kampen mod venderne var slut.

I 1308 holdt Erik Menved danehof på Taarnborg, og under Kristoffer den Anden har der formentlig for sidste gang været kæmpet om borgen. De fynske og jyske stormænd havde i 1326 rejst sig mod kongen, og han sendte derfor sønnen, Erik, med det sjællandske og skånske ridderskab sammen med nogle tyske lejetropper mod dem, men medens denne styrke lå i og omkring Taarnborg og tøvede med at gå over Store Bælt, gjorde sjællænderne og skåningerne opstand mod Erik og tyskerne. De lagde sig uden om borgen, og denne måtte efter 16 dages belejring overgive sig.

Efter Taarnborg havde mistet sin store betydning i forsvaret af Vestsjælland, blev der bygget en ny borg syd for strømløbet mellem Noret og Store Bælt, og omkring denne borg groede lidt efter lidt byen Korsør op. Taarnborg blev nedbrudt af Korsørs borgere i løbet af det 14. århundrede.

Borge omkring Slagelse

I det 12. og 13. århundrede har der også omkring selve Slagelse ligget flere borge eller vel rettere store gårde, som nu er fuldstændig forsvundet.

Borgen »Rollerup« lå i sin tid lige øst for Slagelse, hvor nu Valdemarskildes mark »Kalven« findes. Den var omgivet af vand, og stod kun i forbindelse

med land ad en dæmning mod vest. På voldstedet, som er fuldstændig jævnet, er der fundet munkesten, lerkarskår og metalgenstande. Den har været i Bille-slægtens og flere lensmænds eje, men i året 1577 nævnes »Rollerup« for sidste gang.

Også nord for Slagelse har der ligget en mindre borg. Den lå ved Skaftetelev mellem Nordrup og Næsby ved Skoven. Denne borg eller »Voldsted«, som det siden kaldtes, ejedes i år 1300 af væbner Bo Tuesen. Voldstedets gårdtomt var aflang og firsidet, ca. 63 × 47 m, og omgivet af grave.

Ved midten af 1700 tallet nævnes endnu ruiner og kældere af bygningen med længer, men i dag er området overpløjet og udjævnet.

Skat i stedet for krigstjeneste

Befolkningens naturlige krigstjeneste blev efterhånden afløst af en skat, men det var naturligt, at denne skat ikke kunne ramme dem, som fortsat ydede krigstjeneste, d.v.s. hirdens medlemmer. Det var også naturligt, at adskillige af de mere velhavende bønder foretrak at træde ind i denne krigerstand, for således at slippe for at betale ledingsskatten.

På denne måde deltes det gamle bondesamfunds frie og principielt ligestillede bønder nu i to grupper. De for ledingsskat fritagne hirdmænd eller krige-re der betegnedes som »frie mænd«, og en langt større gruppe af småbønder, som blev fritagne for krigstjeneste, men til gengæld betalte alle skatter, og efterhånden blev betragtet som en lavere klasse.

Ved denne sociale lagdeling skete der noget aldeles afgørende for den fremtidige historie. Ordningen var nemlig oprindelsen til adelen eller herremandsstanden.

Valdemar Atterdag

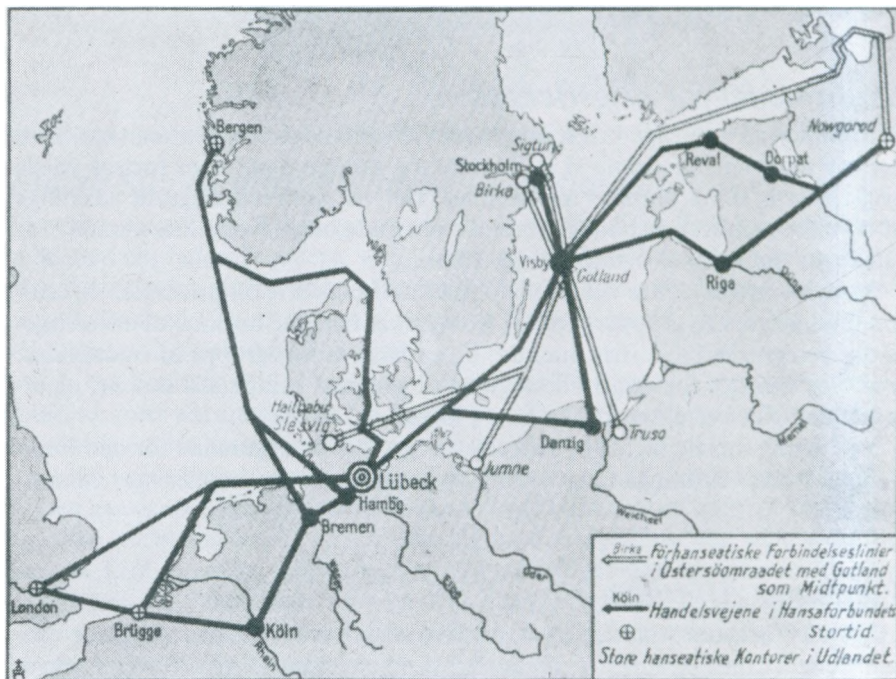
I 1340 var Valdemar Atterdag ca. 20 år. Han stod over for det tilsyneladende håbløse værk at samle og befri Danmark efter den kongeløse tid fra 1332-40. I begyndelsen løb Valdemar storm mod borg efter borg, også Tårnborg, uden held, men efterhånden vendte lykken sig, og i 1346 havde han næsten hele Sjælland, og samme år vandt han Tårnborg.

Han måtte føre mange krige for at samle riget. Ledingsvæsenet var blevet ødelagt og bestod kun af ringe ledingspenge i skat. Herremændene var alene om krigspligten, men havde i lange tider sløset med deres skyldighed. Nu måtte købstæderne stille skibe med mandskab til rådighed for kongen, og dette gjaldt også Slagelse, selv om byen lå et stykke inde i landet. Herremændene blev tvunget til at gøre deres skyldighed, og bønderne blev atter kaldt til landeværn, når det skønnedes nødvendigt.

Efter at kong Valdemar Atterdag var blevet herre over hele Danmark, kom han hurtigt i strid med det i år 1150 stiftede handelskompagni »Hansastæderne«.

Dette handelskompagni, som fortrinsvis bestod af nordtyske handelsstæder, var i løbet af det 13. og 14. århundrede blevet så stort, at det kontrollerede næsten al handel på Nord- og Østersøen.

I Slagelse havde hansastaden Lübeck også fået et varehus og en fast handelsplads, og selv om kongen prøvede at tæmme Hansastædernes indflydelse på handelen, så bevarede de dog deres magtstilling indtil nedgangen satte ind i det 16. århundrede på grund af den danske flåde og den engelske og hollandske konkurrence.

Oversigt over Hansaforbundets magtområde. Efter »Die nordische Welt«.

Dronning Margrethe den Første og Slagelse by

Efter at dronning Margrethe den Første var blevet Danmarks dronning, afholdt hun den 3. maj 1376 danehof i Slagelse. Ved den lejlighed blev Margrethes søn, Oluf af Norge, kåret til konge af Danmark.

Kåringen foregik på Slagelse bys eneste torv, »Gammel Torv«, og ved den lejlighed, hvor rigets mægtigste riddersmænd, biskopper m.fl. har været forsamlet i Slagelse, må der have været en stor militær indkvartering i byen, og efter kåringen holdtes der hyldningsmesse i Sct. Mikkels Kirke for den nyvalgte konge.

Selv om Margrethe rejste meget rundt i sit store rige, var dog Valdemarernes fæstning i Vordingborg dronningens faste bopæl, men hun opholdt sig næsten lige så meget i den store fæstning i Kalundborg, hvor rigets kostbarheder gemtes. Når dronningen rejste mellem disse to fæstninger, opholdt hun sig en tid i Slagelse, hvilket medførte, at hun i 1388 købte sin egen gård i Slagelse af rådmand ud i Slagelse, Niels Boszenn. Denne gård lå østen på Bredegade, tværs over for kongsgården. (Hjørnet af Bredegade og Bjergbygade, hvor nu »Corner« ligger).

Slagelse har formentlig aldrig været befæstet, hverken med mure eller volde, og når man i Slagelse taler om forskellige byporte, så må dette ikke forstås således, som man ellers tænker sig en port. Byens lukke har formentlig kun bestået af led eller bomme. Når ufredstider opstod, og befolkningen manglede beskyttelse, søgte man til byens kirker, hvis tykke mure ydede beskyttelse. I hvert fald indtil artilleriets fremkomst omkring år 1400.

Efterhånden som Slagelse udviklede sig til et trafikalt knudepunkt, mødested, handelsplads og markedsplads, ændres købstadens oprindelige herskerstand sig fra agerdyrkende handelsmænd til også at omfatte en betydelig håndværkerstand med nogle af Danmarks ældste håndværkerlav. Før lavene blev dannet, fandtes der forskellige gilder, hvis opgave oprindeligt havde været at give sikkerhed for liv og lemmer ved at påbyde hævn for enhver gildebroder ved drab.

Begyndelsen til Slagelse Borgervæbning

Slagelse håndværkere udgjorde ingenlunde et roligt element i byens liv. De havde efterhånden alle fået våben og forstod at bruge dem. I løbet af det 14. århundrede var de så småt begyndt at blive organiseret i det, som senere blev Slagelse Borgervæbning, hvis vigtigste opgave var at opretholde ro og orden i selve byen, men skulle selvfølgelig også stå til rådighed for kongen.

En forordning af Erik af Pommern fra 1428 siger således: » . . . efter gammel sædvane og ret, som været have tilforn i landet, at når fjenden kommer for landet, og bavn brænder, og vidiebrand ginge, hvilken i den stad hjemme sad . . . han bør hænges ved sin egen bjælke . . . item hvilken, som udfarer til strandbakke, som fjenden ligger for, og rømmer fra sit banner han blive æreløs og liges ingen god mand«.

Selv om denne forordning blev oplæst for alt folket, så kunne den gamle ordning til landets forsvar ikke opretholdes, og det blev mere og mere almindeligt, at kongen lejede udenlandske professionelle soldater, de såkaldte landsknægte, til at forsvare fædrelandet, og med denne ordning fulgte også borgleje (indkvartering) hos den civile befolkning i de forskellige købstæder, og fra omkring år 1500 blev Slagelse et fast militært domicil.

Slagelse som domicil for landsknægte

Tilværelsen i landsknægthærene

Under unionskrigene lejede kong Hans »Den sachsiske Garde«. Nok havde man før lejet udenlandske tropper, men det havde været rytteri og sammen-skrabet fodfolk. »Den sachsiske Garde« bestod af krigsvante landsknægte, fodfolk, bevæbnet med lange lanser og sideværge, som var samlet og taget i sold (lønning) af hertug Albrekt af Sachsen omkring år 1488, for at bruges mod friserne. »Jeg har aldrig set bedre soldater eller slettere mennesker«, skal en af gardens egne officerer have sagt. Og da denne garde på sin vej fra Sachsen til Sverige krydsede Vestsjælland, flygtede den civile befolkning ind bag skærmende mure.

Tilværelsen var streng og risikoen meget stor i landsknægtenes hære. Når de alligevel sagtens fik mandskab, lå det i, at det på den tid, for en stor del af befolkningen, praktisk talt var den eneste vej til hæder og indtægt. Herremandsvældet havde tvunget bønderne mod trællekårenes grænse, og i byerne spærrede lav- og gildesreglerne for den initiativrige ungdom, hvis flertal blev svende- eller arbejderproletariat under mestertyranniet. Kun i landsknægtenes hobe, var alle lige; der stod man skulder ved skulder under kamp, levede ens og forpligtedes af samme krigsartikler. Der kunne den tapre og dygtige bane sig vej mod toppen uden at snæres af hoveripligtige bånd, gilde- og lavsskrå.

For at holde på byungdommen, så ikke alle de bedste meldte sig i landsknægtenes rækker, ophævede kong Frederik den Første i december 1526 alle lav og gilder, hvilket dog ikke hjalp meget, for købstædernes håndværkere holdt stædigt fast ved de skabte håndværkerlav.

Landsknægtenes tøjleløshed bevirkede, at soldaterstanden blev en foragtet og frygtet kaste, og den isoleredes på mange måder, således var det forbudt gennem lavsskråerne, at soldaterne arbejdede i deres eventuelle håndværk uden for deres regiment, ligesom der som regel aldrig blev tilstået en aftakket landsknægt borgerskab i byen. Følgen heraf var, at de udenlandske landsknægtes indkvartering i Slagelse kun i meget ringe grad kom til at påvirke byens og omegnens befolkning.

I landsknægthærene var det almindeligt, at man drog i krig med koner, kærestere, børn og løbedrenge (landsknægtlærlinge og tjenere) i et vældigt tros.

Det var i begyndelsen ikke nogen ilde skik. Kvinderne var dem som lavede mad, syede, stoppede, plejede sårede og syge, sørgede for adspredelse og hygge, så godt det lod sig gøre, og holdt sammen på fortjenesten. Men med landsknægtenes tiltagende tøjleløshed og umoral faldt kvaliteten af kvinderne hur-

Landsknægte 1567. Tambur og knægt. Tegning af Vald. Møller.

En landsknægtfamilie. Tegning af Hansen-Reistrup.

tig til et lavmål, og ikke uden grund blev trosføreren officielt kaldt »Hurenweibel«, skøgebetjenten. Udover kvinder, børn og løbedrenge, som hørte til trosset, fulgtes en landsknægthær af tvivlsomme profitjægere, marketendere, opkøbere, landstrygere og andre farende folk.

Landsknægtene var ikke blot dyre at have indkvarterede, de var tillige yderst ubehagelige gæster at have i en fredelig by. Folk, der levede med døden som fælle, uden hjem og uden mulighed for en tryk fremtid, måtte stimulere sig med eventyret og kom derved nemt til at forveksle gammen med galskab, fest med fylder og dyd med dårligdom, derom vidner de mange tvekampe såvel mellem befalingsmænd som mellem menige.

Misfornøjelse vakte det også, at de var umådeholdende i deres fordringer til mad og drikke både til sig selv og de gæster, de holdt til i deres kvarterer. Umådeholdenheden var dog for dette århundredes mennesker i det hele taget et særkende; navnlig med hensyn til drikke blev der stillet store fordringer. Det kan således ikke forbavse, at man i 1552 fastsatte, at borgerne ikke måtte give de indkvarterede mere end 6 pottes øl i døgnet, når man ved, at der tilkom klosterfrøknerne i Maribo Kloster på Christian den Tredies tid 2 eller 3 pottes øl daglig.

Det var mest øl man drak; vinen tilhørte hoffet og de højere samfundsklasser. Brændevin blev betragtet som medicin.

Længere henne i århundredet blev det bestemt, at borgerne kunne yde soldaterne kostpenge i stedet for underhold, at de ikke var pligtige til at skaffe senge og underhold til landsknægtenes kvinder, børn og løbedrenge, og at ingen skulle være tvungen til at give landsknægtenes gæster øl eller mad.

Langt værre for borgerne end at bære de økonomiske byrder var dog den umådelige voldsomme fremfærd, som landsknægtene begik, hvor de lå i borgleje. Talrige er de beretninger, der fortæller om drab, slagsmål, vold, voldtægt, tyverier og plyndringer, som fandt sted.

Når der var krig, eller udsigt til krig, var Slagelse som andre danske købstæder forpligtet til at stille folk, enten til kongens skibe eller væbnede karle til hest, i harnisk med bøsser eller armbrøster. Byen måtte også stille vogne til transport af kongens og landsknæghærens materiel og forsyninger.

Da Christian den Anden i 1519 rustede til toget mod Sverige, udskrev han ikke danske bønder til soldater. De måtte i stedet yde store skatter og påtage sig kystbevogtningen. Adelen, lensmændene, bisperne, herreklostrene (herunder Antvorskov) og kongens egne folk udgjorde det danske rytteri, hertil kom, at Slagelse som andre købstæder ved denne lejlighed måtte stille hestefolk, især ridende skytter med armbrøst, desuden hvervedes der både infanteri og rytteri i Tyskland, Frankrig, Italien og Skotland.

Til alt dette skulle bruges en masse penge, og kongen skrev derfor til Slagelse og de øvrige købstæder, om de »frivillig« ville yde ham told af øl og vin? Men hedder det i brevet: »Findes der nogen iblandt eder, som dette ej vil samtykke og indgå, og gør sig stridig, da skikke ham hid. Vi vil selv lade ham straffe efter vedbørlighed«.

I begyndelsen af 1520 gik Christian den Anden over isen fra Sjælland til Skåne, og hans sejrige fremgang endte i Stockholm, hvor han med »Det stockholmske Blodbad« udryddede toppen af den svenske adel. Efter denne uhyggelige hændelse kom han i strid med den danske adel, som nu var bange for, at den bonde- og borgervenlige konge ville lade turen komme til dem.

Den danske adel forenede sig med lybækkerne og de svenske oprørere mod Christian den Anden. Kongen opbød derfor den sjællandske almue til forsvar, og samlede hurtig en hær på 10.000 mand, men ved mønstringen fornåm han skaden af, at han havde forbudt almuen at gå bevæbnet.

Slagelse blev belagt med landsknægte, og byen fik ordre til at stille ryttere og kystvagter langs Store Bælt. Præsterne fik besked på at holde to heste rede til straks at føre det i kirkerne maganiserede skyts til stranden.

På et møde i Viborg den 20. januar 1523 opsigde den jyske adel kong Christian den Anden huldskab og troskab, og opfordrede hertug Frederik på Gottorp til at blive Danmarks konge.

Da Christian den Anden ikke kunne modstå modstanden, forlod han København den 13. april 1523 for at søge hjælp i Holland og Tyskland, hvor han ville hverve flere landsknægte, men til dette skulle der bruges penge, og det havde han ikke, og den 31. maj 1523 kunne hertug Frederik uden modstand gå i land i Korsør, og samme dag fik Slagelse hertugens landsknægte i borgleje.

Det vides med sikkerhed, at Slagelse omkring år 1500 blev betragtet som et militært domicil, og for byen kunne det måske nok også være en ære at have kongen og hans mænd som gæster, og for borgmester og råd en kærkommen

Landsknægte fra det 16. århundrede. Træsnit af Beham 1540.

lejlighed til at fremføre sine ønsker, men det var en dyr fornøjelse, at have de mange hoffolk og soldater på indkvartering med kost, for efter gammel sædvane og ret skulle landets lensmænd og købstæder underholde de hoffolk og soldater, som kongen lagde i borgleje hos dem.

At Slagelse havde kongens landsknægte i borgleje ses tydeligt af et brev, som kong Frederik den Første udstedte på Kalundborg Slot, Sct. Jeronimi dag (30. september) 1525. I dette brev angives, at indbyggerne i Slagelse fritages for at betale den byskat, som de skulle have betalt dette års Mikkelsdag på grund af den store tyngde og besværing, de havde med at underholde kongens landsknægte som ligger der i byen.

Religionskampen begyndte på Antvorskov

Under kong Hans og kong Christian den Anden var der hastig skred i den katolske kirke, og i deres regeringstid var det forbi med de dage, hvor adelssønner kunne sige sig fri af kongens tjeneste og påtvinge dem deres vilje. Adelsmonopol på krigsmagten var også borte. Borgervæbning, landsknægte og en kongelig marine vandt frem, og i købstæderne beskar storborgerne kirkens og adelens privilegier.

Antvorskov Kloster, 1 km syd for Slagelse, var det største og vigtigste af alle Johanitterklostre i de nordiske lande, og dets prior var overhoved for dem

alle. Det var på dette herrekloster, at »Danmarks Luther«, Hans Tausen den 13. april 1525 holdt sin skærtorsdagsprædiken i klosterkirken om retfærdiggørelse af nåde for Kristi skyld uden menneskets fortjeneste.

Under sin landflygtighed kom Christian den Anden i 1523 i forbindelse med Martin Luther, og blev en trofast tilhænger af Luthers lære, og da det efterhånden blev klart, at Frederik den Første ikke ville sætte sin magt ind imod kætteriet, men at han ville stå frit, betød det, at den nye bevægelse kun kunne mødes med åndens våben. Mange katolikker mente endda, at kongen gik lutheranernes veje.

I 1532 vendte Christian den Anden tilbage til Danmark, men blev ved forræderi indsat som fange på Sønderborg Slot, og året efter døde Frederik den Første på Gottorp Slot uden at arvefølgen var sikret, hvorfor det adelige rigsråd overtog regeringsmagten. I dette råd havde prior Eskild fra Antvorskov fast sæde. Ved rigsrådets overtagelse af magten blev Danmark for en kort periode en adelsrepublik, og katolicismen fik igen overtaget.

Rigsrådet sammenkaldte til herredag i København, hvor der skulle vælges ny konge, men her var der stor uenighed. Adelen ville vælge Frederik den Førstes ældste søn, hertug Christian af Holsten, men da man vidste, at han var tilhænger af Luthers lære, ville gejstligheden vælge hans yngre broder, Hans, som de mente at kunne oplære i den katolske tro. Borgerne og bønderne, som under Frederik den Første havde lidt under adelens tyranni, ville have Christian den Anden tilbage, da de vidste, at han var adelens fjende og borgernes ven. Det eneste man kunne blive enige om var at holde en ny herredag i midsommeren 1534.

Antvorskov klosterruin. Resterne af det gamle kloster blev udgravet i tiden 1887-93. Foto: Leif Toft Jakobsen.

Forholdene under Grevens Fejde

Da Danmark nu var uden fast styrende hånd, så hansestæderne med Lybæk i spidsen chancen for at få monopol på al handel i Østersøen, og i foråret 1534 henvendte man sig til grev Christoffer af Oldenburg, som var en fætter til den fængslede Christian den Anden, og bad ham gøre fælles sag med dem for at befri Christian den Anden. Grev Christoffer var straks villig, måske øjnede han chancen for selv at blive landets konge.

I løbet af sommeren 1534 blev grev Christoffer herre over Sjælland, og adelens tropper, som lå i Næstved og Slagelse, søgte dels til Stege og Korsør, som var de sidste faste punkter de havde på Sjælland. Korsør Slot faldt dog også i de greveliges hænder ved et krigspuds, da nogle borgere fra Skælskør udgav sig for hestepirater, og lod slotsfogeden kalde ud til sig for at angive, hvor meget de skulle betale i told. Denne var enfoldig nok til at komme, og blev taget til fange, indtil slottet blev overleveret, og nu kunne selv Store Bælt ikke standse de grevelige landsknægte.

I løbet af vinteren 1534-35 kæmpede borgerne og bønderne over hele Sjælland for gennemførelsen af den sociale revolution, som Christian den Anden havde sået frøene til. »Nu gik man for alvor løs på adelen«. Prioeren på Antvorskov tillige med de adelsmænd som havde søgt tilflugt på klostret blev sendt som fanger til grev Christoffer i København. Med valgsproget: »Ulvene må slås ihjel, så bliver der ingen unger«, tillod almuen sig alt imod adelen, og blev selv til rovdyr. Almuen for frem for at hævne sig, og grevens landsknægte huserede gruelig for at berige sig. Det var en hård tid for Slagelse og hele egnen, ikke nok med at slotte og herregårde blev plyndrede, nedrevne, eller tændte i brand, men også personer blev mishandlet, uden hensyn til alder og køn.

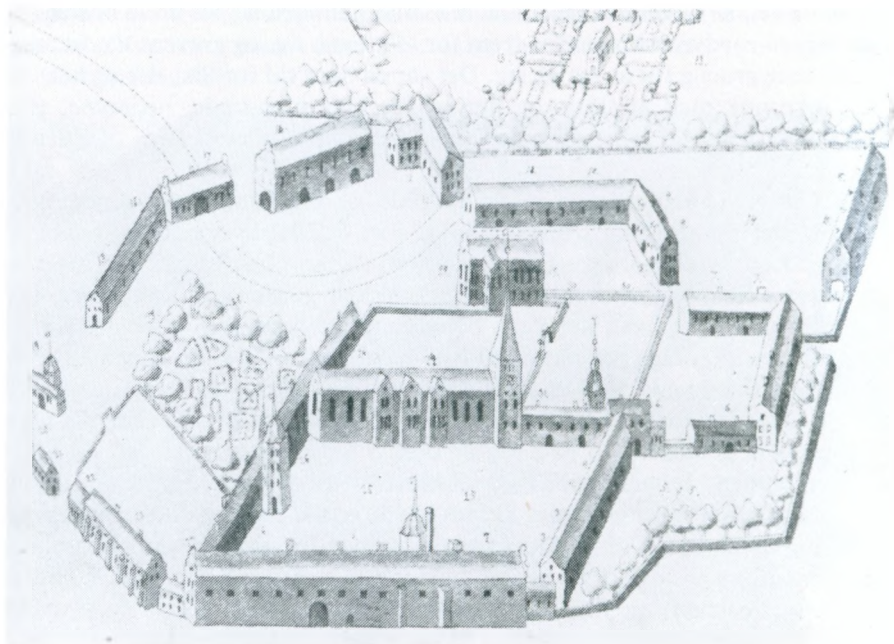
Også de civile borgere i Slagelse plyndrede i skøn forening med egnens bønder. Således måtte Knudstruggård holde for, og Slagelses borgere overfaldt alene godset »Vedbygård«. - Ejeren Knud Rud, skrev i et brev til sin søster, at røverne fra Slagelse havde nedbrudt næsten hele gården, så der ikke stod en væg tilbage, og alt hvad der var i beholdning af fødevarer, møbler, klæder o.s.v. var borte. - Den samme Knud Rud havde under reformationen gjort sig særlig bemærket ved i 1530 at skrabe de værdier til sig, som Sct. Anna kapellet i Sct. Mikkels Kirke i Slagelse ejede, og dette var nok en af de medvirkende årsager til, at de slagelseborgere tog sig særligt af hans ejendom.

Efter almuen i Jylland og på Fyn var blevet nedkæmpet af hertug Christians landsknægte, og søhelten Peder Skram havde rensset Store Bælt for lybækkerens skibe og erobret Korsør Slot, var vejen åben for Johan Rantzau og hans landsknægte, som i juli 1535 strømmede ind over Store Bælts kyst og videre frem mod København. Slagelse fik en ny, hård indkvartering, og i august 1535 lod hertug Christian sig hyld i Ringsted som kong Christian den Tredie.

Resultatet af Grevens Fejde blev, at frihedsbevægelsen overalt blev underkøjet og monarkiets magt styrket. Christian den Tredie gjorde sig selv til kirkeens overhoved, og under ham blev reformationen gennemført hvilket medførte, at der bragtes en fornem fange til Antvorskov Kloster, nemlig den norske Hamarbisp, Mogens Lauritssøn, der holdtes i fangenskab her fra sommeren 1537 til hans død den 3. oktober 1542. Danmarks første store lutherske kirkemøde holdtes i 1546 på Antvorskov Kloster, hvor ribebispen Hans Tausen deltog.

Slagelse og Antvorskov under Frederik den Anden

Den 1. januar 1559 døde præstekongen Christian den Tredie, og sønnen Frederik den Anden, som var af landsknægttypen, blev Danmarks konge. Hans største interesse var jagtens glæder på de kongelige vildtbaner, og da skovene og egnen om Slagelse var gode jagtområder opholdt han sig ofte på Antvorskov Kloster, som ved reformationen var blevet kronens ejendom. For at gøre opholdet mere behageligt besluttede han sig til at ombygge klostret til et kongeligt slot, således at Antvorskov blev en værdig og hensigtsmæssig kongelig residens.

Antvorskov Slot omkring 1675. Efter Resens atlas.

Under ombygningen og efter Antvorskov Kloster blev til et kongeligt slot, var Slagelse hårdt belagt med indkvartering, hvilket efterhånden var ved at ruinere byen, og borgmester og råd ansøgte derfor om lettelse i den hårde indkvarteringsbelastning. Ved et åbent brev af 15. december 1581 fra kong Frederik den Anden, tillader kongen, at indbyggerne i Slagelse indtil videre måtte være fri for at holde bådsmand og bøsseskytter i borgleje; dog skulle de, når disse bådsmand og bøsseskytter i følge kongelig befaling passerede byen, være villige til at underholde dem på en nats tid med mad og øl til nødtørft. - Senere i brevet angives, at Slagelse skulle sørge for, at der i byen var staldrum til 500 heste, »når vi did ville forordne vort hoflager«.

Et andet brev til Slagelse fra Frederik den Anden, dateret på Kronborg, den 8. august 1586, er et svar på en klage fra indbyggerne i Slagelse, som havde klaget over, de mange besværende kørsler, og ansøgte om lettelse. Kongen tillader derfor, at de må være forskånet for sligt, »undtagen nogen kommer med vor pasbord, eller og med vort rentemesters, og elskelige Christoffer Valkendorfs, vor mand og båd, som iligen skulle afsted beforders eller, og når vor vej der fremkalder, at vort fadebur og medhavende folk og gods skulle forfremmes«.

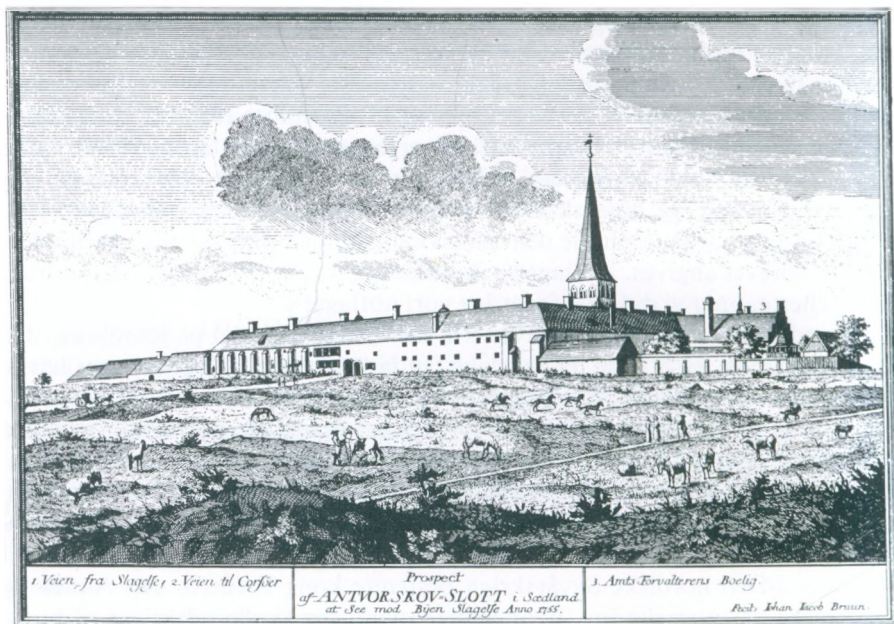
Under »Den nordiske Syvårskrig« bestemte kong Frederik den Anden og rigsrådet ved en særlig lov, hvor mange mand der skulle udskrives til krigstjeneste. I Slagelse foretoges udskrivningen af byrådet, der vilkårlig valgte de unge mænd, der bedst kunne undværes i byen, følgelig blev der ikke udskrevet håndværkere og embedsmænd. Lodtrækning var ikke i brug, derimod var det tilladt at stille en stedfortræder.

Slagelse by måtte selv påklæde og ruste det udskrevne mandskab, samt lønne og forsyne det med levnedsmidler til de første to måneder. Udrustningen skulle bestå af stormhue, kårde, luntebøsse og et pund krudt, en pjækert, bukser, strømper, støvler og madpose samt silkestof i hvid, gul og rød farve til felttegn. Levnedsmidlerne bestod af brød, smør, ost, pølse og salt.

Udskrivningen blev betegnet som simpel landeværnspligt. Men borgersoldaterne savnede i mange tilfælde den nødtørftige uddannelse. Deres våben var få og forældede. Mønstringslisterne viser, at kun en fjerdedel af borgerne mødte frem til hæren med skydevåben; de andre mødte med et spyd, en kårde eller et sværd. At byens borgere var uvillige til at efterkomme udskrivningen, kan ingen fortænke dem i efter den behandling, der blev dem til del hos hærens hvervede tyske landsknægte.

Den 22. marts 1564 måtte Slagelse levere 20 værgagtige knægte, og den 22. februar 1566 måtte leveres 10 knægte, og som det gjaldt for byens borgervæbning, skulle en af byens rådmænd følge med som fændrik indtil samlingsstedet, men da de som regel ved samlingsstedet fik ordre til at blive ved hæren som fører for det leverede mandskab, var det altid vanskeligt at finde en rådmand til dette hverv. Ordningen med rådmanden var indført for at være sikker på, at det var dueligt mandskab byen sendte til hæren.

Antvorskov Slot 1755, set fra Slagelse. Til venstre for indkørslen ses træhesten. Lokalhistorisk arkiv.

At kong Frederik den Anden ofte opholdt sig på Antvorskov gav godt nok Slagelse by store indkvarteringer, men byen havde også i mere end én henseende gavn af kongens nærværelse, blandt andet tildelte han byen store jordeområder, og forlangte husene belagt med tegl i stedet for strå.

Kong Frederik den Anden døde skærtorsdag den 4. april 1588 på Antvorskov Slot, der havde været et af hans ynglingssteder. Efter klostrets ombygning fandtes der foruden det egentlige slot et utal af udbygninger som stalde, lader, beboelseshuse, ridehuse og ridebaner ligesom der var blevet anlagt en smuk »Kongens Have«. Der var beriderskole og hestestutteri, som havde en årlig udgiftspost på 1.131 rigsdaler og 1.145 tønder havre, så det har langt fra været nogen billig historie for kongen. Slottet havde 53 faste folk, ca. 25 tilfældige håndværkere og gæster, og til tider var der desuden 40 hovbønder på kost, og til dem blev der årligt brygget øl af 465 tønder malt.

Frederik den Andens død gav ikke Slagelse nogen lettelse i indkvarteringsbyrden, og fra Christian den Fjerdes tid findes der flere breve til Slagelse. I et af disse dateret den 28. juni 1592, hvor Slagelse havde bedt om at beholde en lettelse af skattebetalingen, skriver kongen, at skattelettelsen fremdeles måtte vedvare »dette bliver dem nu tilstået i betragtning af, at de ofte besværes med at flytte og underholde kongens folk«.

Forholdene på Christian den Fjerdes tid

Slagelse by omkring år 1600

Byen havde på dette tidspunkt mellem 2000 og 3000 indbyggere og godt et par hundrede huse, tildels opført i et stokværk; dog fandtes der enkelte huse i to stokværk, disse sidste tilhørte især købmændene. Bygningerne var så godt som alle opført af bindingsværk med delvis tegl- eller stråtag, og der var mange byggepladser, som lå øde og ubebyggede hen efter voldsomme brande.

Det beskedne indbyggertal byen havde lod sig kun opretholde gennem en betydelig indvandring fra oplandet. Dødeligheden var stor i byen, som tit blev hjemsogt af epidemier. I datiden kaldte man enhver smitsom sygdom for »pest«. Et eksempel på den store dødelighed kan læses ud af Sørbymagles gamle kirkebog, hvor det blandt andet skrives: »En gammel landsoldat, bødker Nielsen, der var født i Halkevad i 1613, døde som husmand i Sørbymagle den 15. marts 1667. Det angives, at han som soldat havde været ude med armeen i Oldenborg to gange og siden i Skåne. Han havde været hjemme i 11 år, hvor han nogle år havde tjent godtfolk. I sit 18-årige ægteskab med Maren Jydekone, fik de 8 børn, som alle døde undtagen ét. Det er i kirkebogen bemærket, at han kunne læse bøger på prent«.

Købmændene, håndværkerne og tildels bønderne var byens egentlige kerne, men i byen fandtes også mange tiggere, og til denne brogede skare hørte også mange gamle og udslidte, som ikke mere kunne passe et arbejde, afskedigede eller syge soldater, soldaterkoner og andre, som havde opgivet at klare sig hjemme.

Sikkerheden for liv, lemmer og gods var så som så; de mange i anledning af krigen hvervede landsknægte blev ved krigenes ophør ledige, og de var næppe skikkede, eller havde lyst til regelmæssigt arbejde efter det urolige liv, de som krigere havde ført, og de kunne som regel heller ikke få borgerskab i byen. Slagelse var jo som andre købstæder et af de steder, hvor landsknægtene og de hjemsendte soldater søgte til, de mange ølhuse tiltrak dem med spil og drikken i overflod.

Ved mørkets frembrud henlå byens gader i mørke, og var ikke noget sikkert sted at færdes på, når ølhusenes gæster drukne og med udtrukken kårde søgte at finde vej til deres logi. Ved den mindste årsag var de som regel rede til at yppe klammeri og slagsmål.

Omstrejfende bander kunne også være farlige for den fredelige, sovende by, hvorfor borgerne var henvist til deres egen styrke, som bestod i, at de selv måtte have våben til at forsvare sig med.

Den nationale hær oprettes

De soldater som Slagelse havde i borgleje var hovedsagelig hvervede tyskere, men landets ledelse var ikke blind for det betænkelige i, at rigets forsvar i væsentlig grad beroede på udlændinge, og Christian den Fjerde blev flere gange foreslået, om det ikke i stedet, ville være bedre at genoplive den nationale værnepligt, og tilløb i den retning savnedes da heller. Slagelse Borgervæbning fik således ordre til at forøge bøsseskytternes antal, men store resultater opnåedes dog ikke i tiden før Kalmerkrigen fra 1611 til 1613, og i denne krig høstede man bitre erfaringer i henseende til de lejede troppers pålidelighed. En følge deraf blev, at man i 1614 påbegyndte oprettelsen af en »national hær«, som skulle rekrutteres fra den laveste befolkningsgruppe i landet, bondestanden.

Det tog imidlertid lang tid at få den nationale hær op at stå. Den sjællandske udskrivning begyndte med et kompagni under Skånske Regiment, som senere deltes op i tre kompagnier, men endte i 1621 med at være to kompagnier. Det ene kompagni omfattede København, Kronborg, Frederiksborg, Roskilde, Tryggevælde og Vordingborg len, medens det andet kompagni omfattede resten af Sjælland, med samlingssted ved Sæbygård i Vestsjælland.

Slagelse måtte sy uniformer til den nationale hær

Efter Christian den Fjerde havde besluttet at gribe ind i 30-årskrigen, lod han også de bedste folk fra de nationale kompagnier indgå i hæren, og i løbet af vinteren 1625-26 fik Slagelse som de øvrige købstæder besked på at sy uniformer til det nationale regiment, som fik navnet »Det danske Regiment«, eller efter uniformskjolens farve »Det røde Regiment«, idet uniformen bestod af en rød kjole og blå bukser.

Foruden de to udtagne kompagnier tilførte en af de sjællandske kaptajner hæren yderligere et kompagni på 300 mand. Kaptajnen var formentlig Anthoni Flores de Sanoval, som fra 1624 boede og underviste i eksercits på Sorø Akademi. Dette kompagnis personel var blevet udtaget på Sjælland og indkvarteredes i og omkring Slagelse og Korsør i vinteren 1625-26, hvor de blev ret grundigt indekserceret, navnlig i skydning med skarpt mod bestemte mål, og opnåede meget gode resultater.

I 1626 udgaves der bestemmelser om, hvad der skulle udleveres til de tropper som lå i borgleje i byen. Der skulle udleveres en tønde øl daglig til 40 mand, og hver enkelt skulle daglig have 400 g brød, lidt kød og en smule smør. Til hver seks officerer skulle der daglig leveres 1 lam, 4 høns og 1 brød. Når man tager tidens umådehold, hvad mad og drikke angår i betragtning, så var det meget spartansk. Det blev samtidig bestemt, at marcherende tropper i hjemlandet skulle indkvarteres hos bønderne, officererne skulle spise sammen med bonden, og de menige sammen med daglejerne.

Det nationale danske fodfolk på Chr. IV's tid. Tegning af F. C. Lund.

Forholdene efter Christian den Fjerdes nederlag

Fjendens indtrængen i Jylland efter Christian den Fjerdes nederlag i 30 års-krigen bevirkede, at almuen måtte mobiliseres. I begyndelsen af 1628 oprettedes på Sjælland et kompagni for hvert eller hver to len - Antvorskov len dog undtagen, her blev der nemlig udskrevet over 1000 mand i tre kompagnier. På Sjælland samledes hele styrken i et regiment, hvis styrke udgjorde over 5400 mand. Af dette store regiment udtoges det bedste mandskab og de dygtigste officerer, som sendtes til »Det gamle sjællandske Regiment« (Sjællandske Livregiment), som skulle bruges til offensive formål.

Samtidig med den store udskrivning arbejdes der på at sætte skik på landstormen, som bestod af overkomplette officerer og ikke udskrevet mandskab af landfolket, men også flere af Slagelses borgere blev efterhånden indlemmet, og de borgere der var takserede til at holde bøsser, fik pålæg om at have i sit hjem to pund krudt og tyve kugler.

Til al lykke blev der ikke lejlighed til at stille det nye nationale værn og landstorm på alvorlig prøve, men selve de nye danske afdelingers eksistens var ikke uden betydning, efter at borgerne gennem lange tider var blevet afvænet fra at være soldat, og fra den tanke, at landets og hjemmets værn kunne påhvile dem selv. Thi allerede synet af den nationale, bondefødte soldaterhær, og disse soldaters marcher, mønstringer og eksercits gjorde almuen fortrolig med tanken om, at tiderne havde forandret sig, og at deres velfærd nu ikke mere var helt afhængig af de fremmede, lejede skare af landsknægte, men efter afslutningen af den tyske krig gik meget af det mobiliserede forsvar i forfald.

I 1633 udstedtes en anordning til lensmændene om årlig mønstring af landstormen, og samtidig skulle han mønstre købstæderne og befale borgerne til at bevæbne sig efter bedste formue - så mange som muligt med musketter og tilbehør, samt godt sideværge, resten med hvad våben, de kunne skaffe sig. Af borgernes midte skulle udvælges brugelige officerer i et antal der svarede til mandskabets antal. Officererne ved de nationale regimenter skulle indøve borgerne, og der skulle holdes årlige mønstringer, men disse skulle foregå uden »al drik, laug og andet desordre på byens bekostning«.

Christian den Fjerde anmodede i maj 1638 købstæderne om at yde pengehjælp til at hverve soldater for, hvilket købstæderne også erklærede sig rede til, men man foreslog i stedet, at alle borgere i alder mellem 18 og 50 år indrulleredes og opdeltes i kompagnier, der med korteste varsel var rede til at rykke i marken mod en angribende fjende. Borgerne ville selv holde erfarne officerer til at eksercere sig, således at når tid var, kunne den »hele menighed« være i stand til at rykke ud, og derved gøre opstilling af hvervede soldater unødvendig. Det er muligt, at viljen virkelig var den bedste, men det er også muligt, at tilbudet om at ofre liv og blod for fædrelandet kun blev fremsat for at slippe for at betale penge. I hvert fald blev den tilbudte borgermilits ikke til ret meget inden en ny krig brød ud.

Slagelse under Torstensonkrigen 1644-45

Under Torstensonkrigen, som hovedsagelig foregik i Jylland og Skåne, blev i begyndelsen af marts 1644 alt mandskab af det såkaldte »nyudskrevne« formeret i eskadroner på 4-600 mand og holdtes samlet, som en slags reserve for de mere spredte kystvagter af landeværnet eller enkelte regulære kompagnier, således blandt andet i og omkring Slagelse. I april beordredes samtlige præster, skrivere og fogder til at levere heste til de nye eskadroner, og da dette ikke var nok, fik Slagelse, som Sjællands øvrige købstæder og sogne, ordre til at levere heste.

Slagelse led meget under de store leverancer, også af levnedsmidler til hæren, de mange indkaldelser og den hårde indkvarteringsbyrde, så byen efterhånden var stærkt i forfald, hvorfor man bad om lettelse, da flere velstående borgere stængede deres huse og forlod byen for at slippe for besværet ved indkvartering og lignende. Som svar kom et kongeligt brev fra Frederiksborg, dateret den 27. december 1644 til Slagelse by, hvor kongen skriver: »Da flere borgere flyttede fra byerne og tillukke deres huse for at undgå byens tyng i denne besværlige tid, og når tiden bliver bedre, at de vende tilbage, da skulle udrede pro qvota, hvad byen havde udredet i indkvarteringer«.

Efter fredsslutningen fik alle købstæder på Sjælland, Fyn, Lolland og Falster den 18. september 1645 fritagelse for skat i tre år, fordi de havde lidt meget ved indkvarteringen.

Generalmønstring og bavnene gøres klar

I foråret 1645 ventedes fjendtlig landgang på Sjælland, og der blev truffet store foranstaltninger til sikring af øen. Fra Fyn overførte Anders Bilde en del af de udskrevne fynske kompagnier til Sjælland, men de nåede kun til Slagelse, hvorfra de blev returneret som ubrugelige med kongens bemærkning om, »at Sjælland behøvede soldater og ikke bønder, hvoraf vi, Gud være lovet, havde nok hos os selv, som ere lige så gode og dygtige som fynboerne«.

Til yderligere sikring afholdtes der generalmønstring over hele Sjælland, hvor alt, hvad der kunne krybe eller gå, skulle møde. Ved mønstringen blev gamle, syge og svagelige sorteret fra. For et, to eller tre sogne indrettedes bavn med tørt træ, tjæreballer, halm og lignende som hurtig kunne stikkes ild i, og ved hver bavn var en i nærheden boende »Dannemand« (en agtværdig, retskaffen mand) beskikket til opsyn såvel med bavnene, som med de tre ved bavnene værende mænd, der besøgte bavnene.

Når bavnene brændte, eller signal gaves ved klokkeringen eller trommeslagen om, at fjenden enten forsøgte landgang eller var i fremtrængen, skulle alle uden undtagelse møde på den befalede alarmplads og følge officererne mod fjenden. Til denne ordinans blev der henvist også i de senere krige, og fra denne tid stammer de mange fredede bavneshøje rundt om Slagelse, blandt andet den bavneshøj som findes på Antvorskov Kasernes nye øvelsesplads nordvest for Rosted by.

Indkvarteringsbyrden skulle lattes

I november 1646 blev man enige om, at hærens styrke skulle reduceres, da alene fodfolket nu kostede halvanden tønde guld årligt, hvilket skyldes, at man for at skåne købstædernes befolkning var gået over til at give soldaterne penge i stedet for kvarter med forplejning. For pengene skulle såvel befalingsmænd som menige selv købe sin forplejning og leje et sted at bo.

Men det var så som så med at få pengemidlerne frem, og man må da spørge om, hvad soldaterne så levede af? Ja, en del af føden havde de jo hidtil fået, når de var indkvarteret hos borgere og bønder, og som oftest hjalp kvarterværterne sine soldater, når de på nogen måde kunne gøre det. Når så et kompagni afmarcherede til andre egne, lod kompagnichefen lave en opgørelse over, hvad hver enkelt soldat skyldte, hvorefter kompagniet på en måde hæftede for pengene, og også i almindelighed redelig betalte, når kompagniet kom til penge.

Slagelse omkring 1650. Kortet er noget fortegnet, men angiver dog byens størrelse. Efter Resens atlas.

Efterhånden afskedigede man de hvervede soldater i de små fæstningsbyer, og indlagde i stedet fodfolkskompagnierne der. Dette skete nærmest af hensyn til borgerskabet i de åbne købstæder, da der, trods det at soldaterne skulle betale for kvarter, uophørlig indløb klager over trykket af indkvarteringen. Slagelse hørte til disse åbne købstæder.

Både by- og landbefolkning inddeltes i kompagnier

Der oprettedes et dansk rytteri i 1653, som i hovedsagen kom til at bestå af udskrevne sogneryttere suppleret med præste- og fogedryttere, og samtidig opstilledes igen en ekserceret landstorm. Den nye kong Frederik den Tredie viste landstormen nogen interesse, og han beordrede lensmændene til at taksere også købstædernes indbyggere for våben, og samtidig inddele både by- og landbefolkningen i kompagnier.

Landeværnet skulle ekserceres hver anden søndag efter endt gudstjeneste. Af de yngste og raskeste karle, som var flinkere i brugen af musketten, skulle der dannes dragonkompagnier ved at sætte sådanne karle på bønderheste, hvorved de bedre ville være i stand til at følge en fjendtlig flåde som truede med landsætning. Købmændene i Slagelse fik ordre til at have sådanne oplag af krudt til salg, at bønderne kunne forsyne sig tilstrækkelig. Og den 8. marts 1655 blev det påbudt at undersøge, hvor mange bøsseskytter (artillerister), bådsmand og soldater Slagelse kunne stille.

Slagelse under krigen med Sverige 1657-60

Udskrivning af soldater til krigen mod Sverige

Da det var ved at trække op til en krig med Sverige befaledes den 4. marts 1657, at der skulle foretages hvervning i alle Sjællands købstæder, og der anvendtes betydelige midler på det sjællandske landeværn, hvad også var nødvendigt, da den kun 4 år gamle landstormsordning mange steder så godt som ingen virkning havde haft. Og samtidig træffer vi for første gang i Danmark på betegnelsen »Bataillon« for 3-5 kompagnier, som afløser for benævnelsen »Eskadron«, der herefter lidt efter lidt gik over til alene at gælde en rytterafdeling.

Efter krigserklæringen den 1. juni 1657 til Carl X Gustav var udstedt, beordres det, at alt det unge mandskab over 18 år, det være sig på landet eller i købstæderne, og ligegyldig hvor de hørte hjemme, skulle de alle indruller i kompagnier og indekserceres.

Som altid voldte det mest besvær med bybefolkningen, der som det hedder i indberetningen »lader sig finde hel motvillig til at møde, når mønstring påbydes«, og byerne besværede sig lydelig over at skulle være undergivne samme ordinans og anordning som almuen fra landsbyerne. De gode borgere med svende og karle følte sig meget krænkede i deres værdighed. Hertil kom, at mange unge karle fra landsbyerne søgte at unddrage sig indrulleringen og mønstringen ved at løbe til købstæderne.

Gyldenløves Dragoner og Rantzaus Rytterregiment i Slagelse

Den 27. november 1657 kom Gyldenløves Dragoner til Slagelse og Antvorskov, og straks efter overtog de strandvagten ved Store Bælt, indtil de den 13. december fik ordre om at afgå til Korsør, hvor de sammen med en eskadron af Anders Sandbergs Regiment skulle forsvare Korsør. I stedet kom Rantzaus Rytterregiment til Slagelse. Ud over Slagelse havde dette regiment også eskadroner i Vordingborg, Skælskør og Korsør.

Den 1. februar 1658, efter at Carl X Gustav den 30. januar 1658 havde erobret Fyn, fik Bertram Rantzau ordre til at sammendrage sit rytterregiment ved Slagelse, hvor det skulle forstærke forsvaret af Store Bælt, men da Carl X Gustav med sin hær var gået over isen fra Fyn til Langeland og videre til Lolland, fik Rantzaus Rytterregiment ordre til snarest, ved dag og nat, at marchere til København, og samtidig skulle de sørge for, at Slagelse sendte proviant og furage til hovedstaden.

Svenske dragoner i Slagelse den 13. februar 1658

Carl X Gustavs march over de sydlige øer til Sjælland bevirkede, at Slagelse i første omgang ikke blev belagt med svenskere, men det varede ikke mange dage, for den 13. februar 1658 travede de første svenske dragoner ind ad Slagelse byport, og både Slagelse og Antvorskov blev belagt med svensk rytteri.

For at svække Danmark og styrke sig selv udskrev svenskerne danske bønder til svensk tjeneste, og kong Frederik den Tredies nedværdigende underskrivelse af Roskildefreden den 18. februar 1658 bevirkede ikke, at svenskerne forlod Slagelse. De begyndte først at trække sig bort fra Sjælland i slutningen af april måned, efter at borger og bønder havde måtte tie og tåle de svenske rytteres hårde indkvartering. De indkvarterede sig selv og forlangte mad og øl, og som tak trakterede de kvarterværterne med hug og slag, og nøjedes ikke dermed, men forlangte desuden penge og værdigenstande udleveret.

Efter fredsftalen skulle svenskerne forlade landet inden den 1. maj, og da tropperne på Sjælland hovedsagelig blev indskibet i Korsør, opholdt Carl X Gustav sig en del på Antvorskov Slot, og på marchen til Korsør var de fleste

svenske regimenter indkvarteret i Slagelse, blandt andet den svenske generalstab med folk og heste, oberst Fersens brigade til fods med 500 mand og 200 heste, et regiment polakker, markgreven af Baden med folk og heste, samt den svenske overgeneral Wrangel og hans folk som til trods for, at de opholdt sig i Korsør, dog beholdt deres kvarterer i Slagelse. Denne sidste indkvartering som varede fra den 7. marts til den 24. april 1658 kom til at koste Slagelse den nette sum af 7680 rigsdaler.

Ifølge fredsaftalen skulle Carl X Gustav overtage en del af den danske hær hvilket bevirkede, at det i Slagelse tidligere stationerede Bertram Rantzaus

Dansk rytteri under krigen med Sverige 1657-60. Tegning af F. C. Lund.

Rytterregiment tillige med Kristian Urnes Rytterregiment blev overdraget til svenskerne i Køge, og fra Frans Brockenhuus Rytterregiment, som fra Kalundborg var under overførelse til Samsø, blev den 13. april sendt to kompagnier fra Kalundborg til Slagelse og overdraget til svenskerne.

Der er ingen tvivl om, at Slagelses borgere trak vejret lettet, da den sidste svenske soldat gik ombord i Korsør.

Carl X Gustav kommer igen

Klokken 10, den 7. august 1658, kom den første angrebsbølge af den svenske hær i land i Korsør. Det var det svenske fortrav på fire rytterregimenter, som hurtigt stormede mod Slagelse og videre mod København. Allerede den 8. august om aftenen nåede de Roskilde, selv om de samtidig havde udsendt stærke kommandoer til begge sider, for at afskære de på Sjælland værende spredte danske småafdelingers march mod København, hvad også tildels lykkedes for dem.

Kongens Livregiment til Hest, som i juni måned var overgået til Hans Ahlefeldt og lagt i kvarter omkring på Sjælland på den måde, at hestene af hensyn til græsningen var spredte i et antal af 2-5 i hver landsby, medens mandskabet og befalingsmænd lå kompagnivis samlede i købstæderne, blandt andet i Slagelse og på Antvorskov Slot. Denne i sig selv ret naturlige indkvartering blev under de indtrådte forhold højst uheldig, da de svenske strejfpartier, der var udsendt for at overfalde de danske ryttere, i mange tilfælde traf på smågrupper dels til hest, dels til fods, dels bevæbnet, dels ubevæbnede. Det samme gjaldt for de hjemsendte sogneryttere fra Gyldenløves Regiment. En del af det danske rytteri som var ved at samle sig ved Slagelse, blev omringet og taget til fange af det svenske rytteri.

Svenskerne udskrev danske til den svenske hær

Landsætningen i Korsør, som stod på i fire dage i første omgang, bevirkede en vældig militærmarch gennem og forbi Slagelse, idet svenskerne kun efterlod en mindre styrke i Korsør og sendte hovedstyrken mod København, medens mindre styrker til stadighed jog omkring på Sjælland, dels af hensyn til udskrivning af danske bønderkarle til den svenske hær, dels med det formål at hindre eventuelle forsøg på modstand mod den svenske besættelse.

I første omgang tog fjenden det sjællandske sognerytterregiment og derefter omtrent to regimenter fodfolk. I løbet af september 1658 sendtes 1600 sjællandske bønderkarle til de svenske Østersø-provinser Livland og Ingermandland. Det udskrevne mandskab samledes i rekrutdepoter, men trods store vagthold løb mange fra disse depoter. På en eneste nat var der fra rekrutdepotet i Skælskør deserteret 84 mand. Men så sendte svenskerne de udskrevne til Korsør fæstning, hvor man kunne passe bedre på dem og samtidig bruge dem ved befæstningsarbejderne på Korsør Slot og på småøerne i Noret.

Det var ikke mange af de udskrevne danske som vendte hjem fra udlændigheden, men i 1668 døde i Sørbymagle en møllersvend, som var ført ud af landet af svenskerne. Det var dog lykkedes ham at undvige og komme tilbage til sit fædreland. I Slagelse oprettede svenskerne et regiment af udskrevne danske under ledelse af oberst I. B. Schönleben, der senere blev byens svenske kommandant. I dette regiment indgik der 137 som var udskrevet fra Antvorskov len.

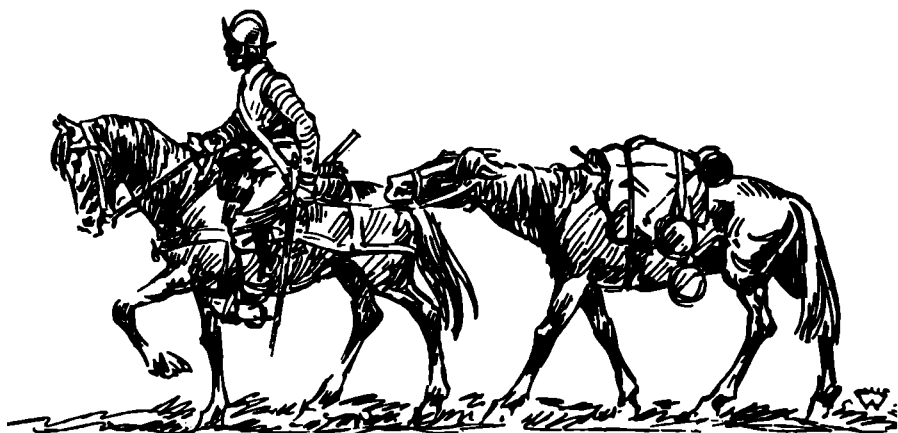
Hvor hård denne udskrivning var ses tydeligt, da man efter krigen skulle stille nyt mandskab til den danske hær, hvor Antvorskov len i 1663 kunne stille med 70 soldater mod før den svenske udskrivning 164. De adelige godser i Korsør len kunne kun stille 24 soldater mod tidligere 62 o.s.v.

Et eksempel på svenskernes huseren i Slagelses omegn står at læse i Sørbymagles gamle kirkebog, hvor der i 1659 angives følgende: »Hans Pedersen, Bøstrup, som havde tjent hos sine forældre til sit 16. år, hvorefter han tjente hos godtfolk i henved 7 år. Han blev gift med enken Dorte Hansdatter, uden selv at blive fader, men han var from mod sine stedbørn, og skikkelig og omgængelig mod andre. Han var flittig i sin gerning, som også lykkedes for ham indtil krigens onde tilstande kom, hvor han led store tvangsudskrivninger og indkvarteringer. Han blev af de svenske sendt ud og rejse med sin vogn, da han ikke ville lade sin stedsøn rejse, for at der ikke skulle tilstøde ham noget. Han blev sendt til Korsør i november og derfra til Roskilde. På hjemvejen blev han plyndret af en svabisk rytter. Men da han ville værne sine heste af al magt som ret var, har rytteren (efter 2 gange forgæves at have skudt efter ham) omsider dræbt ham med en kugle. Han levede henved en halv time efter. Dette skete den 23. november 1659, kl. 14.00. Han blev henved 29 år gammel«.

Svenskerne drog på plyndringstogter og udskrev brandskat

Som regel lå svenskerne i kvarter i købstæderne og drog derfra på fouragerings- eller plyndringstogter i oplandet. Det blev følgelig Slagelses indvånere, der til stadighed måtte bære besættelsens byrder, og det var omfattende kontingenter af svensk rytteri, der efterhånden var blevet indkvarteret i Slagelse og på Antvorskov Slot. Derudover måtte Slagelse underholde og huse 60 mand som svenskerne havde udskrevet til at arbejde på Korsør fæstning.

Aldrig så snart var en ny fjendtlig styrke rykket ind i Slagelse, før borgerne, for at undgå afbrænding af deres huse, måtte udrede brandskat som beløb sig til 2000 rigsdaler, og hertil kom så en månedlig kontribution, der beløb sig til 800 rigsdaler. Ud over disse beløb havde byen i besættelsens første år måtte betale 16000 rigsdaler. Til dette kom så ydelser, byen stadig måtte erlægge i naturalier m.v., og her var Slagelse ramt særlig hårdt. I løbet af besættelsen nåede byens udgifter op på 81025 rigsdaler.

Svensk dragon på vej hjem fra et plyndringstog. Efter Arne Stevns: »Vor hær i krig og fred«.

Der gik mange sagn om svenskernes bedrifter længe efter besættelsens ophør. I bogen om Slagelse af P. Arnskov fortælles det, at præsten i Boeslunde havde svenske officerer i indkvartering. Disse officerer havde fået den kedelige vane, at de hver dag efter middagen tog det sølvtøj til sig, som fandtes på bordet. Præsten sagde dog intet dertil, men skaffede oven i købet hver dag nyt sølvtøj frem.

Nu skete det, at præsten blev indbudt til middag hos den svenske konge, og her opførte præsten sig som de svenske officerer gjorde hos ham. Efter måltidet tog han ganske roligt sølvtøjet til sig. Kongen blev selvfølgelig noget forbavset, men på hans spørgsmål til præsten, svarede denne, om det da ikke var en bordskik i Sverige at putte sølvtøjet i lommerne, for således bar de officerer sig ad, som han havde i indkvartering. Præstens frimodige opførsel bevirkede, at sølvtøjet, som de svenske officerer havde frataget ham, kom tilbage på kongens foranledning.

Denne lille solstrålehistorie overskygges imidlertid af et brev, som præsten Peder Villadsen sendte sin gode ven, borgmester Brandt i Korsør, hvori han beder denne lægge et godt ord ind hos kommandanten, oberst I. B. Schönleben, så denne kunne formå kongen af Sverige til at tage mildt på Slagelses borgere, ved at tage hensyn til nedennævnte bønsskrift, dog specielt i dette tilfælde til byens præster:

»Til kongen af Sverige.

Alle nådigste Herre og Konge, eftersom eders kongelige Majestæts befaling er forestillet, at hver af os skal give i sølvskat 50 rigsdaler og nu de 20 rigsdaler straks at udlægge, er vores ydmygligste bøn, at eders kongelige Majestæt af medfødt kongelig mildhed ville os fattige mænd for de 30 rigsdaler forskåne, eftersom vi tilforn forud for rytter mundering, med brandskat haver været betyngtet, nådigst anseende, at vi ikke kan bringe dem til veje,

med mindre vores kvæg og anden ringe bohave skulle derpå anvendes, med vores største skade, hvilken eders kongelige Majestæt store nåde og kongelige hyldest, Gud allermægtigste igen mådelig vil forskyldte og med velsignelse belønne«.

Peter Villadsen var sognepræst ved Sct. Mikkels Kirke, og det menes ikke, han fik noget svar på sit bønnskrift.

Sveriges konge Carl X Gustav (1622-60). Efter Johan Ottosen: »Vor Historie«.

Slagelse bys bønnskrift til Carl X Gustav

Slagelse borgernes nød og elendighed har også medført et par bønnskrifter fra borgmester og råd i Slagelse. Det første brev er dateret den 31. august 1659 og gengives her i en lidt moderniseret form:

»Stormægtigste højbarne Fyrste, allernådigste Herre og Konge. Slagelses fattige borgere og indbyggere forårsages allerunderdanigst at andrage for Eders kongelige Majestæt deres nødvendige anliggende og store besværinger, som de har haft og stadig har, og det på korteligste som følger:

1. Vilde vi underdanigst føre højbemeldte kongelige Majestæt til gemyt og eftertænkning, at denne by ligger på landstrøg, og for år siden nedbrændte halvdelen af byen, dog alligevel i alle påbud og udgifter takseres fuldkommen som tidligere. Lidet eller intet anses store indkvarteringer af stilleliggende og krævende rytterregimenter at udvise.

Og på det kongelige Majestæt dog kan vide hvori det består, er det penge efter følgende specification forfattet.

2. Efter nådigst påbud gav Slagelses indbyggere i brandskat følgende penge. . . . . 2000 Rigsdl.

3. Straks påfulgte store stilleliggende indkvartering med oberst Schönleben og hans stabspersonel, som her oprettede Det danske Regiment, hvilket kostede byen . . . . . 2800 Rigsdl.

Og efter at regimentet var oprettet, blev samme oberst byens kommandant. Obersten med sit følge og heste, hvoraf en del endnu her er indkvarteret har til dato kostet byen. . . . . 4790 Rigsdl.

4. Efter oberst Schönleben blev byen kommanderet af kommissarii Gutzlöf, hvis person, følge og heste til dato har kostet byen. . . . . 2630 Rigsdl.

5. Generalmajor Essen med sit følge og heste, som her en tid lang var indkvarteret kostede byen . . . . . 450 Rigsdl.

6. Byen var belagt med en stor hob kvæstede og syge soldater, som har kostet byen . . . . . 450 Rigsdl.

7. Ordonansryttere, som dog havde deres tildelte kvarter andre steder, har kostet byen over. . . . . 513 Rigsdl.

8. Udgifterne ved Deres kongelige Majestæts, grevelige personers og høje officers ophold og fortæring i byen beløber sig til flere hundrede rigsdaler, som er en stor gæld til den, som fortæringen er sket hos, denne udgift kan byen for sin armods skyld ikke betale.

9. Efter hr. kammerpræsidentens skriftlige ordre er byen blevet påbudt at forskafe 555 par sko.

10. Til Korsørs fortification er byen efter hr. kammerpræsidentens skriftlige ordre blevet pålagt at huse og underholde 60 mand, som koster byen ugentlig over 60 rigsdaler.

11. Efter sammes ordre er gennem længere tid skaffet og leveret store mængder materiel til den svenske lejr ved Brønshøj, og yderligere endnu mere til Korsørs fortification.

12. I går har kommissarii Gutzlöf med grev Waldechs sekretær forevist os to kongelige befalinger om fra Slagelse og Skælskør straks at forskafe i rede penge 1000 rigsdaler. Og derforuden skriftlig med egen hånd månedlig her af Slagelse by at kontribuere 800 rigsdaler, som er umuligt at efterkomme eller bringe til veje, hvilket er at betragte, idet en stor del af byens borgere har måtte betale brandskat med kobber, og andre var til Nicodemus Richter af Stralsund og blev eksekveret for en stor del deraf.

13. Ellers er ankommet en sekretær fra hr. kammerpræsidenten med to ryttere, og de har opkrævet efter ordre . . . . . 400 Rigsdl.

14. Byens fattige borgerskab og indbyggere har aftalt med kommissarii Gutzlöf om levering af 800 tønder korn. Efter kornet er målt, og med al underdanighed næsten leveret, foruden de 150 tønder rug som tidligere er leveret, fordres der nu yderligere 200 tønder korn, uden hensyn til det store udlæg, som er sket ved leverancer til Deres Majestæts skibsfolk og i adskillige tilfælde til gennemrejsende krigsfolk.

15. Byen besværes over al måde, som er tvært imod kongelige Majestæts nådigste brev, med kørsler og rejser for alle officerer og kongelige betjente uden kongelige pas, besked eller ordre for det meste. Vi belastes daglig med kørsel af proviant og materiel til Korsør.

Begærende underdanigst eders Majestæt nådigst vil formilde den store månedlige pengekontribution. Og de 400 rigsdaler kammerpræsidenten forordner, må eftergives, eftersom vi nylig har betalt 400 rigsdaler til grev Waldech. Det er os umuligt at kunne tilvejebringe penge, formedelst al næring er nedlagt, og byen så meget er udarmet af de månedspenge som kontinuerlig er udgivet fra det øjeblik oberst Schönleben fik kvarter her i byen, som nu har varet i 11 måneder. Slig kongelig nåde Gud allermægtigste belønne vil, formoder herpå nådig svar.

*Eders kongelige Majestæt underdanigst
Borgmester og råd på byens vegne«.*

Det nådige svar, som man forventede i Slagelse, kom ikke så hurtigt som ventet, den djærve tone i bønskriftet har måske ikke helt behaget Carl X Gustav, nok er det, tre dage efter den 2. september sendte borgmester og råd et nyt bønskrift af sted af lignende indhold som tidligere, men tonen var nu blevet mere ydmyg, mere indtrængende anmodes kongen om nåde, der er ingen pukken på aftaler, bønskriftet beder om at måtte få den månedlige kontribution af 300 rigsdaler nedsat, som kommissarius Gutzlöf har påbudt, samt blive fritaget for kammerpræsidentens krav om en udbetaling på 400 rigsdaler.

Hvad resultatet af disse bønskrifter blev, vides ikke, sandsynligvis har byen intet opnået, og dog har Slagelse sikkert i allerhøjeste grad været medtaget.

Ved krigens udbrud var byens økonomiske stilling ikke for god. Omkring Sct. Hans 1652 havde en mægtig ildebrand hærget byen, hvor 120 huse og gårde nedbrændte, mere end der blev ødelagt i hele krigstiden, så der var god grund til, at borgmester og råd i det første bønskrift henviste til den store ildebrand. Efter ildebranden var regeringen da også nødsaget til at træde hjælpende til, den bevilgede byen skattefrihed i tre år, men åbenbart har det ikke været tilstrækkeligt for den ulykkelige by, thi i september 1656 blev dens skattefrihed yderligere forlænget i tre år, men det hjalp jo ikke meget når sven-

skerne ankom i august 1658, hvor byen langt fra var bragt på fode igen, men som det fremgår i bønskriftet, tog svenskerne intet hensyn hertil ved beregning af kontributioner og brandskat.

Efter borgernes opgivelse var det ikke småting, de måtte yde til den svenske hær. Man kan sikkert roligt gå ud fra, at borgmester og råd helst har malet alt gråt i gråt, men på den anden side har de sikkert af frygt for en undersøgelse ikke turdet overdrive. Slagelse har da også ydet ialt 16000 rigsdaler, en ganske anselig sum, og dertil skal lægges kontributioner af forskellig art, men de nye krav er altså faldet borgmester og råd for brystet og tvunget dem til at henvende sig til Carl X Gustav.

Svenske beskyttelsesvagter

Medens der i Slagelse, og i de fleste andre sjællandske købstæder, var indkvarteret ret omfattende kontingenter svensk rytteri, så indskrænkede besættelsen på landet sig til, at der af hensyn til udskrivningen hist og her var indkvarteret nogle svenske kvartermestre, der i reglen havde mindre rytterafdelinger til deres rådighed, samt personel til de enlige beskyttelsesvagter, de såkaldte »sauvegarder«, der enten boede i landsbyerne eller på herregårdene. Systemet med sauvegarderne fungerede på den måde, at en af de højere officerer - mod en klækkelig betaling - udstedte et beskyttelsesbrev, sauvegardebrev for den købstad, herregård eller landsby, der anmodede om beskyttelse, og samtidig afgav man en eller flere soldater til at holde sauvegardebrevet i hævd. (Sauvegardebrev kommer af det franske: Sauve qui peut = redde sig den der kan). Fordelen ved en sådan sauvegarde var meget tvivlsom, og Slagelse havde i hvert fald ikke økonomi til at betale for en sådan.

Blev Slagelses piger voldtaget eller var de svenske horer?

Som altid, når der i længere tid har været indkvartering af soldater, kunne denne indkvartering fremvise synlige beviser og resultater, og det var også tilfældet med den svenske indkvartering i Slagelse. I Sct. Peders kirkebog ses det tydeligt, at året efter svenskerne havde forladt byen, var de 44 pct. af samtlige fødsler i sognet uægte fødsler, og i over halvdelen af disse tilfælde var svenske menige, kornetter, kaptajner og ritmestre udlagt som barnefædre. I Sct. Miksels sogn, der var langt større, har antallet næppe været mindre, men da kirkebøgerne for Sct. Miksels sogn ikke eksisterer fra den tid, kan tallet desværre ikke oplyses. Det er i hvert fald sikkert, at der endnu findes borgere i Slagelse, hvis stamfædre var med i Carl X Gustavs hær.

Det kan ikke siges med sikkerhed, om folk i almindelighed reagerede stærkt mod de piger der indlod sig med svenskerne, men sandsynligvis var de ikke særligt højt respekteret - i hvert fald omtalte en præst fra prædikestolen i 1660

en af dem, som »en svensk hore«. Dog må det forment, at samtiden i det store og hele har været mildere i bedømmelsen af de kvinder, der gav sig følelser og drifter i vold, end i dommen over de landsmænd, der for vindings skyld gik i fjendens ærinde. Den slags folk fandtes jo desværre også.

Der var også frihedskæmpere (snaphaner) i Slagelseegnen

I august 1658 havde kong Frederik den Tredie givet kaptajn Svend Poulsen (Gøngenhøvdingen) som opgave at organisere en folkerejsning på Sjælland, men selv om Slagelse og oplandet ikke var videre begejstret for den svenske besættelse, så fik folkerejsningen overhovedet ingen tilslutning i Vestsjælland.

Der var dog nogle enkelte, der sluttede sig sammen i mindre partisangrupper, for det meste nogen som havde et personligt mellemværende med svenskerne. Og skovene øst for Slagelse var gode skjulesteder og operationsbasis for disse folk, som svenskerne kaldte for »snaphaner«. De opererede mest mod de svenske transportere og afsides svenske forlægninger.

En gruppe på ni mand fra Slagelseegnen var i foråret 1659 søgt op til Valbostrupskovene, for derfra at angribe svenskernes kvarterer. Ved Skovhastrop var de imidlertid så uheldige at blive opdaget af en svensk rytterpatrolje. Peder Jensen, som var født i Gimlinge Torp blev skudt, medens andre omkom på anden måde, men det lykkedes dog enkelte at flygte. Peder Jensens lig blev skjult under jorden, og siden ført til Sørbymagle kirkegård, hvor det blev gravsat i juni 1660.

Svenske soldater som døde i Slagelse

Selv om der ikke fandt større åbenlyse stridigheder sted under svenskernes ophold i Slagelse, så kunne fjendtligheder dog ikke helt undgås. Og det skete endog, at nogle blev dræbt, således selveste Carl X Gustavs kusk, Bent Mogensén, der var født i Nerike i staden Ørebro. Kusken, der var 22 år gammel, skulle køre sin konge ud til Antvorskov Slot, men da han kørte gennem Bjergbygade, faldt der et skud fra et gammelt krat bag et stengærde. Skudet, der måske var tiltænkt kongen, ramte kusken og dræbte ham på stedet. Ved senere udgravninger på Antvorskov fandt man et kranie med skudsår i venstre side af hovedet, men om dette har noget med kusken at gøre, vides ikke.

Den 26. juni 1659 blev en stedsøn af landmand Niels Jensen af Antvorskov slået ihjel af de svenske tropper uden for Slottens Port, og den 26. januar 1660 blev den svenske fændrik Christian Lauritsen dræbt ud for Peder Hansens dør i Bredegade af en Slagelse-borger ved navn Anders Bager. Den svenske grev Thott befalede præsten M. Peder Willadsen ved Sct. Mikkel's Kirke til at prædike over den svenske fændrik, og det passede åbenbart ikke sognepræsten ved Sct. Peders Kirke, magister Casper Hammermüller, der under begravelsesnotitsen tilføjede følgende ord af Cicero: »Inter arma silent leges« (under

krig tier lovene). Fændrik Christian Lauritsen var barnefødt i Thy, hvor han havde været gårdejer, men var gået i svensk krigstjeneste i oberst Bechers regiment, der på dette tidspunkt lå indkvarteret i Slagelse.

Den 11. juli 1660 blev overgeneral Wrangels kvartermester og forvalter af Sæbygårds len, Hans Müller, der var født i Meisen, dræbt af bonden Jacob Adran ved Askevad.

En dansker ved navn Joen Svendsen, der var barnefødt i Vestjylland, var under sin svenske krigstjeneste avanceret til kaptajn i den svenske hær og lå i kvarter i Slagelse, da han kort efter nytår i 1659 døde. Han var da 56 år, og blev begravet i Sct. Peders Kirkes nordre kapel den 14. januar, men der foreligger intet om dødsårsagen.

I Sct. Peders sogn døde i 1659 20 svenske soldater, men de fleste formentlig en naturlig død af sygdom. Men der må have været betydeligt flere døde svenskere i det større Sct. Mikkel's sogn, hvor antallet desværre ikke kan opgives.

Slagelse efter svenskekrigen 1658-60

Som følge af den svenske hærs indkvartering i Slagelse 1658-60 kan det roligt siges, at der herskede nød og elendighed i byen. 115 gårde og huse lå øde og afbrændte hen, og 226 borgere var husvilde og havde mistet alle deres ejendele, og som så mange gange før måtte borgerne klage deres nød for kongen. Denne klage blev forebragt kongen gennem kongelig kommissarius Axel Juul og lensmand Hugo Lützow og oplæstes den 22. januar 1661 på Slagelse Rådstue.

Så vidt vides findes der ingen opgørelse over, hvad svenskerne ødelagde, men tager man inventarlisterne fra Antvorskov Slot fra før og efter krigen, så var der ikke mange ting at indføre på inventarlisterne efter krigen, alt var blevet fjernet. Om slottet hedder det i en synsforretning af Axel Juul til Villestrup, optaget efter krigen 1660: »Slottets bygninger anlangende, da befandtes husene på borggården flux brøstfældige på vinduer og tagene, såvel som kirkens vinduer og tage, såvidt som ikke med kobber er tækket. Så er i forgangen fjendetid og blyet og nogle steder på trappetårnenes spire, og somme steds blyrenderne slet borttaget. Det vestre store hus, hvor de kongelige gemakker plejede at være, har udi midten, på den østre side, givet sig noget ud«.

Også stalde og lader havde lidt skade. Skovene var især medtagne i nærheden af slottet. En del unge ege- og bøgetræer var borthugne til palisader, som under krigen var kommet til Korsør. Den svenske kommandant, oberst I. B. Schönleben, forbød ved udsendelse af en plakat af 1. februar 1659 ellers al hugst i Slagelse skovene, hvor byens bagere og bryggere og andre en tid havde haft tilladelse til at skove til deres forbrug. Der går et sagn om, at når denne fremmede kriger tog sig så omsorgsfuldt af skovene ved Slagelse, skulle det skyldes, at Carl X Gustav havde lovet ham Antvorskov med al herlighed, når krigen var til ende og Danmark erobret. Plakaten findes endnu på Det

kongelige Bibliotek. Hvis sagnet er rigtigt, er det mærkeligt, at han så ikke passede bedre på Antvorskov Slot. Obersten blev senere svensk landshøvding og døde som friherre i 1706, 94 år gammel.

Byens kirker var også udsat for røveri og overlast, og Sct. Peders Kirke var mange år efter så medtaget, at det regnede ned i kirken. Tårnet var faldet ned og det træstillads, der midlertidig var opsat til at bære klokkerne, blæste om i en stærk storm.

Elendigheden var meget stor, men det var sikkert ens over hele Danmark. Bønderne havde også i høj grad måttet holde for, mange gårde blev afbrændt og mange landbrug lagt øde, og da Slagelse jo altid har været et stort landbo-centrum, mærkedes dette også i byen.

Svenskerne forlader Slagelse 6. juli 1660

Den 6. juli 1660 rykkede de sidste svenske soldater ud af Slagelse by, og alle trak vejret lettet da de gik ombord i de svenske skibe i Korsør havn. Og allerede dagen efter kom dele af Det danske Livregiment til Hest under kommando af ritmester Risler til Slagelse. Det var kun en lille del af regimentet, der blev i Slagelse, idet regimentet blev indkvarteret i flere af de sjællandske købstæder.

Lensmanden på Antvorskov, Hugo Lützwow, overtog efter ordre Korsør fæstning af svenskerne og besatte fæstningen med et kompagni af Antvorskov len. På fæstningen blev fast stationeret 1 løjtnant, 1 rodemester og 6 bøsse-skytter, og i november 1661 oprettedes et frikompagni i Korsør under kommando af Henrik Harlof. Dette kompagni lønnedes med 159 rigsdaler fra Korsør len, 240 rigsdaler fra Slagelse by, 66½ rigsdaler fra Skælskør, 42 rigsdaler fra Espe gods og 48 rigsdaler fra Basnæs gods. Frikompagniet blev dog allerede opløst i 1670.

I 1662 blev de danske len til amter og Hugo Lützwow fortsatte som amtmand for Antvorskov amt. Perioden fra 1663 til 1670 var forholdsvis rolige år, hvor man prøvede at komme til kræfter igen. De udskrevne soldater var sjældent til mønstring, men til gengæld var store dele af militsen indkaldt til arbejde på de forskellige fæstninger.

Efter svenskekrigen var Slagelse som det øvrige Danmark et økonomisk fallitbo. Soldaterne, og for den sag skyld også den fattige del af befolkningen, fik kun vand at drikke, og af varm mad kun brødskorper kogt i vand med lidt sirup og kål kogt i vand uden gryn og sul. For overhovedet at kunne eksistere drev de handel eller håndværk i fritiden, men blev derved konkurrenter til de borgere de gik i næring, og blev der klaget kraftigt over dette, spærredes i reglen disse beskedne udveje, så der tilbage var kun konernes skørlevned som indtægtskilde, tiggergang eller tyveri.

Landeværn og indførelse af ryttergårde

Indkvarteringen hos byens borgere 1662

Efter svenskerne havde forladt landet, var det en selvfølge, at indkvartering af soldater hos byens borgere ikke var særlig velset, hvilket blandt andet fremgår af den omstændighed, at man i enkelte tilfælde sendte mindre solide skatteydere en passende indkvartering på halsen. En underofficer og 4 menige var normalt tilstrækkeligt til at få vedkommende til at betale omgående, og hjalp det ikke, var der jo den udvej at give vedkommende endnu 4-5 rå kumpaner i kvarter.

De velstående borgere friede sig som regel for indkvarteringsbyrden ved at betale en afgift, der blev opkrævet af fureren, der tillige havde tilsyn med samtlige kvarterer.

De fleste kvarterer var mere end tarvelige. I reglen indeholdt det kun en eller flere senge, af og til en stol, en bænk eller et tarveligt bord. Sengetøjet bestod næsten altid af gamle, lappede over- og underdyner samt blårgarnslagner. En hovedpude var stor sjældenhed, undertiden var der et sengedækken eller et kludetæppe.

Selv i kirkerne var befolkningen uvenlige mod soldaterne. Og en indsendt klage fra omegnen af Slagelse lød således: »Bønder og bønderkvinder med ingen god vilje skal ville forunde de militære og deres hustruer plads hos sig«. Der klagedes også over, at døde soldater blev så skødesløst begravet, »at liget efter kort tids forløb lå blottet uden jord over sig, hvilket forårsagede en giftig stang, hvorved luften kan vorde inficeret«.

Det var derfor ikke så underligt, at der overalt blandt det unge mandskab var en stor afsky og uvillighed til at blive indrullet i kongens og fædrelandets tjeneste, og det var helt naturligt, at mange soldater under sådanne vilkår følte lede ved soldatertjenesten, og rømning hørte da også med til dagens orden, skønt straffen derfor hurtig steg til brandemærkning og navneopslag på galgen til henrettelse.

For at forhindre rømning udsendtes den 4. juli 1664 følgende forordning: »Da efter lands skik og brug ingen karl må begive sig fra et sogn til et andet uden skudsmål fra præsten, skal præsten herefter i sådanne skudsmål anføre, om samme karl er soldat eller ikke, og skulle derefter alle amtmænd, fogder, gejstlige og verdslige herremænd og selvejere på landet, samt borgmester og råd i købstæderne være forpligtede til at lade anholde enhver udskrevet soldat, som er løben bort fra fanen, og udlevere ham til kaptajnen for det kompagni, hvor han står«.

Christian den Femte indførte Det nationale Rytteri

Det var absolut nødvendigt at lette købstæderne for de geworbne rytteres underhold og den 23. juli 1670 udstedtes en forordning om, at de ryttere som Slagelse i lang tid havde underholdt skulle forlægges ud i langsognene. Alt efter størrelse skulle et eller to sogne underholde en rytter.

Rytteren skulle have standkvarter i den største by i sognet, og der lade sig nøje med kvarterværtens ild og lys, seng og staldrum. Men dersom sogne-mændene hellere ville bygge rytteren et hus og deri skaffe ham de nævnte fornødenheder, som værten skulle skaffe ham, eller i stedet derfor 12 læs brænde eller tørv, 6 pund talg eller lys samt en seng, så stod det dem frit for. Alt dette skulle tage sin begyndelse fra 1. august 1670.

Ud over disse sogneryttere var mange store bøndergårde i Løve og Slagelse herred pålagt rytterhold, hvilket vil sige, at gården skulle stille med en rytter. I mange tilfælde var det bonden selv der red for sin gård, men i enkelte tilfælde lejede rytterbonden en forhenværende geworben udenlandsk rytter til at ride for sig. Den 5. oktober 1670 kom en forordning om dette »Land Rytter« og om, hvorledes de med rytterhold udlagte gårde skulle forholde sig, og derefter blev gårdens bruger ikke længere kaldt for bonde, men for »Rytter«, og fra 1674 blev disse ryttere direkte underlagt kongen og derved unddraget amtmandens myndighed.

Ved indførelsen af denne rytterordning havde Christian den Femte fået indført et nationalt rytteri efter svensk mønster. De nye foranstaltninger greb dybt ind i mange menneskers økonomiske og sociale forhold og gav anledning til mange ulemper både for bønderne og for de udlagte ryttere. Alene udrustningen til en rytter pinte bønderne over evne. En køllert (frakke af svært læder) kostede 16 rigsdaler, en kappe 8 Rdl., en pistol og karabin 6 Rdl., en kjole 4 Rdl., støvler og spore 4 Rdl., hylstre og gevær 5 Rdl., læderbukser 2 Rdl., kårde og gehæng 2 Rdl., hat og skærf 2 Rdl., skaberak (sadeldækken) 2 Rdl., hest 16-18 Rdl., og derudover skulle rytteren have to skjorter, et par strømper, et par sko, et par vanter samt penge til vedligeholdelse af udrustningen plus kost og løn - 12 rigsdaler årlig - samt foder til hesten og beslag. Ville bonden ikke selv være rytter, men lejede en karl dertil, var prisen altså ca. 70 rigsdaler årlig.

Værnepligtige gør sig til kromænd og dyrekvaksalvere

Ved udbruddet af Skånske Krig udsendtes der den 6. august 1675 en forordning om, at hvis der skete et fjendtligt indfald på Sjælland, skulle alarmen ske ved, at bavnene tændtes. Når dette skete, skulle alt værnepligtigt mandskab melde sig bevæbnet med gevær og sidevåben - alt under liv og godsbeskyttelse. - »Der er nok, der går hjemme og »lurer« og forstikker sig. En del af dem bruger al slags købmandsskab i købstæderne, en anden del bruger på landet

prangeri og sjakreri, en tredje del gør sig til kromand og dyrekvaksalvere o.s.v.«, hedder det i forordningen.

Amtmanden Hugo Lützow på Antvorskov havde kommandoen over landstormen i Ringsted og Antvorskov amter, og han søgte med megen iver at bringe det bedst mulige ud af de tilbageblevne bønder, som han fik indrolleret i kompagnier, men medens dette foregik i landdistrikterne, så var der i vinteren 1675-76 overført en masse danske regimenter til Sjælland, hvor de blev indkvarteret i købstæderne. Der blev således igen lagt en tung byrde på kvarterværterne i Slagelse. Disse fik ganske vist 5 skilling daglig for at huse og bespise en soldat, men da dennes familie eventuelt skulle bespises for de samme penge, kan man forstå, at der næsten daglig indløb klager over indkvarteringen.

Dansk rytteri under »Skånske Krig«, 1676-79. Tegning af F. C. Lund.

Også i vinteren 1676-77 mønstrede Hugo Lützwow landeværnet i Antvorskov og Korsør amter. I rapporten nævnes det, at rytterbønderne ikke mødte, idet de skød sig ind under deres privilegerede stilling og nægtede at møde. Men selv om der ikke blev mønstret husmænd, arbejdere og unge karle, var den samlede styrke alligevel på 1500 bevæbnede landeværnssoldater. Om våbnene hedder det i rapporten: »Bøsserne og musketterne er af ulige kaliber og kårderne er af alle slags, pikene er alle af fyrrestænger og størsteparten for korte, og derfor ej synderlig kan agtes«.

Den 8. januar 1676 stillede de to amter 500 mand af den mønstrede styrke, som på kongelig ordre måtte gå over isen fra Sjælland til Skåne. Slagelse by måtte samtidig levere et antal artillerikuske, og det eneste man forlangte til deres våbenførhed var, at de ikke måtte være over 60 år. Efterhånden var Slagelse og omegnen taget stærkt i brug for Skånske Krig.

I Slagelse var der stor alarm på grund af tyverier

Under Skånske Krig blev flere danske regimente i efteråret 1677 lagt i vinterkvarter på Sjælland indtil felttoget begyndte igen i maj 1678. Under denne indkvartering indløb der mange klager over overlast og tyverier, og ingen steder var det så groft som i Antvorskov og Korsør amter, hvilket 25 indsendte klager vidner om.

I samme anledning blev der nedsat en kommission til at undersøge forholdene. Og i januar 1678 indsendte Otto Skeel, der arbejdede med det sjællandske rytteri, følgende indberetning (gengivet i nutidigt sprog) til Generalkommissariatet:

»Her i Slagelse er der stor alarm. Officererne og bønderne klager begge over, at Kongens Regiment ikke er og ikke kan komme i stand. Hvis skyld det er, er svært at sige. For tiden er vejene sådanne, at man ikke kan komme imellem byerne, de har aldrig været værre, end de er nu. Og som jeg kan regne ud, så ser officererne gerne, at det bliver beskrevet så slet som mulig. Thi de gør bønderne så tvære og skarvorne, at jo flere de har af dem og må passere derfor, jo flere penge venter de at få til hjælp, om regimentet nogen tid skal komme på fode.

Men dernæst må jeg sige, at oberst (Balzer) Arenstorff ved aldeles intet deraf, for han har ikke haft regimentet ret længe, tilmed har han ikke ville røre derved, før der ved en mønstring kunne ske en undersøgelse i sagen. Men ellers har han nok af officerer, og har haft, som ved hvordan bonden skal gribes an.

Det er mig umulig på nuværende tidspunkt at skaffe rede herpå, som jeg vel burde, dels fordi det ville tage lang tid og volde meget fortræd, dels er vejene så »forbandede«, at man næppe kan komme ud til de forskellige landsbyer. Men så meget har jeg dog gættet deraf, at de skal forklare mig, hvor mange øde portioner de tre kompagnier har, når de er blevet øde, og hvorfor det er sket - så vil jeg siden undersøge, om det er så eller ej. De må vise mig deres

styrkelister (ruller); den så mange, en anden så mange forarmede; men lader man sig råde på den måde, så bliver der ikke en bonde, der er så rig, som de vil have ham som rytter, og bønderne er ikke alle lige vel ved magt. Det tykkes mig, at de ikke kunne søge mere forskånelse, end som deres naboer der er skattebønder, som så mange af dem, må betale for sig, og tage imod durchmarcher (indkvartering af gennemmarcherende soldater) og andet og ikke nyrer nogen lindring.

Det må også særdeles bemærkes, at de bedste bønder er de hårdest ramte, af dem er der flere svage og øde af, end af de mindste, for af de bedste bønder har de kunnet tage mest fra, derfor er de hårdest angrebne, - de andre har de ikke kunnet få mere af end det, de med rette kunne tilkomme.

Her ved dette regiment er der ingen regimentskriver, som kan gøre rede for nogen ting, og ej heller herefter passe derpå. Ved nogle af de andre to nationale regiments kompagnier har der hverken været mønsterskriver eller officerer, og nogle officerer, der har været til stede, har været ganske ukyndige. Nogle fordi de ikke forstår det, andre siger, at det er sket før deres tid, at rytterbonden er sådan faren.

Så lige meget hvilken forklaring der gives på forholdene, så er skaden Kongens både på godset og ryttertjenesten. Og bliver det ikke ved en særlig kommission undersøgt hos de tilstedeværende af vederheftige officerer, så frygter jeg, den husholdning mere vil tage til end af«.

Indberetningen bevirkede, at der i februar 1678 udstedtes en kongelig ordre til amterne om, at da en del af ryttergårdene var så forarmet, at bønderne ikke kunne udrede til rytterne, hvad de skulle, skal amtmændene sammen med en officer som general Arenstorff ville udpege, efterse alle ryttergårdene kompagnivis og beskrive deres tilstand, samt årsagen til deres slette tilstand. Kommissionen skulle samtidig taksere bønderne til, hvad de formår at udgive efter deres formue, samt hvem af dem, der (yderligere) kan underholde deres ryttere med mad og øl samt hestefoder, indtil felttoget igen begyndte.

Det nationale Rytteri foran Helsingborg 1676. Udsnit af Romeyn de Hooghe's kobberstik.

Regimenter som i perioder indtil 1866 havde Slagelse og Antvorskov som domicil

3. Sjællandske Rytterregiment til Slagelse i 1679

I året 1679 skiftede »2. Fynske nationale Rytterregiment« navn til »3. Sjællandske Rytterregiment«, og blev samtidig forlagt til Vestsjælland med hovedkvarter i Slagelse. Dette regiments standarter var røde med de tre sjællandske løver, og dets chef var oberst Baltasar Frederik Raben, der efter ankomsten købte en ejendom i Slagelse, og havde jord i Nyvang ved Løvegades port, og efter ham kaldtes vænget »Rabes-Vænge«.

I 1683 blev regimentet befalet til Holsten, men kom tilbage til Vestsjælland i 1707 for i 1709 at blive ført til Skåne, hvor det deltog i »Den store nordiske Krig«. Efter deltagelse i flere slag kom det i 1714 tilbage til Sjælland for at komme til kræfter, og blev nu anvist kvarter i Sorø Kloster og Vordingborg Amt. I 1717 førtes regimentet til Frederiksborg Rytterdistrikt, hvor det blev helt opløst i 1721.

Sjællandske Regiment havde 2 grenaderkompagnier i Slagelse 1689

Medens størstedelen af »Sjællandske geworbne Regiment« var i udenlandsk krigstjeneste i Irland og Flandern, var to af regimentets grenaderkompagnier garnisoneret i Slagelse fra 1689 til 1693. De to kompagnier deltog derefter med den resterende del af regimentet i felttoget mod Ratzeburg, hvorefter de kom tilbage til Slagelse i 1696, og blev i byen indtil 1698. Det vides, at det ene kompagni var under kommando af kaptajn Bergiris.

Medens disse kompagnier lå i Slagelse, foranledigede Slagelses borgmester og råd, at der opførtes en vagtbygning på byens torv i 1696. Vagtbygningen blev brugt både af Borgervæbningen og de militære styrker i byen. Vagtbygningen nedbrødes i 1742, da man opførte Slagelse bys første rådhus, som lå på Gammel Torv.

Dette regiments soldater blev indtil år 1800 udskrevet i følgende amter: Holbæk, Kalundborg, Dragsholm, Sæbygård, Antvorskov og Korsør. Ved hærordningen af 1951 blev regimentet efter flere navneskift til »Sjællandske Livregiment« med fast garnison i Slagelse.

Prins Frederiks Regiment havde et kompagni garnisoneret i Slagelse

Den 8. august 1691 kom et kompagni af »Prins Frederiks Regiment« til Slagelse og var garnisoneret i byen indtil 1698. En bataillon fra dette regiment var i udenlandsk krigstjeneste indtil 1698 hvor den kom tilbage til Danmark, og regimentet blev derefter garnisoneret med 11 kompagnier i København, 5 i Kronborg og 2 i Korsør.

Den 31. oktober 1966 fik dette regiment navnet »Kongens Jyske Fodregiment«.

Et kompagni af Livgarden til Fods garnisoneret i Slagelse

I tiden fra 1698 til 1700 lå der et kompagni af Livgarden til Fods i Slagelse.

I P. Arnskovs bog om Slagelse angives på side 278, at der kom et kompagni af Livgarden til Slagelse den 1. marts 1695 under kommando af kaptajn Mandrup Due (senere chef for Dronningens Livregiment, faldet i slaget ved Helsingborg den 10. marts 1710).

Men efter opgivelser fra Hærens arkiv og Den kongelige Livgarde kom kompagniet først til Slagelse 1698, efter en bataljon som havde været i udenlandsk krigstjeneste var kommet hjem til Danmark.

Vestsjællands nationale Regiment oprettedes den 4. oktober 1700

Af mandskab fra Vestsjælland oprettedes »Vestsjællands nationale Regiment« den 4. oktober 1700, og den 26. marts 1701 genindførte Frederik den Fjerde landmilitseren, hvor der af hver 20 tønder hartkorn skulle stilles en landsoldat, som i seks år var forpligtet til at gøre tjeneste i form af lokale øvelser om søndagen, samt kompagniøvelser fire gange om året og regimentsøvelse en gang om året.

Selv om det var et vestsjællandsk regiment havde det ingen tilknytning til Slagelse garnison, hvor der udelukkende lå soldater af den stående hær.

Ved mønstringen i 1704 talte det Vestsjællandske nationale Regiment 2130 mand. Ved Antvorskov Slots udlæggelse til ryttergods i 1717 ændres de vestsjællandske lægd til dragonlægd og det bevirkede, at Vestsjællandske nationale Regiment blev opløst, da størstedelen af dets mandskab havde hjemme på krongodset Antvorskov. Disse blev hjemsendt eller overført til rytterregimentet. Den resterende del af personellet blev overført til et nyoprettet »Sydsjællandsk Regiment«.

Sjællandske nationale Dragonregiment

Dette regiments personel blev første gang udskrevet i 1702, men blev i starten indøvet sammen med landmilitsens infanterikompagnier, da dragonernes tjeneste i kamp var omtrent den samme som infanteriets.

Halvdelen af dette regiments personel blev leveret fra de fire herreder Antvorskov, Løve, Arts og Ods. De blev første gang mønstret i 1704 med 8 kompagnier, hver på 100 mand. Regimentet udmærkede sig i slaget ved Helsingborg. Til belønning forfremmedes det til et kyrasserregiment og gik fra et nationalt over til at blive et hvervet regiment. Det blev stående i Sjælland til 1715, da det sendtes imod Wismar. Efter denne fæstnings fald vendte det tilbage til Sjælland. Det blev opløst i 1721.

1. Jyske nationale Rytterregiment til Slagelse 1715

Siden sin oprettelse i 1670 havde 1. Jyske nationale Rytterregiment været med i mange felttog, og var i 1713 blevet så medtaget, at det blev sendt til Jylland for at komme til kræfter. I 1715 blev det overført til Sjælland og fik garnison i Slagelse, indtil det i 1717 gik til det kronborgske rytterdistrikt.

I 1729 kom det imidlertid tilbage til Slagelse, og fik anvist »Antvorskov Rytterdistrikt« med Slagelse som standkvarter. Her var regimentet indtil 1736, hvor det blev afløst af 2. Jyske Rytterregiment, og selv gik til Sønderjylland. I 1747 fik det navnet »Sjællandske Kyrasserregiment«, og den 31. maj 1767 blev det opløst, idet den ene eskadron gik til 2. Jyske Rytterregiment, som var garnisoneret i Slagelse, Næstved og Vordingborg.

Regimentet omtales senere under »Officersduel i Slagelse«.

Jyske geworbne Infanteriregiment i Slagelse 1716

Efter at dette regiment i 1715 var gået gennem Mecklenburg ind i Pommern, og efter det i november 1715 havde kæmpet med megen berømmelse ved Stralsund og på Rügen, kom det i 1716 til Sjælland, hvor det blev garnisoneret i Slagelse, Sorø, Køge og Vordingborg. Ved ankomsten var det under kommando af oberst Johan Peter Jugenhover, men han blev den 22. februar 1717 afløst af oberst Hans Henrik Scheel.

Medens regimentet lå i Slagelse blev der indskrevet i Sct. Mikkels kirkebog, den 19. september 1716, at grenader Christian Larsen var blevet trolovet med Maren Pedersdatter efter at have erholdt tilladelse dertil af kompagnichefen kaptajn Kattes.

Reglen om at geworbne soldater skulle have tilladelse til at indgå giftermål var stadig gældende.

Efter den svenske kong Karl XII's indfald i Norge blev regimentet i 1718 sendt til Norge.

Regimentet fik i 1867 navnet 12. Bataillon og kom fra 1961 til at hedde Jyske Fodregiment. Den 31. oktober 1966 blev det slået sammen med Kongens

Fodregiment, og de to regimentet fik fra denne dato navnet »Kongens Jyske Fodregiment«, med garnison i Fredericia.

Det vestsjællandske nationale Dragonregiment oprettet 1717

Det vestsjællandske nationale Dragonregiment som blev oprettet i 1717 blev også kaldt det Sydsjællandske, Lollands og Falsters Regiment. Det havde stabskvarter i Skørtinge med oberst Eberhertz som chef fra 17. december 1717 og havde følgende eskadroner:

Antvorskov Eskadron med et kompagni på Antvorskov under Wentins kommando og et kompagni i Flakkebjerg herred under Harbous kommando.

Møns eskadron, Falsters eskadron og Vordingborgs eskadron, med kompagnier i disse områder.

Regimentet blev nedlagt den 30. oktober 1730.

5. Jyske nationale Rytterregiment får stabskvarter i Slagelse

Efter at have kæmpet i Mecklenburg i årene 1715-16 førtes dette regiment over Østersøen til Sjælland, og kom i 1717 til Slagelse. Regimentet var under kommando af oberst Frederik Vilhelm Schmelingh, hvis datter den 7. december 1731 blev involveret i en strid, som førte til en duel mellem to officerer ved 1. Jyske nationale Rytterregiment.

Rytterregimentets stabskvarter blev oprettet i Slagelse, og regimentets 8 kompagnier blev fordelt således: 4 i Slagelse, 2 i Frederiksholm og Bavelse, 1 i Korsør og Lystager og 1 i Skælskør. Samtidig rykkede den i Slagelse værende eskadron af Vestsjællandske Dragonregiment ind på Antvorskov.

Regimentet lå i Slagelse til 1729, hvor det blev flyttet til Det vordingborgske Rytterdistrikt, dog med 4 kompagnier i Næstved, 3 i Vordingborg og 1 i Præstø.

Efter flere navneforandringer fik regimentet i 1842 navnet 5. Dragonregiment, og i 1932 blev det slået sammen med 3. Dragonregiment og fik navnet Jyske Dragonregiment med garnison i Randers. Siden 1953 har regimentet haft garnison i Holstebro.

Oberst Frederik Vilhelm Schmelingh døde i Slagelse i 1720, og fra 4. oktober 1720 overtog oberst Kristof Siegmund Galkofsky kommandoen over regimentet.

Oberst F. V. Schmelingh's enke fru Catharina Magdalene blev den 14. december 1723 viet i sit hjem til løjtnant Albrecht Düsseldorf, der efter det foreliggende skal have spillet en betydelig rolle i Slagelse by. De boede i 1729 i Anders Svendsens have i Rabes Vænge.

Sjællandske Livregiments uniformer 1614-1730. Tegninger af Preben Kannik.

3. Jyske nationale Rytterregiment til Slagelse i 1723

(1748: 2. Jyske Rytterregiment, 1763: Sjællandske Dragonregiment).

Efter at have ligget på Fyn med 4 kompagnier i Odense og 4 kompagnier i Rugård, kom regimentet i 1723 til Antvorskov Rytterdistrikt, hvor det blev indtil 1729, hvorefter det blev flyttet til Det tryggevældske Rytterdistrikt. Regimentets chef var oberst Ebbe Klaus Deden, som den 23. juni 1727 blev afløst af oberst Frederik Kridtof Rampe.

Regimentet blev opløst den 11. december 1789.

2. Jyske Rytterregiment var knyttet til Slagelse i over 100 år

(1748 1. Jyske Rytterregiment, 1772 1. Sjællandske Regiment Rytteri, 1785 Sjællandske Rytterregiment, 1816 Sjællandske Lansenerregiment, 1842 4. Dragonregiment. Nedlagt den 1. november 1923).

Efter i 3 år at have været ved Rhinen for at hjælpe tyskerne mod franskmændene i den polske arvefølgestrid kom 2. Jyske Rytterregiment i 1736 til Danmark og fik anvist kvarter i Vestsjælland med stabskvarter i Slagelse.

1. Jyske Rytterregiment som ellers havde været garnisoneret i området siden 1715 blev samtidig flyttet til Sønderjylland.

2. Jyske Rytterregiments 8 kompagnier blev fordelt med 1 kompagni i Slagelse, 4 i Antvorskov, 2 i Kalundborg og 1 kompagni i Skælskør.

I tiden fra 1740 til 1758 var regimentets garnisonering ændret til: 2 kompagnier i Slagelse, 2 i Kalundborg, 2 i Holbæk, 1 i Skælskør og 1 i Ringsted.

Regimentet var samlet med hele den danske hær i Holsten i tiden 1758-62, og efter hjemkomsten blev garniseringen igen ændret til: 1 kompagni i Slagelse, 1 i Kalundborg, 1 i Holbæk, 1 i Skælskør og 1 i Korsør.

Den 31. maj 1767 blev regimentet forstærket med et kompagni fra det nedlagte »Sjællandske Kyrasserregiment« (det var fra det i Slagelse tidligere garnisonerede »1. Jyske Rytterregiment« som havde skiftet navn).

I 1772 fik regimentet navnet »1. Sjællandske Regiment Rytteri«, og i 1785 blev det halveret og nu blev garniseringen: 2 kompagnier i Slagelse og 2 kompagnier i Kalundborg. Samtidig fik regimentet navnet: »Sjællandske Rytterregiment«.

Ved en omflytning i 1790 ændres garniseringen til: 1 kompagni i Slagelse, 2 i Næstved og 1 i Vordingborg, og denne garnisonering blev næsten bibeholdt indtil 1866.

I 1801 var regimentet på krigsfod og stod nord for København, og i 1807 deltog det i forsvaret af København mod englænderne. I marts 1809 vendte eskadronen (Rytteriets kompagnier blev nu kaldt eskadron) tilbage til Slagelse, og i 1812 kom der yderligere en eskadron af regimentet til Slagelse.

Den 4. juli 1813 afgik begge eskadronerne med regimentet til Ringsted, og herfra kom kun den ene tilbage til Slagelse den 11. november 1813.

I 1816 blev »Sjællandske Rytterregiment« ændret til »Sjællandske Lansenerregiment«.

Regimentets uniform havde hidtil været en rød kjole og gule bukser. Kjølens krave, rabatter og håndledsmanchetter var mørkeblå og knapperne var hvide, men i 1818 fik Sjællandske Lansenerregiment nye uniformer, som bestod af en blå trøje og blå bukser, røde rabatter og en ungarsk hue med hestehale, fangsnor og kvaster. Officererne havde hvide fjer i huen, samt patronstaske og skærf om livet. Lanserne var foroven forsynet med et rødt-hvidt flag, og forneden hvilede de i en speciel sko på stighbøjlen.

Det var et flot syn, når eskadronen red gennem Slagelses gader, og det er naturligt, at landets konge ønskede at se den nye uniform, og under kommando af regimentschefen, generalmajor von Bassewitz, afgik eskadronerne til København. De ankom til Frederiksberg og Valby søndagen den 7. juni 1818, hvor de blev indkvarteret, og den 10. juni mønstrede kong Frederik den Sjette Sjællandske Lansenerregiment på Københavns Nørre Fælled.

Sidst i september afgik eskadronen igen fra Slagelse til København for at deltage i en revue som kongen ønskede at holde den 4. oktober kl. 09.30. Eskadronen forblev i København for at deltage i festlighederne i anledning af prins Christian Frederiks bryllup med prinsesse Wilhelmine Maria den 1. november 1828. Midt i november var eskadronen tilbage i Slagelse.

Efter veloverståede efterårsmanøvrer både i 1832 og 1834 afholdt kongen igen revue over regimentet.

Ved den af 1. juli 1842 gennemførte nye hærordning indgik 4. Dragonregiment i 1. Cavalleri-Brigade og formeredes af Sjællandske Lansenerregiment, som foreløbig fik garnison med stab, eksercerskole og 2 eskadroner i Næstved, 1 eskadron i Vordingborg og 1 eskadron i Slagelse. Eskadronen i Slagelse var ofte i Næstved, bl.a. den 30. september 1843, hvor Hans kongelige Højhed Prins Ferdinand, overleverede 4. Dragonregiments eskadroner nye standarder.

Efter den nye hærlovs bestemmelser skulle Slagelse bys indkvarteringsudgifter indtil videre udredes som hidtil efter de derfor gældende regler for kvarter- og møbelpenge samt staldudgifter.

Oversigt over chefer for rytterregimentet medens det var garnisoneret i Slagelse:

Fra 19. februar 1731	- Generalløjtnant Henrik Bjelke-Kaas,
- 24. september 1763	- Oberst Karl August Weisersheim,
- 31. maj 1767	- Oberst Ludolf Erik Lersner,
- 28. februar 1773	- Oberst Klaus Frederik Gude,
- 13. november 1776	- Generalmajor Karl Josef Wolfsgel,
- 2. november 1787	- Generalløjtnant Joachim M. H. Castenschiold,
- 30. januar 1808	- Generalmajor Kristian Siegfried Bassewitz,
- 16. oktober 1830	- Oberst Hannebal Levetzow,
- 9. december 1834	- Oberst Kristian Høegh-Guldborg,
- 1. juli 1842	- Oberst Karl Ludvig Henrik Flindt,
- 7. august 1844	- Oberst Vilhelm Theodor Wegener Nielsen,
- 5. april 1856	- Oberst Karl Torp,
- 7. april 1860	- Oberst Jørgen Hjort Friederichsen,
- 18. november 1863	- Oberst Fritz Verner Rosenkrantz,
- 6. marts 1865	- Oberst Edvard Palnatoke Bruhn,

N.B. 4. Dragonregiment var garnisoneret i Slesvig i tiden 1848-64.

Slesvigske Kyrasserregiment havde et kompagni i Slagelse 1761

Under kommando af ritmester Frederik von Levetzou lå et kompagni af Slesvigske Kyrasserregiment midlertidigt indkvarteret i Slagelse i 1761. Regimentet var oprettet 1675 i grevskabet Oldenburg, og det opløstes den 1. juli 1842, hvor en trediedel af regimentet overgik til 5. Dragonregiment, i dag »Jyske Dragonregiment«.

Vagtmester i et Kyrassér-Regiment 1765. Tegning af Vald. Møller.

Prins Frederik Ferdinans Dragonregiment i Slagelse 1808

I september 1808 kom to eskadroner af »Prins Frederik Ferdinans Dragonregiment« til Slagelse. Dette regiment var oprettet den 22. oktober 1807 som »3. Dragonregiment«, men fra den 20. december 1807 fik det navn efter sin chef, Prins Frederik Ferdinand af Danmark.

Regimentet indgik fra starten tillige med Danske Livregiment i Bassewitz's korps, som skulle bevogte Store Bælt fra Reersø og sydpå til og med Vordingborg.

I maj 1809 afgik regimentet til Kalundborg og Holbæk egnen, for i 1813 at blive sendt til Sønderjylland, hvor det deltog i kampene mod de russiske kosakker.

I 1842 fik regimentet igen navnet »3. Dragonregiment«, men det opløstes den 12. juni 1865.

Anden Bataljon af Fynske Regiment i Slagelse 1809

(Fynske Regiment indgår i »Kongens Jyske Fodregiment« i dag).

Fra Hornsherred kom 2. bataljon af Fynske Regiment den 27. februar 1809 til Slagelse. Bataljonen var kun i Slagelse til den 31. marts samme år, hvor den afgik til egnen om Odense-Nyborg.

Livregiment lette Dragoner i Slagelse 1810.

(I 1842 fik regimentet navnet: 2. Dragonregiment og en eskadron af regimentet var i Slagelse fra 1852 til 1864).

Regimentet oprettedes i Norge 1683, men kom senere til Holsten, hvor det i 1693 fik navnet »Livregiment Dragoner«. 2 af regimentets eskadroner kom til Slagelse i april 1810, og fra januar 1811 lå alle regimentets 4 eskadroner i Slagelse og Antvorskov. I maj 1811 afgik de to sidst ankomne eskadroner til Kalundborg, og i juni 1812 var regimentet i Nordsjælland, men kom tilbage til Kalundborg og Slagelse i november 1812.

De 2 eskadroner i Slagelse rejste fra byen i juni 1813 til Holbæk og Odsherred, men i 1814 samledes regimentet i Holsten. I 1842 fik det navnet 2. Dragonregiment og ved udbrudet af 3 årskrigen 1848 gik regimentet over til oprørerne, og blev som følge deraf strøget af hærens lister. Efter krigen blev det den 1. april 1851 oprettet som »Holstenske Dragonregiment«, for et år efter at blive optaget i den danske hær som »2. Dragonregiment«, og af politiske grunde forlagt til Sjælland. Efter krigen 1864 blev regimentet på kongelig befaling opløst den 24. marts 1865.

Regimentet omtales senere.

Holstenske Skarpskyttekorps i Slagelse 1810

Den 2. april 1810 kom »Holstenske Skarpskyttekorps« til Slagelse. Korpset var oprettet den 11. november 1789 under navnet »1. Bataillon let Infanteri i Holsten«, men fik sit navn »Holstenske Skarpskyttekorps« den 1. marts 1808. I 1816 blev det et Jægerkorps.

Det rejste fra Slagelse den 1. april 1812, for at indgå i det danske korps som skulle til Frankrig mod Napoleon.

Fra 1814 var korpset i Kiel, og den 23. marts 1848 gik det over til oprørerne, og blev derfor udslettet af hærens lister.

Jydske Skarpskyttekorps i Slagelse 1812

I tiden fra maj til september i 1812 lå Jydske Skarpskyttekorps i Slagelse. I september og oktober 1812 lå korpset vest for København, men i november kom det tilbage til Slagelse og Korsør, hvor det lå indtil maj 1813, da det blev sendt til Falster.

Skarpskyttekorpset lå på Falster indtil sidst i december 1813, hvor det gik til armeen på Fyn med garnison i Bogense.

Kronens Regiments bataljoner kom til Slagelse 1812

(Kronens Regiment er i dag »Fynske Livregiment«).

Tredie bataljon af »Kronens Regiment« kom i januar 1812 til Slagelse og Skælskør-egnen for at indgå i bevogtningen af Store Bælt. Bataljonen lå her i to år, og rejste herfra i december 1813 til Odense.

I maj 1813 kom også anden bataljon af »Kronens Regiment« til Slagelse, og fik kvarter her og i Korsør. Denne bataljon rejste også herfra den 13. december 1813, men den gik til Jylland.

Skarpskyttekompagni af Sjællandske Jægerkorps i Slagelse 1813

(Jægerkorpset i dag).

I maj 1813 kom et nyoprettet skarpskyttekompagni til Slagelse. Det lå i Slagelse indtil december måned, hvor det afgik til armeen på Fyn. Ved ankomsten dertil indgik kompagniet i »Sjællandske Jægerkorps« som en del af korpset.

Danske dragoner og grenaderer 1813. Tegning af F. C. Lund.

Skematisk tidsmæssig oversigt fra 1500 til 1979

Årstallene angiver kun, at der er sket en ændring i domicilet.

Fra	Til	Enheder	Vedtegning
1500	1625	Forskellige større eller mindre enheder af landsknægte	
1625	1625	1 kmp. af Sjællandske Regiment som afgik til 30 års krigen	300 mand
1626	1656	Forskellige landsknægtenheder	
1657	1657	Gyldenløves Dragoner	
1657	1658	Rantzau's Rytterregiment	
1658	1660	Svenske dragoner (Mest udskrevne danske bønderkarle)	
1660	1670	Forskellige gevorbene rytterregimenter	
1670	1675	Kun landrytteri i omegnen	
1675	1678	Kongens Regiment - Rytteri	I omegnen
1679	1691	3. Sjællandske Rytterregiment	SL + ANT
1691	1692	1 kmp. af Prins Frederiks Regiment	SL
		2 kmp. af Sjællandske Regiment	SL
		3. Sjællandske Rytterregiment	SL + ANT
1692	1692	1 kmp. af Prins Frederiks Regiment	SL
		3. Sjællandske Rytterregiment	SL + ANT
1696	1698	1 kmp. af Prins Frederiks Regiment	SL
		2 kmp. af Sjællandske Regiment	SL
		3. Sjællandske Rytterregiment	SL + ANT
1698	1700	1 kmp. af Livgarden til Fods	SL
		3. Sjællandske Rytterregiment	SL + ANT
1700	1709	3. Sjællandske Rytterregiment	Blev opløst i 1721
1709	1715	Sjællandske nationale Kyrasserregiment (tidl. Dragonregiment)	I omegnen
1715	1716	1. jyske nationale Rytterregiment	SL + ANT
1716	1717	1 kmp. af Jyske Regiment	SL
		1. Jyske nationale Rytterregiment	SL + ANT
1717	1718	1 kmp. af Jyske Regiment	SL
1717	1729	5. Jyske nationale Rytterregiment	SL-2 + ANT-4
1723	1729	3. Jyske nationale Rytterregiment	ANT-4
1729	1732	1. Jyske Rytterregiment	ANT-4
1732	1735	1. Jyske Rytterregiment	SL-2 + ANT-4
1736	1740	2. Jyske Rytterregiment (4. DR)	SL-1 + ANT-4
1740	1758	1. Jyske Rytterregiment (4. DR)	SL-2
1761	1761	Slevigske Kyrasserregiment	SL-1

1763	1772	1. Jyske Rytterregiment (4. DR)	SL-1
1772	1785	1. Sjællandske Rytterregiment (4. DR)	SL-1
1785	1790	Sjællandske Rytterregiment (4. DR)	SL-2
1790	1808	Sjællandske Rytterregiment (4. DR)	SL-1
1808	1809	Prins Frederik Ferdinans Regiment lette Dragoner (3. DR = JDR)	SL-2
		Sjællandske Rytterregiment	SL-1
1809	1809	II BTN af Fynske Regiment	SL
1809	1810	Sjællandske Rytterregiment (4. DR)	SL-1
1810	1812	Livregiment Lette Dragoner (2. DR)	SL-4
		Holstenske Skarpskyttekorps	SL
		Sjællandske Rytterregiment	SL-1
1812	1812	III BTN af Kronens Regiment (FLR)	SL
		Jyske Skarpskyttekorps	SL
		Sjællandske Rytterregiment (4. DR)	SL-1
1813	1813	II BTN af Kronens Regiment (FLR)	SL
		Et skarpskyttekmp. af Sjællandske Jægerkorps	I omegnen
1813	1816	Sjællandske Rytterregiment (4. DR)	SL-1
1816	1842	Sjællandske Lansenerregiment (4. DR)	SL-1
1842	1852	4. Dragonregiment (afgik fra Sl 1848)	SL-1
1852	1864	2. Dragonregiment	SL-1
1864	1866	4. Dragonregiment	SL-1
1867	1878	34. Reservebataillon	Aldrig formeret
1913	1923	7. Regiment med 14. Bataillon, 20. Bataillon og 37. Reservebataillon	SL
1923	1937	14. Bataillon	SL
1937	1947	14. Bataillon + 5. Regiments Kanonkmp.	SL
1947	1948	Sjællandske Divisions Korporalskole 14. Bataillon + 5. Regiments Kanonkmp.	SL
1948	1949	17. Bataillon med stab + 2 kmp.	SL
1949	1951	14. Bataillon + 5. Regiments Kanonkmp.	SL
1951	1952	2. Artilleriafdeling med 2 batterier Sjællandske Livregiment (4. R)	SL
1952	1953	21. Artilleriafdeling Sjællandske Livregiment	SL
1953	19	Sjællandske Livregiment	SL

Antvorskov bliver rytterdistrikt 1717

Indretning af Antvorskov Slot til ryttergods

Efter at have været johanitterkloster, kongeslot og grevskab blev det gamle Antvorskov af kong Frederik den Fjerde i 1717 gjort til et af landets 12 rytterdistrikter, som skulle danne grundlag for en fast dansk hær.

Rytterdistriktet kom til at bestå af selve Antvorskov, Pebringe, Landbytorp og Lystager med tilhørende gods, samt en del bøndergårde.

Ved indførelsen af denne ordning blev de hos bønderne værende ryttere samlet i rytterdistrikterne. Antvorskov Ladegård blev indrettet til bolig for rytteriet, og desuden byggedes der en del barakker til mandskabet. Slottets hovedbygning blev indrettet til distriktets officerer.

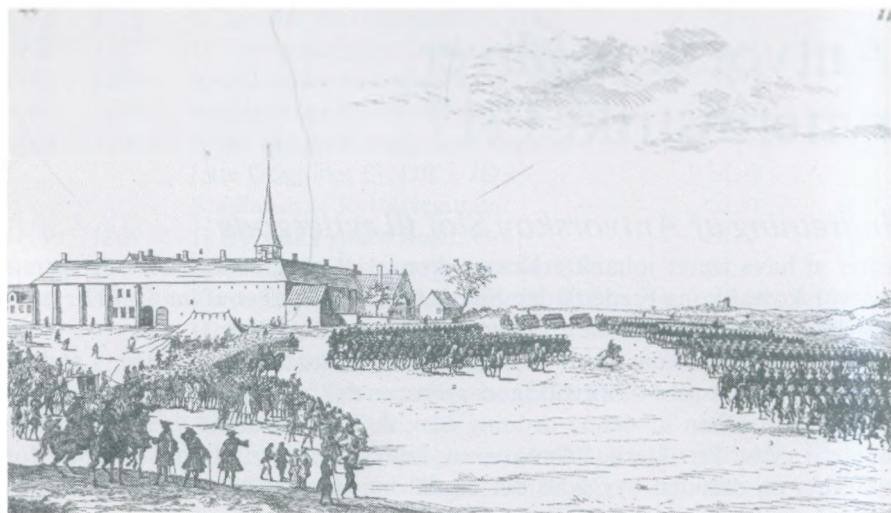
Det blev pålagt embedsmændene at drage omsorg for, at der sattes kakkelovne (en sjældenhed den gang) op i alle værelserne, og sørge for at vinduer, døre og tage blev istandsatte. Lader, ko- og studestalde blev forandret til hestestalde. Kvægbesætningen blev solgt ved auktion, og markerne blev anvendt til græsning.

Også slotskirken som havde været lukket siden 1684 blev istandsat og genindviet til brug for rytterdistriktet af biskop Worm i 1722.

Det tog lang tid at opføre barakkerne på Antvorskov, de blev først færdige i 1723, og i de 6 år det varede, havde Slagelse by en meget stor indkvartering. De første ryttere som rykkede ind på Antvorskov Rytterdistrikt var en eskadron fra Det vestsjællandske Dragonregiment, under kommando af kaptajn Wentius, som var chef for »Antvorskov Eskadronen«.

Forud for ordningen med de 12 rytterdistrikter, havde kongen givet befaling til birkefoged Peter Kane om, at han »med trende forstandige mænd og bønder« samt birkeskriveren skulle drage fra hus til hus, fra gård til gård, fra by til by og fra sogn til sogn, således at de under eds tilbud kan erklære sig om hver bondes og beboers tilstand og udtale sig om, hvor der for en rytter kan skaffes en lejlighed med kålhave. Det skulle samtidig oplyses om, hvor megen græsning og hvor mange læs hø å 30 Lpd. hver bonde kunne høste, og om der ved byen findes tørvejord, så rytteren årlig kunne få 12 læs ildebrændsel.

Det var dog kun en meget ringe del af ryttergodsets ryttere, som blev indkvarteret hos omegnens bønder, da denne indkvartering ustandselig gav anledning til kiv og strid, for de fleste bønder havde så små boliger, at der ikke var plads til en hvervet rytter med hans familie. For at formindske besværet med indkvarteringen blev det i 1718 bestemt, at der kun måtte være 25 gifte ryttere i hvert kompagni.

Den 1. og 14. maj 1750 holdt Frederik den Femte mønstring af 1. Jyske Rytterregiment under generalløjtnant Henrik Bjelke Kaas, (det senere 4. Dragonregiment), og Livregiment Dragoner under generalmajor Baltasar Ahlefeldt, (Det senere 2. Dragonregiment). Lokalhistorisk arkiv.

Ryttergodset blev økonomisk administreret af en regimentsskriver, der fungerede som en slags bestyrer af godset på samme måde som en amtsforvalter, og han stod helt selvstændig til ansvar over for amtmanden, og i 1730 blev han helt frigjort fra militæret.

Både Frederik den Fjerde og Christian den Sjette var meget omhyggelige med deres soldaters moral, og de krævede en hæderlig behandling af soldaterne, men det var dog sådan, navnlig under »pietismen«, at soldaternes usædelighed og utugt blev pisket ud af de syndiges kroppe. Der var tvungen kirkegang, og soldaterne blev under kommando ført til kirken, og for at der ikke skulle opstå tumult skulle alle underofficerer og de vagthavende officerer også være i kirken. Den tvungne kirkegang forførte ofte soldaterne til alskens uroligheder både i kirken og på kirkegården. Det var strengt forbudt at spytte i kirkens kor, ligesom der var strenge straffe for urenlighed på kirkegården. Det var også forbudt at mase sig ind i borgernes eller soldaterkonernes stole. Om vinteren kunne soldaterne fristes til at trampe i gulvet for at holde varmen. Disse uroligheder samt udeblivelse fra gudstjenesten kunne medføre, at både menige og underofficerer måtte ride på træhesten eller tøjring til pælen.

Den overdrevne omhu forfejlede ganske sit mål. Hykleri, løgn, dueller og mord trivedes i bedste velgående, og det skete, at forbrydelserne tog overhånd trods radbrækning og pinebænk. Det var forgæves, at det indskærpedes at anvende pinebænkens grader efterhånden med flere dages mellemrum, for at soldaten ikke skulle blive ligegyldig ved smerte. Det var dog tilladt, hvis en soldat, der var radbrækket og ikke død efter 48 timers pinsler, at give ham nådestødet.

Da kongens ønske om en hæderlig behandling af soldaterne ikke var efterkommet alle steder, kom der en kongelig ordre i 1761 som påbød, at der skulle skrives hårdt ind mod det »umanerlige prygleri« og den ærekrænkende optræden, hvormed en del af befalingsmændene trakerede mandskabet.

Der indførtes dog også sociale forbedringer, og Frederik den Fjerde lod rundt om i rytterdistrikterne bygge landsbyskoler til gratis undervisning af rytterdistriktets børn i kristendom, skrivning, regning og læsning, og ved skolerne ansattes der en lønnet lærer. Disse rytterskoler var mange steder i brug lige til de efter anden verdenskrig blev afløst af de store centralskoler.

Rytteriet blev sat på karantænevagt

I 1765 var der udbrudt kvægpest i Østre Stillinge, vest for Slagelse (formentlig mund og klovsyge), og amtmand Løveørn på Antvorskov var bange for, at pesten skulle brede sig over hele området, hvorfor han ville prøve at isolere den. Han gav derfor ordre til, at ingen måtte forlade byen, og ingen måtte have samkvem med beboerne. - Han var imidlertid bange for, at bønderne ikke ville overholde hans forbud, hvorfor han bad om militær assistance fra oberst baron von Weitersheim, som var garnisonskommandant i Slagelse. Obersten udstillede derfor ryttervagter på alle veje og stier, som gik til og fra byen, men der foreligger intet på skrift, om det lykkedes for rytterne at begrænse kvægpesten.

Officersduel i Slagelse den 7. december 1731

I 1729 kom 1. Jyske nationale Rytterregiment tilbage til Slagelse, efter det i 12 år havde været ved det Kronborgske Rytterdistrikt. Regimentet havde standkvarter i Slagelse til det i 1736 blev forlagt til Sønderjylland.

I regimentets justitsprotokol for 1731-32 findes en sag vedrørende duel imellem to af regimentets officerer, løjtnant Johan Hudler og kornet Freidrich Bager Clausen, foranlediget ved sidstnævntes opførsel over for Hudlers hustru. Hudlers indlæg i sagen opruller et lille kulturbillede fra nævnte tidsalder, da officererne gik på jagt efter at gøre et velhavende og standsmæssigt parti, og hvori den kvindelige part, når hun mere havde rettet sig efter forældrenes ønske end fulgt egen tilbøjelighed, hurtigt kunne gøre det af med den ægteskabelige lykke.

Hudler var gammel løjtnant ved regimentet og havde med det kæmpet i Den store nordiske Krig, blandt andet havde det været med ved Gadebusch. Da han gik på frierfodder til den unge frøken Frederikke von Schmelingh, var han en mand på henved de 50 år (født i Hannover 1682) og har rimeligvis i hendes øjne været en gammel mand. Frøken von Schmelinghs afdøde fader havde været oberst, og ved moderens senere giftermål havde hun fået en stedfader i

løjtnant Düsseldorff. Moderen har sikkert været at regne for en velhavende kone, thi hendes første mand, hos hvem hun var husholderske, før hun blev frue, havde som oberst været med de danske lejetropper i Brabant, og det plejede at smide godt af sig for de højere officerers vedkommende, og datteren har derfor også været regnet for et godt parti.

Oberstinden og hendes mand har rimeligvis støttet Hudlers frieri, thi han kommer så vidt, at brylluppet finder sted med al mulig stads i Sct. Mikkels kirke i Slagelse i oktober 1729. Men dermed er også glæden forbi for Hudler, og hans viderværdighed som ægtemand, berettes det i hans lange forsvarsskrift, der er dateret den 10. december 1731 og indsendt til regimentschefen, generalmajor Michael Nummesen.

Hudler fortæller først om den kirkelige vielse i nærværelse af ritmestrene Holch og Vivet og løjtnant Düsseldorff med svoger, kornet Koch. Efter vielsen satte det nu forøgede bryllupsselskab sig til bords hos brudens moder, og blandt disse gæster er den unge kornet Clausen, der snart skulle vise sig som slangen i Hudlers paradís. Men denne dag spiste og drak man dog i glæde til langt ud på natten.

Næste dag nemlig aften kom imidlertid kornetten igen, og det ubuden, men da han havde vist den opmærksomhed at medbringe militær musik, bestående af valdhorn og violiner m.m., blev han vel modtaget af Düsseldorffs, hos hvem det nygifte par også befandt sig. Kun den nygifte ægtemand var mindre fornøjet med hans ubudne tilsykomst, hvad bevidnedes af kyrassér Buchholtz og parykmagerkonen Deliane o.fl. - Imidlertid spiller musikken op, og Hudlers svigermoder siger: »Kom, lad os danse lidt«. Hudler tog da sin kone ved hånden og dansede med hende 2-3 gange. Derefter tog han sin svigermoder ved hånden, medens kornetten tog hans kone. Således gik det en tid, til Hudler førte sin svigermoder hen til en stol og satte sig ved siden af, læggende sin hånd på en tredje stol i håb om, at hans kone ville benytte den, når hun var træt af dansen. Men hun lod den stå og løb med kornetten ud i køkkenet. Hun kom først tilbage efter en halv times fraværelse og lidt senere kornetten. Hudler forbød nu sin kone at danse med ham, da rytterne, musikanterne, let kunne sige noget om hende, men desuagtet lod hun sig føre ud i en lystig dans af kornetten. Da nu alle de dansende omsider var blevne trætte, smed kornetten sig på en stol i hjørnet af stuen, og Hudlers kone drillede sin mand ved ugenert at sætte sig ved siden af kornetten og endog tillade, at han lægger sin arm om hendes liv. Nu blev moderen vred og sagde til datteren:

»Kan du ikke, du dumme djævel, se, at din mand er vred over din opførsel?« Dertil svarede datteren: »Hvad bryder jeg mig om det« og løb ud i køkkenet med kornetten i hælene. Så måtte den fornærmede ægtemand ud at lede efter dem. Mørkt var der alle vegne, hvorfor han tændte et lys og holdt sin hat for det, at det ikke skulle blæse ud. Endelig fandt han dem i et lille kammer. Konen forsvandt, medens kornetten lå med hovedet på bordet, som om han sov. Hudler sagde: »Hvad er det for optøjer, De laver«, og rådede ham fra

Dragter på officersduellens tid. Efter Johan Ottosen: »Vor Historiek«.

fremtidig at gøre lignende, da det kunne ende galt. Derefter gav han musikken fyraften og sluttede dagen.

Men Hudler fik ikke fred. Omtrent 6 uger senere træffer han kornetten i stuen sammen med konen. Pigen, Else Davidsdatter, havde de sendt bort. Da nu Hudler uventet trådte ind, for kornetten i en fart hen på en kuffert og satte sig, men konen var så uheldig, i farten at vælte den stol, hun ville sidde på. Hudler lod som intet og gik hen til vinduet for at skrive noget, men samtidig havde han øje med et stort spejl ved siden af. Det røbede da også, at de unge vinkede og lo til hinanden. Ja, han havde endda den tort at se sin kone lægge de to forreste fingre på hovedet i form af to horn. Hudler gav da sin kone en på øret og sagde til kornetten: »Monsieur Clausen! Han vil nok holde op før en ulykke er sket, gå og kom aldrig mere!«

Kort efter var det nytår og efter landets skik havde Hudler belavet sig på et godt måltid mad hjemme, men da de skulle spise, sagde konen: »Min engel, lad os gå til mama!« Han svarede: »Vi er jo ikke bedte, men som du vil, lad os gå!« Uagtet det var dårligt føre udenfor ville hun tage silkestrømper og broderede sko på, men den omhyggelige ægtemand tog dem til sig til de kom til moderens dør, hvor de blev taget på. Da konen derpå af sin lille broder får at vide, hvor kornetten opholder sig, løber hun bort fra Hudler. Denne måtte så afsted efter hende og finder hende da også efter et par timers forløb, siddende nok så hyggeligt på et af Slagelses værtshuse med kornetten. Hudler skældte ud: »Lad os gå! Du er ellers som et barn på 6 år, jeg kan se på dine ben, at du har vadet i snavs til knæerne!« Derefter advarede han igen kornetten, der på »sin ære« erklærede, at det er konen, der løber efter ham.

Nu ville konen ikke mere have med Hudler at bestille og flyttede hen til sine forældre, der vel har indset, at der intet var at stille op med hende. Og tillige tog konen efterhånden til sig alt det indbo, hun havde bragt Hudler. Denne

søgte hende imidlertid hos forældrene. En dag har han den ærgrelse at se kornetten ved spisebordet, og denne håner ham endda ved at sige, at nu har hans kone også berøvet ham sengen og istedet lagt strå på gulvet, en fornærmelse de tilstedeværende godt forstod.

Alt dette, siger Hudler i sit forsvarsskrift, at have båret med kristeligt tålmod, men også, at det virkede trykkende på hans sindstilstand.

Så kom den 2. december 1731, kl. 17.00, da han gik på Posthuset med et brev, som først blev modtaget efter meget vrøvl, da han kom for sent. Derefter gik han hen til possementmagerens for at oplive sig med et glas øl. Da trådte en af Düsseldorf's tidligere piger ind og sagde: »God aften, hr løjtnant!« Han takkede og spurgte til konen. Hun svarede: »Hun har det rigtigt godt. Hr. kornetten Clausen har besøgt hende 3-4 gange«. Hudler sukkede: »Ak, Stine, hav den godhed at gå til ham og sig, at han må komme udenfor døren et øjeblik«. Formodentlig har kornetten boet hos købmand Stub, for han kommer ud på dennes trappe. Hudler skælder ham ud og giver ham 3-4 rap af en stok, hvorefter kornetten flygter ind i Stubs indre værelser.

Senere får dog kornetten courage og søger alle vegne efter Hudler. Han traf ham i stuen hos en løjtnant v. d. Lüne, hos hvem også løjtnant Kurentz er tilstede, og siger til Hudler, at han havde søgt ham alle steder, også hos en canaille af en handskemagerkone, og spørger derpå 3-4 gange begge løjtnanter, om ikke Hudler er en canaille. Hudler sagde intet og mente det var forbi med dette, men da han senere på aftenen vil gå hjem til barakken for som han plejede at spille lidt med trompeteren ved ritmester Vivets kompagni, får han på vejen af en dreng stukket et brev i hånden, en udfordring til duel. Og kommen hjem træder kornetten selv ind med pallask ved siden og stok i hånden. Da kornetten imidlertid ser, at Hudler griber en pistol, nøjes han med at sige: »Monsieur Hudler! Jeg kommer for at sige ham, at jeg må have revance imorgen tidlig kl. 9.00«. »Som han vil«, svarede Hudler og beder kornetten, der vil tilføje en hob uartigheder, pakke sig.

Den 7. december 1731, kl. 09.00, mødtes så de to rivaler på Lille Vang ved Slagelse. Kornettens udfordring havde lydt på pistoler, men det blev forandret til en kamp med de svære rytterpallasker. Enden blev, at kornetten fik en dygtigt hug i venstre arm.

Man skulle nu tro, at Hudler efter det påfølgende forhør måtte have sluppet ret billigt, men spot og skade synes her at have fulgt hinanden, thi foruden at miste sin charge dømtes han til at betale sin kontrapart 6 rigsdaler i bartskærpenge. Clausen blev kun idømt 2 års degradation, men kongen resolverede dog, at også han skulle fradømmes chargen.

Dueller var den gang for almindelige til, at der ikke hurtig skulle gro græs over denne historie. Begge kom i tjeneste igen. Hudler døde som premierløjtnant ved garnisonskompagniet i Kristiania og Clausen opnåede at blive regiments-kvartermester i Randers og kongelig overkrigskommissær.

Om Hudlers videre ægteskab med Frederikke v. Schmelingh melder historien intet om.

Selv om det var almindeligt med dueller blandt befalingsmændene, så blev denne uskik på det kraftigste bekæmpet af statsmagten. I 1737 blev der udsendt bestemmelser om, at den som dræbtes i en duel skulle æreløst begraves under galgen, den, som overlevede en duel, skulle uvægerligt hænges. »Og på det ingen skal undskylde sig med uvidenhed, skal denne ordonnance ved alle regimenter og i alle fæstninger publiceres ved trompeters skrall og trommeslag«, hedder det i den udsendte bestemmelse.

Antvorskov Slot, set fra sydøst. På billedet ses kong Frederik den Femtes ankomst til slottet den 13. maj 1749, kl. 19.

Antvorskov Ryttergods nedlægges og sælges 1774

En økonomisk krise, foranlediget af lave kornpriser, misvækst, handelskrise, kvægpest og oprustning mod Rusland var årsagen til at de kongelige ryttergods blev nedlagt og solgt.

Den oprindelige plan var at sælge Antvorskov Ryttergods allerede i 1763, men den 1. oktober samme år blev salget udskudt indtil videre. Den 22. december 1767 kom der en plakat (bekendtgørelse) der meddelte, at Antvorskov Ryttergods skulle sælges den 12. april 1768.

Godset blev derfor delt op i 9 hovedgårde og den 3. marts 1769 udsendtes konditionerne, men fem dage senere den 8. marts kom der kontraordre. En kongelig befaling lød, at salget skulle indstilles. Formentlig var den økonomiske krise afværget, det var dog meningen, at godset alligevel skulle nedlægges som ryttergods og være genstand for nogle forsøg i en landboreform.

Landboreformen blev imidlertid aldrig til noget, og den 30. marts 1774 kom så for tredje gang en bekendtgørelse om salget af ryttergodset.

Godset, der i 1768 var blevet delt op i 9 hovedgårde og en del separat gods, skulle sælges på en offentlig auktion den 26. maj 1774. Efter bestemmelserne skulle rytterbønderne også kunne deltage i auktionen, og når en rytterbonde blev selvejer skulle han have samme rettigheder som var gældende for andre selvejerbønder. Derfor kunne det separate gods udbydes både byvis og gårdvis, alt efter købernes ønske. Ved et sådan køb skulle bønderne selv holde deres bys rytterskole og lønne skoleholderen. Det fremgår ikke af salgsreferatet, at en eller flere rytterbønder skulle have købt deres egen gård. Formentlig har opdelingen i de 9 hovedgårde forhindret dette.

Ryttergodsets 9 dele solgtes således:

1. Antvorskov Slots Hovedgård, der omfattede Slagelse, Rødehus, Bjergby-markerne, Bjergby og Gerlev kirker, Landsgrav, Hyllerup, Holmstrup, Lille Valby, Forlev, Slots Bjergby, Seerdrup, Harrested og Rosted. I alt 94 gårde og 58 huse.
Solgt til finansråd Koes.
2. Gimlinge og Rappenborg kobler, Skovgård og to dele af Antvorskov Slots Hovedgård, nemlig Gimlinge engpiber og noget af Sønder Overdrev, Sørbymagle, Sørbylille, Bøstrup, Kirkerup, Esholte, Bjærup, Vollerup, Halkevad, Lorup, Gimlinge og Snekkerup. Ialt 76 gårde og 61 huse.
Solgt til assessor Dinesen.
3. Lystager gård, Møllemosen fra Antvorskov Slots Hovedgård, Ting Jellinge og Hyllested kirker, Flakkebjerg, Ting Jellinge, Halagermagle, Eskildstrup og Stenstrup samt Fuglebjerg kongetiende. I alt 59 gårde og 42 huse.
Solgt til assessor Dinesen.
4. Pebringe, Ny Kobbøl fra Antvorskov Slots Hovedgård, fire gårde fra Gerlev og en fra Bjergby, Gerlev, Skørpinge og Sludstrup. Ialt 373 tdr. hartkorn bøndergods m.v.
Solgt til finansråd Koes.
5. Antvorskov Slots Hovedgårds Munkeeng og en del af Sønder Overdrev, samt to gårde fra Davitsrød og en fra Vedby Sønder, Ottestrup, Gudum, Grøfte og Skovsø. Ialt 42 gårde og 39 huse.
Solgt til birkedommer Sveistrup.
6. Kindertofte Overdrev, Landbytorp, Vedby Nørre, Næsby ved Skoven, Tyvelse, Ollerup og Kindertofte. Ialt 47 gårde og 26 huse.
Solgt til kongelig forvalter Fogh.
7. En del af Antvorskov Slots Hovedgård, Nordrup, Sønderup, Skaftlev, Hallelev. Ialt 36 gårde og 26 huse.
Solgt til inspektør Johann Duus.
8. Store Valby, en del af Kindertofte Overdrev, Øster Stillinge og Hejninge, Kirke Stillinge, Bildsø, Keldstrup og Næsby ved Stranden. Ialt 52 gårde og 32 huse.
Solgt til generalløjtnant Castenschiold.

9. Tårnberg, Ormslev, Vemmelev og Hemmeshøj, hertil en del af Antvorskov Slots Hovedgård samt Hemmeshøj og Tårnberg kirker. Ialt 48 gårde og 39 huse.

Solgt til godsejer Christian Eggers.

Separat solgtes: Lundforlund til finansråd Koes,
Erdrup til finansråd Quistgaard,
Fårdrup til forpagter Pedersen,
Benløse kongetiende til kancelliraad Neergaard,
Høve Mølle til lensgreve Holstein.

Når man i dag iagttager egnen omkring Slagelse er det vanskeligt at se, hvor ryttergodsets hovedgårde er, hvilket skyldes sammenlægninger og delinger af det solgte gods i tidens løb.

Ved salget var Antvorskov storhedstid slut, og selv om der stadig indkvarteredes soldater på Antvorskov, var det nu Slagelse, der stod for garnisoneringen af enhederne.

Lægdforordningen af 14. september 1774

Samme år som Antvorskov Ryttergods solgtes, gennemførtes lægdforordningen af 14. september 1774. Efter denne forordning indrettedes der af 22 tdr. hartkorn et lægd, som svarede en landsoldat eller en rytter. Soldaten skulle tjene i 12 år, med mindre han ville fæste gård. Ville han ikke modtage en gård, når den på billige vilkår blev ham »budet«, skulle han foruden de 12 år endnu tjene i 6 år.

Sessionen bestod af amtmanden, regimentschefen, udskrivningschefen og amtsforvalteren. Mandskabet toges mellem det 18. og 40. år og skulle have en højde af mindst 61½ tomme (1,56 m).

Til rytteriet skulle alle herregårde levere rideheste, af indtil 50 tdr. hartkorn en hest, imellem 50-100 tdr. hartkorn to heste, over 100 tdr. hartkorn tre heste.

Et rytterregiments heste bestod dels af stamheste, dels distriktheste, hvilket sidste mod en årlig godtgørelse leveredes af hovedgårdene og præstegårdene, og normalt indkaldtes de kun i de 28 dages eksercitstid. Hestebestanden dannedes fortrinvis af den jyske hest, som var en fortrinlig rytterhest. Den var ikke særlig stor, men fast bygget og i besiddelse af stor udholdenhed og lærevillighed.

Efter eksercertiden i juni måned blev samtlige stamheste sat 3½ måned på græs, en foranstaltning som nærmest var af økonomisk art.

En ryttereskadron bestod i 1774 af ca. 58 nationale - og 33 hvervede menige. De hvervede var til stadig tjeneste, hvorimod de nationale indkaldtes årligt til øvelse i juni måned.

Indkvarteringsforholdene i Slagelse 1775-1807

Indkvarteringskommissionen ser på forholdene i Slagelse

I det 18. århundrede var Slagelse stærkt bebyrdet med både ordinære og ekstraordinære indkvarteringer. Det var især stabene, der tog ophold i selve Slagelse by, medens mandskabet for det meste fordeltes i oplandet.

For at regulere indkvarteringsforholdene var indkvarteringskommissionen forsamlet i Slagelse den 22. september 1775. Den inspicerede sygestuen, fourage magasinerne (matr. nr. 102 i Slotsgade) og vagthuset, om hvilket udtaltes, at det skulle forblive på det dertil indrettede sted ved Rådhuset på Torvet. Garnisonens plads til feltrekvisitter blev anvist af kammerråd Smith i hans hus på Slottensgade, hvor disse sager tillige med munderingssager tidligere havde været forvaret. Kommissionen fandt pladsen anvendelig til formålet.

Officererne i Slagelse havde hidtil fået deres kvarter in natura, men de forlangte nu at få udbetalt den i reglementet fastsatte betaling. Indkvarteringskommissionen fastsatte da, at det skulle blive som d'herrer officerer begærede, således at de fra 4. oktober 1775 selv måtte skaffe sig kvarter mod følgende kvarterpenge: Generalmajor Klaus Frederik Gude, chef for 1. sjællandske Regiment Rytteri, 72 rigsdaler, ritmester von Dechow skulle have 24 rigsdaler, løjtnant Rolfsen 16 rigsdaler, overauditør Pedersen 16 rigsdaler og regimentskvartermester Bjørk skulle også have 24 rigsdaler.

Slagelse by set fra Antvorskov i 1753. Lokalhistorisk arkiv.

Generalmajor Karl Josef v. Wolfseil blev den 13. november 1776 chef for 1. sjællandske Regiment Rytter, som i 1785 skiftede navn til »Sjællandske Rytterregiment«, og han klagede over regimentslazarettets tilstand, hvorfor indkvarteringskommissionen igen var i Slagelse den 2. juli 1783, og om efteråret var kommissionen igen i byen for at skaffe kvarter til en halv eskadron, som tidligere havde været indkvarteret i byen.

I 1788 blev det indskærpet, at eskadroncheferne overalt skulle påse, at borgerkvartererne var renlige, tætte og tørre, ikke fugtige kældre og endnu mindre beliggende på lofter eller direkte under taget. Der måtte heller ikke mere være mere end to mand i én seng.

Slagelse Garnisons soldater 1780-1807

Omkring 1790 var der mellem Slagelse Garnisons soldater et enestående kameratskab, og det er karakteristisk, at den almindelige indbyrdes tiltale var »broder«. Garnisonen var et samfund for sig selv, hvor garnisonskommandanten var sine folks forsyn og leder gennem hverdagens tilskikkelser i glæde og sorg, hvad enten det gjaldt den vanskelige økonomi, forseelser, ægteskabelige problemer, børnenes uddannelse og opdragelse, forsvar eller straf af syndere, mægling i spektakler med byens borgere, formaninger, når en karl gled ud i »liderligt« levned med drik og spil, værgepligt for børn eller ordning af en hæderlig begravelse.

Det var almindeligt, at de indkvarterede soldater blev anvendt til hjælp for tyende ved det grove arbejde, hvorved de fik lejlighed til samkvem med tjenestepigerne, og disse blev da også ofte soldaternes koner.

For at staten ikke skulle bebyrdes med for mange efterladte soldaterenker, var der i tidens løb fastsat hvor mange soldaterkoner, der måtte være ved hvert kompagni - i 1733 måtte der kun være 30 gifte, og i 1744 indskrænkedes de gifte underofficerers og meniges til kun 15 pr. kompagni, men som almindelig regel gjaldt det i 1788, at ca. en fjerdedel af kompagniet kunne tillades at være gifte.

Inden regimentschefen lod et kompagni udstede »Friseddell« (gitemålstilladelse), skulle han påse, at reglementets fordringer kunne ske fyldest; disse gik ud på, at en underofficer ikke kunne gifte sig med et »liderligt fruentimmer«, og at pågældende kvinde kunne ernære sig selv ved sine hænder arbejde, således at mandens økonomiske stilling blev forbedret gennem giftermålet; kunne det sidste ikke godtgøres, nægtedes tilladelsen, hvad der selvfølgelig gav anledning til, at en mængde løse forbindelser knyttedes.

Også officererne skulle have tilladelse af regimentschefen, og før en tilladelse blev bevilget skulle officeren bevise, at han havde en tilpas stor indtægt således, at de var i stand til at forsikre deres tilkommende hustru ved indskud i regimentets enkekasse.

Efter ophævelsen af den skik, at soldaternes koner og børn fulgte med regimentet i felten, sørgede man ikke for at give dem noget til underhold, medens manden var borte. De stakkels koner med deres børn var derfor som regel henvist til den elendigste fattigdom. For at hjælpe på disse forhold blev det i 1788 bestemt, at der skulle ydes familien en understøttelse, når manden var borte, og året efter blev det ordnet således, at de også under mandens sygdom skulle have halvdelen af hans traktement.

Som regel gik det værst ud over børnene, som man tit så strejfe om på gaderne og i byens omegn for at søge deres underhold ved forskelligt arbejde og tiggeri. Ud over de ude på landet oprettede rytterskoler blev der af midler fra regimentskassen i Slagelse oprettet en skole for soldaternes børn, men det kneb med at få egnede lærerkræfter, men man klarede sig ved tilsyn og omsorg, og afhjælp på denne måde et savn, om end dette langt fra altid anerkendtes af forældrene.

For de ugifte soldater som var indkvarteret hos Slagelses borgere, var spørgsmålet om madlavning et meget vanskeligt problem at løse, da der i de fleste tilfælde ikke var køkken, hvor de fik anvist kvarter.

De i byen garnisonerede regimenter havde på mange måder forsøgt at bøde på disse forhold, men først i 1803 befaledes det, at alle regimenter skulle sørge for, at der blev indrettet marketenderier, hvor mandskabet kunne få god kost og varm mad.

På modsatte side af »Rytterstalden« var der i Slotsgade opført en del rytterboliger eller rettere »rytterbarakker« som bestod af 9 små huse, som senere kaldtes for »Romsherred«. I samme gade blev der i matrikel nr. 108 indrettet et marketenderi for soldaterne. Stedet var der, hvor nu Rytterstaldsstræde udmunder i Slotsgade, i dag Slotsgade nr. 25.

De i Slotsgade opførte små huse for ryttersoldaterne var langt fra tilstrækkeligt til garnisonens soldater, hvorfor også mange underofficerer og menige soldater boede rundt om i byen, men disse kvarterer eller »hjem« var meget små lejligheder, som ofte var indrettet i en baggård, indboet bestod af et usselt bohove, hvor tilværelsen dannede et billede på den dybeste armod.

Efter opgivelse i »Pontoppidans danske Atlas, IV del«, som udkom i 1774, så boede der ikke mange mennesker i Slagelse på denne tid, idet det opgives, at der i Slagelse kun var 1.200 levende sjæle, hvoraf de 180 var borgere, medens resten var militære, unge og gamle.

Forsørgelsen af de udtjente ikke pensionerede gamle soldater blev i mange tilfælde overladt til byens fattigvæsen eller de overførtes til et invalidekompagni i Korsør fæstning, hvor de ofte frøs i deres tarvelige opholdsrum.

Det var en stor lettelse, at de allerfærreste af garnisonens nationale rekrutter var gifte, når de mødte som soldater - de gifte husmænd var fritagne for indkaldelse til hæren - så de havde kun sig selv at sørge for, og ihvert fald var det dem forbudt at medtage deres hustruer til Slagelse.

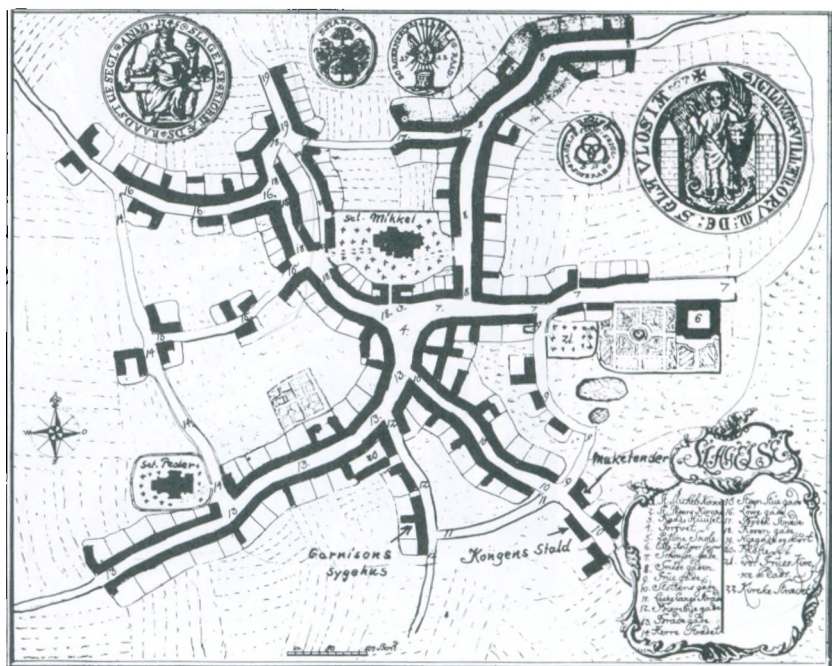
Soldat i kvarter hos en bonde. Kobberstik fra 18. Århundrede.

En del af garnisonens soldater bestod af de såkaldte »frimænd«, som var soldater der havde ladet sig herve til hæren, men som i lange perioder havde et civilt arbejde at passe, for det meste i landbruget, og hyppigt var det i deres eget hjem.

Da rytteriet i hovedsagen efterhånden var kommet til at bestå af danske bønderkarle bestemte kronprinsen, den senere kong Frederik den Sjette, ved en kongelig resolution af 1. oktober 1773, at kommandosproget skulle være dansk: »Og skal det danske sprog i alle mulige tilfælde bruges, såsom i alle garnisoner og regimenter findes danske folk«.

Det hørte til sjældenhederne, at en soldat kunne blive borger i Slagelse by, men en gammel landsoldat Andreas Singlersen ved Sjællandske Infanteriregiment, kunne ved sin hjemsendelse fra Landmilitzen for Møens amt den 12. maj 1803 møde med bevis fra vognfabrikant Johansen på Christianshavn, at han som hjul- og karetmagersvend havde arbejdet som svend der i 2½ år, og da han endvidere stillede med en attest fra borgerkaptajnen på, at han havde anskaffet det nødvendige armatur, blev han optaget som borger i byen.

Som det fremgår i beskrivelsen af »Slagelse Borgervæbning«, var Slagelses indbyggere underkastet visse militære forpligtelser, men disse var dog af en sådan art, at de slet ikke kunne sammenlignes med den værnebyrde, som påhvilede bondestanden. Men efter hærloven af 1788 var der dog i bondestanden vokset en selverkendelse frem, og det tidspunkt måtte naturligvis komme, da den for alvor fik øjnene op for, hvor uretfærdig den blev behandlet.

Slagelse 1750. Frederik den Femtes atlas.

I årene efter 1788 fortsattes tendensen med at nationalisere den danske hær, og efter værnepligtsordningen af 11. juni 1802 skulle hvervningen ophøre, men først i 1814 afskaffedes den helt. Fra dette tidspunkt var det udelukkende danske landsoldater, der blev fast garnisoneret ved rytterregimentet i Slagelse.

Tjenestetiden var to år, hvorefter soldaten stod til rådighed i 4-5 år. Der var dog nogen modvilje mod ordningen, for landbefolkningen mente, at garnisonen var arnested for alle livets laster, og det er mærkeligt senere i 1849 at se bybefolkningen begrunde modviljen mod værnepligten med, at byungdommen vil blive forrået og dårligt påvirket af landbougdommen.

Det gik ikke altid lige fredeligt til mellem Slagelses borgere og garnisonens soldater. I 1779 lå der i Slagelse en større garnison end der kunne være indkvarteret i byen, hvorfor en del af tropperne måtte ligge i en lejr udenfor byen, og det medførte, at når soldaterne fra lejren ville ind i byen, medbragte de øl og brændevin fra lejren, som de ved byporten blev afkrævet accise for. Dette blev nogle af soldaterne meget fortørnede over, og det førte til, at to accisebetjente der var særlig ivrige i tjenesten blev overfaldet i deres tjeneste. I overfaldet deltog både underofficerer, menige og endog kendte officerer. Accisebetjentene blev udskældte på det groveste og mishandlet, og på en skandaløs nedværdigende måde blev de ført igennem byen til Rådhuset, hvor de blev indsat i byens arrest.

De militære straffe og begravelser i Slagelse

De militære straffe i middelalderen

Den 9. december 1570 blev der jfr. »Peder Ores Levnet« skrevet følgende til kong Frederik den Anden på Antvørskov Slot:

»Desligeste giver jeg Eders kongelige Majestæt underdanigst tilkjende, at de 11 knægte, som vare med at gøre den parlamente (strid) udi Slagelse med Par (her menes sikkert Christoffer Par, som var lensmand i Holbæk) ere dømte udi eders Majestæts nåde og unåde, og den, som var høvedsmand for samme parlamente er rettet (henrettet), men de andre have siddet udi profossiene (arrest) til i dag, jeg haver i denne svære kulde ladet dennem ud, og have de intet at tære o.s.v.« Han ønsker derfor at vide, om de skulle sendes ud af landet eller, hvad der skal gøres ved dem?

Straffene i hine tider var barbariske. Træhesten benyttedes hyppigt, men blev sikkert ikke betragtet som nogen særlig streng straf. Dødsstraf eksekveredes - i alt fald ofte for hærens underordnede personel - ved, at synderen passede mellem to mod hinanden vendte geledder landsknægte, hvis spyd fuldbyrdede dødsdommen (»Spiessgericht«, »durch die Piken laufen«). Mere humane tider ombyttede spyddene med hasselkæppe, men ved en ordforvanskning eller gennem en simpel overføring af benævnelsen »Spiessruten« (Spydgade eller Spydrode) på kæppene bevaredes mindet om denne barbariske dødsstraf i den såkaldte »Spidsrodsstraf«. Militære dødsdomme er dog sikkert ligeså ofte i det 16. århundrede fuldbyrdede ved halshugning eller hængning. Landsknægtekvinder, der gav sig af med kobleri, puttete man uden videre i en sæk og druknede.

I middelalderen var Slagelses henrettelsesplads på Galgebakken ved vejen som gik til Sorø, der hvor nu Teknikervej støder op til Sorøvej (pkt. 58 ved 88,5 km stenen). Antvørskov brugte galgebakken ved Slotsbjergby som ligger ved siden af »Hashøj«. Den 26. februar 1834 blev også to fra Slagelse hængt ved Slotsbjergby, nemlig Søren Olsen og Hans Hansen. Det var bødlen fra Slagelse som foretog hængningen.

I hæren var tendensen dog mod mildere straffe end i landsknægtenes første epoke. Degradation, arrest og lignende disciplinarmidler anvendtes hyppigt. For små forseelser prygledes soldaterne af deres befalingsmænd med en kæp, men var det større forseelser, så som tyveri og mord vedblev straffene at være hårde, bødlen blev også anvendt, hvis man blev dømt til at skulle piskes ud af byen, hvilket oftest ramte regimentsskøgen. Fik en soldat tærsk af overordnede og kammerater tog ens gode navn og rygte ingen skade, men havde bødlen været anvendt, var man æreløs.

Tiderne var dog stadig rå og hårdhændede. Heksebålene flammede, galgerne blev flittigt brugt, stejle og hjul stod lige så lidt ledige som gabestokken eller kagestrøgnen pæl. Tortur hørte til dagens orden, og bødlerne havde travlt. Efterhånden som bødlerne fik mere og mere at bestille, blev de storagtige og skruede deres honorarer op i en sådan grad, at kongen i 1692 måtte fastsætte en fælles priskurant for, hvad skarpretteren kunne tilkomme: »For et hoved med sværd at afhugge 10 rigsdaler, med en øxe 8 rigsdaler, for een at hænge 10 rigsdaler, for een at slå arme og ben i stykker på og lægge på steile 14 rigsdaler, for hvert knib med gloende tænger 2 rigsdaler, for at slå navne på galgen 2 rigsdaler«. Det sidste benyttedes over for desertører og havde uærligheds virkning.

Halshugning med sværd. Oprindelig den almindelige form for halshugning, senere forbeholdt adelen. Andre henrettedes med økse. Tegning af Hans Burgkmaier.

Soldaternes fangehul og krigsforhør i Slagelse

Før 1735 var Slagelse bys fangehul i lybækkernes gamle pakhus som lå nord for Sct. Mikkels Kirke. Det blev brugt både til civile og militært personel.

Indtil januar 1723 havde Slagelse by sin rådstue ovenover dette fangehul, men mandag den 1. februar 1723 bekendtgjorde »Retten tilsynsførende borgmester og råd, at natten mellem den 26. og 27. januar er byens rådstue af ælde ruineret og gulvet nedfaldet i fangehullet, at ingen uden livsfare efter til dags, sig til Hans Majestæts eller byens tjeneste kan indfinde sig«.

Hermed var det gamle rådhus' saga ude, og man måtte se sig om efter et midlertidigt rådhus, og dertil valgtes matrikel nr. 71 på det vestlige hjørne af Slots- og Bredegade, indtil man havde den nødvendige kapital og fundet et hus, som man fandt passende til rådhus. Men fangehullet i lybækkernes pakhus blev bibeholdt indtil videre.

Det nye rådhus kom til at ligge på Gammel Torv, og i Slagelse skøde- og panteprotokol findes der under den 5. juli 1735 følgende: »Jeg underskrevne Peder Colding skøder herved min på torvet (matr. nr. 258) beliggende gård imellem Jacob Egs gård på den ene side og Sct. Mikkels Kirkes stræde på den anden side til Slagelse by«.

I det nye rådhus indrettedes der både fangehul og vagtstue for Borgervæbningen og en rytterstue til garnisonen. Det lille vagthus på torvet, som blev opført i 1696, blev nedbrudt ved samme lejlighed.

Natten mellem den 28. og 29. april 1740 nedbrændte Slagelses første rådhus tillige med 40 af byens huse og gårde, og nu var byen igen uden rådhus, men allerede i 1741 påbegyndtes genopførelsen af rådhuset.

I anledning af, at personel fra 2. Jyske Rytterregiment eventuelt kunne give vigtige oplysninger om storbrandens opståen, blev der afholdt krigsforhør i Slagelse.

Regimentschefen generalmajor Henrik Bjelke-Kaas blev bedt om at holde forhør over nogle ryttere, som nok kunne give oplysning om ildens opkomst, og det blev ved dette forhør fastslået, at ilden var begyndt på Rosengade enten i kobbersmed Hausbilds hus eller også i hans nabos, korporal Anders Schmidts hus. Og resultatet af krigsforhøret resulterede i, at ildens opståen var sket i kobbersmedens værksted.

I 1742 var rådhuset genopbygget, og under det ganske hus var en hvælvet kælder, hvor i det ene hjørne bysvenden havde sin bolig, resten var indrettet til arrest for delinkventer, med tre dertil indrettede huller. Oven over disse var bytingstuen, hvortil hørte et civil-arrest-kammer. I Rådhuset var der en forstue med en ryttervagtstue og en trappe op til rådstuen.

Den røde hane var en plage for Slagelse by, som blev hærget af store brande i 1652, 1669, 1740 og 1772. Efter kæmpebranden i 1740 forlod mange af borgerne byen således, at Slagelses indbyggertal i 1769 var faldet til 1.289.

Christian den Femtes krigsartikler

Ved militære forseelser dømtes personellet ved Slagelse Garnison efter den militære strafferet, for andre forseelser dømtes de efter den borgerlige ret.

Christian den Femtes krigsartikler indeholdt følgende straffe: 1) Pengebøder, 2) Almindelige legemsstraffe som vand og brød, bolt og jern (krumslutning), træhesten, pælen og bæren af tunge våben eller sadelen på ryggen, 3) Pinlige legemsstraffe som spidsrod, piskning, brændemærkning, afskæring af øren, afhugning af hånd eller finger, 4) Livsstraffe som skydning, halshugning, hængning, radbrækning, brænding, 5) Æresstraffe som degradation og opslag af navn på galgen.

De idømte pengebøder tilfaldt altid regimentslazarettet. Først i 1792 afskaffedes pælstraffen, og en del af de værste barbariske straffe, men spidsrodsløb blev dog bibeholdt længe efter. De oprørende straffe avlede trods, rømning, bitterhed eller sløvhed, og ikke sjældent bundede et selvmord i frygt for straf.

Oplysninger fra »Vestsjællands Avis«:

Det skete af og til, at en rytter forlod Slagelse Garnison uden tilladelse og blev efterlyst. Da man i Slagelse 1815 startede »Avisen for ti Købstæder«, benyttede man også denne avis til at efterlyse rømningsmænd. Allerede i et af de første numre i januar 1815 stod der følgende efterlysning: »Natten imellem den 5. og 6. dennes, er fra garnisonen undvigt: Rytter nr. 26 Anders Christoffersen Gladsaxe, af 3. eskadron Sjællandske Rytterregiment, lægd 18-153, Københavns amt. Han er 25 år gammel, 64 tommer høj, mørk af hår og øjne, har store valkenbarter, samt maveladen, og ser forvildet ud, som en der ikke er ved sin fulde forstand. Han er formentlig klædt i sin mundering med chacot og pallask, og mulig foregiver, at han er kommanderet; eller og i en gammel forredt munderingskjole, lærredsbuxer, en gammel reven hat eller hue, med støvler eller træsko på benene.

Hvo som antræffe bemeldte rytter Anders Christoffersen ombedes anholde ham og anmelde det til regimentet eller og til undertegnede, som straks skal besørge ham afhentet.

Den 9. januar 1815. *Simonsen, oberst, eskadronchef*«.

Disciplinen har sikkert været meget hård ved Sjællandske Lansenerregiment i Slagelse, og straffen for at komme for sent har formentlig ført til følgende sørgelige hændelse, som var at læse i »Den Vestsjællandske Avis« tirsdag den 26. maj 1818: »En korporal af Sjællandske Lansenerregiments 1. Eskadron, hvis navn formenes at være Peder Wilhelm Faaborg, er den 21. maj i middagsstunden fundet ihjelskudt i nærheden af vejen imellem Slagelse og Næstved på Gyldenholms hovmark, blandt nogle derværende ellestubbe. Ved

hans fødder lå pistolen hvormed han sandsynlig har forøvet hin ulykkelige handling på sig selv, og adskillige klæder, som han havde at bære såvelsom hans hue og udrustning var henlagt i en bunke ved ham. Han havde været inde hos nogle husmænd i nærheden samme dag om morgenen kl. 07.00, og da talt om, at være kommet for sildig med eskadronen, som var afgået til Næstved nogle timer før. Han blev af en husmandskone seet at gå ind imellem stubbene om morgenen kl. 07.30, men uden at der blev lagt videre mærke dertil, før han i middagsstunden blev fundet. Den øvre del af hovedet og næsten hele hjernen og hjerneskinden på ham var bortskudt«.

En af de mildeste straffe for menigt militært personel var idømmelse af slaveri, hvilket skete på de forskellige fæstninger, hvorfra der dog ofte skete rømninger, og den 18. maj 1817 rømte to slaver, der den 23. maj samme år blev pågrebet i egnen om Slagelse. De var rømt fra Kronborg fæstning, og de navngav sig som Søren Pedersen og Frands Dannemeyer. De havde under flugten forøvet flere indbrud og tyverier, og birkedommeren ved Antvorskov distrikt fremlyste derfor i avisen torsdag den 5. juni 1817 følgende ting som de to slaver havde været i besiddelse af: »En filthat, en kort sribet trøje, en rød og grønstribet vest, et trykket kattuns fruentimmer forklæde, et trykket kattuns tørklæde, et bredt sort fløjls bånd, hvori fandtes et sølvspænde, 50 stk. metalknapper, et par kvæggremme og en lille klar flaske«. Ejeren til disse ting indvarsles til snarest mulig at melde sig til birkedommeren eller borgmester Birch i Slagelse.

Torsdag den 18. oktober 1827 skete der en anden ulykkelig begivenhed i Slagelse. Den forrige ejer af Mariendals Mølle, afskediget løjtnant Marthorst, som havde sin bopæl i nærheden af møllen, kom i trætte med en møllersvend som arbejdede på den og skød ham derpå med et gevær. Skuddet traf ham tæt ved hjertet, og svenden faldt omkuld og døde straks efter. Den afskedigede løjtnant blev dødsdømt, men blev den 4. august 1828 benådet med tugthus på livstid.

Det var også meget strafbart at flytte sin bopæl uden tilladelse, efter man var optaget i lægdsrullen, og den 4. maj 1816 efterlyses en sådan soldat af reserven i avisen således: »Reserven af Sorø Amts 82de lægd, nr. 129 Peder Christensen, der i 1814 har stået ved Kronens Regiments 3die Bataillons 3die Kompagni, og som har forladt lægdet uden befalet rigtighed, og uden at opgive sit opholdssted, indkaldes herved uopholdelig at møde på Dyrehovedgaard, under straf efter anordningerne, og skulle han for tiden være i tjeneste, da påligger det hans husbonde under lige straf hertil at indberette reservens opholdssted«.

Når man betragter de militære straffe i middelalderen, til langt op i det nitende århundrede, så må man huske, at det ikke var et isoleret fænomen. Også i hjemmene pryglede der bravt, ligesom i skolerne og på værkstederne i læretiden, selv kong Frederik den Sjette blev opdraget med stok og slag. Det var en selvfølge, at lydighed overalt skulle være ubetinget.

Militære begravelser i Slagelse

Fra gammel tid var det skik, at fornemme folk blev begravet inde i selve kirken, og dette er også sket i Slagelses kirker, men den dårlige lugt som ligene efterhånden gav kirkens indre, bevirkede at de ved restaureringen af kirkerne alle er blevet fjernet.

Sct. Mikkel's Kirke har altid været garnisonens kirke, hvorimod Sct. Peders Kirke var kirke for Antvorskov Slot, efter at slotskirken var lukket.

Hvor mange der er blevet begravet i Sct. Mikkel's Kirke før 1756 vides ikke, da den første begravelsesprotokol begynder dette år, men i kirken er der opsat epitafium (mindetavle) for følgende, som må antages at være blevet begravet i selve kirken:

»Hans de Hoffmann nævner, at oberstinde Rabe er begravet i kirken 1681«. (Oberst Baltasar Frederik Rabe var på dette tidspunkt chef for 3. Sjællandske Rytterregiment i Slagelse).

I 1712 blev oberstløjtnant Grambo begravet i kirken, og hans hustru blev begravet samme sted i 1715.

Oberst Donop's frue blev begravet i kirken i 1716. (Oberst Simon Henrik Donop var chef for 3. Sjællandske Rytterregiment fra den 8. marts 1710 til det opløstes i 1721).

Oberst Frederik Vilhelm Schmelingh blev begravet i kirken i 1721. (Han havde været chef for 5. jyske nationale Rytterregiment fra 22. juli 1716. Regimentet fik i 1717 stabskvarter i Slagelse).

I 1726 er oberstløjtnant Galkofsky blevet begravet i kirken, og den 24. februar 1767 er oberst baron von Weitersheim blevet indsat i en åben begravelse, 51 år gammel, uden sang og klang. (Obersten havde været chef for 2. jyske nationale Rytterregiment og var ejer af ejendommen »Lille Antvorskov«).

Det var jo ikke alle, der kunne blive begravet i selve kirkerummet, men selv på den gamle kirkegård, der lå omkring Sct. Mikkel's Kirke, var gravstederne inddelt i klasser, eftersom rang og stand fordrede det. Kirkegårdene var inddelt i fire kvarterer, og af de forskellige begravelser man kender, ser det ud til, at man er gået frem efter stigende skala.

1. kvarter var for de fattige og lå nordvest for kirken.
2. kvarter var for garnisonens soldater og lå nordøst for kirken.
3. og 4. kvarter var for byens håndværkere og borgere og lå sydøst og sydvest for kirken.

Kvarterernes grænser lå midt for kirken i retning nord-syd og øst-vest.

I kirkens begravelsesprotokol angives, at rytteren Johan Madsen blev begravet den 28. august 1756 »Østen for kirken, hvor garnisonen har sit lejrsted«.

En af de mærkeligste begravelser på den gamle Sct. Mikkel's kirkegård skete den 27. februar 1790 syd for kirken, hvor 3. og 4. kvarter stødte sammen, og hvor nu det store lindetræ står. Generalmajor Carl Joseph von Wolfsgeil som

Sct. Mikkel's Kirke 1858. Kirken er opført helt af tegl i en periode, der har strakt sig gennem det meste af 1300 tallet. En tidligere kirke på samme sted var opført af biskop Nordmand i tiden 1074-88. Garnisonens gravplads var i den nordøstlige del af kirkegården. Generalmajor C. J. von Wolfseil blev begravet i stenbroen mellem lindetræet og kirkens sydlige indgang. Lokalhistorisk arkiv.

havde været chef for Sjællandske Rytterregiment, blev efter hans sidste vilje nedsat i en 6 alen grav i stenbroen ved lindetræet skråt for kirkedøren. På kisten blev der lagt tømmer, derpå brædder, »så et par alen kampsten«, og derpå blev graven fyldt med jord, planeret og igen belagt med stenbro.

Efterhånden var byen vokset og kirkegården blevet for lille, og det var heller ikke videre praktisk, at kirkegården lå midt i byen, hvorfor man anlagde en Assistenskirkegård ved Parkvej, som blev taget i brug i 1836. Den sidste begravelse på Sct. Mikkel's gamle kirkegård fandt sted i 1858. Assistenskirkegården hedder »Sct. Mikkel's Kirkegård« i dag.

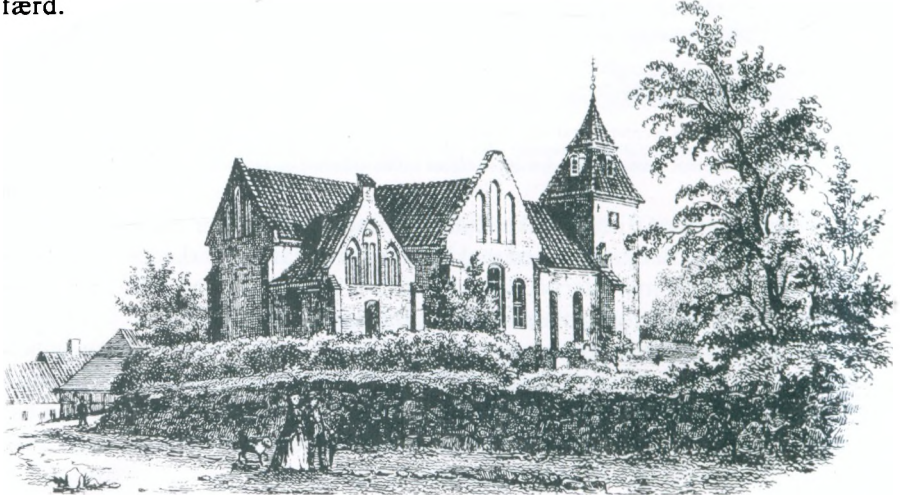
Også i Sct. Peders Kirke er en del militære blevet begravet. Den 17. september 1710 blev velbårne etatsråd og embedsmand Christian Vind på Antvorskov begravet om aftenen kl. 20.00, og indsat i oberst Münchhausens åbne begravelse.

Den 18. maj 1724 blev major Korf begravet i den nordre korsarm, og lørdagen den 10. juni 1753, kl. 10.00 blev afgangne ritmester Gottlieb Lange, som var 87 år gammel, begravet i det nordre kapel, og hans sporer blev under militære ceremonier ophængt i kirken, og under sang af hele latinskolen og ringen med alle kirkens klokker sluttede begravelsen.

Generalmajor Klaus Frederik Gude blev den 3. marts 1777 nedsat i den åbne begravelse i koret, og den 3. september 1787 blev regimentsfeltskærer Reisiger begravet øverst i den lange gang ved døren.

Normalt kunne en selvmorder ikke blive begravet i kirkernes indviede jord, men i 1747 blev en selvmorder, trompeter Skinning, på kongens allernådigste tilladelse begravet på Sct. Peders kirkegård. I 1784 blev en ryttersoldat, Erik Christensen, der havde skudt sig med en pistol, begravet. Begravelsen blev udført af »Natmanden« og foregik i galgebakken.

Middelalderens overtro, frygt og uvidenhed herskede langt op i det 18. århundrede, hvilket bevirkede, at det ved begravelse af en selvmorder, der havde hængt sig, kun var eskadronchefen, som turde lægge det spiger, hvortil strikken var fastgjort, samt en splint af den planke, hvori spiret var indslået, ned i kisten til den døde for at forhindre denne i at »komme igen«. Det var også eskadronchefen, der først måtte »lægge hånden på selvmorderen«, inden nogen anden vovede at hjælpe til at lægge liget i kisten. Endelig var det også ham, der, om nogenlunde muligt, måtte søge at skaffe vidnesbyrd om, at selvmorderen forud for handlingen havde været »melankolisk«, ikke fuld tilregnelig, for også herigennem at hjælpe vedkommende til en anstændig jordefærd.

Sct. Peders Kirke 1858. Kirken stammer fra midten af 1100 tallet, og dens ældste del er opført af kløvede kampesten. Den er Slagelses ældste bevarede bygningsværk, og i kirken findes flere ting, som er overført fra Antvorskov Slotskirke. Lokalhistorisk arkiv.

Kriggergraven på Sct. Mikkels Kirkegård

En af datidens kendte slagelseborgere kaptajn Jens Christian Johansen, døde den 19. april 1864 som følge af et hårdt sår, han den 11. april havde fået på Dybbøl skanse. Hans lig førtes til Slagelse, og den 26. april fandt jordefærden sted fra Sct. Mikkels Kirke under megen højtidelighed. Efter præsten, Dr. Viborgs gribende tale, bar våbenbrødrene kisten fra kirken til kirkegården ledsaget af Borgervæbningen og et meget stort følge. Fra alle Slagelses huse vajede flag, og ud for familiens hjem sluttede realskolens elever sig til følget. Efter jordpåkastelsen skød Borgervæbningen 3 salver over graven.

Godt et år senere, den 29. maj 1865 afsløredes et monument på artillerikaptajnens grav, midlerne til monumentet var tilvejebragt ved frivillige bidrag fra Slagelse og omegns befolkning, samt fra afdødes kammerater i artilleriet. I forbindelse med rejsningen af monumentet var kaptajnens lig blevet flyttet således, at det nu hviler ved enden af kirkegårdens hovedindgangs allé. Ved af-

sløringen var der samlet en stor skare af borgere fra alle samfundslag, heriblandt syv officerer fra artilleriet. Den i Slagelse garnisonerede 3. eskadron af 4. Dragonregiment, Borgervæbningen samt Våbenbrødrene paraderede ved afsløringen.

Ved afsløringen af monumentet talte præsten, Dr. Viborg, og i sin lange tale sagde han blandt andet: »Kammeraters kærlighed og medborgeres taknemlighed rejste ham dette minde; kriger og borger slår kreds om mindet, slår kreds om dåden i broderlig sammenhold.

Af granit er stenen, - uhuggen, rå, som den fandtes i Danmarks skove, men i den grå oldtid oprunden fra Norges fjelde; og graner hegne dens baggrund. Ja, også i det danske folkehjerte er der granit fra nord: Trofasthedens, modets og håbets granit i kærlighedens bløde jordbund; i trofasthed skal den danske soldats minde bevares, mindet om de uhørte lidelser, han bar, mindet om hans dåd og død for fædrelandet.

Og simpel er mindestenen, - ukunstlet som Danmarks tak til sine sønner; og denne tak skal ikke ophøre, før denne granit er smeltet.

Erindringens engel skal sidde på dette fodstykke; og når vore børnebørn komme herud og ståe foran denne støtte, og spørge deres forældre: »Hvem hviler her?« Skulle fædrene fortælle børnene om Danmarks smertes tid og sige dem: »Mit barn! Lær her fædrelandskærlighed! Lær her, hvordan danske mænd ofre sig for deres moder Danmark«.

Monumentet, som står hvor det blev afsløret i 1865, består af en høj, rå granitsten, afsleben ved stenhugger Klewing på den ene side. Stenen er rejst på et trappeformet fundament og bærer følgende indskrift:

»Jens Christian Johansen, captajn i artilleriet,
født den 30. juni 1829, død den 19. april 1864.

Falden for fædrelandet. Rejst af kammerater og
medborgere«.

Kaptajn Jens Christian Johansens grav på Sct. Mikkels kirkegård. Forsvarsbrødrene sørger for, at Dannebrog vajer på graven på alle nationale flagdage. Kaptajnen faldt på Dybbøl 1864. Foto: Jørgen Kanding.

Slagelse under krigen med England 1807-09

Engelske soldater i Slagelse

Som det skete senere kom Danmark i 1807 med sin neutralitetsholdning i klemme mellem de kæmpende stormagter England og Frankrig. Og det var travle dage i Slagelse efter kronprinsen (den senere Frederik den Sjette) den 11. august 1807 havde modtaget det engelske ultimatum om udlevering af den danske flåde til England. Oplandets nyoprettede landeværnsbataljon »Antvorskov« afgik straks til København, og eskadronen af »Sjællandske Rytterregiment«, der var garnisoneret i Slagelse, afgik også til København, hvortil den nåede den 13. august, og fik kvarter på Frederiksberg, men flyttedes den 17. august til kantonement på Amager.

Chefen for »Sjællandske Rytterregiment« generalløjtnant Joachim Melchior Holte Castenschiold blev kommanderende general på Sjælland uden for København og Kronborg, hvorved han fik den direkte befaling over de resterende 7 sjællandske landeværnsbataljoner, som bestod af mangelfuldt udrustede og slet bevæbnede bønder. Det var en håbløs opgave for den 64-årige general, da den aktive del af den danske hær stod nede i Holsten.

Den 16. august 1807 gik englænderne uantastet i land ved Vedbæk, og i ro og mag fik de lov at omringe København. Den 29. august led de sjællandske landeværnsbataljoner nederlag til englænderne ved Køge, og natten mellem den 2. og 3. september begyndte englænderne bombardementet af København, som endte med Københavns overgivelse den 6. september 1807.

Efter kampene ved Køge bredte de engelske og lejede hannoveranske tropper sig mere og mere over det sydlige og vestlige Sjælland (Det var kong Georg III af det hannoveranske kongehus, som regerede England). Den 31. august ankom generalmajor von Linsinger til Ringsted med 3000 mand og den 4. september om aftenen red de første hannoveranske husarer fra »Den kongelige tyske Legion« ind i Slagelse, og den 7. september ankom generalmajoren til Slagelse, hvor han sendte sine styrker ud for at afsøge egnen for våbendepoter og krudt. Generalen havde fået oplyst, at der skulle være nedgravede depoter i skovene.

Med generalen fulgte både infanteri og artilleri med kanoner, som skulle videre til Korsør. Den 8. september blev Korsør besat af 600 engelske tropper og samme dag nåede de hannoveranske husarer til Skælskør. I Slagelse blev 500 engelske jægere samt noget infanteri og kavaleri.

Selv om det må have været med blandede følelser, at Slagelses borgere har betragtet de fjendtlige tropper, må det have været et imponerende skue at iagt-

Engelske soldater i Danmark 1807. Udsnit af stik på Det kgl. Bibliotek.

tage deres marcher. Det var soldater af alle våbenarter og i mærkelige fremmedartede uniformer som fyldte byens gader og stræder. Det siger sig selv, at Slagelse led under de fremmede troppers tilstedeværelse, og flere steder omtales englændernes indkvartering som ubehagelig for værterne. Officererne var meget brøsigge og krævede ofte større leverancer end byen var i stand til at yde. Der var indført spærretid, og ingen måtte færdes ud og ind gennem byportene uden de havde engelske pas.

I P. Arnskovs »Bogen om Slagelse« omtales et uddrag af »H. H. Schou's Livserindringer« således: »Da der var blevet våbenstilstand, rejste min fader (købmand Hans Abelin Schou) til København og så på den ødelæggelse, som der var anrettet, hvilket han tog sig meget nær. Han var netop om morgenen kommet hjem derfra, som vi fik to dragoner i kvarter. Jeg var i gården og anviste dem et karlekammer ved stalden, hvor de skulle ligge og have deres tøj; men der ville de ikke være og gik straks ind i stuen og derfra op i det værelse, hvor min fader endnu lå på sengen, og fordrede af ham et af de bedste værelser i huset. Da han lå med klæderne på, som han var kommet fra rejsen, stod han straks op og sagde dem i en bestemt tone, at de fik ej andet værelse end det, der var dem anvist, hvorpå de truede ham og råbte: »Den Teufel sollen Sie haben, wenn Sie uns nicht ein anderes Zimmer geben«, på hvilken trussel han sprang ud af døren til køkkenet og greb en stor økse og sprang lige imod dem og sagde: »Ere I komne som røvere, skal I også behandles som røvere«, og havde bestemt også hugget dem ned med øksen, dersom de ikke havde flygtet ud på gaden, hvorpå de søgte deres chef, som straks kom. Denne var en meget honnet mand, og da det blev ham forklaret, hvorledes de havde opført sig, slap min fader med, at han ventede, at hans folk for fremtiden vare

deres liv sikre i hans hus, hvortil min fader svarede, han kun havde handlet som enhver, der trues af sin fjende, nemlig kun villet forsvare sit liv og sin familie mod overfald. Senere havde han en del jægere i kvarter, som drak sig fulde, og en underofficer trak blank; denne afvæbnede han og sendte bud efter vagten, som kom og arresterede underofficeren; jægerne var englændere. Jeg anfører kun dette fra 1807 for at vise, hvad man er udsat for, når man har fjenden i landet og ikke kan finde sig i at bøje sig for hans fordringer.«

Det var H. H. Schou som i 1856 købte Antvorskov slotsparcel.

Soldater af »Gordon Highlander«s indgik også i besættelsestropperne 1807. - National Army Museum, London.

Engelsk dragon 1807. Efter engelsk regimentskort.

Efter våbenstilstandsaftalen forlod de engelske tropper Sjælland den 19.-20. oktober 1807, og da afrejsetidspunktet nærmede sig gik troppebevægelsen gennem Slagelse den anden vej. Den 13. oktober blev de langs Store Bælt udsatte vagter og poster inddraget og marcherede til Slagelse, hvor de samledes den 14. oktober. Dagen efter afmarcherede alle de engelske og hannoveranske tropper fra Slagelse mod København.

Det var sikkert en lykke, at det var general von Linsinger og hans hannoveranske rytterregimenter, der var hovedbestandelen af de fremmede tropper i Vestsjælland og ikke englænderne og skotterne, som huserede fælt i og omkring København.

Næppe var englænderne borte, før de første soldater af den danske hær viste sig i Slagelse. I de mørke efterårsnætter foregik der en idelig troppetransport fra Fyn til Sjælland, hvor man efter landgangen søgte videre til sine respektive garnisoner. Den 5. november ankom kronprinsen til Slagelse, men rejste straks videre på sin rejse fra Korsør til København, hvortil han ankom den 6. november om aftenen.

Spanske soldater i Slagelse i 1808

Harmfuld over englændernes opførelse erklærede kronprinsen den 16. august 1807 England krig, og med den engelske trussel mod Sjælland og deres tilstedeværelse i danske farvande var det naturligt, at man nu vendte sig til Frankrig og bad om Napoleons hjælp.

Napoleon tilbød hjælp af marchal Bernadottes hær, som stod i og omkring Hamburg, og den 31. oktober 1807 sluttede Danmark-Norge det uheldige forbund med Napoleon. Forbundet medførte deltagelse i fastlandsspærringen mod England, og da Sverige ikke ville tilslutte sig denne spærring, kom Danmark også i krig med Sverige. Napoleon lovede at stille et korps til rådighed for et indfald i Skåne, og den 2. marts 1808 påbegyndte Bernadottes korps deres march mod nord. I spidsen var de franske elitetropper, men den 13. marts bestemte Napoleon, at de spanske afdelinger skulle udgøre avantgarden og føres først til Sjælland. Denne ordre gav selvfølgelig anledning til omrokeringer og forsinkelser, og marchal Bernadotte tog derfor dagen efter til København for at forhandle med kronprinsen. Den 15. marts 1808 passede han gennem Slagelse på sin vej fra Korsør til København. Da han nåede København var kronprinsen ved Christian den Syvendes død blevet til kong Frederik den Sjette. Den 21. marts om eftermiddagen passede han igen Slagelse på tilbagereisen til Korsør for at komme over Store Bælt, men på grund af engelske krigsskibe i bæltet rejste han dagen efter over Skælskør, Vordingborg til Nakskov, hvorfra han senere i en åben båd kom til Sønderborg.

For at undgå de engelske krigsskibes indgriben i overførelsen af de spanske tropper fra Fyn til Sjælland foregik denne om natten og påbegyndtes den 14. maj 1808. I løbet af tre nætter blev det spanske regiment Guadalajara i små afdelinger sejlet over Store Bælt, og efter landsætningen marcherede enhederne ret hurtigt videre til de anviste kvarterområder.

Det spanske regiment Asturias på 2.021 mand overførtes den 24. maj fra Kerteminde og Nyborg til Sjælland, og den 26. maj ankom regimentets stab og hovedstyrke til Slagelse, men allerede dagene derefter afgik man enhedsvis til anviste kvarterer i Sorø og Ringsted, hvor de foreløbig blev liggende.

Den 17. juni blev 3. bataljon af regiment »Guadalajara« indkvarteret i Slagelse. Bataljonen bestod af en oberstløjtnant, en adjutant, en fændrik, en bøssebærer, 2 kaptajner, 6 premierløjtnanter, 8 sekondløjtnanter, 1 kadet, 4 kommandersergenter, 14 korporaler, 5 tambourer og 541 menige. Med bataljonen fulgte to officersfruer og fire soldaterkoner.

Det var livlige og lystige folk som sang og spillede på guitar og dansede fandango i Slagelse. Om aftenen lå de i grupper og smøgede deres cigaretter. De klatrede op til fuglerederne for at tage æg og unger, som de fortærede, fangede byens katte, af hvilke de lavede sig steg. At det var langt fra slagelseborgernes smag rørte dem ikke, men langt værre var det dog, at de med stor appetit fortærede stegte snegle, rørte ud i en sauce af olie, peber, eddike og

Napoleons spanske soldater i Danmark. Udsnit af tegning på Det kgl. Bibliotek.

løg, ja selv stegte frøer og snoge smagte dem, hvilket langt overgik byens husmødres forstand, som med forundring så på det spaniolerne lavede.

Sidst i juli måned blev bataljonen flyttet til egnen om Roskilde for at blive indøvet i den franske eksercits, hvor også de øvrige spanske bataljoner var blevet samlet.

Efter Napoleon havde fået gjort sin broder Joseph til konge i Spanien, skulle de spanske soldater aflægge ed til deres nye konge, men herover blev der store uroligheder, og i Roskildes gader lød råbene: »Ned med Napoleon! Leve Ferdinand den Syvende!«

Edsaflæggelsen skulle ske på torvene i Roskilde den 1. august, men da de spanske soldater troede de skulle have franske faner i stedet for deres egne, opstod der mytteri, og et par franske officerer blev stukket ned.

Da Frederik den Sjette fik melding om det passerede, lod han de spanske tropper vide, at de indtil videre stod under Kongen af Danmarks befaling. Dette blev af spaniolerne modtaget med mange »Vivat - råb« for Kongen af Danmark. For at skille de spanske bataljoner ad fik de natten til den 2. august nye kvarterer i Ringsted, Sorø og Slagelse.

Den 5. august ankom 1. bataljon af regiment »Guadalajara« til Slagelse. Og i Slagelses omegn indkvarteredes samme dag 1. og 3. bataljon af regiment »Asturias«. Disse tre bataljoner var de mest urolige og udisciplinerede af de spanske soldater. Disciplinen hos dem var rent ud slet, hvilket gav sig til kende dels ved ublu fordringer til kvarterværterne, dels ved en sådan grad af opsæt-

sighed imod deres befalingsmænd, at disse ikke turde samle mandskabet til eksercits; kun en eneste gang eksercerede 3. bataljon af regiment »Asturias«, og det endda kun en halv time.

Spanierne var så bange for at blive afvæbnede, at soldaterne af regiment »Guadalajara« stillede fuldt væbnede til messe i Sct. Mikkels kirke den 6. august. Og samme dag gennemsøgte de spanske soldater hele Slagelse by for at finde oberstløjtnant D. Juan Marty af regiment »Princesa«, som havde modarbejdet mytteriet i Roskilde. Soldaterne var ude efter ham, og gik så vidt, at 14 mand af dem trængte ind i deres kaptajns kvarter, fordi de troede, han havde skjult oberstløjtnanten hos sig.

Medens alt dette skete på Sjælland, havde den spanske general Romana travlt med at forhandle med englænderne om spaniolernes flugt til de engelske krigsskibe. Denne navnkundige spanske hærfører Don Pedro Caro y Suredo, Marquis de la Romana, var født den 2. oktober 1761 i Palma, Mallorcas hovedstad, hvor han i dag ligger begravet i en meget smuk sarkofag inde i Palmas Catedral.

Da general Romana's foretagende blev opdaget, udgav kong Frederik den Sjette følgende befaling: »Da tingene nu står således, at vi kunne anse de spanske tropper som vores fjender«, fik generalløjtnant v. Castenschiold ordre til at afvæbne de to spanske regimenter på Sjælland og føre dem til København.

Den 9. august om middagen blev Slagelse pludselig omringet af danske tropper af alle våbenarter under general von Castenschiolds kommando, og de spanske bataljoner blev befalet til at udlevere hovedmændene til oprøret i Roskilde, hvilket skete uden modstand. Fra de i omegnen liggende 1. og 3. bataljon af regiment »Asturias« udleverede hver 49 mand. 1. bataljon af regiment »Guadalajara«, som lå i Slagelse by, udleverede kun 1 mand. De udleverede spanske soldater blev under kavaleri eskorte ført som fanger til København.

Uden modstand påbegyndtes den 11. august desarmeringen af de spanske tropper, og fra den 13. august blev alle de spanske tropper betragtet som krigsfanger. Underofficerer og menige blev i mindre afdelinger under eskorte ført til København. Officererne forblev indtil videre i deres kvarter, men førtes senere til internering i Ringsted.

Den 26. august 1808 blev det befalet, at de spanske tropper på Sjælland skulle afleveres til de nærmeste franske tropper, og i tiden fra 4. september til 20. september marcherede de spanske soldater gennem Slagelse på deres vej mod Korsør for at blive sat over Store Bælt. De kom marcherende kompagnivis og var eskorteret af danske bevogtningsstyrker på 10 ryttere og 40 infanterister ved hvert kompagni. Ud over Korsør blev også Kalundborg brugt til transportsted for overførelsen til Fyn.

Den 3. november afgik de sidste rekonvalescenter fra København, og ved deres afrejse var spaniernes romantiske ophold på Sjælland til ende.

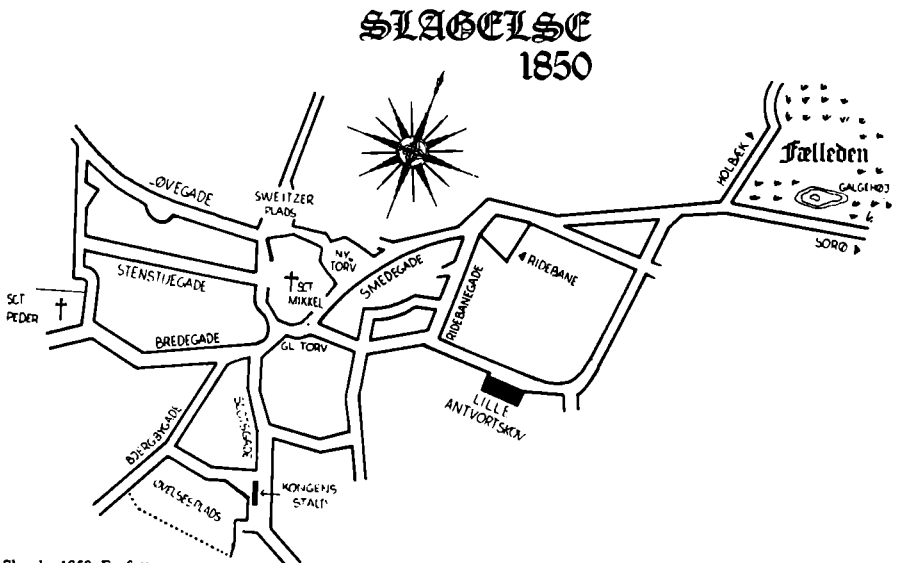
Slagelse i tiden 1810-1848

Slagelses militære øvelsespladser før 1866

I sidste tider havde de militære enheder, som var garnisoneret i Slagelse, deres øvelsesplads i byens udkant mellem Slotsgade og Bjergbygade, hvor nu Ting- og Arresthuset ligger. Ved afholdelse af større øvelser rykkede man ud på Fælleden, som lå mellem den nuværende Holbækvej og Sorøvej, men også pladsen mellem Smedegades Port og »Lille Antvorskov« blev i mange år benyttet, og på denne plads var der en ridebane. Den nuværende Skolegade hed i 1858 »Ridebanestræde« og stødte op til den derværende ridebane.

Den sidste store bybrand i Slagelse fandt sted den 22. september 1804, og i 1805 købte kommunen nogle af brandtomterne, som efter oprydningen gav byen to nye åbne pladser, nemlig Nytorv og Schweizerpladsen. På Schweizerpladsen holdt byens landsenereskadron i en del år hesteeksercits, og i 1837 blev der klaget over, at hesteeksercitsen havde medført, at pladsen henlå i uføre og søle. Pladsen blev derefter istandsat, og på markedsdage havde danseteltene og gøglerne deres stude der. Navnet Schweizerpladsen har den fået efter schweizeren Adam Thoman, som var silkebåndsvæver, og ejede en meget stor gård på fem længer med ialt 75 fag og facade til tre sider, som brændte på pladsen i 1804.

De på Antvorskov indkvarterede enheder benyttede som daglig øvelsesplads området sydvest for slottet.

Slagelse 1850. Forfatteren.

Store militærstyrker i Slagelse og Vestsjælland 1808-14

Under Napoleonskrigene var hæren efterhånden blevet en ren dansk hær. Allerede fra 1804 var mandskabet, bortset fra ganske enkelte afdelinger, alle nationalt udskrevne, og i 1808 hvervedes den sidste udlænding til menig dansk soldat.

Efter de sidste spanioler havde forladt Slagelse, kom der mange danske soldater til byen og omegnen, og i perioder var der indkvarteret 2.500 mand i området. For det meste var disse enheder dog under konstant feltforhold, og indgik i general Bassewitz's korps. Kristian Siegfried von Bassewitz var den 30. januar 1808 udnævnt til generalmajor og chef for Sjællandske Rytterregiment, og havde samtidig fået kommandoen over det korps, som skulle bevogte og forsvare Sydvestsjælland.

Af økonomiske grunde blev de fleste af korpsets soldater sendt på skov- og vejarbejde, men da man i løbet af sommeren 1812 ventede en svensk-russisk landgang på Sjælland, blev korpset en overgang trukket til egnen omkring Roskilde-København.

I 1813, hvor landet gik bankerot, var forholdene for brødleveringen til hæren meget ringe, og der blev i den anledning klaget over, at bagerne i Slagelse leverede alt for dårligt brød, hvilket blev årsag til mange vidtløftige forhandlinger, der resulterede i mulker til byens bagere.

Det kneb for Slagelses borgere at afholde de leverancer til hæren, som de ved licitation havde påtaget sig, og i 1815 stod der følgende avertissement i avisen: »Ifølge rekvisition fra major von Schleppegrel her i byen, bliver der løverdagen den 26. august førstkommande om formiddagen kl. 10 afholdt offentlig licitation på Slagelse Rådhus over en leverance af 85 tdr. 3 skp. havre af forrige års afgrøde, for vedkommende udeblevne yders regning. - Conditionerne ligger hos mig til eftersyn, hvoriblandt er denne, at havren må leveres senest den 29. d. m. på magasinet for den her i byen garnisonerede 3. eskadron af Sjællandske Rytterregiment. Underskrevet: Stabell«.

Som følge af krigsårenes hårde økonomiske belastning blev der ikke udbetalt løn og munderingsgodtgørelse til soldaterne i årene 1813-15, og for at bøde lidt på de manglende lønninger bestemte Frederik den Sjette ved særlige forordninger i 1814, 1815 og 1818, at soldaterne der havde aftjent deres tjeneste ved den stående hær, og som var overgået til forstærkningen, og de der fra rekrutter var ansatte ved disse, såvel spillemændene ved nævnte bataljoner måtte, når de som håndværkere nedsatte sig i købstæderne for at drive borgerlig næring, skulle tilstås samme rettigheder til at antages som lavmestre i de respektive lav, og i sådan egenskab vinde borgerskab, samt tilladelse til at holde svende og oplære drenge, dog skulle de legimere deres duelighed ved at forfærdige et mesterstykke. Først i efteråret 1826 meddeltes det i »Vestsjællands Avis«, at de soldater, som havde løn og undermunderingsgodtgørelse til gode for årene 1813, 14 og 15, skulle melde sig, inden der var gået 12

måneder til amtmanden for Sorø amt medhavende behørig dokumentation for deres tilgodehavende dusører.

Den 15. november 1816 udsendtes der en ny forordning om indkvarteringen. I denne bestemtes det, at der månedlig til Slagelse bys magistrat skulle indsendes en liste over den virkelige styrke, som ønskes indkvarteret i byen, og efter disse lister udfærdiges der så indkvarteringsbilletter af magistraten.

For alle tjenstgørende kavalerister og soldater, og de med dem ligestillede, samt for deres koner, hvis de havde tilladelse til at have disse hos sig, skulle beregnes kvarter. Gifte menige, underofficerer og trompetere, hvad enten de var gifte eller ej, skulle anslås for at være to mand, for hvilke der skulle anskaffes en seng. De gifte skulle, såvidt det var gørligt, forlægges til de såkaldte boder eller små huse. Det blev endvidere fastslået, at der ikke måtte anvises lofter eller fugtige og mørke kældre som kvarter.

Livet ved eskadronen i Slagelse omkring 1820

Af 4 dage var den menige fri for tjeneste de 2 dage, og i sin fritid tjente han så sit brød ved at arbejde i byen eller på forskellige gårde i omegnen. For underofficererne, og navnlig for de gifte vagtmestre, var det vanskeligt at underholde sig og familien af den knappe lønning på kun 22 skilling om dagen. Det var dem derfor tilladt at skaffe sig biindtægter. Det almindeligste var det mest forkastelige, den bestod nemlig i, at vagtmesteren (sergenten) rengjorde sine undergivnes tøj. Soldaten, der for sit livsophold måtte arbejde ude blandt de civile, havde ikke tid til at pudse sine sager, hvorfor han betalte underofficeren 6 skilling for at pudse sin udrustning, så den var i orden, når han skulle tiltræde sine tjenstedage.

Underofficerernes koner vaskede for mandskabet, solgte brød og brændevin til dem på øvelsespladsen, og holdt eventuelt privat marketenderi for dem i hjemmet. Ved særlige lejligheder gjorde nogle af underofficererne tjeneste som politibetjente og som kontrollører ved Slagelse Teater.

Trods det, at der hos flertallet af de gifte underofficerer herskede den største tarvelighed og orden, så opdrog de deres børn godt, hvorved de gjorde sig værdige til de bidrag, de fik til deres opdragelse, nemlig fri skole, bøger og i almindelighed på kongens fødselsdag modtog de nogle klædningsstykker. Fra drengbørnenes 4. år fik de daglig 2 skilling af den kongelige kasse, når forældrene forpligtede sig til at lade dem oplære til spillemænd. Når drengen fyldte 10 år blev han i regel sat i spillemandsnummer ved ryttereskadronen, men han fortsatte sin skolegang til sin konfirmation. Om lørdagen mødte drengen med sin karakterbog hos eskadronchefen, der normalt tog sig faderligt af underofficersbørnene og understøttede forældrene i at holde dem til flid og orden.

Et eksempel på denne opdragelsesordning haves i vagtmester Chr. A. Hoffmann, som blev født i Slagelse den 21. august 1840. Hans fader var vagtmester ved den i Slagelse garnisonerede eskadron af Sjællandske Lansenerregiment.

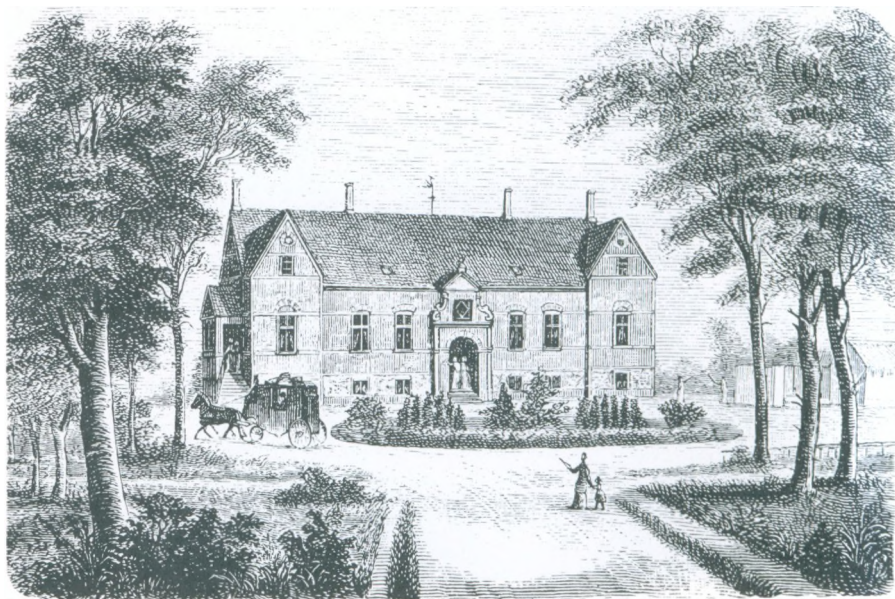
Vagtmester Chr. A. Hoffmann ved 4. Dragonregiment, som blev født i Slagelse den 21. aug. 1840. Efter Chr. A. Hoffmann's bog: »Erindringer fra 1864«.

Efter at have været i spillemandsnummer blev han i 1859 underofficersaspirant og senere vagtmester ved regimentet, der ved hærordningen af 1842 havde skiftet navn til »4. Dragonregiment«. Det samme var hans broder blevet, således at faderen, som efterhånden var avanceret til overvagtimester, havde begge sine sønner ved regimentet.

Efter treårskrigen 1848-50 flyttede hele familien fra Slagelse til Slesvig, hvor regimentet efter krigen var blevet garnisoneret, men efter krigen i 1864 kom det tilbage til Slagelse og Næstved. Chr. A. Hoffmann har i sin bog: »Erindringer fra 1864« fortalt om sine oplevelser ved 4. Dragonregiment i krigen 1864.

Når en underofficer kom op i årene, blev mange af dem ansat i told-, post-, forst- eller vejvæsenet, hvor de gjorde god fyldest.

Officerskorpset i Slagelse stod og faldt som regel med garnisonskommandanten. Var han en tjenstvirg og virksom chef, var officerskorpset godt, hvis han derimod var lad og doven, forfaldt det. At en officer kunne være løjtnant i mange år skyldtes i regelen, at forfremmelsen inden for hæren var meget ujævnt fordelt. Hvis et regiment havde mange døde, eller havde officerer, som blev forsat til civil tjeneste som politimestre, toldkontrollører, slotsforvaltere, udskrivningschefer o. lign., så skete forfremmelsen hurtigt, var det ikke tilfældet, kunne udnævnelserne stå i stampe i mange år. En officer, der blev civil embedsmand, fik normalt tildelt titlen af krigsråd eller krigsassesor.

Gammel Antvorskov blev bygget af agent H. H. Schou i 1857-59. Lokalhistorisk arkiv.

Kaptajn anlægger badeanstalt på Antvorskov Slotsparcel 1845

I 1845 havde Slagelse 3.500 indbyggere, og dette år indbød kaptajn Lindberg Slagelses borgere til at deltage i tegning af aktier til en badeanstalt på Antvorskov. Aktierne var på 25 rigsdaler, og der blev ialt tegnet for 400 rigsdaler aktier. Badeanstalten blev anlagt og fik det fornemme navn: »Den kongelige privilegerede Badeanstalt på Antvorskov Slotsparcel«.

På etablissementet modtoges i en årrække gæster med hele familier for længere tids ophold og kur. Altså en slags kurbadeanstalt.

Schweizerpladsen med Sct. Mikkel's Kirke i baggrunden. Til højre en lansener med hest. Den garnisonerede eskadron af Sjællandske Lanserregiment holdt hesteeksercits på pladsen indtil 1837. Lokalhistorisk arkiv.

Major underviste i bygnings- og ornamenttegning i Slagelse

I sommeren 1830 underviste major von Pedersen, uden betaling og af patriotisk opofrelse, i Slagelse Borgerskoles lokaler i bygnings- og ornamenttegning, efter egne af ham valgte metoder. Slagelse bys håndværkerstand kom hans tilbud i denne henseende imøde med en højst forstandig velvillighed.

Håndværksmestrene sendte ikke alene deres drenge til at tage del i undervisningen, men mange håndværkssvende og selv en mester benyttede sig af tilbudet, og den af dem gjorde fremgang var lige så beundringsværdig som glædelig.

Den 18. september 1830 skrev redaktør Bastholm i »Vestsjællands Avis« følgende: »Den uegennyttige og fortrinlige undervisning var til stor hæder for læreren, og den havde en gavnlige indflydelse på byens industri. Også de af byens borgere bør hædres, som med iver, vilje og forstand har benyttet sig af undervisningen og derved været med til at bringe deres håndtering til en større fuldkommenhed«.

Da prins Christian Frederik med gemalinde den 9. juli 1830 under deres rejse gjorde ophold i Slagelse, benyttede prinsen lejligheden til at besøge Slagelse Borgerskole, hvor han overværede major Pedersens undervisning for håndværkerstanden. Prinsen var meget begejstret for den nyttige tegneundervisning.

Major Pedersen fortsatte sin undervisning i 8 år, og den 6. juli 1831 besøgte kong Frederik den Sjette Borgerskolen for at overvære undervisningen, som var det første skridt til en teknisk skole i Slagelse.

Kongelige eskorter på Frederik den Sjettes tid

Slagelse garnisons kongelige eskorter

Efter meget gamle bestemmelser skulle den i Slagelse værende garnison altid eskortere landets konge og medlemmer af det kongelige hus til og fra byen, og når garnisonen ikke var hjemme måtte Slagelse Borgervæbning overtage opgaven med at aflægge honnør.

Da næsten al landjordstrafik efter nedlæggelse af Antvorskov Slot gik gennem Slagelse, var det ret ofte, at garnisonen måtte trække i galla og ride ud for at møde de kongelige køretøjer.

Kong Frederik den Sjette i Slagelse 1815

Ved broen over Vårby å syd for Slagelse modtog Sjællandske Rytterregiment med regimentschefen generalmajor von Bassewitz og stab i spidsen Hans Majestæt kong Frederik den Sjette for at eskortere kongen til Slagelse, hvortil kongen ankom den 1. juni 1815, kl. 07.00, på sin rejse tilbage fra Wienerkongressen.

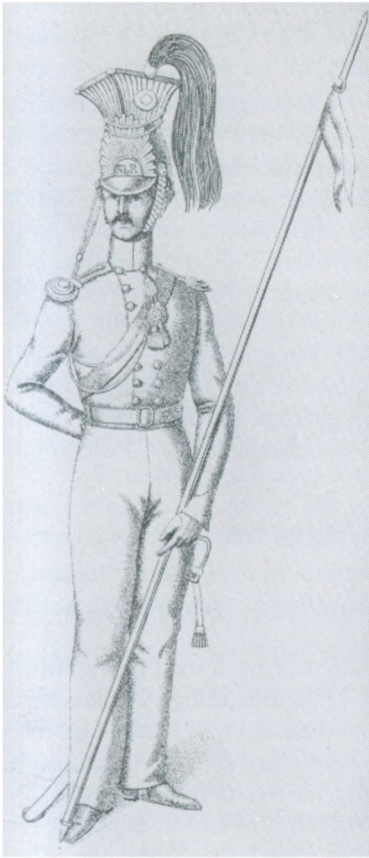
Ved Bredegades port, hvor der var rejst en æresbue af skovgrønt, parade-rede Slagelse Borgervæbning, og kongen blev her modtaget af en talrig forsamling. Ved kongens ankomst blev der sunget en velkomstsang, og det jublende folk spændte hestene fra kongens vogn, og trak den under fryderåb gennem byen til Postgården, hvor kongen modtog kur af byens og garnisonens embedsmænd.

Fra Postgården kørte kongen til byens nye torv, hvor der var rejst en æresstøtte. Slagelse Borgervæbning paraderede på pladsen, og der blev overrakt et med blomster fyldt overflødhedshorn til kongen af byens damer, der blev sunget og råbt hurra, hvorefter kongen, eskorteret af Sjællandske Rytterregiment, fortsatte gennem Smedegade. Samtlige huse i de gader, som kongen kom igennem, var smykket med skovgrønt og blomster, og ved Smedegades port var der rejst en æresbue.

Sjællandske Rytterregiment eskorterede kongen til Kindertofte, og i anledning af kongens besøg i Slagelse blev byens 50 fattigste beværtet i fattighuset med suppe, kød og kaffe, ligesom stiftelsen »Slagelse Hospital« (Det gamle Kloster) beværtede sine 100 lemmer med varm mad og behørig drikkevarer.

Frederik den Sjette og dronning Frederikke i Slagelse

Den 1. august 1817, om aftenen, passerede kong Frederik den Sjette og dronning Marie Sofie Frederikke Slagelse på deres rejse til hertugdømmerne. Esko-

Lansener ved Sjællandsk Lansenerregiment 1816-42. Tegning af Chr. V. Bruun: »Danske Uniformer«, og af Preben Kannik.

dronen af Sjællandsk Lansenerregiment eskorterede de kongelige til og fra byen. Slagelse Borgervæbning, som var opstillet udenfor Postgården, gjorde honnør, og byens nye avis »Vestsjællands Avis« bemærkede om Slagelse Borgervæbning, at selv om landet for tiden havde fredelige forhold, havde væbningen ikke tabt noget af sin militære holdning, og avisen tilskriver dette kaptajnens bekendte og rosværdige iver og årvågenhed. Borgervæbningen roses også for dets klædedragt og udseende, som skal have haft et særligt vakert og behageligt udseende.

Slagelses embedsmænd og honoratiores var alle forsamlet på Postgården for at gøre majestæterne deres opvartning, men da der ingen aftrædelse fandt sted, og der blot blev gjort holdt, så længe det varede at få forspændt friske heste, så måtte de skynde sig ud og tog opstilling uden for Postgården, hvor de ønskede majestæterne en fortsat god rejse.

Landgreve Carl og prinsen af Slesvig-Holsten-Bech og kronprinsen af Sverige i Slagelse

Landgreve Carl og prinsen af Slesvig-Holsten-Bech (kong Christian den Niendes fader) ankom til Slagelse fredagen den 14. maj 1819 kl. 17.00 og tog ophold på hotel Postgården. Ved ankomsten og afrejsen blev de eskorteret af et detachement fra Sjællandske Lansenerregiment, og under fyrsternes ophold oprettede regimentet æresvagt ved Postgården. Da fyrsterne var blevet meget imponeret af lansenerregimentets nye flotte uniformer, lod de om aftenen sig forestille nogle af lansenererne i deres nye uniformer. - Fyrsterne forlod Slagelse næste dags formiddag kl. 09.00.

Eskorteret af et detachement af Sjællandske Lansenerregiment passede kronprinsen af Sverige med sit følge igennem Slagelse den 13. december 1822. Selv om svenskerne ikke ligefrem var elsket dengang, så var Slagelse bys honorarios og embedsmænd dog forsamlet ved Postgården for at gøre den høje fyrste deres opvartning.

Prins Christian Frederiks besøg i Slagelse

Prins Christian Frederik med gemalinde passede mange gange Slagelse på deres rejser til og fra Fyn, og hver gang blev de behørigt eskorteret af rytteriet eller Borgervæbningen aflagde honnør.

Fredag den 17. november 1816 kl. 18.00 ankom prinsen med gemalinde og søn til Slagelse for at tage nattekvarter i byen. I den anledning var Slagelse by blevet illumineret, og uagtet det sene ankomsttidspunkt og den lange rejse overværede de kongelige en i anledning af besøget arrangeret forestilling af Holbergs »Den Stundesløse« på Slagelse Teater. Efter den vellykkede forestilling blev der fra scenen fremsat en epilog forfattet af hr. B. Seidelin, hvis sidste linier skulle udtrykke Slagelse-borgernes følelser for de kongelige.

Epilogens sidste vers lød således:

»Fra alterets fod, se barnlig uskyld rækker
Dig: Mønsteret på dyd! Sin hyldnings krands,
Jeg for Din fod, Fyrstinde! rørt den lægger,
Vor rene kærlighed udgør dens glands,
O! Aldrig skal dit og din Christians minde,
Fra vore blik - fra vore hjerter svinde.«

Kong Frederik den Sjette inspicerede Slagelse i 1831

Mandagen den 6. juni 1831 kl. 5.30 ankom kong Frederik den Sjette til Slagelse på sin rejse til Holsten, og han opholdt sig i byen i 2½ time for at tage de offentlige institutioner i øjesyn. Et talrigt officerskorps såvel fra Sjællandske Lansenerregiments stab i Næstved, som fra eskadronen i Vordingborg og Slagelse modtog kongen ved Kindertofte og eskorterede ham til byen, ligesom de også eskorterede ham ved hans afrejse til Korsør.

Ved ankomsten til Slagelse blev kongen modtaget af en talrig folkemængdes hurraråb. Kongen gjorde holdt ud for Postgården, hvor Slagelses Borgervæbning aflagde honnør for majestæten. På Postgården hilste kongen på en talrig forsamling af omegnens og Slagelses anseeligste mænd foruden de militære, civile og gejstlige embedsmænd.

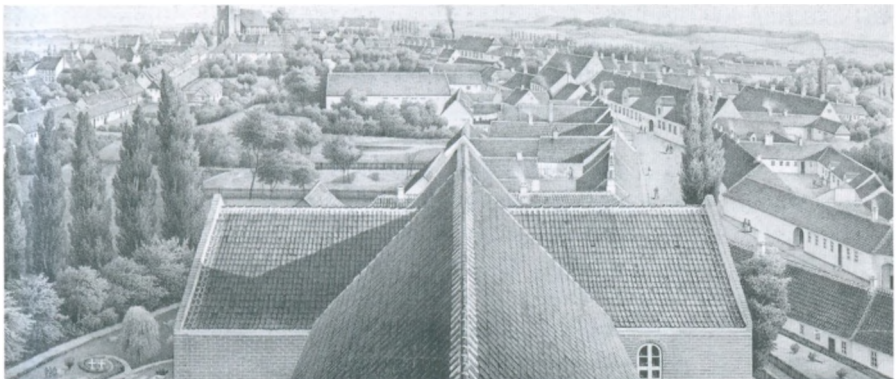
Efter et kort ophold på Postgården ville kongen besøge de offentlige stiftelser og institutioner. Først gik turen til byens rådhus, hvor arresterne og arkivet blev inspiceret, og derfra gik kongen til byens skoler, hvor undervisningen i de forskellige klasser blev overværet, og man sluttede med at overvære de nyindførte gymnastiske øvelser, hvorefter kongen besøgte den af major von Pedersen oprettede tegneskole for byens håndværkerstand. Kongen inspicerede derefter »Sprøjtevæsenet«, Det militære Sygehus, Sct. Mikkels Kirke, Fattighuset og dets tilknyttede arbejdsanstalt, hvorefter turen gik til byens latinskole, Sct. Peders Kirke og Slagelse Hospital (Det gamle Kloster), hvor regnskabet og de specielle indretninger ved den velgørende stiftelse blev forevist.

Efter kongen havde taget stalden for Sjællandske Lansenerregiments eskadron i øjesyn, besteg kongen igen sin vogn for at forlade Slagelse, hvis borgere med jublende tilråb tog afsked med Danmarks konge.

Edsaflæggelse på Slagelse Nytorv til Christian den Ottende

Kong Frederik den Sjette døde den 3. december 1839, og den 5. december tidlig om morgenen opmarcherede den i Slagelse garnisonerede eskadron af Sjællandske Lansenerregiment på byens Nytorv for at aflægge troskabsed til den nye konge Christian den Ottende.

Den højtidelige ed blev aflagt for regimentschefen oberst von Høgh-Gulberg, der i 1835 var blevet chef for Sjællandske Lansenerregiment, og efter edsaflæggelsen råbte hele eskadronen et »Kong Christian den Ottende leve!«

Slagelse set fra Sct. Peders kirketårn 1840. Til højre ses Det gamle Kloster og hotel Stadt Hamborg (Landmandshotellet). Tegning af Just Hansen.

Slagelse under 3-årskrigen 1848-50

Slagelse protesterede mod værnepligtsloven af 1849

Efter hærordningen af 1. juli 1842 påhvilede værnepligten stadig kun bondebefolkningen, men ved kong Christian VIII's regeringstiltrædelse var bondestandens krav om social ligestilling inden for udskrivningsvæsenet vokset til en sådan styrke, at den nye konge besluttede sig til at nedsætte en kommission, som skulle undersøge, om det var tilrådeligt at indføre almindelig værnepligt, og i 1846 besvarede kommissionen næsten enstemmigt, til købstædernes harme, at det var tilrådeligt, hvorefter der den 10. august 1846 fremkom et udkast til lov om almindelig værnepligt.

Landbefolkningen var tilfreds med udkastet, hvorimod Slagelse og en del andre købstæder indsendte protestadresser til stænderforsamlingen i Roskilde, som gav udtryk for byegoisme i renkultur. I protesten hævdedes det uretfærdige i, at værnepligten ville ramme den fattige købstadsbefolkning langt hårdere end landbefolkningen. Endvidere fremhæves de katastrofale følger, det ville få for byerhvervene, at købstadsungdommen skulle drage i garnison, til stor moralsk skade for byens borger, når de skulle stå i geléd med den rå landbougdom. I stedet for den almindelige værnepligt ønskede man indført en folkevæbningsordning, som kun skulle omfatte købstæderne.

Trods alle protester blev den almindelige værnepligt alligevel indført ved lov i 1849. Men loven indeholdt en uheldig bestemmelse om, at der kunne stilles våbenøvede stedfortrædere, hvis man nødigt selv ville være soldat. Stedfortræderen skulle selvfølgelig betales, og prisen varierede, men lå dog nogenlunde fast omkring 400 rigsdaler, på hånden og 1 daler for hver dag, stillingsmanden (stedfortræderen) gjorde tjeneste.

I København var der oprettet et kontor til formidling af denne handel med værnepligtige. Og hver gang der havde været session i Slagelse, som holdtes på byens rådstue, så var der i »Sorø Amtstidende« en masse annoncer med tilbud på det militære slavemarked. Man kunne blandt andet henvende sig til gæstgiver Gudmund Nielsen, i hotel Phönix, hvor det var muligt at få de nødvendige oplysninger, idet det fremhævedes, at en stillingsmand gennem dette kontaktsted var meget billigere end dem, man ellers kunne få i Sorø Amts købstæder eller på landet.

Senere dannedes der ligefrem en »Forsikringsforening for værnepligtige«, som man kunne blive indskrevet i hos lærer Carlsen i Slagelse. I denne forening kunne man ved månedlige indbetalinger fra det 12. eller 14. år skrabe penge sammen til at betale for en stedfortræder.

Ved hærloven af 6. juni 1867 afskaffedes denne uheldige ordning med stillingsmænd, idet denne lov bestemte, at alt det i lægssrollen optagne mandskab skulle udskrives, når de fandtes anvendelige.

Loven om den almindelige værnepligt af 1849, kom så sent, at det var en udpræget klassehær af landsoldater, der bestod sin prøve i 3 års-krigen 1848-50.

Slagelse under optakten til 3 års-krigen

På Nytorv i Slagelse aflagde den i Slagelse garnisonerede 3. eskadron af 4. Dragonregiment, søndagen den 23. januar 1848, troskabsed til den nye kong Frederik den Syvende. Og ved krigsudbrudet afrejste eskadronen, som bestod af 4 officerer, 10 underofficerer, 3 trompetere, 8 underkorporaler og 112 menige dragoner, tillige med regimentet til Sønderjylland, hvor det efter 3 års-krigen blev garnisoneret i Slesvig by.

I et ekstranummer af »Sorø Amtstidende« den 23. marts 1848 bekendtgjordes, at samtlige frifolk af linien samt infanteribataljons og jægerkorpsets 5te års mandskab uden mindste ophold skulle møde til tjeneste ved deres troppeafdelinger.

Den 27. marts bragte avisen en udførlig beretning om oprøret i Kiel og Rendsborg, samtidig med en øjenvidnerberetning som var givet af nogle danske officerer, der fra Rendsborg rejste gennem Slagelse på deres vej til København, og dagen efter forelå kong Frederik den Syvendes proklamation til soldaterne, der den 27. marts om eftermiddagen afgik fra København. I denne styrke indgik 5te Liniebataillon, det senere »Sjællandske Livregiment«.

Avisen bragte den 1. april følgende opfordring: »Da flere personer her i Slagelse har erklæret sig villige til at drage til Korsør som frivillig, men mangler de nødvendige våben, tillader vi os at opfordre dem af byens og omegnens borgere, som have våben og ville ofre dem til disses bevæbning, til at aflevere dem til garver Birch eller gæstgiver Thomsen«.

Denne opfordring var fra Slagelse bys komité til den nationale sags fremme og borgerrepræsentanterne. Komiteen bestod af købmand H. H. Schou, rektor mag. E. B. Elberling, cand. theol. Schleppegrell, adjunkt Mønster og adjunkt Fischer.

Komiteen og borgerrepræsentanterne udsendte den 11. april følgende opfordring til byens og omegnens beboere: »I mange eller måske de fleste af landets købstæder, såvel som landkommuner er ikke ubetydelige bidrag i penge blevet indsamlet for at understøtte fædrelandets sag i den nu begyndende kamp. Da vi ikke tvivler om, at denne bys indvånere ikke ville stå tilbage, have vi anset det for passende at udstede en opfordring til vore medborgere om at tegne sig for bidrag i denne anledning. Hvorledes disse ville kunne bedst anvendes, vil tildels være afhængigt af deres størrelse; men vi havde især tænkt at kunne anvende pengene på følgende måde:

1. Til at befordre den frivillige væbning, altså til anskaffelse af våben, armaturer og ammunition m. m.
2. Til at understøtte de herværende koner og børn, hvis forsørgere er dragne bort for at forsvare landet.
3. Skulle bidragene blive så betydelige, at noget deraf kan afsendes til krigsministeriet, kan dette også ske«.

Den 21. april meddelte komiteen og borgerrepræsentationen, at der nu var tegnet bidrag engang for alle på 1.583 rigsdaler og 16 skilling, og i ugentlige bidrag, foreløbig for 6 uger: 24 rigsdaler om ugen.

Slagelseborgernes transport af soldaterne i 1848

I en meget rosende omtale skrev Sorø Amtstidende den 13. april 1848, om hvorledes de tropper, der passerede gennem Slagelse, var blevet modtaget og beværtet på det bedste. Ligesom det indkaldte mandskab på rejsen til København blev befordret, såvidt muligt på vogn til Ringsted, og således var der også draget omsorg for, at tropperne blev befordret på samme måde til Korsør.

Disse lovord i avisen fik »S.P. . . .« til den 6. maj 1848 at komme med følgende indlæg: »Daglig har jeg hørt fremført klager af de fra Korsør og Ringsted ankomne indkaldte og andre soldater over, at de i Slagelse mødte en uvillie, navnlig med hensyn til afgivelse af vogne til lettelse af deres transport, som i ingen andre byer var bleven dem til del.«

Reservebataljonen på march 1848. Efter maleri af N. F. Habbe. (Frederiksborg Slot).

Svenske tropper i Slagelse 1848

Den 26. juni 1848 ankom der svenske tropper til Slagelse på deres vej til Slesvig. Det var artilleritrænet, som opmarcherede ved Rytterstalden. Om aftenen holdtes der en festlighed i »Den ny Forening«, hvortil de svenske officerer blev indbudt. Købmand W. Lauritzen holdt velkomsttalen, rektor Elberling talte for kong Oscar, prokurator Rye talte for venskabet mellem de nordiske lande og lærer Carlsen talte for de danske og svenske våbens fremgang.

Næste dag ankom 2 eskadroner svenske husarer, og festlighederne fortsatte både i lystskoven og i byen. De svenske tropper forlod dog Slagelse efterhånden som de fik skibsejlighed over Store Bælt.

Slagelse skulle levere heste og vogne til hæren i 1848

Kommunalbestyrelsen i Slagelse meddelte den 26. juni 1848, at de som måtte ønske at afhænde til Slagelse købstad en ridehest og to trækheste, som byen skulle levere til krigsbrug, bedes fremstille disse ved Garvergården ud for Slagelse Smedegades Port, lørdag den 1. juli, kl. 10.00, da en af kommunalbestyrelsen dertil udvalgt komité der ville tage de fremstillede heste i øjesyn, og derefter straks afslutte handelen.

Senere meddeltes, at da flere patriotiske borgere uopfordret havde tilbudt, at de til armeens afbenyttelse, sålænge krigen varede, ville stille åbne rummelige vogne til rådighed for armeen. Anmodede »Commissionen til indkøb af Trainvogne« alle, som uden vederlag eller for en passende sum måtte undvære slige vogne, om at fremstille disse vogne, om muligt med dertil hørende seleøj, den 5. eller 6. juli 1848 i Slagelse.

Heste fra Det frivillige Jægerkorps solgtes i Slagelse

I foråret 1848 oprettedes et frivilligt beredent Jægerkorps på øerne, som for størstedelen bestod af unge landejendomsbesiddere, forstmænd og herregårdsskytter. De deltog med stor hæder i kampene i 1848, men efter våbenhvilen kom de af korpsets medlemmer, som var bosat i Vestsjælland, til Slagelse den 8. oktober, hvor de blev afmønstret, og dagen efter begav de sig til deres hjemstavn.

Samme dag meddelte N. Hagen, Frederikslund, i avisen, at det nu opløste frivillige Jægerkorps heste m.v. ville blive solgt ved offentlig auktion på Garvergården mandag den 16. oktober kl. 11.00. Det drejede sig om 16 stk. særdeles gode og smukke hopper og vallakker, som havde været brugt som rideheste af nævnte korps, samtidig solgtes en del sadler, trendser, pistol-hylstre, sække og en læderpresenning m. m.

Indsamlingsarrangementer foranlediget af 3 års-krigen

I forvisning om, at der også i Slagelse og omegn var en dyb trang til at lægge sin deltagelse for de tapre krigeres modige færd på valpladsen for dagen ved efter evne at bidrage til at blidgøre de faldnes efterladte og de såredes fremtidige tunge skæbne, havde en del af Slagelses borgere forenet sig for at ordne en tombola, tilvejebragt ved frivillige bidrag af håndarbejde og andre passende genstande, den 20. juli 1848. Og ved dette arrangement indkom der i alt 793 rigsdaler, 4 mark og 14 skilling, som blev afsendt til krigsministeriet for i det nævnte øjemed at blive anvendt på den hensigtsmæssige måde.

Ud over dette tombola afholdtes der udstilling og børnetombola den 20. og 21. august 1848 i »Den nye Forenings« lokaler. Og redaktøren af »Sorø Amtstidende« indsamlede læste aviser, som han hver tirsdag og fredag afsendte til hæren i Sønderjylland.

Efter kampen ved Fredericia den 6. juli 1849 havde forøget antallet af de sårede og faldnes efterladte, afholdtes der i august 1849 en ny basar, tombola og et lotteri i Slagelse. Og eleverne på »Madame Frænckels Institut« afholdt en børnebasar til fordel for de i slaget ved Fredericia faldne krigeres efterladte.

I april måned samme år havde der været opført et teaterstykke, hvor halvdelen af nettoindtægten tilfaldt de på lineskibet »Christian den Ottende« og fregatten »Gefion« den 5. april 1849 i Ekernefærde fjord faldnes efterladte, hvilket beløb sig til 21 rigsdaler, 4 mark og 10 skilling. Og den 14. oktober 1849 afholdtes der en aftenunderholdning på Slagelse Teater til fordel for de sårede på lazarettet i Fredericia og tvende beklagelsesværdige invalider i Slagelse, nemlig den armløse og den blinde.

I september 1850 foranledigede nogle tjenestepiger i Slagelse en indsamling blandt byens tjenestepiger, og den 5. oktober havde de indsamlet 48 rigsdaler og 2 mark, som blev sendt som et frivilligt bidrag til danske soldater, der var i krigsfangenskab i Glückstadt.

For at hjælpe de fra Slagelse kommune i 1850 udkommanderede soldater med strømper, blev de familier, der gratis ville strikke disse strømper i december, opfordret til at afhente garn hos firmaet G. E. Ulrick.

De indsamlede gaver til Slagelses soldater

I et læserbrev i »Sorø Amtstidende« nr. 18 den 1. februar 1851 skrives der følgende: »Det gør mig inderligt ondt ved min hjemkomst til Slagelse at erfare, at de ærede beboere godhedsfuld have samlet pengebidrag og tilsendt os fra byen udkommanderede. Og vi skulle have modtaget så hjertelig en gave, og ikke engang bragt vores skyldigste tak.

Jeg vil herved kun gøre de ærede givere opmærksom på, at de af mine kammerater, som jeg har talt med, hvis trang er hårdere end min, ikke have mod-

taget noget af det indsamlede. Jeg derimod har modtaget et par lange strømper, hvorfor jeg herved bringer min skyldigste tak.

Slagelse den 31. januar 1851,

Menig nr. 311 ved 2. lette Bataillons 4. Kompagni.«

Formentlig foranledigede dette læserbrev følgende indlæg i avisens nr. 26: »Ligesom de fleste andre byer her i landet i denne tid have samlet bidrag, for dermed at komme de derfra udskrevne soldater til hjælp under dette besværlige vinterfelttog; således have også de gode Slagelse indvånere haft os i kærlig erindring, og på deres sædvanlige humane måde lagt deres patriotisme og gode hjerte for dagen, ved at tilstille, ikke alene deres egne sønner, men alle der fra byen udskrevne, hvert et par gode lange strømper, for hvilke vi ej skulle undlade at aflægge de ædle givere vor hjerteligste tak.

Slesvig i februar 1851.

På flere fra Slagelse udskrevnes vegne.«

I. Rasmussen, Holmstrup, E. Lorentsen

I første omgang var der ikke nævnt navne, hvorfor indlæggets ægthed blev draget i tvivl, men navnene kom så i avisen den 9. marts 1851.

Slagelse kommunalbestyrelses indsamling af subskription

Ved en af kommunalbestyrelsen foranlediget indsamling ved en frivillig 4 skillings subskription (forpligtelse, påtaget ved underskrift) i Slagelse købstad og enkelte steder uden for byen, der havde tegnet sig som bidragyder, indkom i tiden fra 19. maj 1849 til udgangen af 1849 i alt 978 rigsdaler og 76 skilling. Desuden var der modtaget fra en komedieforestilling 38 rigsdaler, i alt 1016 rigsdaler og 76 skilling.

a. Indsendt til Centralkomiteen i København til understøttelse for udkommanderendes familier, de sårede og de faldnes efterladte	375 rdl. 00 sk.
b. Understøttelse for de i Slagelse værende koner af i felten værende krigere, med deres 34 børn, og en tidligere afdøde krigers enke	353 rdl. 51 sk.
c. Udgift til bud som har gået med den egentlige indsamlingsliste	47 rdl. 64 sk.
d. Afskrivningsudgifter og forbrugt skrivematerialer	6 rdl. 48 sk.
e. Restbeholdning til fremdeles understøttelse	234 rdl. 09 sk.
	i alt 1016 rdl. 76 sk.

I 1850, da restbeholdningen var ved at være opbrugt, fortsatte man indsamlingen. Kone og børnetallet var i august 1850 steget til 22 koner og 36 børn.

Udstillinger i Slagelse i anledning af 3 års-krigen 1848-50

For at Slagelses borgere kunne danne sig et billede af de i 1848 skete krigeriske begivenheder, afholdt hr. E. Bonderup i gæstgivergården »Stadt Hamburg« lørdag og søndag den 13.-14. januar 1849 en udstilling af malerier, som skildrede de danske troppers angreb på landsbyen Bov den 9. april, oprørernes flugt fra Bov, kanonbådenes beskyddning af Krusåskoven, oprørernes flugt igennem Flensborg, bataillien ved Slesvig og slaget ved Dybbøl.

Den 5. november 1849 gentoges i »Stadt Hamburg« panoramaet over de forskellige krigsbegivenheder, hvor det særligt var malerierne, som viste udfaldet fra Fredericia den 6. juli og fægtningen ved Slesvig, der havde interesse. Og den 3. december udstilledes et kosmorama i gæstgiver Bethorns lokaler, som bestod af tableauer fra de to første krigsår.

Fredriciaslaget den 6. juli 1849. Efter maleri af Niels Simonsen. (Frederiksborg Slot).

Slagelseborger faldet ved Isted 1850

Den 1. august 1850 meddelte »Sorø Amtstidende«, at løjtnant af reserven Carl Wilhelm Ohmeyer var faldet den 25. juli foran Isted skoven, på kammen af en bank, truffen af en kugle i den højre side af maven.

I foråret 1848 var Ohmeyer fulgt med de igennem Slagelse dragne krigere til Slesvig som frivillig, efterladende sin nålefabrik, kone og børn for at tjene sit fædreland. Hans tapperhed belønnes først med Dannebrogskorset, og i 1849 blev han udnævnt til løjtnant af reserven.

Stor deltagelse fulgte med de efterladte, og den 8. august 1850 plantes der en blomst på Ohmeyers grav på Trælleborg, og Sorø Amtstidende bragte den 17. august 1850 følgende digt af J. P. Wilhelm Larsen:

»Også Du o Carl! blev meiet
ned af vilde brødræs sværd;
trøst dig Wilhelm, Walhal vinker,
fredens stjerne for dig blinker,
og dens palme man dig bringer
rakt dig af en engel der. -
Ja, Ohmeyer! Du er meiet,
men du vundet har, er veiet,
ej for let du fundet er,
tabte ven for mange her.«

Mindefester i Slagelse i anledning af 3 års-krigen 1848-50

Til minde om Den danske Armés sejr i 3 års-krigen afholdtes der den 6. juli 1851 en smuk mindefest for Slagelse og omegns beboere. Deltagerne samledes på byens torv kl. 18.00 og drog derefter ud til Antvorskov Lystskov, hvor man i et festligt smykket lokale straks gik til bords.

Under måltidet udbragtes der skåler for Kongen, Armeen, Danmark og for hædersgæsten etatsråd B. S. Ingemann, der i festens anledning havde digtet en særdeles smuk sang. Den egentlige fest sluttede kl. 21.00.

En komité af Slagelses borgere havde den 19. juli 1851 arrangeret en mindefest for de til Slagelse hjemkomne soldater. Festens lokale var blevet smukt pyntet med skovgrønt og flag, og ved indsamlede midler fra byens beboere kunne soldaterne nyde festen næsten uden egne udgifter.

Da de hjemvendte soldater samlet drog igennem byens gader, tilkastede Slagelse bys damer de tapre krigere blomster, samtidig hædredes de ved flagning, æresporte og andre smukke arrangementer, hvor Løvegade var den rigest pyntede.

Lørdagen den 24. juli 1852 arrangerede de soldater, som havde deltaget i slaget ved Isted i 1850 en stor fest.

Deltagerne mødte på Slagelse Rådstue kl. 17.00 og begav sig derfra i procession igennem alle byens gader med 8 musikere og vajende faner i spidsen til Antvorskov Lystskov, hvor processionen blev modtaget med 27 salutskud. I Lystskoven blev der nydt en enkelt forfriskning, hvorefter man drog tilbage til byen, hvor der i Gudmann Niensens lokaler var arrangeret et festmåltid. Efter spisningen var der dans til den lyse morgen.

»Kongens Stald« i Slagelse

2. Dragonregiment i Slagelse 1852

I efteråret 1852 blev 2. Dragonregiments 3. eskadron garnisoneret i Slagelse. At dette regiment kom til Syd- og Vestsjælland skyldes som tidligere nævnt nationale grunde, for regimentet hørte nemlig oprindeligt hjemme i Holsten og havde tidligere haft navnet »Livregiment Dragoner« og været garnisoneret i Slagelse fra 1810-13.

Efter ankomsten til Slagelse blev der indkøbt en mængde heste til det nyoprettede regiment, og der holdtes med jævne mellemrum licitation over leverancer til byens eskadron på Slagelse Rådstue. En af licitationerne, som afholdtes den 29. april 1856 omfattede følgende: 400 tdr. havre, 2000 lpd. hø, 2200 lpd. rughalm eller rug- og havrehalm, 1100 lpd. hvedehalm, som skulle leveres i tidsrummet mellem 23. og 30. juni 1856, og 200 tdr. havre, 1000 lpd. hø, 1000 lpd. rughalm eller rug- og havrehalm og 500 lpd. hvedehalm, som skulle leveres i tidsrummet mellem 25. september og 3. oktober 1856. Havren skulle veje mindst 8 lpd. og 8 pd. pr. tønne, og høet skulle leveres i bundter à 15 pund og halmen i bundter à 16 pund.

Eskadronen blev den 25. april og 25. august 1854 inspiceret af chefen for kavaleribrigaden Prins Christian af Danmark, den senere Kong Christian den Niende. Når prinsen var i Slagelse boede han under opholdet hos eskadronchefen ritmester F. J. von Heramb, der havde sin bopæl i matrikel nr. 8 (Bjergbygade nr. 6). Dette hus var bygget i 1848 af daværende ejer af Herthaland og Liselund C. A. Jørgensen, som vinterbolig.

På sin rejse til Fyn kom Kong Frederik den Syvende den 23. oktober 1854 kl. 16.00 til Slagelse, hvor han på Nytorv blev modtaget af byens embedsmænd og 2. Dragonregiments stab. En deling af eskadronen og regimentets musikkorps paraderede på torvet, og en anden deling eskorterede kongen til og fra byen.

Hvert år den 6. oktober på Kong Frederik den Syvendes fødselsdag fejrede eskadronen dette ved en parade på Nytorv, hvor eskadronchefen efter en tale sluttede med et leve for kongen. Samtidig paraderede Våbenbrødrene i Slagelse, hvis musikkorps spillede nationale melodier, og om aftenen var der fest på hotel »Postgården« og i »Den borgerlige Forening«.

Den 19. oktober 1863 blev eskadronens chef ritmester F. J. von Heramb forflyttet til Garderhusarregimentet og afløstes af premierløjtnant Feddersen, som dog kun var i Slagelse i kort tid.

Der var på denne tid kommet en ny forplejningsnorm for soldaterne. Ud over et rugbrød på 7½ pund (3,75 kg) hver femte dag, fik soldaten daglig udleveret en ½ pægl (12 cl) brændevin og en råvareportion, der bestod af et

½ pund saltet flæsk og ⅔ pægl kogearter, eller 65 kvintin (260 g) fersk oksekød og ¾ pægl byggryn samt lidt salt, eller et ½ pund klipfisk, 25 kvintin risengryn og 6 kvintin smør. Råvarerne skulle soldaten selv tilberede, og som vejledning fik han udleveret en lille kogebog på fem sider, men de fleste dragoner i Slagelse afleverede deres råvareration til kvarterværterne, eller marketerieret som så hjalp dem med den varme mad.

Den 9. januar 1864 afmarcherede eskadronen fra Slagelse for med regimentet at blive sendt til Sønderjylland. Da dens forhold, i de 12 år den havde ligget i Slagelse, havde været mønsterværdig, skete dens afmarch under borgernes sympati.

Regimentet kæmpede på dansk side i krigen 1864, men efter fredsslutningen blev det ved en kongelig befaling opløst den 24. marts 1865.

Selv om eskadronen var afgået i januar 1864, så måtte Slagelse kommunalbestyrelse alligevel den 13. januar 1865 behandle en skrivelse fra regimentskommandøren for 2. Dragonregiment om straks at udbetale overvagtimester Gimm kvarterpenge indtil april flyttedag 1865. Kommunalbestyrelsen enedes om at svare, at man i henhold til indenrigsministeriets skrivelse af 30. marts 1864 ikke anså sig forpligtet til at betale kvarterpenge efter sidst afvigte oktober flyttedag til dem, der hørte til mellemstaben, hvortil man henregnede overvagtimestre, vagtmestre og kvartermestre, og man ville under ingen omstændigheder tildele overvagtimester Gimm kvarterpenge for længere tid end den måned, hvori han havde fået sin afsked.

Efter en svarskrivelse fra 2. Dragonregiment var sagen på dagsordenen igen den 19. januar, hvor man besluttede at indsende en forespørgsel til indenrigsministeriet, om pligten til at udbetale kvarterpenge til overvagtimester Gimm. Resultatet blev imidlertid, at byen måtte udbetale kvarterpengene.

Der skulle være bygget kaserne i Slagelse i 1860

I 1860 modtog Slagelse bystyre gennem amtet en skrivelse fra indenrigsministeriet, der ønskede forskellige oplysninger i anledning af, at Slagelse garnison eventuelt skulle forøges med en eskadron dragoner.

Bystyret indsendte de ønskede oplysninger sammen med en indstilling om, at sagen måtte blive stillet i bero en tid, hvis ikke regeringen ville tilstå byen det fornødne pengelån til opførelse af en stald ved fourageringsmagasinerne.

Indenrigsministeriet havde ønsket oplyst, hvilke bygninger kommunen ville lade opføre, og om der kunne skaffes kvarterer til officerer, underofficerer og mandskab, og endelig om eksercerplads og ridebane kunne stilles til rådighed.

Bystyret meddelte, at de nødvendige kvarterer uden tvivl kunne skaffes, da byen i de senere år var blevet mere bebygget, og mange af byens husejere ville sikkert indrette kvarterer som kunne udlejes.

Eksercerplads og ridebane kunne også skaffes, da byen forventede at kunne få overdraget 15 tdr. land, der tilhørte borgmester- og byfogedembedet og var

beliggende ved vejen til jernbanestationen tæt op til byen. Embedsmanden skulle have en årlig afgift som svarede til bortforpagtningsbeløbet. Hvis der behøvedes et større areal, ville det nok uden vanskelighed kunne fås af de tilstødende præstegårdsjorder.

Under de økonomiske dårlige forhold og vanskeligheder ved at låne penge ville det være uoverkommeligt for kommunen at lade opføre alle de ønskede bygninger til officerer og andre på en gang, da dette ville medføre en udgift på over 100.000 rigsdaler, men bystyret mente heller ikke dette skulle være nødvendigt, da de fornødne kvarterer ville kunne afgives af byens borgere, og opbygning og indretning af kaserne og ridehus kunne formentlig udsættes indtil videre. Munderingskammer og andre lokaler til gymnastik, fægtesal, vagt, sygestue og sygestald ville kunne lejes, hvis man ikke kunne benytte de lokaler, den nuværende garnisonerede eskadron benyttede.

Dog ville det være nødvendigt straks at lade opføre en ny stald til 75 heste med hakkelseskammer, sadelkammer, staldrekvisitkammer m.m., samt fourageringsmagasin af den størrelse som ministeriet havde angivet. Bekostningen til alt dette var anslået til at koste 14.851 rigsdaler, 1 mark og 8 skilling. Men det ville være umuligt for byen at udrede beløbet på én gang ved skattepålæg, hvorfor man ville søge at få et lån til forrentning og afdrag over et passende åremål i sparekassen eller en anden offentlig kasse, hvis ikke ministeriet ville låne kommunen beløbet mod 6 pct. rente og afdrag.

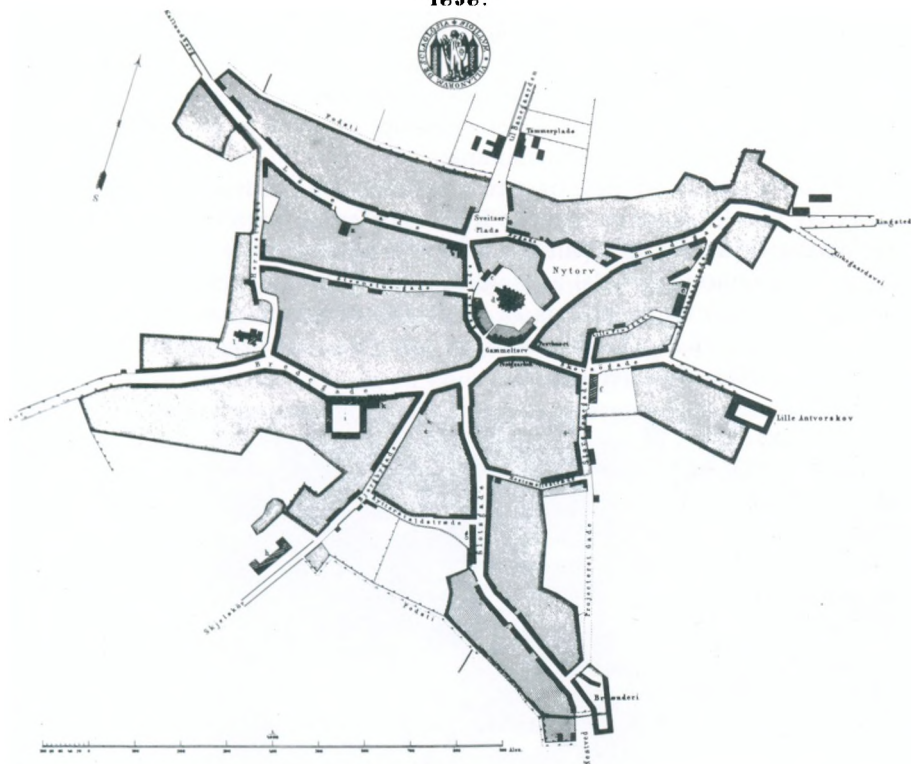
Ved hjælp af et sådant lån kunne stald og magasiner opføres, og i forventning om bedre tider håbede byen ved et andet lån om kort tid at kunne lade opføre - i stedet for den i 1739 opførte »Kongens Stald« til 60 heste - en ny stald med magasin på den samme jordlod, hvor det er projekteret, at de andre bygninger skulle opføres til begge eskadroner.

Slagelse ønskede at få kavaleri

Bystyret sluttede sin lange skrivelse med at udtale forventningen om, at Slagelse i alle tilfælde måtte vedblive at være garnison for kavaleri, som den har været fra umindelige tider, og lover at gøre alt, hvad der står i dets magt for at kunne modtage en eskadron, og tid efter anden - når penge kan fås - at lade opføre de nødvendige bygninger, men på den anden side måtte byen tilsikres at vedblive at være garnison for bemeldte eskadron, for ellers tør man ikke udsætte sig for de betydelige bekostninger ved opførelse af de pågældende kasernebygninger, der i modsat fald ingen nytte var til for kommunen, som også måtte sikres en sådan årlig godtgørelse af statskassen i lighed med, hvad der blev betalt for de til den nuværende eskadrons brug lejede lokaler m.m. efter lovens bestemmelse.

SLAGELSE

1858.

Slagelse 1858. Lokalhistorisk arkiv.

»Kongens Stald« i Slagelse

På den plads i Slagelse, som i dag kaldes »Ridehuspladsen«, opførtes i 1739 en rytterstald parallel med Slotsgade, som blev kaldt for »Kongens Stald«, med plads til 60 rytterheste.

Af Antvorskov amtsregnskab fremgår det, at opførelsen af rytterstalden kostede en sum af 700 rigsdaler. Staldens anbringelse medførte en vældig trafik i Slotsgade hvilket bevirkede, at der ikke ret længe efter dens opførelse blev klaget over Slotsgades tilstand, men det ses ikke, at klagen har hjulpet ret meget, for der klages flere gange siden.

Omkring 1790 blev der på Slagelse bys regning opført en smedie ved rytterstalden. Den bestod af et tre fags teglhængt hus med egebindingsværk, som efter opførelsen blev assureret for et beløb af 160 rigsdaler.

Som tiden gik, blev »Kongens Stald« efterhånden noget forfalden, og i 1817 blev det af »Det Kongelige General Commissariats Collegium« overdraget Sjællandske Lansenerregiment at foranstalte nye sadelbomme til stalden, og den 30. december 1817 blev der i »Vestsjællands Avis« averteret efter tilbud på leverance af træ, som kunne anvendes til sadelbomme, fra skovene i Slagelses nærhed. De forskellige skovejere blev opfordret til at give tilbud på træ, der var brugelig til sådanne sadelbomme.

Men selve stalden trængte også til reparation, og onsdag den 4. april 1821, kl. 11.00, afholdtes der på Slagelse Rådhus offentlig licitation over tømmer- og murerarbejde ved afstivningen af Rytterstalden, samt indretning af nye krybber og spiltoug i en del af stalden, som skulle udføres i 1821. Man har formentlig ikke haft penge nok til en fuldstændig istandsættelse af stalden, for den 3. april 1822 afholdtes der igen licitation over arbejde ved afstivning og istandsættelse af Rytterstalden.

Ridehuspladsen i Slagelse 1968. Hvor træerne og den første række biler holder, lå i tiden 1739-1867 »Kongens Stald«. Lokalhistorisk arkiv.

Prins Christian (senere kong Christian IX) inspicerede

I sin egenskab af generalinspektør for kavaleriet inspicerede prins Christian, som tidligere nævnt, af og til rytteriet i Slagelse. Under en sådan inspektion i 1861 påtalte han Rytterstaldens slette tilstand. Slagelse bystyre erkendte dette, men hævdede, at det ikke skyldtes manglende reparationer, men nærmere staldens ælde, så en ombygning var nødvendig, ligesom stalden burde flyttes til en anden plads; idet den nuværende plads var for lille, til at stå i nærheden eller i flugt med den til eskadron nr. to projekterede nye rytterstald.

Slagelse by lover en ombygning af rytterstalden

I forbindelse med Slagelse bystyres behandling af indkvarteringssspørgsmålet, lovede man i 1862, at indkvarteringsværterne ville anskaffe énmandssenge til

sodaterne mod betaling af 3 mark for hver seng, og samtidig indsendtes en længere skrivelse til indenrigsministeriet, hvori det lovedes, at byen ville forsøge ombygningen af den gamle rytterstald, og påtage sig opførelsen af de andre forlangte bygninger, når det nødvendige beløb, 15.000 rigsdaler, af statskassen eller andre offentlige midler stilles til rådighed med 4 pct. i rente og 2 pct. afdrag.

Der nedsattes en komité om der bør opføres en ny stald

I februar 1863 nedsatte Slagelse rådstueforsamling en komité, hvis hverv det var at gøre indstilling angående det af kommunalbestyrelsen fremsatte spørgsmål, »om kommunen bør lade opføre en ny stald til brug for den i garnisonen værende eskadron kavaleri«. Og på kommunalbestyrelsesmødet den 5. marts 1863 antog bestyrelsen det som en selvfølge, at regeringen ville vedblive at tilstå kommunen den samme godtgørelse når »Storstalden« ombygges, som der hidtil var betalt, såvel med hensyn til lokaler som hestes opstaldning, og at der under denne sags behandling stadigvæk gøres til betingelse for staldens ombygning, at sådanne godtgørelse vedblev at ydes.

Det blev besluttet at indrykke en annonce i »Sorø Amtstidende«, hvori byens borgere opfordres til inden 8 dage at give tilbud om opstaldning af eskadronens heste mod betaling. Det var dog en betingelse, at der kunne opstaldes mindst 10 heste.

Denne annonce gav ikke noget stort resultat, for på kommunalbestyrelsesmødet den 14. marts meddelte borgmesteren, at der kun var indkommet et tilbud på opstaldning af dragonheste, nemlig fra murermester Tiedemann, som kunne tage 10 heste mod en årlig betaling af 100 rigsdaler. Det besluttedes derfor at kontakte eskadronchefen for at indhente nærmere oplysning om de sædvanlige regler for en stalds indretning til militære heste, samt hvilke rekvisitter der fordres, når indkvarteringen sker på mere end et sted.

Da den første annonce ikke gav noget resultat, prøvede kommunalbestyrelsen den 20. juni 1863 at indrykke en ny bekendtgørelse i »Sorø Amtstidende«, hvori byens borgere opfordredes til, inden 14 dage at indsende tilbud på opstaldning af dragonheste uden, at man denne gang var bundet til et antal af mindst 10 heste, men man skulle binde sig til en kontrakt af mindst et års varighed.

Hvad der indkom af tilbud vides ikke, for inden der skete mere i sagen, var de politiske forhold blevet således, at der fra indenrigsministeriet indløb følgende bekendtgørelse: »Da under de nuværende tidsomstændigheder overordentlige troppesamlinger må antages at ville blive nødvendige, har det behaget Hans Majestæt Kongen, den 14. juli 1863 at befale, at forordningen af 9. maj 1806 om overordentlig indkvartering m.v. sættes i kraft, hvilket herved bringes til almindelig kundskab«.

På kommunalbestyrelsesmødet den 16. juli tog man denne bekendtgørelse til efterretning, og i et andragende om forhøjelse af kvarterpenge for eskadronens kvartermester indtil 15 rigsdaler i kvartalet, bemærkede man, at kommunen intet havde imod at udrede sin del deraf, når indenrigsministeriet for sit vedkommende sanktionerede denne udgiftspost.

Komiteens udtalelse om »Kongens Stald«

Den 1. september 1863 forelå der følgende udtalelse fra den i februar 1863 nedsatte komité:

»Komiteen har uafsladelig haft for øje, at selve indkvarteringen er en betydelig byrde, så betydelig, at den hidtil har forårsaget byen en årlig kontant udgift af 8-900 rigsdaler (som gennemsnit for de sidste 8 år), og at denne udgift, når en ny »Storstald« opføres, i gunstigste tilfælde - det vil sige, når den for kommunen gunstigste, altså for staten ufordelagtigste beregning af godtgørelse lægges til grund - vil stige til ca. 11 à 1200 rigsdaler årlig. Nu er det vel sandt, at byen må antages at have nogen indirekte fordel af garnisonens ophold; men det har forekommet komiteen højst tvivlsomt, om denne indirekte fordel, som i alt fald ikke lader sig beregne, kan opveje hin sikre udgift. Imidlertid kan det her ikke lades ude af betragtning, at indkvarteringen er en byrde, som efter lovgivningen kan pålægges kommunen som pligt, så at man ikke kan vægre sig ved at lide det derved forårsagede tab; det ligger derfor nærmest at undersøge, hvilke af de to alternativer, som regeringen har forelagt: Enten at bygge en ny stald, eller at lade eskadronens heste indkvartere hos private - der stiller sig mindst ugunstig for kommunen.

Forsåvidt da den beregning af godtgørelsen fra det offentlige, som kommunalbestyrelsen antager at lovgivningen hjemler, lægges til grund ved sammenligningen, stiller sagen sig således, at de årlige udgifter ved en ny stald ikke væsentlig ville overstige de udgifter, som indkvarteringen hos private vil medføre, og opførelsen af en ny stald ville i så fald have den fordel, at stalden efter 28 års forløb ville være betalt. Dersom der da kunne have bestemt udsigt til, at den hele stald stadig ville blive benyttet i et sådant tidsrum, så ville der være grund til at tilråde opførelsen af den nye stald. Men på kommunalbestyrelsens andragende hos regeringen om at erholde tilsagn om, at Slagelse måtte fremtidig vedblive at være garnisonssted for en eskadron kavaleri, har regeringen ikke kunnet give et beroligende svar.

Det forholder sig altså således, at kommunen, i tilfælde af at en ny stald bliver opført, i 28 år, uanset om stalden benyttes eller ikke, altså om det offentlige deltager i byrden eller ikke, er forpligtet til at betale renter og afdrag, 6 procent årlig af den til staldens opførelse nødvendige sum ca. 11.000 rigsdaler, og desuden skatter og vedligeholdelsesomkostninger. Overfor denne risiko har komiteen ikke troet at turde tilråde kommunen at påtage sig at opføre den påtænkte staldbygning.

Ville man nu indvende, at den private indkvartering, hvortil der da måtte skrives, ville medføre mangehånde ulemper, så kan hertil svares, at disse ulemper i alt fald ville formindskes, når et større antal heste kunne anbringes samlede på et sted, og der foreligger allerede rimelige tilbud fra 3 medborgere, som ser sig istand til eventuelitet at modtage indtil 30 heste, og det tør anses for rimeligt, at end flere tilbud ville blive gjort når det vides, at det er alvor med at lade hestene indkvartere hos private.

I medfør af denne betragtning indstiller komiteen derfor at: »Rådstueforsamlingen beslutter ikke at opføre en ny staldbygning til brug for den her garnisonerede eskadron kavaleri«.

Skulle imidlertid denne indstilling blive forkastet, og rådstueforsamlingen altså beslutte at lade en ny staldbygning opføre, må komiteen i alt fald tilråde, at: »Det gøres til en betingelse, at kommunalbestyrelsens beregning af godtgørelsen - ifølge kommunens udgift ved den påtænkte stald er ansat til ca. 270 rigsdaler årlig - førend bygningen påbegyndes, bliver anerkendt af regeringen«.

Slagelse, den 1. september 1863

K. H. Schow,
komiteens formand

H. Johansen,

E. G. Kierulff,

P. Christensen,

Orelius,

F. E. Thomsen.

Rådstueforsamlingen behandlede komiteens udtalelser

Komiteens betænkning blev behandlet af rådstueforsamlingen den 16. september 1863, og det endte med, at man ved en afstemning besluttede med 30 stemmer mod 19, at ombygningen af rytterstalden ikke skulle finde sted under de nuværende forhold. På et kommunalbestyrelsesmøde den 15. oktober besluttede man efter opfordring fra byens daværende eskadronchef, at attestere komiteen for de offentlige bygningers vedligeholdelses bemærkning om, at den anså »Storstalden« for brugbar i længere tid uden fare efter, at de sidste foretagne reparationer på stalden var blevet udført.

På et kommunalbestyrelsesmøde den 17. december 1863 fastsattes kvarterpengene for den nuværende eskadronchef premierløjtnant Feddersen. Og i samme møde behandlede man en skrivelse fra indenrigsministeriet af 7. december angående »Storstalden« og dens ombygning. Det blev vedtaget at svare ministeriet med, at kommunalbestyrelsen ikke var berettiget til at forandre beslutningen, om ikke at ombygge stalden, da den efter tre med længere mellemrum afholdte rådstuesamlinger er vedtaget af borgerne, der har haft al mulig anledning til overvejelse af sagen. I samme skrivelse blev der gjort opmærksom på, at Storstalden nylig havde gennemgået en sådan reparation, at den i længere tid ville være brugbar, og ombygningen i det mindste kunne udsættes til bedre tider.

Krigen 1864 og Slagelses sidste tid som ryttergarnison

Slagelse i 1864

Krigen i 1864 bragte mange forstyrrelser i Slagelse bys daglige liv. Ikke alene afgik dragonskadronen, men mange af byens indbyggere blev indkaldt, og de mange troppemarcher gennem byen og de deraf for kortere tid store indkvarteringer var en travl og usædvanlig tid.

Det vakte stor opmærksomhed da et af Danmarks hemmelige våben, et espingolbatteri, kom gennem byen og holdt hvil ved den gamle rytterstald. Espingolen var et småkalibret orgelskyts der fra en del løb kunne afskyde flere kugler hurtigt efter hinanden, men desværre svarede våbnet under krigen ikke til de stillede forventninger. Også den flotte hestegarde som holdt hvil på Nytorv påkaldte borgernes opmærksomhed.

Efter et stort møde i byen havde den 14. januar en deputation fra Slagelse bestående af pastor Viborg, rektor Schou, købmand Stampe og tømremester Thomsen audiens hos Kongen på Amalienborg for at overbringe en på mødet med 302 underskrifter forsynet adresse fra Slagelse bys borgere, hvor de lover at stå rede til at vove kampen for Kongen og Danmarks riges ret og ære.

På kommunalbestyrelsesmødet den 21. januar blev det besluttet i budgettet for 1864 at optage blandt udgiftsposterne 1200 rigsdaler til understøttelse for de udkommanderede militære efterladtes familier, og samtidig bemyndigedes komiteen for 4 skillings indsamlingen til at måtte udtage 100 rigsdaler månedlig af beløbet mod ved årets udgang at aflægge regnskab.

Om formiddagen den 6. februar kom der 800 soldater af forstærkningen til Slagelse (på grund af deres blå uniform blev de kaldt »Forglemmegei'rt«). De skulle have fortsat næste dag mod Korsør, men om aftenen, da ca. 800 mennesker var i Slagelse Theater for at høre et patriotisk foredrag, kom efterretningen om »Dannevirkes« rømning, og det medførte, at forstærkningssoldaterne blev i byen i 8 dage. Da de endelig en morgenstund kl. 05.00 afmarcherede, havde de fire gamle tyske musikere, som havde indstalleret sig for vinteren hos gæstgiver Gudmand Nielsen i Phönix for at spille til dans om søndagen, til at gå i spidsen, og de blæste »Den tapre Landsoldat« lige ud til Landsgrav.

Så snart der var optræk til krigen blev der, som under 3 årskrigen, nedsat forskellige komiteer der afholdt basar og tombola samt indsamlede gaver til armeen, og avisen bragte daglig de mange navne på ædle givere af penge, støvler, tobak, sokker, strømper, muffedisser, tørklæder, uldtrøjer, mavebælter, skjorter og nattøjer. Det var særlig støvler, strømper, muffedisser og halstørklæder soldaterne manglede i vinterens slud og kulde.

I avisen gengives også soldaternes takkeskrivelser, hvor den ene lyder således:

»Til den ærede Damekomité i Slagelse.

*Det uldne tøj, som de mig sendte -
jeg meget hårdt jo dertil trængte -,
straks jeg tog det på
og i forpost dermed monne gå,
for at passe på,
at tyskerne ej længer skulle nå,
om de derhjemme i fred og ro mon gå,
da de jo tænke på
soldaten, som på forpost stå!*

Tak for det tilsendte.

*Grosse-Wittense, den 21. januar 1864
soldat ved 18. Regiments 5. Kompagni, nr. 268.*

Daglig under hele krigen kom der som regelen en postrytter med telegrammer til Krigsministeriet igennem Slagelse, og fra ham fik byen de sidste nyheder fra

Slagelse gamle rådhus på Gammel Torv. I rådhuset var der foruden rådstue også fængsel i kælderen, og i stuen til venstre for indgangen var den gamle ryttervagtstue i tiden 1735-1868. Foran ses en af byens brænde med to pumper. Bag de to porte stod byens sprøjter.

krigsskuepladsen. Disse blev nedskrevet og slået op i et lille skab på døren til det gamle Rådhus på Gammel Torv.

I juli måned efter våbenhvilen begyndte gennemmarchen af soldater den modsatte vej, og denne foregik uden begejstring fra en befolkning som for en dels vedkommende nok følte, at de ikke havde støttet de tapre soldater tilstrækkeligt, blandt andet var der jo også dem som havde købt sig fri for soldatertjenesten, og mange steder måtte de hjemsendte nærmest snige sig hjem, fordi de ligefrem blev hånet og ydmyget, fordi de ikke havde vundet krigen.

Danske dragoner på forpost 1864. Efter maleri af J. Sonne.

4. Dragonregiment kom tilbage til Slagelse i 1864

Slagelse Byfogedkontor meddelte den 9. august 1864 i avisen, at en del af 4. Dragonregiment under våbenstilstanden ville blive forlagt til Slagelse, hvorfor byens borgere opfordredes til hurtigst muligt at indgive skriftlig tilbud om modtagelse i kvarter såvel officerer som underofficerer og menige samt staldplads til heste, med opgivelse af antal og for hvilken månedsvis betaling, såvel for kvarter uden bespisning - som med bespisning for underklasserne drejede det sig om et måltid varm mad daglig. Det blev bemærket, at en eskadronchef skulle have 2 møblerede værelser, og en officer af mellemklassen skulle have et møbleret værelse.

Med ritmester Haffner som chef kom 4. Dragonregiments 3. Eskadron sidst på sommeren til Slagelse. Det var også påtænkt, at regimentets 2. eskadron skulle garnisoneres i byen, og i den anledning afholdt Slagelse kommunalbestyrelse den 20. oktober 1864 et møde, hvor det blev besluttet at gøre opmærksom på, at byrderne for købstaden ved den tilsigtede fordeling af de to eskadroners mandskab ville forøges i en så betydelig grad, at forholdet imellem by og land ville blive forrykket, og samtidig gjorde man opmærksom på, at det for tiden ville være vanskeligt, om ikke umuligt af skaffe de fornødne lokaler til fourage, magasiner, værksteder og stalde til hestene, idet man dog tillige meddelte, at en indkvartering på landet til alle sider i reglen ville fjerne mandskab og heste over en halv mil fra eskadroncheferne i Slagelse by.

For at lette på byens indkvarteringsbyrde blev eskadronens træk- og rideheste udsatte på foder hos omegnens landmænd. I første omgang indenfor en 2 miles grænse fra Slagelse, men efter den 31. oktober blev afstanden udvidet for at få flere heste udstationeret.

Selv om mange af eskadronens heste var udstationeret, så var der dog stadig heste i Slagelses gamle rytterstald, og byens udgifter til belysning i rytterstalden og eskadronens vagtstue for finansåret 1864-65 beløb sig til 35 Rd. 1 Mk. 7 sk., hvilket beløb kommunen uden held søgte at få godtgjort hos Indenrigsministeriet.

Slagelse blev bange for at miste sin garnison

Under de første forhandlinger om en nyordning af forsvaret som skulle ske efter krigen 1864, opstod der rygter om, at Slagelse, når man var uvillig til at bygge en kaserne til dragonerne og en ny stald til hestene, helt ville blive nedlagt som garnisonsby. Disse rygter fik byens kommunalbestyrelse til i foråret 1865 at indsende en forespørgsel til indenrigsministeriet, om Slagelse kunne forvente, at et dragonregiment eller i det mindste to eskadroner af et sådan ville få fast garnison i byen, og i bekræftende fald på hvilke betingelser.

Den 13. maj 1865 svarede indenrigsministeriet, at der endnu ingen bestemmelse var taget om dragonernes forflyttelse til eller fra Slagelse.

Antvorskovs ældste teglværk, som lå øst for slotsbakken. Lokalhistorisk arkiv.

Slagelse Dragoner hjalp ved tumulter på Antvorskov

Antvorskov Teglværk lå i 1864 i lavningen øst for slotsbakken og ejedes af agent H. H. Schou, som selv boede i den i 1856 for enden af Slotsalleen opførte ejendom kaldet »Gammel Antvorskov«.

På teglværket anvendtes udelukkende tyske teglværksarbejdere fra egnen Lippe-Detmol, som var særlige gode sæsonarbejdere til fabrikation af mursten, men efter krigen med Tyskland fik Slagelses arbejdere ved en demonstration den 8. maj 1864 Schou til at afskedige de tyske arbejdere og anvende danske i stedet.

I 1866 kom der imidlertid igen tyske arbejdere til teglværket, og det satte naturligvis ondt blod blandt de danske arbejdere, som kraftigt blev støttet af nogle Slagelse-borgere, som var sure på Schou, fordi han drev kornhandel fra Mullerup Havn i stedet for fra Slagelse. Den herskende utilfredshed medførte, at man store bededags eftermiddag drog i procession på et halvt hundrede arbejdere med to dannebrogsglæder i spidsen gennem Slagelses gader og ud til Antvorskov for at kræve de tyske arbejdere afskediget, hvilket Schou ikke var villig til.

Processionen som var forberedt i nogen tid, havde givet politimesteren i Antvorskov Birk, birkedommer Bech god tid til at træffe fornødne forholdsregler til opretholdelse af ro og orden. Med hele den politistyrke som Slagelse kunne afgive, samt en del sognefogder og flere som var blevet forsynet med politiskilt, var han personlig tilstede udenfor agent Schous ejendom, ligesom han havde rekvireret en deling dragoner, som var opstillet ved Rytterstalden for om fornøden at kunne give assistance.

Ved 18 tiden var processionen nået ud til Antvorskov, hvor der efterhånden var samlet en meget stor mængde arbejdsmænd, lærlinge og arbejdsdrengene der udviste en truende adfærd og ikke ville efterkomme politimesterens opfordring til at fortrække, hvorfor dragonerne blev kaldt til hjælp. De fem mest aggressive arbejdere blev arresteret og af dragonerne ført ind til byens arrest, hvorefter forsamlingen trak sig tilbage ad Slotsalleen, og nu kunne muligvis hele affæren være endt, såfremt der var blevet truffet hensigtsmæssige foranstaltninger ved mørkets frembrud, men af uforklarlige grunde for sømte politimesteren dette.

Ved mørkets indtræden kom de demonstrerende arbejdere tilbage, og nu var antallet blevet forøget med en mængde tilskuere og ungdommelige elementer, som var meget virksomme i de efterfølgende tumulter, som på et tidligt tidspunkt kunne have været forhindret ved en kraftig, om end human, anvendelse af den magt politimesteren havde til sin rådighed, idet eskadronen af dragoner nu stod opstillet ved indgangen til gårdspladsen, parat til at anvendes efter hans anvisning, men mærkelig nok opgav politiet al modstand mod den rå vold, som tog sin begyndelse med ødelæggelse af teglværket og bombardering af hovedbygningens kostbare vinduer med sten og murbrokker, ja selv politiet og dragonerne blev bombarderet, og en underofficer blev så hårdt såret, at han måtte forlade valpladsen. Personlig følte politimesteren også folkets uvilje, idet han blev truffet af en sten, der var kastet på så kort hold, at der ingen tvivl var om, hvem den var tiltænkt.

For at standse yderligere voldsomheder gav politimesteren sig i forhandling med sejrherrene. Alle deres betingelser blev dem tilstået. De tyske arbejdere blev straks afskediget, en dannebrogsfane, som var frataget dens bærer, blev tilbageleveret, de fem fanger skulle frigives og hver have en rigsdaler i erstatning for den dem tilføjede tort. For at opfylde fredsbetingelsernes sidste klausul blev to dragoner afsendt med ordre om fangernes udlevering tillige med en vogn til deres anstændige transport, men arrestforsvareren ville ikke udlevere fangerne uden en skriftlig ordre fra politimesteren, så den ene dragon måtte ride tilbage for at afhente denne.

Med en dragon i spidsen ankom så vognen med de fem frigivne arbejdere, som blev modtaget med stor jubel, og derefter drog den store forsamling under hurraråb ned ad Slotsalleen og videre gennem Slagelses gader for efterhånden at gå hver til sit, uden at der blev forårsaget anden uorden.

I dagene efter episoden var der optræk til flere uroligheder mod andre borgere i byen, hvorfor dragoneskadronen til stadighed holdt parat til udrykning med hele sin styrke og med skarpladte geværer, men det blev ved de påtænkte på de forskellige værtshuse diskutererede aktioner.

Men siden kom der et alvorligt efterspil. Samtlige tidligere arrestanter og en pige som kaldtes »Emma Rødkalot« blev arresteret, og efterhånden blev tallet 30 som blev overbevist om at have deltaget i optøjerne. Hovedmændene fik to års tugthus, og de øvrige nogen tid på vand og brød.

Slagelse nedlægges som ryttergarnison

I juni 1866 fik Slagelse by meddelelsen om, at dragonerne skulle forlade byen i oktober måned samme år, på hvilket tidspunkt alle lejemaal for magasiner, kvarterer og øvelsespladser m.m. skulle være opsagte, da Slagelse ikke mere skulle være garnisonsby.

Om morgenen den 14. oktober 1866 var byens dragoner opmarcheret på Nytorv til en afskedsparade med Slagelse by. Kommunalbestyrelsen og en stor del af byens indbyggere var kommet til stede for at tage afsked med de soldater, som gennem mange år havde været en del af byens liv. På Slagelses bys vegne takkede borgmesteren, justitsråd Benzon, dragonerne for det gode forhold hvori de altid havde stået til byens befolkning, og ønskede dem held og lykke i deres fremtidige garnisonsby. Eskadronchefen takkede byen og borgmesteren for de mange år, den havde været ryttergarnison, og for de gode ønsker man fik ved afskeden. Med trompetfanfare og vajende standard red 4. Dragonregiments 3. Eskadron for sidste gang ud ad Smedegades Port for at begive sig til midlertidig garnisonering i Hørsholm. Den 13. juni 1867 ankom regimentet til sin faste garnisonering i Næstved, hvor der både var kaserne og en ny rytterstald.

Slagelse var blevet berøvet sine ryttere, og byens trehundredårige tradition som ryttergarnison var slut. Tilbage var kun den tomme rytterstald, de tomme kvarterer, samt garnisonens sygehus »Den gamle Kirkelade«. I stedet for at få flere soldater til Slagelse mistede byen dem, den hidtil havde haft, og den lange debat om kasernebyggeri og staldbyggeri var dermed forbi.

Ud over smedien ved Rytterstalden i Slotsgade havde Slagelse også en smedie for garnisonens rytteri, som lå ved ridebanen, der stødte op til Ridebane-stræde (Skolegade). Efter dragonerne havde forladt byen, blev denne lille smedie overtaget af byens vognmandslav, og som så mange af Slagelse gamle huse, brændte også dette lille hus ned til grunden, og efter pladsen var blevet ryddet, blev den købt af fabrikant Vilhelm Lange, der indlemmede pladsen i sin ejendoms have.

Ved hærordningen af 1923 blev Slagelses gamle rytterregiment »4. Dragonregiment« nedlagt den 1. november 1923.

»Kongens Stald« nedbrydes

Efter nedlæggelse af Slagelse som garnisonsby havde den gamle rytterstald ikke mere sin berettigelse, hvorfor justitsministeriet blev anmodet om at tillade, at rytterstalden blev nedbrudt, og i 1867 gav ministeriet sit samtykke til, at grunden blev overgivet til Slagelse kommune, der overtog den som ejendom mod en betaling til statskassen af 300 rigsdaler.

Stalden blev derefter stillet til nedrivning ved en auktion, hvor et bud fra E. G. Kierulff på 470 rigsdaler og hans hafte udgifter blev antaget. Og dermed var »Kongens Stald« ude af Slagelses bybillede.

Slotsgade ca. 1913 set fra sydøst. Hvor gaden drejer til højre ses ridehuset, som lå der i tiden 1866-1923. Lokalhistorisk arkiv.

Der opførtes et ridehus syd for »Kongens Stald«

Slagelses Storstald efterfulgtes af et ridehus. Allerede i 1865, altså før dragonerne havde forladt Slagelse, og før »Kongens Stald«s nedrivning, havde Slagelse købmændene Grønvold og Schou fået dannet et aktieselskab, som for 99 år havde fået overdraget pladsen mellem »Kongens Stald« og hjulmand Sørensens ejendom, altså syd for stalden, hvor nu Priorgade udmunder i Slotsgade, til opførelse af en større bygning til offentligt brug, og dette havde indenrigsministeriet bifaldet. Bygningen var færdig året efter, og den 11. oktober 1866 vedtoges det at købe de bordplader og bænke, som blev opstillet i bygningen i anledning af valget dagen efter.

I 1923 blev også dette ridehus luernes bytte, og pladsen blev efterhånden til parkeringspladsen »Ridehuspladsen« som den kendes i dag.

34. Forstærkningsbataljon i Slagelse fra 1867 til 1878

Selv om Slagelse ved dragonernes afrejse var blevet nedlagt som garnisonsby, så var byen dog ikke helt uden militær, idet 34. Forstærkningsbataljon ved hærordningen af 1867 fik stabskvarter i Slagelse. Bataljonens mandskab havde samlingssteder i Eggeslevmagle, Løve Kro og Kyse, og fra 1. oktober 1867 var J. K. T. Thalbizer bataljonchef, men bataljonen som ikke var selvstændig regnskabspligtig, men forplejedes ved 4. Bataljon i København, blev aldrig indkaldt til øvelser eller lignende og i 1878 flyttedes stabskvarteret til Kalundborg.

Slagelse ønskede igen at blive garnisonsby

Slagelse byråds forhandlinger med regeringen

Efter dragonerne havde forladt Slagelse, blev der stille i byens gader, og det gik efterhånden op for de fleste indbyggere, at det havde været et tilbageskridt for byen, at Slagelse blev nedlagt som et militært domicil, dette gjaldt særlig byens handlende, som havde mistet en del af deres indtægter.

I 1909 forestod der en større overflytning af hærens enheder fra Jylland til Sjælland, og mange regnede nu med, at Slagelse igen ville blive garnisonsby. Det var derfor med stor skuffelse, at man ved den foreslåede garnisonering på Sjælland erfarede, at der slet ikke var tænkt på Slagelse som garnisonsby.

Den 19. oktober 1909 kunne det læses i aviserne, at det var overladt til chefen for Ingeniørregimentet oberst A. Thortsen at sørge for den nye garnisonering på Sjælland; idet følgende garnisoner i første omgang var udpeget: Hillerød, Roskilde, Ringsted, Holbæk og Vordingborg, og samtidig påtænktes en udvidelse af Næstved garnison.

Avismeddelelserne fik borgmesteren i Slagelse til straks at indkalde til et ekstraordinært byrådsmøde den 22. oktober 1909, hvor spørgsmålet om garnisoneringen, hvor Slagelse ikke var blevet nævnt, blev behandlet. På mødet vedtoges det enstemmigt at nedsætte et udvalg som skulle indhente oplysninger om, hvorvidt det var påtænkt at lægge en garnison i Slagelse, og udvalget skulle eventuelt træde i forhandling med den kommission, der var nedsat angående garnisonsforholdene, for at erfare de nærmere betingelser for en eventuel garnisons henlæggelse til Slagelse.

Efter det ekstraordinære byrådsmøde skete der faktisk ikke ret meget fra byrådets side i hele 1910, men byens næringsdrivende lå ikke på den lade side. Læge Fraenkel, redaktør Hans Jensen og købmand Claudius Nielsen, tog initiativet til at få indkaldt til møder i byens handelsforening og i industriforeningen om garnissionsspørgsmålet. På dette møde opdagedes det hurtigt, at blandt disse to foreningers medlemmer var der en meget stor stemning for, at man skulle gøre alt for at få en garnison til Slagelse, og mødet resulterede i, at der indsendtes et opråb til byrådet med 400 underskrifter om at få soldater til Slagelse.

Den 27. februar 1911 vågnede byrådet påny til handling og besluttede snarest belejligt at indlede forhandling med forsvarsministeriet angående mulighederne og betingelserne for at lægge en garnison i Slagelse, og den 7. marts var udvalget til møde med forsvarsministeren, ved hvilken lejlighed denne udtalte, at forholdene ville blive gjort til genstand for undersøgelse, hvorvidt Slagelse egnede sig som garnisonsby.

Kort: Geodætisk Institut.
Gengivet med instituttets tilladelse
(A. 239/79) Copyright.
Opmålt i 1892 og rettet 1909.

Charlottendal

På et ekstraordinært byrådsmøde den 13. juni 1911 fik byen af indenrigsministeriets og forsvarsministeriets delegerede oplysninger om de fordringer, der stilledes, og de ønsker, der næredes med hensyn til indkvartering såvel af fodfolk som artilleri. Oberst Thortsen stillede følgende spørgsmål til byen:

1. Hvorvidt byen var villig til at modtage en garnison af såvel fodfolk som artilleri, henholdsvis 2 liniebataljoner og 1 reservebataljon og 1 artilleri-afdeling, og om byen var villig til at modtage alene henholdsvis fodfolk eller artilleri?
2. Om byen var villig til at opføre et sygehus til militært brug og efter militærets fordringer imod at erholde en derfor nærmere fastsat refusion?
3. Om byen ville forpligte sig til at indkvartere den eventuelle garnison i det mindste i kompagni- og batterikaserner?

En måned efter besluttede byrådet at besvare de stillede spørgsmål med, at Slagelse kunne ønske og er villig til som maksimum at modtage:

1. divisionsstab, 1 liniregimentsstab, 2 liniebataljoner, 1 reservebataljon og 1 artilleri-afdeling.

Samtidig ville byen forpligte sig til at etablere sygehus m.m., som det der efter ville blive en pligt for kommunen at sørge for, alt i henhold til de af garnisonskommissionen stillede propositioner og fremlagte kalkulatoriske overslag, samtidig tilsiger byrådet sin assistance til at få indkvarteringsspørgsmålet løst så nær garnisonskommissionens ønsker som muligt, såvel med henblik på allerede bestående bygninger som eventuelle nødvendige nybygninger, idet byrådet forventede at modtage nærmere oplysninger om, hvilke fordringer der stilledes til kompagni- eller batterikaserner, og hvilken lejeindtægt der kunne forventes af sådanne.

Efter det ved en kongelig resolution var blevet bestemt, at Hillerød skulle udgå som garnisonsby og erstattes af Slagelse, modtog Slagelse byråd den 17. september 1911 meddelelse om, at der tildeltes Slagelse købstad en garnison, bestående af 1 fodfolks liniregiments stab, 2 fodfolks liniebataljoner og eventuelt 1 fodfolks reservebataljon, med en påregnet oprettelse af garnisonen i foråret 1913.

Dagen efter modtog byen tegninger til et garnissionssygehus med 38 sengepladser, tegninger af kompagnikaserner til fodfolk tillige med beskrivelse og betingelser vedrørende en kaserne med angivelse af de med kasernens benyttelse forbundne indkvarteringsudgifter.

Efter modtagelsen af de nødvendige oplysninger udsendte byrådet den 7. oktober 1911 en opfordring til byens indbyggere om at indsende forslag til kompagnikasernerne for byens soldater, og allerede i november forelå der følgende forslag:

1. Fra muremester Henriksen forelå der udarbejdede planer for omdannelse af Borgerskole B (Den nyere del af Østre Skole) til en kompagnikaserne med indretning af en kostforplejning tillige med en udførlig beregning over udgifterne.

2. Fra slagtermester C. F. Nielsen og N. C. Hansen forelå der tilbud om indretning af kompagnikaserne i matr. nr. 34 (Grønvolds Magasin på Kalundborgvej) og en kompagnikaserne på matr. 307a og 307b på Løvegade. (Nr. 42 og 44).
3. Fra fattigudvalget forelå der planer og beregninger angående Fattiggårdens omdannelse til en kaserne for 261 soldater og tilbygninger til våben- og munderingsdepoter m.m. (Blev senere ombygget til Gymnasium).

Efter byrådet havde gennemgået de indkomne forslag, vedtoges det på et byrådsmøde den 23. november 1911 med 9 stemmer mod 5, at man var villig til at omdanne kommunens forsørgelsesanstalt (Fattiggården) til brug som kaserne, efter de af fattigudvalget forelagte planer, tegninger og beregninger, hvor det blandt andet blev bemærket, at der foran bygningen var en god stillings- og øvelsesplads og bagved rigelig plads til opførelse af depoter for hele garnisonen, vognskure og gymnastikhus.

Denne kaserne, i hvilket der også tænktes indrettet et marketenderi ved en af kommunen antagen marketender, ville kunne rumme hele garnisonens vinterstyrke, medens den del af sommerstyrken, der ikke var plads til i kasernen, agtes indkvarteret hos byens beboere i større eller mindre kvarterer. Man kunne imidlertid ikke påvise et lokale der var egnet som ammunitionsmagasin, men var villig til at opføre et sådan efter de tilsendte tegninger mod fuld refusion.

Fattiggården i Herrestræde 1909. Bygningen blev opført 1867-68 og kunne i 1912 ikke godkendes som kaserne. I 1928 blev den indrettet til Slagelse Gymnasium. Lokalhistorisk arkiv.

Indenrigsministeriet og Forsvarsministeriet ville imidlertid ikke godkende Slagelse Fattiggård som kaserne, og den 1. december 1911 sendte man en skrivelse til byrådet om at fremskynde forhandlingerne, og senere tilbød man byen den indrømmelse, at staten overtog administrationen af kaserne og udredelsen af de løbende indkvarteringsudgifter, imod at byen hertil ydede et fast indkvarteringsbeløb pr. manddag, medens at indenrigsministeriet udredede, hvad der måtte behøves derud over.

Da Fattiggården ikke kunne blive kaserne, vedtog byrådet de af arkitekt Knud Larsen udarbejdede planer og tegninger over 2 kompagnikaserner af sten, og senere vedtoges det at bygge 2 træbarakker til sommerbelægning. De 2 murede kompagnikaserner ville være tilstrækkelige til 2 kompagnier om sommeren og til hele vinterstyrken, medens 2 andre kompagnier om sommeren kunne indkvarteres i træbarakkerne.

Arkitekt Knud Larsens overslag til udgifterne havde følgende udseende:

1. 2 murede vinterkaserne med kældere	kr. 106.000
2. Udbygninger til disse, gas- og vandindlægning, kloak, el-installation og hegn.	kr. 15.000
3. 2 sommer-træbarakker med tilbehør	kr. 60.000
4. Arkitekthonorar og rentetab under opførelsen	kr. 10.000
5. Anskaffelse af inventar til kaserne, belysnings- elementer m.m.	kr. 56.000
6. Opførelse af 2 munderingsdepoter til 4 linie- kompagnier og 2 reservekompagnier	kr. 20.000
	I alt kr. 267.000

For at undgå bygning af en særlig vagt og arrestbygning eller tilsynsbygning ved kaserneanlægget vedtog byrådet, at byen skulle modtage eventuelle militære varetægtsarrestanter og arrestanter til afsoning af straf i de eksisterende tingstuer og arrester. Slagelse havde nogle år tidligere ført forhandling med amtsrådet om opførelse af et nyt ting- og arresthus, hvilket foreløbig var stillet i bero, men nu ville spørgsmålet blive forlangt taget op til fornyet behandling, og man foreslog derfor, at der ikke opførtes særskilte lokaler til militæret, men at man benyttede de på politistationen i den gamle kirkelade værende detentionslokaler, samt de på tinghuset værende arrester. Slagelse nuværende Ting- og Arresthus blev taget i brug i 1916.

For at undgå bygning af badeanstalt henviste byrådet til, at Slagelse kommune ejede en varmbadeanstalt, som kunne stilles til disposition for garnisonen på aftalte tider mod et fastsat vederlag af 10 øre pr. bad og særskilte fodbade à 5 øre, i prisen var ikke indbefattet håndklæde og sæbe.

Til belysning af hvilke indtægter der kunne påregnes af kaserne, og hvilke udgifter denne ville påføre kommunen opstillede byens garnisonsudvalg følgende opgørelse den 23. januar 1912:

Indtægt

1. Indkvarteringsgodtgørelse for 2 liniebatailloner og 1 reservebataillon årlig 67.000 manddage i sommerhalvåret à 17 øre og 19.000 do. i vinterhalvåret à 20 øre og 826 do. for reservebataillonen à 23 øre	kr.	15.380
2. Kvarter for 2 løjtnanter i vinterkasernerne.	kr.	288
3. Kvarter for 6 underofficerer i do.	kr.	360
4. Kvarter for 8 do. i sommerbarakkerne	kr.	480
5. 4 kontorlokaler	kr.	240
6. 2 munderingsdepoter i vinterkasernerne.	kr.	1.600
7. 2 munderingsdepoter i særskilte bygninger	kr.	1.800
8. Leje af 8 samlingsstuer	kr.	1.000
9. Godtgørelse af cykleskure, pudseskure og undervisningslokaler.	kr.	572
10. Godtgørelse for depot og 2 bøssebogværksteder i kælderen	kr.	480
11. Leje af økonomilokaler for marketenderen.	kr.	1.600
	I alt kr.	23.800

Udgift.

1. 6½ pCt. af udgifterne til 2 murede vinterkaserner med kældere. 106.000 kr.	kr.	6.890
2. 6½ pCt. af udgifterne ved opførelsen af 2 munderingsdepoter. 20.000 kr.	kr.	1.300
3. 7 pCt. af sommerbarakker og udhuse m.m. 75.000 kr.	kr.	5.250
4. 5½ pCt. af inventar 56.000 kr. og andre udgifter, 10.000 kr.	kr.	3.630
5. Til forrentning af grundens værdi bliver herefter	kr.	330
	I alt kr.	17.400

Efter denne opgørelse skulle der altså være et årligt overskud på . . . . . kr. 6.400

Det næste store spørgsmål var, hvor man skulle bygge kaserneetablisementet, og på et ekstraordinært byrådsmøde den 23. januar 1912 udtalte garnisonsudvalget, at det fremgik af forhandlingerne med de militære autoriteter, at disse anså en samlet beliggenhed for heldigst, og da skydebanerne og den store øvelsesplads antages at ville komme til at ligge i nærheden af Slagelse Lystskov, ville man foretrække, at kasernen blev lagt ved Skovstien.

Garnisonsudvalget mente heller ikke, at en deling af kasernen ville være heldig, og det foreslog derfor, at kasernerne opførtes på et sted, og som det bedst egnede sted fremhævedes Brænderigårdens jorder ved Skovstien, en beliggenhed der også var anbefalet af Slagelse Handelsforening. Heldigst

ville det dog være, om kommunen kunne erhverve jorderne nord for Skovstien, og der opføre hele kaserneetablisementet, men prisen for denne jord var for høj, og såfremt jorderne ikke kunne erhverves til en pris, byrådet kunne acceptere, måtte man holde på, at kaserneerne måtte lægges bort fra Skovstien og længere inde på Brænderigårdens jorder. Men såfremt kommunen købte den til Sct. Mikkels præsteembede hørende jord ved Valbyvej ca. 28 tdr. land, ville kaserneerne også kunne opføres herpå, idet de militære autoriteter havde accepteret denne beliggenhed, når der ved kasernen tilvejebringes en mindre øvelsesplads af 6 til 8 tdr. land, men garnisonsudvalgets flertal var mest stemt for en kaserne ved Skovstien, hvis jorderne nord for kunne erhverves.

Garnisonsudvalgets mindretal, som bestod af den senere folkevalgte socialdemokratiske borgmester H. P. Hansen, havde en lidt anden mening om kasernebyggeriet, idet han helst havde set, at indkvarteringsspørgsmålet var blevet overladt til det private initiativ. Men da der, skønt ca. 400 borgere havde underskrevet på opråbet om at få militær til Slagelse, kun var indkommet et enkelt tilbud om privat indkvartering, så kunne han tilslutte sig forslaget om opførelse af kaserne, og da militæret ikke kunne have noget imod en delt kaserne foreslog han, at der på jorden ved Valbyvej blev en belægningsbygning af sten og en træbarak, og en anden belægningsbygning på kommunens jordlod ved Løvegade og en træbarak på kommunens jordlodder ved Herluf Trollesvej.

På byrådets møde den 25. januar 1912 vedtoges det at opføre kaserne og munderingsdepoter, som foreslået af garnisonsudvalgets flertal, og det blev samtidig vedtaget at købe den præsteembedet tilhørende ejendom matr. nr. 2a af markjorderne, og derefter vedtog man med 7 stemmer for og 6 imod, at kasernen skulle lægges samlet på den erhvervede jord ved Valbyvej. 6 af byrådets medlemmer stemte for, at kasernen skulle lægges ved Skovstien.

Efter anmodning fra indenrigsministeriet påtog kommunen sig også at opføre et ammunitionsmagasin og to vognskure, som helt skulle betales af staten.

Det blev ligeledes vedtaget, at kaserneanlægget skulle opføres efter de tegninger, som var indsendt af arkitekt Knud Larsen, og ledes af denne.

Den 25. april 1912 approberede byrådet de forskellige tilbud for opførelse af kaserneanlægget, og den 25. maj 1912 underskrev man overenskomst med henholdsvis forsvarsministeriet og indenrigsministeriet, og i samme måned påbegyndtes byggeriet af den kommunale del af kaserneetablisementet.

En byggegrund af størrelse 63 × 126 m liggende nord for og op til den kommunale kasernes grund blev i maj måned købt af den danske stat, og på denne grund opførtes i løbet af vinteren og foråret 1912-13 en af arkitekt Svend Sinding tegnet administrationsbygning, som var analog med de administrationsbygninger, som på samme tid opførtes i Roskilde, Ringsted og Vordingborg.

Slagelse Kaserne i foråret 1913, medens den er under opførelse. Lokalhistorisk arkiv.

Overenskomst om opførelse og benyttelse af kasernebygninger

Vi undertegnede

Slagelse Byraad,

samt *Oberst A. Thorsen* som Delegeret for Krigsministeriet og *Fuldmægtig*

J. H. Olivarius som Delegeret for Indenrigsministeriet

har henholdsvis paa Slagelse Kommunes og de nævnte Ministeriers Vegne afsluttet følgende

Overenskomst

om

Opførelse og Benyttelse af Kasernebygninger m. m. til Brug for et Liniregiment Fodfolk med 2 Liniebatailloner og 1 Reservebataillon.

§ 1.

Kommunen stiller til Krigsministeriets udelukkende Raadighed den 1. April 1913 det paa de vedhæftede Planer viste Kaserneetablisement med alle dertil hørende Bygninger, Indhegninger m. m. herunder det til dem hørende faste Inventar undtagen det til Udstyring af Munderings-, Vaaben- og Udrangeringskamre samt Depoter, Bassemagerværksteder og Kostforplejningslokaler hørende Inventar. Samtidig leverer Kommunen det løse Inventar, der er anført paa den vedhæftede Fortegnelse.

Kommunens Forpligtelse til at stille de ommeldte Kasernebygninger m. v. til Raadighed den 1. April 1913 er dog afhængig af, at der ikke som Følge af Strike, Lockout eller lidsvaade viser sig uovervindelige Hindringer dertor.

I Gaardsrummet anbringes Pudseskur, der er saa stort, at Halvdelen af Mandskabet samtidig kan pudse, Brændselrum, for hvilke der ikke er Plads i Kælderetagen og Cyklestald til 160 Cykler.

I Gaardsrummet findes endvidere Pissoirs, Latriner for Officerer, Underofficerer og Menige, Tøjtørringspæle, Vandopstandere og de fornødne Skyllehaner. Latrinerne har 1 Sæde for Officerer, 2 Sæder for Underofficerer og 32 Sæder for Mandskabet. Der anbringes 24 Tøjtørringspæle.

Kommunen vedligeholder Kasernebygningerne med dertil hørende Latriner, Pissoirs, Skarnkasser, Gas-, Elektricitet-, Vand- og Kloakledninger, Indhegninger, Veje, Pladser m. v. samt del af den anskaffede faste Inventar; den betaler Skatter og Assurancepræmier m. v. for samtlige Bygninger med det af Kommunen anskaffede faste og løse Inventar. I Tilfælde af, at det assurerede helt eller delvis ødelægges, er Kommunen pligtig saa hurtigt som muligt at afhjælpe de fremkomne Beskadigelser og Ødelæggelser.

Det af Kommunen leverede løse Inventar vedligeholdes af Krigsministeriet.

§ 2.

Bygningerne skal opfylde de Betingelser, der stilles til almindeligt, godt til Beboelse indrettet Hus.

Grunden i nederste Etage skal dækkes med et Betonlag. Bygningerne forsynes med Isolationsindlæg 2" over Kældergulv og i alle Ydermure et tilsvarende i Højde med Soklen, Kælderrummene maa være drainede og Ydermuren om samme strøgen udvendig med Asfalt for at holde Fugtigheden ude.

I Kælderen lægges i alle af Kostforplejningen benyttede Lokaler Flise- eller Terrazzogulve med Afløb i Spisestuer, Køkken, Opvaskerum, Kedelrum og Korridorer, i Kontoret og Vagtløkalerne lægges Bræddegulv eller Linoleum; i alle andre Kælderrum kan der være glittet Betongulv. Belysningsanlæg og Afløb for Vaske leveres af Kommunen.

I de grundmurede Kasernebygninger skal i Loftsetagen Væggene i Belægningsstuer samt i Munderings-, Vaaben- og Udrangeringskamre under Tagværket (Spær og Hanebaand) være forsynede med Bræddbeklædning, enten høvlet, plojet og malet (ferniseret) eller røret, pudset og hvidt. I øvrige Rum skal alle Loftet og Vægge pudses.

Væggene i Løjtnanternes og Underofficerernes Kvarterer samt i Kontorerne skal være oliemaalede eller tapetserede; i alle andre Lokaler samt paa Trapper og Gange kan Væggene være kalkfarvede, Loftet skal være hvidt.

Træbarakkerne skal have Beklædning saavel udvendig som indvendig i alle til Befalingsmænds og Mandskabs Ophold bestemte Lokaler. Lokalerne oliemaales i Kvarterer for Befalingsmænd; i de øvrige Rum kan Træværket være ferneriseret, men maa dog ikke klæbe ved Berøring.

Alle synlige Bjælker og Stolper høvles.

I Kaserneerne anbringes Vippevinduer med Stang, som kan indstilles, over Dørene til Belægnings- og Samlingsstuer.

I Depoter, Munderings-, Vaaben- og Udrangeringskamre, der anbringes i nederste Etage, sættes Jernstænger for Vinduene.

Kaserneerne skal være forsynede med Flagningsmidler. Flagstænger anbringes og vedligeholdes af Kommunen. Flag med Liner anskaffes og vedligeholdes af Krigsministeriet.

Kasernegrunden indhegnes med et 4 Alen højt Plankeværk, og der afskildres et særligt, mindre Gaardsrum for Kostforplejningen.

Der skal findes makadamiserede Køreveje til Kasernebygningerne og Magasinerne. Arealet skal iøvrigt paa passende Maade være fæstnet, og der skal være sørgt for god Afledning af Spilde- og Overfladevand.

Under Bygningernes Opførelse vil en af Krigsministeriet designeret Officer give nærmere Anvisning angaaende Enkeltheder, og Kommunen giver Tilsagn om, saa vidt muligt, at ville imødekomme de af vedkommende Officer fremsatte Ønsker.

§ 3.

Løjtnanternes Værelser, Underofficerskvartererne, Kontorerne, Samlingsstuerne, Vagtløkalerne, Bøssemagerværkstederne, Underofficersspisestuen og Halvdelen af Spisestuerne for Mandskabet forsynes ved Bygningernes Opførelse med Kakkelovne til Kul- og Kokesindfyring.

§ 4.

Hver Belægningsstue og hver Vaskestue forsynes med en 2-Fods Brænder og hver Samlingsstue med 2 4-Fods Brændere. Trapper og Gange forsynes med fornødne Antal Blus med 2-Fods Brændere, Gaardsrum med 4-Fods Brændere, Latriner og Pissoirs med 3-Fods Brænder.

Anvendes elektrisk Belysning anbringes Lamper, der giver mindst samme Lysstyrke som de nævnte Gasbrændere.

§ 5.

Kommunen vedligeholder — som nævnt i § 1 — Kasernebygningerne m. m. saavel udvendig som indvendig, derunder Vandhaner. Den foretager i det hele taget for egen Regning alle de Arbejder til Bygningernes Vedligeholdelse, der maa skønnes ordentligvis at paahvile Værten, derunder Maling, Tapetsering, Udbedring af Trapper og Gulve, Efterhjælpninger af Snedkerarbejde m. m.

Staten sørger for Indsættelse af ituslaaede Ruder og alholder Udgifterne herved, medmindre det oplyses, at Ituslagningen ikke skyldes Overlast, Skadesløshed eller Uagtsomhed fra Brugernes Side.

Hvidtede og kalkfarvede af Mandskabet benyttede Stuer skal aarlig udpakkes samt hvidtes og farves.

Trapper og Gange forlanges hvidtede og farvede hvert andet Aar.

I Frostvejr paahviler det Brugerne at sørge for, at Vandledningerne og Vaskene lukkes, og at Spildevandet udføres til det Sted, som anvises dertil. Det paahviler Brugerne at omgaas forsigtigt med Ild og Lys og at behandle Bygningerne med Tilbehør paa forsvarlig Maade. Staten er pligtig til at erstatte skadesløst ethvert Tab, som maatte være en Følge af forsættelig eller uagtsom Skadetilføjelse fra Brugernes Side.

§ 6.

De paa den vedhæftede Fortegnelse anførte Inventariegenstande, der leveres af Kommunen (jfr. § 1) skal være nye, og for saa vidt der findes Prøver af dem i Hærens Inventariedepot, skal de svare til disse Prøver. Inventariesager kan købes ved Inventariedepotet efter Bestemmelserne i 5. Hefte af „Love og Bestemmelser for Hæren“ jfr. § 103 i 3. Hefte af „Love og Bestemmelser for Hæren“.

Hvor det af Hensyn til Beliggenheden skønnes nødvendigt, forsynes Belægningsstuerne og Vaskestuerne med Rullegardiner eller Trækgardiner.

Ved Indkøb andetsteds fra end fra Hærens Inventariedepot bistaas Kommunen af en af Krigsministeriet designeret Befuldmagtiget, der bedømmer, om de indkøbte Genstande kan anses for brugbare og forsvarlige.

§ 7.

Paa samme Belægningsstue maa ikke uden Afdelingens Tilladelse indkvarteres Mandskab af forskellige Underafdelinger.

§ 8.

I aarlig Leje betales af Krigsministeriet:

For Kvarterer til Befalingsmænd, Kontorer, Samlingsstuer, Munderings-, Vaaben- og Udrangeringskamre, samtlige til Mandskabets Kostforplejning hørende Lokaler og Rum samt for Benyttelse af ledige Blægningsstuer til Undervisning, som Pudselokale for Bøssmagere o. l. .... 7676 Kr.

af Indenrigsministeriet:

for Depoter og Cykelskure m. m. .... 1084 Kr.
For 2 Bøssmagerværksteder beregnes en aarlig Leje af 240 Kr.

Heraf betaler Indenrigsministeriet forlods pr. Værksted 12 Kr. 16 Øre.

Af Restbeløbet betaler Indenrigsministeriet den ene Halvdel og Kommunen den anden Halvdel.

Desuden betales for Underkorporaler og Menige en Leje daglig pr. Mand. Lejen beregnes kun for den Tid, Kvarteret virkelig har været belagt, saaledes som nærmere fastsat i Indkvarteringslovgivningen. Kvarteret betragtes altsaa som belagt i den Tid, i hvilken de paagældende enten er indsatte i Arrest eller henligger paa Sygehus, men ikke under Orlov, Bortkommando, Udkommando e. l.

Udgiften for hver Mand pr. Dag σ : for hver Indkvarteringsmanddag sættes til 17 Øre i Sommerhalvaaret, der regnes fra 1. April til 30. September, og til 20 Øre i Vinterhalvaaret, der regnes fra 1. Oktober til 31. Marts. Heraf betaler *Indenrigsministeriet* pr. Mand $3\frac{1}{2}$ Øre daglig og desuden, da Kvartererne er forsynede med Enmandssenge, af Restbeløbet de 2 Trediedele, medens den resterende Trediedel er Kommunens Andel i Udgifterne til Mandskabets Indkvartering.

Der paaregnes følgende Antal Manddage paa Kaserneretablisementet for de i Kommunen garnisonerende Afdelinger af Linien:

65000 Manddage i Sommerhalvaaret og
19000 do. i Vinterhalvaaret,

hvortil vil svare en Lejeindtægt paa 14,850 Kr., Kommunens Andel medregnet.

Hertil kommer den Leje, der faas ved at Reservebataillonens Mandskab hvert andet Aar under Indkaldelsen i saa stor Udstrækning, som Pladsen tillader, indkvarteres i de ledige Kasernbygninger.

Udgiften til Reservebataillonens Mandskabs Indkvartering sættes til 23 Øre pr. Manddag, da Kvarteret kun benyttes i 7 Dage i Vinterhalvaaret (i Oktober Maaned).

Heraf betaler *Indenrigsministeriet* som foran pr. Mand $3\frac{1}{2}$ Øre daglig og af Restbeløbet to Trediedele, medens den resterende Trediedel er Kommunens Andel i Udgiften til Mandskabets Indkvartering.

Der paaregnes af Reservebataillonens gennemsnitlig aarlig paa Kasernen 826 Manddage (σ : 1652 Manddage hvert andet Aar).

Godtgørelsen for Vognskure og Ammunitionsmagasiner, som udredes af *Indenrigsministeriet* i Overensstemmelse med hvad derom er fastsat i § 2 af Lov af 29. December 1850, er ikke indbefattet i foran omtalte Lejebeløb.

§ 9.

Kommunen indvilliger i, at der i Kaserneretablisementet indrettes Fuldkostforplejning for den i Kasernerne indkvarterede Styrke, dog paa Vilkaar, at Vareindkøbet kommer Byens Borgere til Gode, idet det dog forbeholdes, at Købspriserne ikke maa overstige Noteringen for de paagældende Varer ved større samlet Køb i det aabne Handelsmarked under fornuftet Hensyn til de lokale Forhold, Byens Beliggenhed o. l., ligesom det forbeholdes, at Væerne ere af tilstrækkelig god Kvalitet.

1. Generalkommandos Skøn skal være afgørende i begge Henseender.

Det er derhos et Vilkaar, at der ikke paa Kaserneretablisementet indrettes Udsalg af nogensomhelst Art.

Krigsministeriet og Kommunen forbeholder sig dog Ret til at opsigte Overenskomsten med Hensyn til Bestemmelserne i denne Paragraf med $\frac{1}{6}$ Aars Varsel til en 1. April; i saa Fald ansættes af Byraadet en Markettender, hvis Kontrakt skal godkendes af Byraadet og Garnisonskommandanten, og saafremt disse ikke kan blive enige om Vilkaarene, af Indenrigsministeriet.

Saaferm Fuldkostforplejningen bortfalder, er Krigsministeriet berettiget til at ljerne alt dertil hørende løst og fast Inventar, derunder bl. a. Koge- og Stegeapparater, som ikke er anskaffet af Kommunen; den aarlige Leje nedsættes med 1740 Kr.

§ 10.

Kasernerne administreres af Staten, der udreder de løbende Indkvarteringsudgifter mod at erholde af Kommunen for hver Indkvarteringsmanddag af Underkorporaler og Menige:

i Sommerhalvaaret ... 7 Øre og
i Vinterhalvaaret ... 9 Øre.

Foruden Udgiften ved Administrationen henregnes under løbende Indkvarteringsudgifter:

Renholdelse af Lokaler og Pladser, herunder Vedligeholdelse af Hus- og Gaardrekvisitter, Anskaffelse af Gulvsand, Rengøring af Kakkellove og Komfurer, Bortkørsel af Dag- og Natrenovation, Gaardføjning, Pissioirudskylning, Vask af Latriner, Hovedrengøring, Afsøbning af Træværk, eventuelt Fernisering af Sovestuegulve og Renholdelse af Gadestrækninger.

Opvarming og Belysning, herunder Brændsel til Kasernerbrug og til Madlavning, Indfyrgningsgodtgørelse, Gas (eventuelt Electricitet) og Stenolie, Antændingsgodtgørelse, Olie og Væger til Visiteringslygter, Leje af Gas- (eventuelt Elektricitets-) Malere samt Vedligeholdelse af elektriske Belysningslegemer og Auerke Gasbrændere.

Anskaffelse, Vedligeholdelse og Renholdelse af løst Inventar m. m., herunder almindelig Vedligeholdelse og Fornyelse af Inventaret, Halm til Stopping af Straasække, om saadanne findes. Vask af uldne og linnede Sager, Afsøbning af Træinventar, Desinfektion af løst Inventar.

Forskellige andre Udgifter, herunder Vandgift, Rensning af Kloakbrønde, Snekørsel, Desinfektion af Lokaler, Latriner og Pissoirs, Ombinding om Vinteren af Pumper, Vedligeholdelse af Kaserneranlægene med Efterplantning, Besaaing af Græsplæner, Vedligeholdelse af Kaserneruhret o. l.

§ 11.

Opgørelse over den Godtgørelse, som efter det anførte tilkommer Kommunen af Krigsministeriet, indsendes af Byraadet, forsynet med dets Underskrift, til den Bataillon, der i det forløbne Halvaar (1. April til 30. September og 1. Oktober til 31. Marts) har benyttet de paagældende Lokaler.

Opgørelse over den Godtgørelse, som efter det anførte tilkommer Kommunen af Indenrigsministeriet, affattes særskilt for hvert Halvaar (1. April til 30. September og 1. Oktober til 31. Marts) af Byraadet og indsendes, forsynet med Byraadets Underskrift og med Garnisonens Attest om, at de i Opgørelsen opførte Indkvarteringspræstationer har været afgivne, til Indenrigsministeriet senest inden 2 Maaneder efter Udgangen af vedkommende Halvaar, hvorefter Indenrigsministeriet drager Omsorg for, at der bliver anvist Kommunen det Beløb, som tilkommer den. Skemaet for Regnskabsaflæggelsen fastsættes af Indenrigsministeriet.

§ 12.

Saafrømt det for Kasernerne paaregnede Antal Mand-
dage uden Ændring af Garnisonens Sammensætning
gennemsnitlig i Perioder paa 3 efter hinanden følgende
Aar efter 1. April 1914 viser sig at blive væsentlig
højere eller lavere end foran anslaaet i § 8, og Kom-
munen derved for Kasernerne kommer til at udrede et
Beløb, der er mindre eller større end det, der paahviler
den ifølge Indkvarteringslovgivningen, forbeholder hen-
holdsvis Indenrigsministeriet eller Kommunen sig, at
det i § 10 omtalte Beløb, som Kommunen erlægger pr.
Indkvarteringsmanddag til Udredelse af de levende Ind-
kvarteringsudgifter, ændres saaledes efter Indenrigsmini-
steriets endelige Bestemmelse paa Grundlag af en fra
Kommunen fremsendt Redegørelse, at Kommunen ikke
ved Kasernerne kommer til at faa større eller mindre
Udgifter end forudsat i Indkvarteringslovgivningen.

§ 13.

Opstaar der Tvivl om den rette Fortolkning af
Bestemmelserne i denne Overenskomst, har Indenrigs-
ministeriet Afgørelsen.

§ 14.

Denne Overenskomst er — bortset fra væsentlig
Misligholdelse — uopsigelig saavel fra Statens som fra
Kommunens Side, saalænge der er Garnison i Slagelse.
Hvis det skulde blive fastsat, at der ikke længere skal
være Garnison i Slagelse, kan Overenskomsten kun
opsiges fra Statens Side med mindst 1 Aars Varsel til
en 1. April. Overenskomsten er først gyldig, naar den
har faaet Krigsministeriets og Indenrigsministeriets Ap-
probation.

§ 15.

Overenskomstens Stemppling betales af Krigsmini-
steriet.

Det bemærkes, at det gennemsnitlige, aarlige Leje-
beløb, som Staten vil komme til at udrede til Slagelse
Kommune, naar Kommunens Andel i Udgifterne ved
Mandskabets Indkvartering er fraregnet, vil andrage
13,527 Kr.

Slagelse Byraad, den 25. Marts 1912.

Feddensen. Fr. Lauritzen. H. P. Hansen.
S. Thorsen. Emil Schmidt. Carl Hansen.
A. Helmer. Valdemar Weeke. J. Chr. Hansen.
Anton Rasmussen. Vilhelmine Willingshøj.
P. Johansen. M. Jørgensen. N. Henriksen.

Paa Krigsministeriets Vegne.

København, den 21/3 1912.

A. Thorsen,
Oberst.

Paa Indenrigsministeriets Vegne.

København, den 21/3 1912.

Joh. H. Olivarius,
Fuldmægtig.

Nærværende Overenskomst approberes herved.

Krigsministeriet, den 20/3 1912.

Klaus Bernsten.

Levinsen.

Indenrigsministeriet, den 2. April 1912.

Jensen Sønderup.

Fr. Martensen-Larsen,
Fm.

Julekort fra 1912, som viser Schweizerpladsen set fra syd mod Jernbanegade. En infanteribataljon er marcheret ind på pladsen, medens byens nisser danser om den i 1910 afslørede rytterstatue af kong Christian IX. SJLR FOND's samling.

LISTE

over

løst Inventar til 4 Kompagnikasserer for Fodfolk.

pr. Kvarter
eller Stue Hele
Etablisse-
mentet

pr. Kvarter Hele
Etablisse-
mentet

Løjtnantkvarterer:

Jernseng, Model 1897	1	2
Krølhaarsmadras, $\frac{1}{8}$	1	2
do. $\frac{1}{8}$	1	2
Hømadras, $\frac{1}{8}$	1	2
do. $\frac{1}{8}$	1	2
Hovedpølle, stoppet med Krølhaar	1	2
Fodpude, do.	1	2
Hovedpølleovertræk	2	4
Fodpudeovertræk	2	4
Lagener for Officerer	6	12
Haandklæder do.	6	12
Sengetæpper, uldne for Officerer	4	8
Overlægstæpper	1	2
Poleret Bord	1	2
Divan med Tæppe	1	2
Stole	4	8
Poleret Kommode	1	2
Klædeskab	1	2
Madskab	1	2
Servante	1	2
Sæt Vandtøj	1	2
Spejl	1	2
Servantespand med Laag	1	2
Vandkaraffel med 2 Glas og Bakke	1	2
Spyttebakke	1	2
Kulkasse	1	2
Kulskuffe	1	2
Ildrager	1	2
Fag Vinduesgardiner	2	4
Rullegardiner	2	4

Kvarter for 1 enkelt Underofficer (Sergent eller Kornet)

Jernseng, Model 1897	1	10
Hømadras, $\frac{1}{8}$	1	10
do. $\frac{1}{8}$	1	10
Tangmadras, $\frac{1}{8}$	1	10
do. $\frac{1}{8}$	1	10
Hovedpølle af Tang	1	10
Fodpude do.	1	10
Fodpudeovertræk	1	10
Lagener til Kasernebrug	4	40
Haandklæder	3	30
Sengetæpper, uldne, til Kasernebrug	3	30
Overlægstæppe	1	10
Bord	1	10
Stole	2	20
Tøj- og Madskab	1	10
Klædeskab	1	10
Servantebord	1	10
Sæt Vandtøj	1	10
Servantespejl	1	10
Vandkaraffel med Bakke og 2 Glas	1	10
Spyttebakke	1	10
Kulkasse	1	10
Kulskuffe	1	10
Ildrager	1	10
Fag Kappegardiner	1	10
Rullegardiner	1	10

Kvarter for 2 Underofficerer (Korporaler)

Senge med Tilbehør, som ovenfor	2	12
Bord	1	6
Stole	4	24
Tøj- og Madskab	2	12
Klædeskabe	2	12
Servantebord	1	6
Sæt Vandtøj	2	12
Servantespejl	1	6
Vandkaraffel med Glas og Bakke	1	6
Spyttebakke	1	6
Kulkasse	1	6
Kulskuffe	1	6
Ildrager	1	6
Fag Kappegardiner	1	6
Rullegardiner	1	6

Belønningsstue for 14 Mand

Jernseng, Model 1897	14	504
Hømadras, $\frac{1}{8}$	14	504
do. $\frac{1}{8}$	14	504
Tangmadras, $\frac{1}{8}$	14	504
do. $\frac{1}{8}$	14	504
Hovedpøller af Tang	14	504
Fodpuder do.	14	504
Lagener til Kasernebrug	56	2016
Haandklæder	42	1512
Sengetæpper, uldne, til Kasernebrug	42	1512
Tøjskabe (anbragt over hver)	14	504
Hylder og Knager) Mands Seng		
Spyttebakker af Jern	1	36
Gulvskrukker med Skaft	1	36
Fejekost do.	1	36
Fejetrug	1	36
Spand	1	36

Samlingstue for 56 Mand

Malede Borde	3	24
do. Bænke	6	48
Sortmatet Trætavle	1	8
Kulkasse	1	8
Kulskuffe	1	8
Ildrager	1	8
Spyttebakker af Jern	2	16
Termometer	1	8
Visiteringslygte	1	4
Gulvskruppe med Skaft	1	8
Fejekost do.	1	8
Trug til Fejeskarn	1	8
Spand	1	8

Vaskestuer

Vandfade af galvaniseret Jernblik		500
-----------------------------------	--	-----

Pudsrum og Pudseskure

Borde af $3\frac{1}{2}$ Alen	8	32
Bænke af $3\frac{1}{2}$ —	16	64
Pudsbrædder	24	72

Gaardrekvisitter

Fejekost med Skaft	3	12
Træskovl	1	4
Jernskovle	2	8
Hjulbør	1	4
Isøkse	1	4
Brækstang	1	4

Godtgørelse i stedet for kvarterer til underofficerer

For at Slagelse kommune kunne slippe for pligten til at stille kvarter til garnisonens underofficerer og ligestillede, så indgik man en overenskomst med indenrigsministeriet, som gik ud på, at kommunen betalte et fast årligt beløb til staten i stedet.

Vi undertegnede

Slagelse byraad paa Slagelse Kommunes Vegne

og

Oberst A. Thortsen og Fuldmægtig J. H. Olivarius paa

Indenrigsministeriet Vegne

har afsluttet følgende

Overenskomst.

§ 1.

I Stedet for Kvarter eller Godtgørelse for Kvarter til Underofficerer og ligestillede, derunder indkaldte Underofficerer, udreder *Slagelse Kommune* årligt et Beløb af 2345 Kr., der ifølge Lov Nr. 213 af 30. September 1909 § 26 indbetales til Statskassen.

Det nævnte Beløb fordeler sig saaledes:

for 1 Linierегiments Stab	245 Kr.
- 2 Liniebatailloner	2060 -
- 1 Reservebataillon	40 -
<hr/>	
alt.	2345 Kr.

§ 2.

Det fornævnte Beløb 2345 Kr. indbetales til Indenrigsministeriet under den Form, at Beløbet fradrages med Halvdelen i de halvaarlige Opgørelser over den *Slagelse Kommune* tilkommende Godtgørelse for ordinær Indkvartering i det tilsvarende Halvaar.

§ 3.

Revision af det fastsatte Beløb skal finde Sted, saasnart en af Parterne (Indenrigsministeriet og Byraadet) fremsætter Begøring herom.

§ 4.

Nærværende Overenskomst omfalder ikke den Kommunen i Medfør af Bestemmelsen i Forordning af 15. November 1816 § 10, jfr. Plakat af 4. December 1818, paahvilende Forpligtelse til at anvise Hærens Haandværkere fornødent Værkstedslokale og den Kommunen herfor tilkommende Godtgørelse fra Indenrigsministeriet.

§ 5.

De ovennævnte Beløb erlægges fra den 1. i den Maaned, der følger efter Stabenes og Afdelingernes Indrykning i Slagelse Købstad.

§ 6.

Nærværende Overenskomst kan fra begge Sider opsiges med $\frac{1}{4}$ Aars Varsel til en 1. April.

§ 7.

Overenskomsten er først gyldig, naar den har faaet Indenrigsministeriets Approbation.

§ 8.

Overenskomstens Stempling betales af Indenrigsministeriet.

Slagelse Byraad, den 25. Marts 1912.

*Feddersen. Fr. Lauritzen H. P. Hansen.
S. Thorsen. Emil Schmidt. Carl Hansen.
A. Helmer. Valdemar Weeke. J. Chr. Hansen.
Anton Rasmussen. Wilhelmine Willingshøj.
M. Jørgensen. P. Johansen. N. Henriksen.*

Paa Indenrigsministeriets Vegne.

København, den 11/4 1912.

*A. Thortsen, Joh. H. Olivarius,
Oberst. Fuldmægtig.*

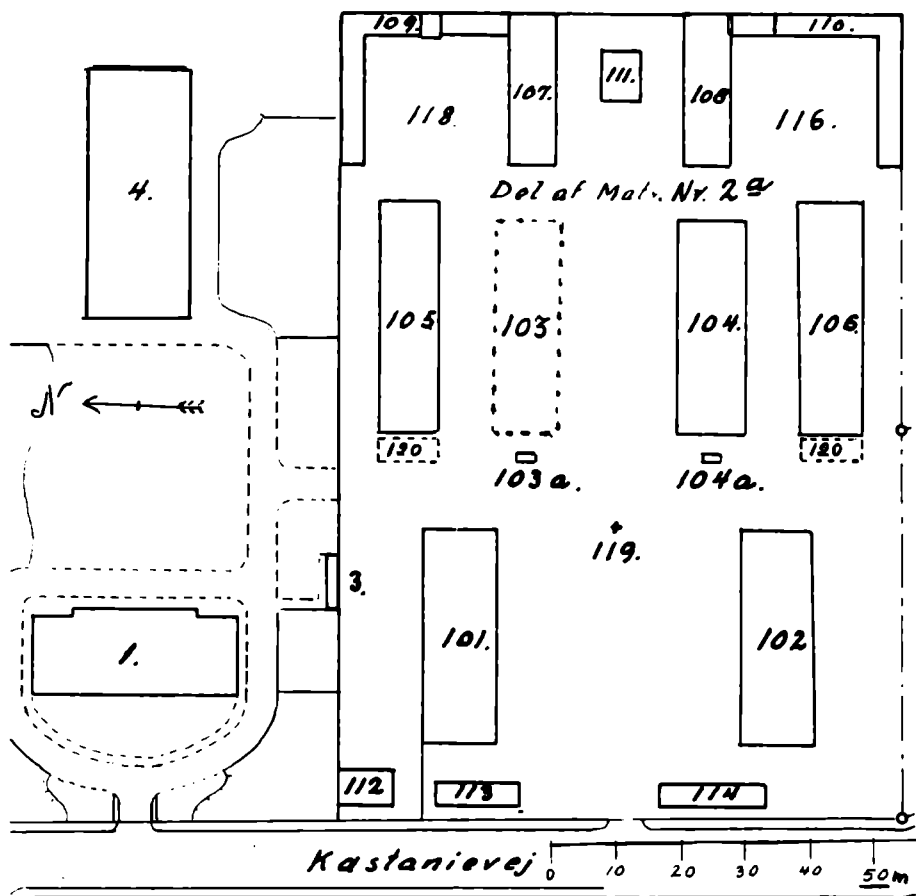
Nærværende Overenskomst approberes herved.

Indenrigsministeriet, den 2. April 1912.

Jensen Sønderup.

*Fr. Martensen-Larsen,
Fm.*

Slagelse Kaserne 1913.

Skitse over Slagelse Kaserne 1913. Slagelse Bygningsinspektorat.

Statens ejendomme: 1. Administrationsbygningen. 3. Cykelskur. 4. Gymnastikhus.

Kommunens ejendom: 101. Nordre Kaserne (belægningsbygning). 102. Søndre Kaserne (belægningsbygning). 103. Nordre Barak (belægningsbarak). 104. Søndre Barak (belægningsbarak). 103a. Støvlevask. 104a. Støvlevask. 105. Nordre Depotbygning. 106. Søndre Depotbygning. 107. Nordre Vognskur. 108. Søndre Vognskur. 109. Nordre Pudseskur. 110. Søndre Pudseskur. 111. Ammunitionsmagasin (krudthus). 112. Materielskur. 113. Nordre Cykelskur. 114. Søndre Cykelskur. 116. Tørreplads. 118. Tørreplads. 119. Flagstang.

På de vestlige ender af Nordre- og Søndre Depotbygning (nr. 105 og 106) var der fra starten indrettet WC. (nr. 120).

Øvelsesplads til Slagelse Garnison i 1912

På byrådsmøder den 9. maj 1912 foreslog byens garnisonsudvalg, at byrådet skulle foreslå forsvarsministeriet nedennævnte kommunen tilhørende arealer som tjenlige til øvelsesplads:

1. Ca. 64 tdr. land af Brænderigårdens og Skovloddens jorder.
2. Ca. 73 tdr. land af de såkaldte vognmandslodder ved Sorø Landevej.

Den 13. juni 1912 meddeltes det, at Generalkommandoen havde erklæret, at de af byrådet udpegede 3 arealer ikke egnede sig til øvelsesplads. Derimod ville der kunne tilvejebringes en brugbar øvelsesplads på den anførte del af Brænderigårdens jorder, når denne udvidedes mod vest med et lige så stort areal, som påpeget af Skovmarken. Efter dette blev der holdt et møde mellem ministeriet og garnisonsudvalget som resulterede i, at Slagelse byråd på et byrådsmøde den 26. september 1912 vedtog, at Slagelse kommune skulle afgive 64 tdr. land af Brænderigårdens jorder til øvelsesbrug mod

at der herfor årligt betaltes en leje af 65 kr. pr. tdr. land,

at der forbeholdtes byen ret til at afhænde et areal af ca. 50 m bredde syd for Skovstien til bebyggelse, imod at der gives fyldestgørende erstatning i anden til øvelsespladsen grænsende jord, og

at byen beholder græsningsretten på arealet og afholder udgiften ved dets tildannelse som øvelsesplads (tilsåning m.v.), dog mod at der som vederlag for jordens behandling og tilsåning, ydes kommunen et bidrag af 2.500 kr. af indenrigsministeriet, medens udgiften ved erstatning til forpagteren af jordene afholdtes af kommunen.

Græsningsretten begrænses således, at høslet kun kunne finde sted med kommandantens samtykke, at der ikke måtte græsses hornkvæg, og at andre kreaturer kun måtte tøjres på øvelsespladsen til sådanne tider, at det ikke trådte hindrende i vejen for militærets øvelser.

Det nordøstlige hjørne af øvelsespladsen fra 1913. Der hvor Skovstien støder til Studentersøen, er der i dag parkeringsplads for motorvejen syd om Slagelse. Foto: Flyvevåbenet.

Rekrutter på Slagelse Kaserne i sommeren 1915. Lokalhistorisk arkiv.

Der ville komme 90 befalingsmænd til Slagelse i 1913

Slagelse fik den 9. maj 1912 officielt melding om, at de til Slagelse Garnison fra april 1913 hørende afdelinger på opgørelsesdagen i 1912 havde følgende faste befalingsmænd og ligestillede, nemlig 16 gifte officerer, 8 ugifte officerer, 50 gifte underofficerer og 16 ugifte underofficerer. Af skattemæssige grunde skulle alle disse befalingsmænd tage fast bopæl i Slagelse by senest fra april flyttedag 1913.

I tidligere tider havde hærens lønninger været så lave, at personel ved hæren slet ikke betalte skat til den by, hvor de havde deres domicil, men ved hærloven af 1909 og den derved indførte nye garnisonering bevirkede, at der mellem de forskellige købstæder og krigsministeriet sluttedes en overenskomst, hvorefter befalingsmændene skulle bo indenfor garnisonskommunens grænser, når passende lejlighed fandtes. Bestemmelsen blev truffet for, at skatteindtægten ikke blev forringet ved, at befalingsmændene bosatte sig i omegnskommunerne. Da det ikke altid var muligt at finde passende lejlighed indenfor Slagelse kommune, måtte mange befalingsmænd søge Slagelse byråd om tilladelse til at bo i områder, som hørte ind under Sct. Peders Landsogn.

Skatteindtægten var nu ret beskeden, idet befalingsmændene kun betalte 2 procent i skat til kommunen, men i 1919, efter den nye tjenestemandsløve var vedtaget, ønskede Slagelse, at befalingsmændene skulle betale fuld skat fra 1. oktober 1919, hvilket fik Slagelse Officersforening og Underofficersforening til at indberette dette til indenrigsministeriet, som i en svarskrivelse bekræftede, at der ikke forelå hjemmel til at påligne befalingsmændene fuld skat før udgangen af skatteåret 1919-20, men fra den første april 1920 måtte befalingsmændene betale fuld skat til Slagelse kommune som byens andre borgere.

I 1913 blev Slagelse igen militært domicil

Slagelse igen garnisonsby i 1913

Flagene var hejst overalt i Slagelse den 15. april 1913, og der var mødt mange mennesker med byrådet i spidsen på Banegårdspladsen for at modtage Slagelse bys soldater, som denne dag kom til byen med jernbanen.

Fra denne dag bestod garnisonen af 7. regiment med musikkorps, 14. bataljon, 20. bataljon og 37. bataljon.

7. regiments chef oberst Oxfelt med stab, musikkorps og 37. reservebataljon kom fra Fredericia.

14. bataljon, hvis chef var oberstløjtnant Wolf, og 20. bataljon, hvis chef var oberstløjtnant Hammershøj, kom begge fra Århus.

Det var 14. bataljon, som kom først til byen, og under stor jubel fra tilskuerne tog den opstilling på Banegårdspladsen med regimentsmusikken på højre fløj. Efter fanen var udfoldet og ført til midten, bød borgmester Feddersen garnisonen velkommen til byen og sluttede med at invitere alle til velkomstfest om aftenen i Casinos store kongressal. Obersten takkede for den hjertelige modtagelse, hvorefter hele garnisonen marcherede gennem byens gader til den nyopførte kaserne på Kastanievej.

Slagelse by modtager sine soldater på Banegårdspladsen den 15. april 1913. 14. bataljon er lige ankommet med toget fra Århus, og til venstre står 7. regiments musikkorps, der var ankommet fra Fredericia. SJLR FOND's samling.

Regimentsmusikken i Slagelse fra 1913 til 1923

Med 7. regiments stab kom også regimentets musikkorps til Slagelse i april 1913, og fra den første dag, det kom til byen, vakte det borgernes store glæde. Det var med ved modtagelsen af soldaterne på banegården, og det spillede ved den store fest på Casino om aftenen. I dagene derefter spillede det på Nytorv og mange andre steder rundt om i byen.

De eneste, som ikke var særlig glade for at få regimentsmusikken til Slagelse, var byens civile musikere, der i forvejen sad økonomisk ret hårdt i det. De var kede af denne forøgelse af musikernes antal i Vestsjælland; men da de militære musikere som gode kolleger alle var medlemmer af musikernes faglige organisation, og også overholdt den vedtagne priskurant, så var der jo intet at bebrejde dem.

Men hen på sommeren befalede garnisonskommandanten oberst Oxfelt den militære musikdirigent løjtnant Ludvig Markwarth til med hele regimentsmusikken at spille om aftenen i Slagelses sommeretablissement »Lystanlægget« (Anlægspavillonen), hvor der hidtil var blevet musiceret af civile musikere. Der var ikke blevet spurgt, om de militære musikere ville medvirke ved koncerterne, og da afregningen for koncerterne gik gennem garnisonskommandanten til en pris, som var aftalt med etablisementets vært, og som lå under musikernes normale priskurant, så er det forståeligt, at harmen var stor i de civile musikerkredse imod oberst Oxfelt, og man mente da også, at obersten ved disse arrangementer var gået langt udenfor sine myndighedsbeføjelser.

Slagelse Orkesterforening støttet af Musikernes Landsforbund henvendte sig med en klage til forsvarsminister P. Munk, som tog sig beredvillig af sagen, og på grundlag af forskellige indberetninger blev det pålagt garnisonskommandanten at overlade det til Slagelses restauratører selv at træffe de fornødne arrangementer med musikerne, hvad enten disse var civile eller militære.

Medens 7. regiments musikkorps dirigent løjtnant Ludvig Markwarth var i Slagelse, komponerede han »Slagelse Tappenstreg« som også blev udgivet i klavernoder som blev trykt og solgt af K. Skaarups Boghandel på Gammel Torv.

Der oprettedes en speciel rekrutskole på Slagelse Kaserne 1915

Slagelses nye garnison var til stor glæde for byen, og den 25. april 1914 mødte de første rekrutter ved 20. bataljon på Slagelse Kaserne. En gammel soldat fra den gang fortæller, at rekrutterne efter at være blevet iklædt, blev præsenteret for kompagnichefen, som sluttede sin velkomsttale således: »Nu går I alle ud i byen med jeres civile kluns, og kl. 16.00 står vi her igen, og da skal hver mand være maskinklippet over hele hovedet . . .«

Slagelse Tappenstreg.

L. Makwarth.

PIANO.

Tambour petit.

f

1. Gang *ff* 2. Gang

Fine.

Trio.

The musical score is written for piano and features a tambourine part. It is divided into sections: a main section with dynamics *f* and *ff*, a section with two variations ('1. Gang *ff* 2. Gang'), a section marked 'Fine.', and a 'Trio' section with dynamics *f* and *ff*. The score is in G major and 3/4 time.

Slagelse Tappenstreg af Ludvig Markwarth. SJLR FOND's samling.

Instinktmæssigt opfattedes denne ordning som en velfærdsforanstaltning, hvad det af hygiejniske grunde vel også var.

Ved krigsudbrudet den 1. august 1914 indkaldtes 8 årgange til sikringsstyrken. Hverken før eller siden har Slagelse haft så meget militær. Kasernen var fuldt belagt, og det var derfor nødvendigt, at indkvartere store styrker hos byens borgere. Grundejerne blev pålignet indkvartering med pligt til at skaffe seng og sengetøj, hvorimod bespisningen skete ved militær foranstaltning, d.v.s. udlevering af tørkost til fortæring i kvartererne og middagsspisning i Østre Skole i Skovsøgade. Styrken havde alarm- og appelplads på Nytorv, og der var udstillet bevogtning ved alle jernbanebroer og signaler samt langs Vårby-å-linien.

På initiativ af en kreds af byens borgere gik Slagelse byråd med til, at Østre Skoles gymnastikhus og to lokaler som ellers blev benyttet til skolebespisning blev stillet til rådighed som samlingssted for soldaterne, om hverdagen fra kl. 18.30 til 21.30, og om søndagen fra kl. 10.00 til 21.30. Der blev også nedsat et udvalg som skulle sørge for en foredrags- og undervisningsrække for sikringsstyrkens værnepligtige soldater.

I stedet for de ved bataljonerne normalt værende rekrutskoler, der ikke under sikringsstyrkens formering var videre hensigtsmæssige, blev der den 15. januar 1915 oprettet en speciel rekrutskole på Slagelse Kaserne med afskedigede oberstløjtnant C. V. Sørensen som chef.

Skolen var formeret som en bataljon med fire kompagnier, og som lærere ved skolen blev der fra forskellige afdelinger befalet 17 officerer, 26 underofficerer og 25 korporaler som i 1914 havde været elever på underofficersskolen på Kronborg. Det første hold rekrutter var færdiguddannet fra skolen den

20. maj 1915 og afgik til sikringsstyrken, og det andet hold mødte ved skolen den 1. juni 1915.

Ved oprettelsen af rekrutskolen og under sikringsstyrkens formering var Slagelse garnisons skydebaner ikke nok til uddannelse af soldaterne, hvorfor man med byrådets tilladelse i 1916 benyttede de skydebaner som ejedes af »Sorø amts 1. Skyttekreds«, som lå mellem den daværende Dyrskueplads og Antvorskov Teglværk.

Det var under 1. verdenskrig meget vanskeligt at skaffe petroleum til belysning, hvorfor garnisonskommandanten i 1917 ansøgte Slagelse byråd om at få indlagt elektrisk lys på de ugifte befalingsmænds kvarterer på Slagelse Kaserne, men dette blev afslået med den begrundelse, at det under krigen også var vanskeligt at få elektriske lamper.

Sløringsstyrken i Slagelse under 1. verdenskrig

Efter 7. regiment i Slagelse ved krigsudbrudet var blevet sat på krigsfod, blev regimentets afdelinger flyttet meget omkring:

7. *regiments stab* blev på Slagelse Kaserne indtil den 5. juni 1917, hvor der for en periode flyttedes til Køge for at indgå i den uden om København liggende »Tunestilling« som gik fra Roskilde Fjord til Køge Bugt.

14. *bataljon* blev den 14. september 1914 lagt i kantonnement udenfor Slagelse med staben på Valbygård, og kompagnierne fordelt på følgende steder: Hejninge, Holmstrup, Hyllerup og Pilegård, men en måned efter var bataljonen atter samlet i Slagelse.

Den 1. februar 1917 rykkede staben og tre kompagnier til Slots Bjergby, og et af kompagnierne blev flyttet til Havrebjerg. Den 6. juni 1917 samledes bataljonen i Sorø, hvorfra de to måneder senere flyttede til Kirke Flinterup, for året efter den 8. august 1918 at være tilbage i Slagelse.

20. *bataljon* lå i Slagelse den 14. oktober 1914, hvor den med stab og to kompagnier blev lagt i kantonnement i området: Valbygård, Brorup, Slagstrup, Lille Valby, Havrebjerg, Blæsinge, Gudum, Sønderup, Solbjerg, Ørslev, Olderup og Tyvelse. Et kompagni blev senere sendt til Ringsted og et gik til Korsør-Halskov området. En måned efter blev bataljonen flyttet til et nyt område som omfattede følgende sogne: Hejninge, Holmstrup, Mullerup, Sct. Peders Landsogn, Slots Bjergby, Gerlev og Sørbymagle, men havde dog stadig et kompagni i Korsør-Halskov området.

Den 1. februar 1917 blev bataljonen samlet i Sørbymagle for to måneder senere at rykke til området om St. Frederikslund, og den 6. juni rykkede den med regimentet til Køge. Den 3. september 1917 havde den tre kompagnier i Ruds Vedby og et i Korsør, men en måned senere møder man bataljonen i Barfredshøjlejren ved Tåstrup, og den 8. april 1918 var bataljonen tilbage i Slagelse.

37. *bataljon* som var regimentets reservebataljon, blev også mobiliseret i Slagelse ved krigsudbrudet, men efter den var sat på krigsfod den 8. august

Soldater af 20. bataljon på vej gennem Slagelses gader fra øvelsespladsen til kasernen 1914. Lokalthistorisk arkiv.

1914, afmarcherede den fra Slagelse til Amager den 23. august 1914, hvor den var under hele krigen, og kom faktisk aldrig tilbage til Slagelse.

Under de sidste år af sikringsstyrkens formering beskæftigede mange af soldaterne sig med træfældning for at give sit bidrag til formindskelse af den brændselsmangel, som efterhånden plagede store dele af befolkningen.

Efter våbenstilstanden den 11. november 1918 var underskrevet, blev sikringsstyrken ret hurtigt afviklet, og garnisonen i Slagelse gled over i mere normale tilstande.

Slagelse garnison efter hærloven af 7. august 1922

Ved hærloven af 1922 blev hærens styrker kraftigt reduceret, og Slagelse blev nedlagt som regimentsgarnison. 7. regiments stab og musikkorps blev flyttet fra Slagelse til Fredericia, 20. bataljon afgik til Viborg, 37. reservebataljon blev nedlagt og tilbage i Slagelse var kun 14. bataljon, som fra 1923 blev knyttet til 5. regiment i Vordingborg.

Ved denne nedskæring af garnisonen skete der en del ændringer. Garnisonssygehuset blev overtaget af Slagelse by, hvorefter garnisonen fik Slagelses gamle sygehus som infirmeri.

Fra 1923 havde man kun uddannelse af soldater om sommeren, og vinteren blev brugt til uddannelse af befalingsmænd. På Slagelse Kaserne var der kun en lille depotstyrke om vinteren, men kontakten med byens og omegnens befolkning blev dog bibeholdt, og endda forøget ved afholdelse af forældre-

dage, hvor man inviterede soldaternes forældre og pårørende samt byens befolkning på besøg i kaserneetablissementet en efterårssøndag hvert år. På denne dag blev der forevist forskellige øvelser og budt på et let måltid mad, og dagen sluttede med en munter dans i kasernens gymnastiksal. Også inden for sport og idræt havde garnisonen flere kontakter til Slagelse by, idet mange befalingsmænd virkede i de forskellige foreninger som ledere og lærere.

Efter indstilling fra garnisonskommandanten opstillede Slagelse kommune i 1924 kakkellovne i kasernens søndre belægningsbygning 4 store belægningsstuer i vestre opgangs 1. og 2. etage. Og den 22. december 1924 gav byrådet sit samtykke til, at der oprettedes et lille udsalgssted for småfornødenheder på kasernen, hvor der måtte serveres tillavet chokolade, kaffe, the, wienerbrød, kager, sodavand og alkoholfrit øl.

I løbet af den sidste halvdel af 1930'erne var den politiske situation i Europa således, at man fandt det nødvendigt at styrke det danske forsvar, og det bevirkede at der i 1937 blev garnisoneret et hestetruppen skytskompagni i Slagelse. Kompagniet var normeret med tunge maskingeværer, morterer og 20 mm maskinkanoner, men året efter overgik disse våben til 14. bataljon og i stedet oprettedes et hestetruppen kanonkompagni som var normeret med 37 mm fodfolkskanoner.

Hovedindgangen til Slagelse Kaserne med Nordre Belægningsbygning, og til venstre ses Administrationsbygningen. Kastanjevej er lige blevet anlagt, og der fandtes ingen anden bebyggelse på vejen end kasernen i 1913. Lokalhistorisk arkiv.

Luftfoto fra 1960, som viser den gamle øvelsesplads mellem Skovstien og Antvorskov Teglværk, altså før motorvejen blev anlagt syd om Slagelse. Foto: Flyvevåbenet.

Eksercerpladser i Slagelse garnison 1936-38

I 1936 ønskede garnisonen større øvelsespladser, og det blev samme år behandlet i Slagelse byråd. Den 14. juni 1937 blev det vedtaget at købe et areal på ca. 3½ tdr. land af matr. nr. 50 af købstadens markjorder og udleje dette til garnisonen således, at den lille øvelsesplads ved kasernen blev udvidet med dette.

På Slagelse byråds møde den 23. maj 1938 blev det besluttet at købe Antvorskov Parcelgård af propritær Kejser på grund af garnisonens ønske om en betydelig udvidelse af Store Øvelsesplads. Det drejede sig om i hartkorn 12 tdr. 6 skp. 3 fdk. 0 alb. til en pris af 165.000 kr., og den 20. oktober 1938 meddelte ministeriet, at man til Slagelse kommune ville forøge godtgørelsen for Store Øvelsesplads fra 4.000 kr. til 11.000 kr. årligt, samt at man ville betale op til 4.000 kr. for de nødvendige tilberedninger og tilsåning af det nye areal der nu var udlagt som øvelsesplads.

Udvidelse og modernisering af Slagelse Kaserne 1938

Som følge af den europæiske politiske situation blev hærens styrker ved hærloven af 1937 forøget, og det blev samtidig besluttet, at der også skulle være flere soldater inde i vinterhalvåret. Dette medførte, at Slagelse Kaserne nødvendigvis måtte udvides og moderniseres, så den var mere tidssvarende. Hærens Bygningstjeneste udarbejdede derfor et forslag til disse ændringer, og på et møde den 8. november 1937 blev ændringerne forelagt Slagelse byråd, som efter en gennemgang af de enkelte punkter bemyndigede kasse- og regnskabsudvalget til at forhandle sagen videre med garnisonen.

Det udarbejdede forslag indeholdt følgende ændringer og moderniseringer:

- »1. Modernisering af Nordre Belægningsbygning. Den hidtidige kostforplejning i kælderen udtages, da den ikke kan moderniseres tilfredsstillende, og altid har haft en uheldig beliggenhed her. Munderingskamrene, der ligger uheldigt i tagetagen, udtages og overflyttes til en barakbygning. Den indvundne plads anvendes til belægning, således at man i kasernebygningen kan underbringe et kompagni. Samtidig indlægges centralvarme i bygningen, og vaskestuerne moderniseres, ligesom tørrestuer, pudsestuer og W.C.-installationer indføres i bygningen.
2. Modernisering af Søndre Belægningsbygning i smag med den nordre belægningsbygning.
3. Modernisering af Nordre og Søndre Barakkers vaskestuer.
4. Indretning af kompagnidepoter i Søndre Depotbygning og indretning af W.C.-installationer i Nordre Depotbygning i stedet for nuværende latriner i gården.
5. Opførelse af nybygning til kostforplejning, befalingsmandsmesser samt infirmeri til afløsning af det fjerntliggende infirmeri ved By-sygehuset, hvilket infirmeri byen har forpligtet sig til ved forefaldende lejlighed at indrette i kasernen, jfr. paragraf 8 i overenskomst af 13. og 17. oktober 1924, mellem Slagelse byråd og ministeriet.
6. Indretning af badeanstalt m.v. ved kasernens gymnastiksal samt opvarmning af denne.
7. Opførelse af en ny staldbygning, svarende til garnisonens fremtidige hestetal, der langt overstiger det nuværende.
8. Ændring af nuværende staldbygning til gaskammer og bøsse-magerværksted. Dette sidste kan af hensyn til reparationer af karremateriel ikke forblive i kælderen under Søndre Belægningsbygning, men må indrettes i en bygning i jordhøjde.
9. Forslag til vagtbygning, der er nødvendig, dels af hensyn til kaserneportsbevogtningen og dels af hensyn til, at man ikke kan forsvare at anvende de hidtidige kælderstuer mod nord i Søndre Belægningsbygning til vagtstuer.

10. De samlede udgifter angives således: 180.000 kr. for Krigsministeriet og 324.000 kr. for Slagelse Kommune«.

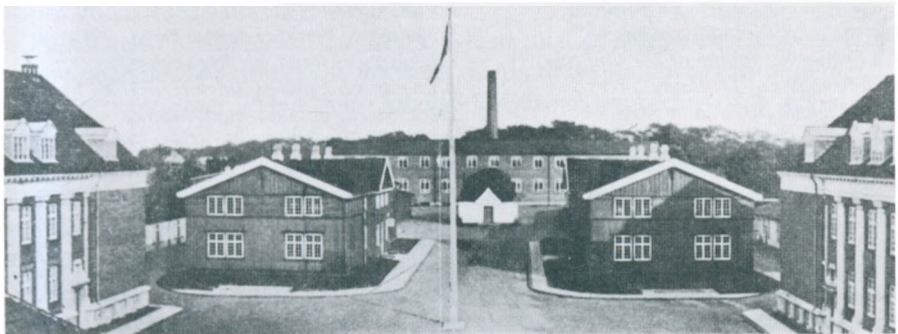
Efter førte forhandlinger blev det den 22. november 1937 vedtaget, at der skulle anlægges en fælles varmecentral under kostforplejningsbygningen for hele kasernen ÷ barakker og depotbygninger, og den 8. februar 1938 afholdtes der licitation på ombygning af belægningsbygningerne og barakkerne samt stald- og vagtbygning.

På et byrådsmøde den 28. februar 1938 blev det oplyst, at ministeriet var indforstået med, at udgifterne ved indretning af et gasbeskyttelsesrum i kostforplejningsbygningens kælderetage fordeltes mellem ministeriet og kommunen. Og på byrådsmødet den 23. maj 1938 forelå licitation over ombygning af den gamle staldbygning til bøssemagerværksted.

Den 20. august 1938 afholdtes der licitation over opførelse af et nyt karréskur ved kasernens nye hestestald, og efter ministeriets bemyndigelse blev det opført af sten.

Ombygningen og moderniseringen var gået stærkt, og allerede den 28. november 1938 blev det meddelt kommunen, at kasernens badeanstalt var taget i brug, og at man ikke mere ønskede at benytte den kommunale badeanstalt. Og den 19. december meddelte garnisonskommandanten, at det militære infirmeri ved Bysygehuset fra den 15. december 1938 var flyttet til det nye infirmeri på Slagelse Kaserne, og at patienter og personale fremtidig ville modtage kost fra 14. bataljons kostforplejning.

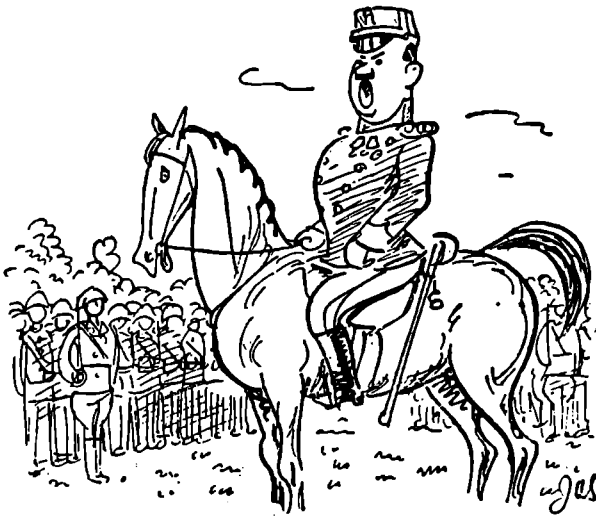
Efter ombygningen og moderniseringen blev der i foråret 1939 foretaget en regulering af kasernegården og forbedring af de gennem kasernen førende vej-anlæg.

Slagelse Kaserne 1939. SJLR FOND's samling.

Slagelse Garnison bevogtede frimærkeudstilling i 1938

I 1938 var der en meget stor frimærkeudstilling i Slagelse, hvor »Danmarks Filatelist Union« udstillede meget værdifulde frimærker i anledning af Frimærkets Dags 10. års jubilæum. For at sikre den store udstilling mod tyve og røvere bad man om garnisonens hjælp, hvilket fik »Ærbødigt«, Viggo Barfoed, til at skrive nedennævnte af Jensenius illustrerede kommentar:

*Soldater af 14. Bataillon!
Slagelses verdensberømte Garnison.
Hør nu, hvad jeres oberst fortæller:
Timen er inde! Det er nu det gælder!
En ærefuld Opgave ligger foran os.
Uvisneligt Ry vi indlægge kan os.
En Frimærkesamling til 7½ Million
skal bevogtes af 14. Bataillon.
Det er baade en Tillid og Ære.
Dag og Nat maa vi være paa Færde.
Kommer der en Tyv, maa Feltraabet lyde.
Svares der ikke, har I lov til at skyde.
De ærede Civi- og Filatelister
har spurgt vor høje Forsvarsminister:
Hvilken Garnison er den bedste i landet?
Hvad kunde Ministeren svare andet
end dette: Mod 14. Bataillon i Slagelse
er alle de andre det rene Ragelse.*

*På Grund af vort eminente Ry
blev Slagelse valgt til Udstillingsby:
Der har vi Oberst Wählk og hans Infanterister!
Saa var de rolige, de Filatelister.
Og de skal ikke faa Grund til Klage.
Slagelse i de kommende otte Dage
i Belejringsstilstand vil blive erklæret.
Man kan stole paa os, uden Hensyn til Vejret.
Der er særlig et Guatemala-Mærke,
der maa vi Vagten dobbelt forstærke,
og saa et grønt fra Somaliland,
for det maa vi kæmpe til sidste Mand.
Til Bevogning af dette jeg befaler
seksten Mand og to Korporaler.
Bajonetterne paa! Lad det gaa lidt kvikt.
Jeg venter, at hver Mand gør sin Pligt.
Saa vil vi altid omstraales af Glorien
i Frimærkealbum og Filatelist-Historien.*

Slagelse under anden verdenskrig

Sikringsstyrken indkaldes

I løbet af årene 1938-39 fremkaldte de udenrigspolitiske begivenheder en stigende uhygge og frygt for krig, og den 31. maj 1939 underskrev Danmark derfor en dansk-tysk-ikke-angrebspagt, hvor indledningen til pagtens artikel 1, lød således: »Kongeriget Danmark og det Tyske Rige vil i intet tilfælde skride til krig eller nogen art af magtanvendelse mod hinanden«. Men selv om denne pagt skulle berolige den danske befolkning, så rasede den tyske propaganda stadig voldsommere mod Polen, og da den forbløffende efterretning kom om, at Sovjetunionen og Hitlers »Tredie Rige« den 24. august 1939 havde afsluttet en ikke-angrebstraktat, forstod man, at når kommunister og nazister rakte hinanden hånden, var en krig uundgåelig.

I august foreslog den kommanderende general i Danmark, at sikringsstyrken (54.000 mand) skulle indkaldes, således at afdelingerne kunne komme op på fuld styrke, men hans forslag blev afvist af regeringen. Den stigende frygt i den danske befolkning fik Tyskland til den 28. august at erklære, at man agtede at respektere Danmarks neutralitet i overensstemmelse med den afsluttede ikke-angrebspagt, og den 30. august meddelte England, at det selvfølgelig ville respektere Danmarks neutralitet.

Den 1. september 1939 rykkede den tyske hær uden varsel ind i Polen, og to dage senere erklærede England og Frankrig Tyskland krig. »Den anden Verdenskrig« var begyndt.

Ved krigsudbruddet indkaldtes i Danmark den 1. september straks årgangene 1936 og 1937, og den 3. september yderligere årgangene 1934, 1935 og 1938. Sammen med sommerrekrutterne fra 1939 var der på dette tidspunkt 36.000 mand under våben i Danmark.

På Slagelse Kaserne var der stor travlhed med at ikklæde de forskellige årgange, men de fleste indkaldte afgik ret hurtig til de planlagte kantonnementsområder i omegnen. Men den reducerede sikringsstyrke blev dog ikke, som under 1. verdenskrig, holdt inde for at bevogte landets neutralitet. Allerede den 16. september 1939 hjemsendtes, trods forsvarrets protest, de tre sidst indkaldte årgange, ialt 17.000 mand. De hjemsendtes alle med uniform, så de kunne mobiliseres på 6 til 7 timer. Til gengæld indkaldte man i oktober ca. 7000 rekrutter, og sommerrekrutterne fra 1939 blev holdt inde indtil videre. Af de indkaldte vinterrekrutter kom 19. bataljon fra Vordingborg til Slagelse med to kompagnier, hvoraf det ene blev indkvarteret på Landmandshotellet i Bredegade.

Den 14. dec. 1939 arrangeredes der kaffebord og underholdning for næsten 1000 indkaldte soldater i hotel »Casino«s kongressal. De betalende foreninger var: Håndværker- og Industriforeningen, Forsvarsbrødrene, Sønderjysk Forening, Dansk Arbejde, 14. bataljons Soldaterforening, Feltartilleriforeningen og Garderforeningen. Foto: Sora Amtstidende.

Den 15. december hjemsendtes også årgang 1936 med uniform, og selv om der i efteråret 1939 var udstedt en forholdsordre som fastslog, at direkte angreb på dansk landområde uden nærmere ordre skulle imødegås med alle til rådighed stående midler, så gav de mange hjemsendelser til sidst anledning til, at de danske soldater i virkeligheden ikke troede på at landet skulle forsvares.

Den 1. januar 1940 holdt statsminister Stauning en radiotale til det danske folk, som faktisk slog fødderne væk under de danske soldater. Han udtalte blandt andet: »Vi kan på grund af landets karakter ikke skabe et forsvarsvæsen som andre lande, selv om viljen havde været til stede, og disse forhold i forbindelse med den uvilje mod krig, som efterhånden er udviklet i befolkningen, har ført Danmark ind i en stilling, der umuliggør alle forestillinger om effektivt beredskab«.

Denne tale skabte stor uro over hele landet og medførte en folketingsudtalelse den 19. januar 1940 om, at landets neutralitet skulle opretholdes, men trods dette hjemsendte man årgang 1937 den 31. januar 1940 således, at det var en meget lille styrke som stod alene tilbage for at opretholde landets neutralitet, alt på trods af advarsler om tysk besættelse som allerede indløb til regeringen i januar og februar 1940. I Slagelse var der kun rekrutter og et enkelt kanonkompagni.

Slagelse Garnison i foråret 1940

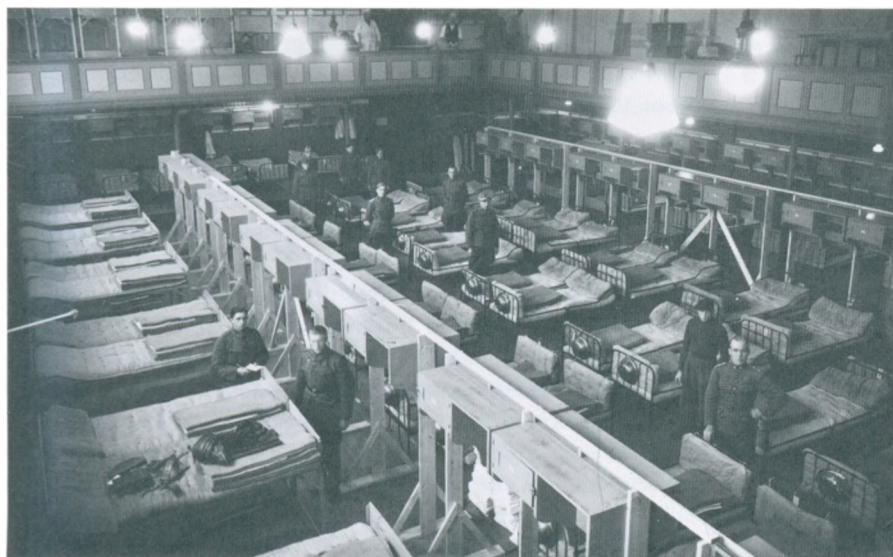
Den i Slagelse oprindelige garnisonerede 14. bataljon var i februar 1940 blevet beordret i kantonnement i Bårse og Beldringe sogne. Og da bataljonchefen F. E. E. Bodenhoff efter længere tids sygdom var død den 22. februar, var bataljonen under kommando af oberstløjtnant af forstærkningen H. A. V. Hansen, og bataljonen var altså ikke i Slagelse den 9. april.

19. bataljon, som ellers var garnisoneret i Vordingborg, havde som følge af en tidligere indkaldelse af årgang 1940 i forbindelse med den indkaldte beredskabsstyrke 1. og 4. kompagni af rekrutskolen liggende i Slagelse. Rekrutterne ved 4. kompagni og kompagniets underkorporaler var indkvarteret på byens Landmandshotel i Bredegade.

På Slagelse Kaserne lå ud over 19. bataljons rekrutkompagni dele af beredskabsstyrken og rekrutstyrken som indgik i 5. regiments kanonkompagni med 37 mm fodfolkskanoner og 20 mm maskinkanoner.

Den 8. april om formiddagen foretog garnisonen en fredsmæssig øvelse med den situation for øje, at tyskerne var gået i land i Korsør. Bakken øst for Vårby blev besat for at forhindre en fremtrængen mod Slagelse. Øvelsen var samtidig en afslutning på 19. bataljons rekrutskole.

Ved middagstid blev garnisonen befalet i »Alarmberedskab«, som forvarsel om et forestående tysk angreb på landet, hvorfor der blev udleveret skarp ammunition og alt gjort klar til en hurtig udrykning. Men ved 18 tiden blev alarmen afblæst, og der blev befalet »Forhøjet beredskab«, hvilket ville sige, at man godt kunne gå i seng i de anviste kvarterer.

Indkvartering af 19. bataljons rekrutter i Landmandshotellets sal 1939-40. Lokalhistorisk arkiv.

Tidlig om morgenen den 9. april blev garnisonen for alvor alarmeret ved, at politimesteren i Korsør telefonerede kl. 05.00 til kasernevagten, at tyske tropper var gået i land i Korsør, og havde besat Halskov Bro. Den fungerende garnisonskommandant kaptajn Kaj Aage Culmsee ankom dog først til kasernen en halv time efter alarmeringen. Og i stedet for straks at sende tropperne afsted gav han sig til at ringe rundt til forskellige myndigheder, for at indhente forholdsordre, indtil han af direktøren for Krigsministeriet fik ordre til at holde sig til sin instruks.

Klokken var nu efterhånden blevet 05.50 inden kaptajn Culmsee gav ordre til en besættelse snævert vest og sydvest om byen med fodfolk og 4 stk. 37 mm fodfolkskanoner og til besættelse af byens andre adgangsveje med 5 stk. 20 mm maskinkanoner.

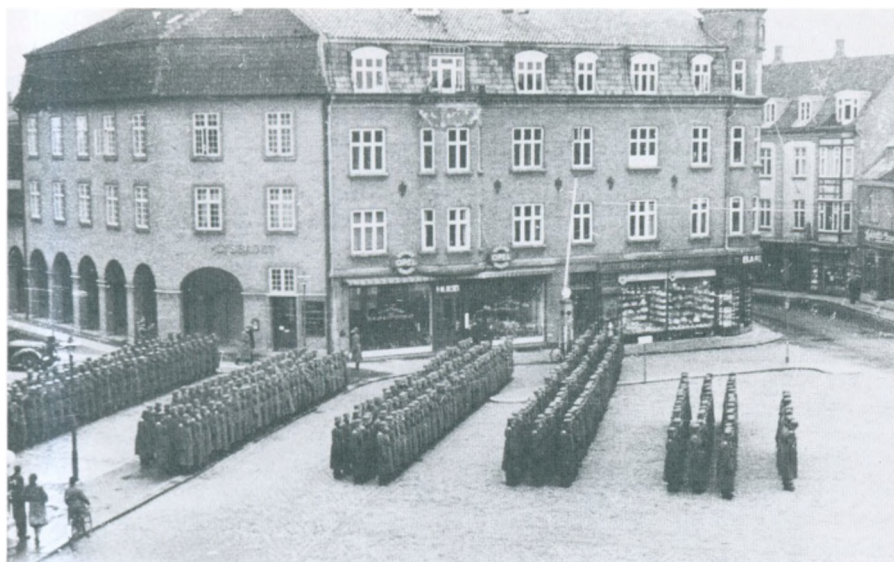
19. bataljons 4. kompagni blev foreløbig holdt i reserve på Landmandshotellet, og på kasernen blev der opstillet 4 stk. rekylgevær i trefod til luftsikring af kasernen. Kl. 06.00 skete afmarchen fra kasernen og samtidig indløb der telefonisk ordre fra 5. regiment om, at der ikke måtte ydes modstand mod den tyske besættelse af landet.

De eneste som var kommet afsted fra Slagelse Kaserne var det hestretukne kanonkompagni, som på sin vej mod Vårby Bakke var nået frem til byens sydvestkant, men som følge af en eskadrille tyske kampfly som larmende kredtede over Slagelse og området mod syd, standsede man i vestkanten af byen, hvor man gik i stilling parat til at tage Korsørvejen under ild. I denne stilling fik kompagniet ordre til, at der ikke måtte gøres modstand, hvorfor kompagniet begav sig tilbage til kasernen.

Allerede kl. 06.15 var tyske cyklistpatruljer nået frem til og havde besat den strategisk vigtige Vårby Bakke, og ved 7-tiden bevægede den tyske fortrop sig ind i Slagelse.

Ved Landmandshotellet i Bredegade stod en del danske soldater i porten, og da tyskerne observerede dem, standsede en tysk stabsvogn op lidt derfra. En dansk premierløjtnant gik over til vognen og meldte, at der var givet ordre til ikke at yde modstand. Premierløjtnanten steg op i den tyske bil og kørte med denne til Slagelse Kaserne, hvor den fungerende garnisonskommandant meldte sig til tyskerne som krigsfange, hvilket han fik at vide var en misforståelse. De danske soldater på kasernen stod opstillet under våben, og den tyske oberstløjtnant fra stabsvognen skred nu sammen med kaptajn Culmsee fronten af. Da den tyske general som ledede felttoget noget senere ankom til kasernen, gentog sceneriet sig til stor harme for de danske soldater, der måtte præsentere gevær for de tyskere, som de hellere havde skudt.

Efter at tyskerne havde givet signal til den stadig kredsende tyske eskadrille kampfly, forsvandt denne sydpå med sin ubrugte bombelast. Imedens kørte den tyske fortrop simpelthen gennem Slagelse og videre mod den næste garnisonsby Ringsted.

Tyske tropper på Nytorv i Slagelse den 9. april 1940. Foto: Arne Sejr.

Da Slagelse Kaserne og Landmandshotellet var belagt med danske soldater, måtte de kommunale indkvarteringsmyndigheder sørge for plads og indkvartering til de tyske tropper, som det var bestemt skulle blive i Slagelse, og som i løbet af formiddagen ad Nygade strømmede ind på, og tog opstilling på Nytorv.

Den tyske kvartergørende henvendte sig på byens borgmesterkontor, og rekvirerede kvarter til knap 200 mand, som alle blev indkvarteret i hotel »Casino«s kongressal. Dagen efter mødte en tysk oberstløjtnant op på borgmesterkontoret og rekvirerede kvarter til 750 mand og 19 heste, og den 11. april blev der yderligere rekvireret plads til 34 heste. Dette mandskab blev indkvarteret på de omliggende større gårde, hvorimod hestene forblev i Slagelse.

En tysk militærlæge rekvirerede lazaret til 50 senge, men dette antal blev ved en forhandling reduceret ned til 30 senge, og de fik overladt den gamle sygehusbygning på Parkvej, der indtil 1938 havde fungeret som garnisonens infirmeri. I løbet af dagen blev der rekvireret kvarter til en tysk oberst og hans stab. Obersten og hans adjutant blev indkvarteret på hotel »Postgården« mens resten indkvarteredes på hotel »Casino« og »Jernbanehotellet«.

Slagelse borgmesterkontor som stod for den tyske indkvartering i byen var i de første dage efter besættelsen en heksekedel, men byens borgmester, Vilhelm Melgaard, sørgede for at der blev ført en dagbog, som under hele besættelsen blev holdt ajour.

Den 11. april måtte der også skaffes sygestuer til ambulans behandling og plads til 100 mand sanitetstropper i nærheden af sygehuset, som indkvartere-

des på »Anlægspavillonen«, og samme dag forlangte en tysk officer, at de 750 mand som lå i de omliggende gårde skulle samles i byen, til gengæld kunne hestene lægges ud på gårdene. Tyskerne havde nemlig fået kig på byens »Østre Skole« og rekvirerede denne. Den 12. april kom der yderligere 45 heste og dagene derefter 146 heste således, at der efterhånden var 244 heste indkvarteret i Slagelses omegn.

I løbet af april blev den danske beredskabsstyrke efterhånden afviklet, og soldaterne på kasernen hjemsendt, og det samme gjaldt rekrutstyrken som lå på Landmandshotellet. Tilbage blev kun en lille depotstyrke på 15-20 mand som den 1. november 1940 blev indkvarteret på K.F.U.M.s soldaterhjem på Kastanievej.

Tyskerne overtager Slagelse Kaserne

Da den kommunale del af Slagelse Kaserne var blevet tømt for danske soldater, overtog tyskerne den 22. april 1940 kasernens belægningsbygninger, vagten og kostforplejningen, hvorimod den danske garnisonskommandant med sin stab beholdt kasernens depotbygninger og den statsejede administrationsbygning, hvor der ud over kontorer også var enkelte officersboliger og opholdslokaler for det danske officerspersonel.

Slagelse bys første tyske kommandant var oberst von Bessel, som var en ældre rolig mand, der mindede om den tyske kejsertids officerer. På hotel »Postgården«, hvor han boede tillige med sin adjutant, var der stationeret tyske vagtposter ved indgangen. Det strømmede stadig ind med tyske tropper, motorkøretøjer og heste, så det blev efterhånden svært at finde kvarter til alle, hvorfor en ung tysk officer beordrede indkvartering på byens vandrehjem, men denne indkvartering fik byens borgmester dog forhindret.

Efter de første dages hæsblæsende fremmarch og indkvartering begyndte tyskerne på deres øvelser i og omkring Slagelse, og de drog syngende gennem byens gader. Ved borgmesterens indgriben blev den tyske sang i byens gader dog standset i de første besættelsesår.

Den 26. og 27. maj 1940 rejste oberst von Bessel og næsten hele den tyske garnison med sanitetskompagniet fra byen, og blev afløst af en afdeling på ca. 200 mand under kommando af hauptmann Thieme. Den nye kommandant bestræbte sig for at optræde meget korrekt, og hans tropper var så hensynfulde, at visse lidt svage karakterer fandt dem helt venlige og indlod sig med dem, og under tyskernes marcheren i byens udkanter kom børn og tog de tyske soldater i hånden, og der opstod næsten »idylliske« tilstande.

I de første dage af august rejste hauptmann Thieme med sine tropper og blev afløst af en større styrke under kommando af major Koehler, der var af landsknægtypen, og hans optræden svarede dertil. Han var fra Hamborg og hans adjutant var fra Holsten, så de mente, at de havde store forudsætninger for at forstå dansk mentalitet. Nogle dage efter ankomsten holdt de en stor

Tyske soldater indkvarteret i hotel »Casino«s kongressal under 2. verdenskrig. Lokalhistorisk arkiv.

parade på Nytorv, hvor et tysk orkester sågalt spillede »Kong Kristian«, og majoren holdt en tale til tropperne om samarbejde med Slagelse bys befolkning til fælles bedste. Efter talen drog tropperne med musikorpset og dansk politi i spidsen gennem byens gader.

Hen på efteråret blev det for koldt for de tyske soldater som var indkvarteret i kasernens træbarakker som oprindeligt kun var beregnet til sommerindkvartering. På tysk foranledning måtte Slagelse kommune lade opføre skorstene og opsætte kakkelovne i de to træbarakker.

Vinteren 1940-41 forløb forholdsvis rolig i Slagelse bortset fra nogle enkelte overtrædelser af borgmesterens sangforbud skete der ikke noget særligt før i marts 1941, hvor der igen kom bevægelse i den tyske besættelsesstyrke. Major Koehler og hans tropper forlod byen, og i stedet ankom der ca. 400 menige, 43 underofficerer, nogle officerer og 108 heste. Af denne styrke blev de 25 underofficerer indkvarteret i det gamle sygehus (infirmieri) på Parkvej, og det mandskab som ikke kunne være på kasernen blev indkvarteret i hotel »Casino« og i »Anlægspavillonen«. Hestene blev anbragt i omegnen på nær 20, som skulle være til rådighed i byen.

Den nye tyske kommandant var major, men han var kun en måned i Slagelse, hvorefter han den 29. april blev afløst af hauptmann Sieh, som var en meget forsigtig og sympatisk person, men han rejste også efter en måneds forløb, hvor han afløstes af major Becker, der i sin stab havde en dansktalende officer.

Medens major Becker var i Slagelse gik alt roligt og gnidningsløst. Den 22. oktober skulle de tyske soldater i byen aflægge ed til »der Führer«, og det foregik ved en højtidelig parade på eksercerpladsen, og i den anledning spillede et stort tysk militærorkester om eftermiddagen på Nytorv. Otte dage efter denne begivenhed afgik majoren med sine tropper til østfronten.

Den 1. november 1941 blev major Geldberg tysk kommandant i Slagelse. Han var i det civile liv rektor, og fra starten af hans periode var der køligt mellem de tyske tropper og byens befolkning, men de rejste efter 2½ måneds forløb, og midt i januar 1942 fik Slagelse for første gang en større artilleriafdeling til byen. Denne afdeling var under kommando af oberst Peter, som var en lille venlig mand fra Østrig, der sørgede for, at der ikke opstod gnidninger mellem tropperne og byens befolkning, så længe han var kommandant.

I tiden fra 3. til 6. februar 1942 afholdt artilleriafdelingen skarpskydning i området mellem Store Frederikslund, Overdrevsgården og Kindertoft. De tyske tropper havde afspærret området og bekendtgjort skydningen i »Sorø Amtstidende«.

Medens oberst Peter var kommandant blev der opført nogle træbaracker på kasernen, og der blev opsat 12 sadelknager i kasernens karreskure på kommunens regning, og da det efterhånden var umuligt for kommunen at holde rede på det løse inventar på kasernen, blev dette efter en overenskomst overtaget af den danske stat, således, at Slagelse kommune kun beholdt det faste inventar i regnskab.

Sidst i september 1942 blev oberst Peter og artilleriafdelingen forflyttet og i stedet ankom der tyske tropper under kommando af major Lütgens som desværre overtog forgængerens næstkommanderende hauptmann Schulze. Samtidig med ombytningen af de tyske tropper holdtes der den 27. september et hvervemøde for frivillige til »Frikorps Danmark« på hotel »Casino«, hvilket førte til optøjer, hvor hauptmann Schulze gjorde sig uheldig bemærket. Optøjerne resulterede i, at »Casino« måtte lukke.

Major Lütgens er af Slagelses borgmester beskrevet som en meget aristokratisk og mavesur person, som ved sin næstkommanderendes hjælp skabte et uroligt og spændt forhold til byen. Blandt andet lod de nogle tyske soldater indkvartere i »Anlægspavillonen« uden om byens indkvarteringsmyndigheder, og de var meget urimelige i deres krav om reparationer på Slagelse Kaserne.

Med udgangen af oktober 1942 skete der en lille ændring ved den tilbageværende danske styrke i Slagelse. Oberstløjtnant N. J. Nielsen, som havde overtaget garnisonen den 1. maj 1940, rejste fra Slagelse og blev afløst af den nyudnævnte oberstløjtnant Th. Højland Christensen. Der havde efter besættelsen ikke været ret mange forhandlinger mellem den danske og den tyske del af kaserneanlægget, og der var opsat et kraftigt trådhegn mellem de to områder. Alle forhandlinger om indkvartering gik gennem Slagelses bys borgmester, så

det eneste dansk-tyske militære forhandlingsområde var den lille depotstyrkes arbejde på de danske depotbeholdninger.

Med mellemrum havde de tyske kommandanter krævet at få indkvarteret tyske soldater på Østre Skole, uden at det var lykkedes, men den 21. januar 1943 fik major Lütgens ved det tyske hovedkvarters hjælp overdraget skolen. Byens borgmester havde dog forinden sendt skolens flagstang til reparation således, at det tyske krigsflag ikke kom til at veje over skolen.

Slagelse Østre Skole set fra Skovstien 1908. Lokalhistorisk arkiv.

Selv om det var lykkedes for major Lütgens og hans hjælper hauptmann Schulze at få Østre Skole, så blev de begge to dage efter med deres stab forflyttet til et andet sted.

De nye styrker som rykkede ind i Slagelse bestod af en hestetrukken artilleriafdeling, som der skulle skaffes plads til med deres 125 heste. Der blev bygget hestestalde på kasernen, så man slap for at sende hestene ud i omegnen af byen. Byens nye kommandant hed major Hebe, og chefen for tropperne på Østre Skole hed hauptmann Krebs. De var begge forstående mænd som ikke skabte uro i byen. Allerede den 5. marts rejste major Hebe med en del af tropperne, og hauptmann Krebs blev midlertidig kommandant. Ved forhandling med ham lykkedes det midt i marts måned at få frigivet Østre Skole således, at der den 23. marts 1943 kunne holdes folketingsvalg på skolen, og straks derefter kunne skolen igen benyttes til undervisning.

Efterhånden som krigen skred frem, kom der flere og flere luftalarmer, således at byens befolkning måtte tilbringe mange timer i beskyttelsesrummene, og den 21. april 1943 var der voldsomme luftkampe over Vestsjælland, og under overflyvningen natten mellem den 20. og 21. april gik en engelsk kampflyver på strækningen mellem Slagelse og Forlev tæt ned over et godstog og beskød det fra lav højde. Der skete stor skade på toget som måtte standse og se-

nerne slæbes væk. Også nord for byen var der luftkampe og et kampfly faldt ned ved Kongsmark.

Sidst i april skete der igen ændringer i den tyske forlægning. En ny tysk kommandant hauptmann Schumacker ankom med en afdeling beredne dragoner, som var så hensynsfulde mod byen, at de benyttede Rosenkildevej og Parkvej, når de red til og fra øvelsespladsen.

I maj måned kom en større afdeling tyske arbejdstropper til Slagelse, som alle blev indkvarteret på Teknisk Skole i Smedegade. De medførte enorme mængder materiel, lastbiler, traktorer m.v., og medens de var i byen, byggede de et meget stort telefonanlæg med forstærkerstation i en kommandocentral på Etterbjerg, og gennem dette anlæg førtes alle ledninger sydfra. Det hele virkede som en meget stor nedgravet bunker. Afdelingen var sammensat af flere forskellige nationaliteter, som formentlig var tvangsudskrevet arbejdskraft, og de blev ledet af et par ingeniøruddannede oberleutnanter. Efter hvad det oplystes, kom de direkte fra østfronten til Slagelse, og de virkede i begyndelsen meget nervøse, men efter det var gået op for dem, at Slagelse var en meget fredelig by, så oprådte de mere roligt og meget korrekt.

Den tyske kommandostation på Etterbjerg ved Slagelse under 2. verdenskrig. Lokalhistorisk arkiv.

Forholdene efter den 29. august 1943

Den første halvdel af sommeren 1943 var en forholdsvis rolig tid i Slagelse. Den tyske kommandant og hans tropper bestræbte sig for at undgå enhver irritation, men samtidig begyndte den danske modstandsbevægelse at blive mere og mere aktiv, og i august måned voksede spændingen stærkt.

Den 24. august kom en ny kommandant til byen, hauptmann Kampmann, som i det civile liv var kommunalfunktionær, han var en yderst rolig og behersket mand, men medens han havde kommandoen i Slagelse oprandt den 29. august 1943, hvor der blev indført undtagelsestilstande i Danmark. Tidlig om morgenen blev den lille danske depotstyrke, som var indkvarteret på K.F.U.M.s Soldaterhjem overrumplet, afvæbnet og interneret. Det samme gjaldt for den danske oberstløjtnant Th. Højland Christensen og hans stab i kasernens administrationsbygning. Byens telefoncentral, jernbanestationen og de kommunale værker blev besat af tyske tropper, og al færdsel til og fra byen var sat under tysk kontrol.

Det danske personel blev interneret midlertidigt i kasernens administrationsbygning, som nu var kommet under tysk bevogtning, hvilket var meget ubehageligt for de fire familier som boede i denne bygning. Senere blev de internerede flyttet til Næstved og tyskerne overtog hele bygningen. Tyskerne havde også beslaglagt de danske depoter på kasernen, og hen imod slutningen af oktober måtte de danske familier også forlade administrationsbygningen, således at tyskerne nu havde hele kaserneanlægget.

Tyskerne begyndte at blive grådige, og henvendte sig til lederen af K.F.U.M.s Soldaterhjem og rekvirerede hele hjemmet, men ved borgmesterens hjælp lykkedes det at forhindre denne beslaglæggelse.

Den 15. september forlangte tyskerne, at 300 mand skulle indkvarteres ude i byen, og da borgmesteren anviste dem hotel »Casino«s kongressal, forlangte de at få en af byens skoler, hvilket imidlertid blev afvist, og det resulterede i, at da tropperne ankom den 23. september, blev de indkvarteret på Antvorskov Højskole.

Efterhånden slækkedes de strenge undtagelsesbestemmelser, og da hauptmann Kampmann sidst i september tog afsked med Slagelse, overtoges kommandoen midlertidig af en løjtnant, som dog midt i oktober blev afløst af oberstløjtnant von Oheimb. Han var en svag mand, som kom direkte fra østfronten til Danmark i en vanskelig tid, og hans indflydelse på sine egne tropper var yderst ringe.

Ved indførelsen af undtagelsestilstanden var der i Slagelse dukket en fræk og pågående tysk tolk op ved navn Boes, som havde direkte forbindelse til det tyske sikkerhedspoliti (Gestapo), og samtidig med oberstløjtnant von Oheimb's ankomst var også kommet hans næstkommanderende leutnant Behrend, og det var i mange tilfælde denne sidste, som blev i byen til hen imod krigens slutning, der traf de fleste beslutninger.

På byens gader blev de tyske tropper mere og mere udfordrende, og det kom til flere sammenstød med den civile befolkning. Tre soldater trængte ind i en husvildeafdeling på Den gamle Realskole, og de kvinder som færdes alene efter mørkets frembrud blev generet af de tyske soldater, også overfor byens handlende opførte soldaterne sig meget provokerende og truede med at lukke forretningen, hvis de ikke fik, hvad de ønskede.

I december 1943 mærkedes for første gang Gestapos optræden i Slagelse. Den 19-årige Jørgen Sejr arresteredes 11. december. Jørgen stod bag et lille blad, der bar navnet »Frit Slagelse«. Og ved indgangen til det bevægede år 1944 kom den første store sabotagebrand og de første likvideringer, hvilket medførte en urolig og trykket stemning i byen.

Den 3. april 1944 blev oberstløjtnant von Oheimb afløst, og den nye kommandant, hauptmann Gless, var en høj slank mand, som viste sig at være en selvstændig natur som opretholdt en stærk disciplin, hvilket i hvert fald i den første tid under ham gav roligere forhold i byen.

Hen på sommeren 1944 fik den danske modstandsbevægelse betydelig medvind, og beredte tyskerne stadig stigende vanskeligheder, hvilket også mærkedes på de tyske tropper i Slagelse. De var nervøse og reagerede overfor den mindste anledning. Der kom adskillige troppeafdelinger syd fra som der skulle skaffes kvarter til. Ud over Antvorskov Højskole blev nu også »Liselund« og »Gerlev Idrætshøjskole« belagt med tyske soldater.

Folkestrejken i de første dage af juli havde ikke berørt Slagelses indbyggere i større udstrækning, men da det rygtedes, at tyskerne om morgenen den 15. september havde sendt den første store sending på 198 danske til de tyske koncentrationslejre, oplevede byen sin første store proteststrejke, hvor forretninger, restaurationer, biografte og skoler lukkede. Al trafik var standset og store folkemængder stod flere steder tæt i gaderne, og det kom til tumulter bl.a. på Schweizerpladsen, og selv om tyskerne truede med skydevåben, kom arbejdet ikke i gang før om eftermiddagen den 18. september.

Tirsdag den 19. september, hvor det danske politi blev sat ud af spillet, forlod alle Slagelses politifolk politistationerne inden tyskerne kom til stede. Tyskerne afspærrede området et stykke tid, men overlod dog derefter bygningen til byens borgmester, der anvendte den til luftværnet, brandkorpset og et nyoprettet vagtværn.

Sidst i oktober blev der indkvarteret 50 Schalburgfolk på »Liselund«, og disse folk var med til at forøge forvirringen og uroen, hvilket endte med, at Gestapo fra den 20. november påbegyndte en del razzia og anholdelser forskellige steder i byen, og fra den 3. december 1944 blev »Missionshotellet« overgivet til tyske polititropper med hjælpepolitiet »HIPO« under ledelse af en leutnant Hildebrandt.

Den 30. januar 1945 blev Østre Skole igen rekvireret af tyskerne til brug for ældre tropper som skulle ankomme senest den 1. februar. Da de ankom, viste det sig at være ungarere, som nok nærmest var at betragte som en slags krigsfanger. Til daglig gik de ikke med våben, og deres opgave var at være sabotagevagter langs jernbanelinierne. De ungarske tropper brugte kun det halve af skolen, således at det var muligt stadig at anvende bygningen ud mod Fruegade til undervisningsbrug.

Samtidig med ungarernes ankomst skete der dramatiske begivenheder på kasernen. Den tidligere omtalte tyske tolk Boes, drev åbenlyst sortbørshandel

på rationerede varer og tjente betydelige penge på dette foretagne, kommandanten hauptmann Gless, næstkommanderende løjtnant Behrend og oberzahlmeisteren blev pludselig fjernet ved det tyske militærpolitis foranstaltning, og en ny kommandant, hauptmann Orlowski rykkede ind på kasernen.

Onsdagen den 7. februar blev Boes, som længe havde udfordret byens befolkning, dræbt ved revolvereskud, da han ved 21-tiden på vej mod kasernen befandt sig ved Stormbroen.

Midt i februar foretog Gestapo igen en omfattende razzia og en mængde arrestationer i Slagelse og omegn, og i resten af måneden var der mange bevægelser på kasernen. Sidst på måneden rejste næsten hele den tyske værne-magt samt de på Østre Skole indkvarterede ungare fra byen, dog var der stadig tysk politi på »Missionshotellet« som huserede i byen.

Sidst i marts kom en ny kommandant. Han var oberleutnant midt i tredive, en høj kraftig preusser, som dog ikke havde ret mange tropper med sig, men de han havde var ubehagelige nok. Netop som marts var ved at udrinde, indtraf en helt ny situation. Tyskerne begyndte at rekvirere institutioner til brug for tyske flygtninge, og mandag den 26. marts ankom uanmeldt det første flygtningetog til Slagelse, medbringende en mængde kvinder og børn, mange i en forfærdelig forfatning. De havde måttet flygte fra Østpreussen, og var pr. skib bragt til dansk havn. De blev anbragt på Østre Skole, Antvorskov Højskole og Liselund.

Midt i april kom der ny kommandant, hauptmann Reich, som straks efter skulle skaffe mere plads til flygtninge og til et lazaret. Den 30. april blev Teknisk Skole beslaglagt til tyske flygtninge, og lazaretet blev indrettet på kasernen, hvor der efterhånden også var blevet indkvarteret flygtninge.

Klokken var ved at falde i slag for tyskerne. Mandag den 30. april overtog en tysk stabslæge dr. Kerwin ledelsen af det tyske lazaret på kasernen, og de tyske soldater med kommandanten hauptmann Reich, i spidsen forlod byen den næste dag. Det tyske krigsflag på kasernen gled ned og blev erstattet af »Røde Kors« flaget.

Inden de tyske tropper forlod kasernen havde de fjernet det på den lille eksercerplads udlagte minefelt, og ved kapitulationen den 5. maj 1945 havde alle tyske tropper forladt Slagelse, men tilbage var et stort tal af sårede på kasernen og flere tusinde flygtninge var indkvarteret.

Den lykkelige afslutning på krigen og besættelsens mareridt fik slagelse-nerne rig lejlighed til at fejre og nyde, da de allierede tropper på vej til København drog igennem byen, samtidig med at den slagne tyske hærs rester, trætte og modløse, ad landevejen drog den modsatte vej igennem byen.

Den 30. juli 1945 sendte krigsministeriet Slagelse byråd en takkeskrivelse for den forståelse og beredvillighed byrådet viste ved de tyske besættelse-troppers aktioner med derpå følgende beslaglæggelse af kasernen den 29. august 1943, bl.a. ved at stille lokaler til rådighed til opbevaring af arkiv og materiel.

Faldne i Slagelse under 2. verdenskrig

Efter befrielsen ønskede Slagelse at værne mindet om de borgere, som i en af vor histories mørkeste perioder ofrede deres liv i Danmarks frihedskamp, hvorfor man på pladsen ved Sct. Mikkel's Kirke i 1950 rejste et monument udført af billedhugger Gunnar Slot, forestillende en død frihedskæmper, bundet til en henrettelsespæl. Bag monumentet er der mindeplader for efternævnte:

Andersen, Ole Bay.

Født den 13. november 1921 i Slagelse.

Ved tyskernes overfald den 29. august 1943 var han som kornet vagtkommandør i Grib Skov, og tyskernes optræden gjorde et dybt indtryk på ham. Efter et ophold i Århus, hvor han blev gift, kom han som disponent tilbage til Slagelse i efteråret 1944, hvor han straks med stor iver deltog i dannelsen af militære ventegrupper, og han var med i en mængde våbentransporter, indtil han under en omfattende razzia i Slagelse den 16. februar 1945 blev arresteret og efter tysk krigsretsdom henrettet den 29. marts 1945 sammen med sine kammerater fra Slagelse. Efter befrielsen blev hans lig fundet i Ryvangen og førtes til Sct. Mikkel's Kirkegård i Slagelse.

Andersen, Poul Christian.

Født den 30. september 1919 i Slagelse.

Efter sin skolegang blev han forhyret på rederiet A. P. Møllers skib »Agnete Mærsk«, som var på 2088 BRT. Skibet lå den 9. april 1940 i havn i det neutrale Irland, og her blev det liggende, indtil kaptajnen fik bekræftet, at det var rederens ønske, at de sejlede til en allieret havn. Dette fik man via Stockholm i efteråret 1940, hvorefter der sejlede til England, og under engelsk flag deltog man derefter i konvojsejlad, indtil den 24. marts 1941, hvor skibet sporløst forsvandt, og hele besætningen på 27 mand, deriblandt Poul Christian Andersen og 20 andre danske søfolk, omkom ved forliset, som antages at skyldes krigen.

Daugaard, Aage Emil.

Født den 11. maj 1911 i Jordrup, Ribe amt.

I januar 1943 blev han reservepolitibetjent i Slagelse, hvor han var medlem af en modtage- og sabotagegruppe. Efter den 19. september 1944 gik han »under jorden«, og gjorde derefter et stort stykke arbejde for modstandsbevægelsen indtil han blev arresteret på Sæbygård ved Tissø den 16. februar 1945. Efter tysk krigsretsdom blev han den 29. marts 1945 henrettet i Ryvangen sammen med sine kammerater fra Slagelse. Efter befrielsen blev hans lig fundet i Ryvangen og overført til Egtved Kirkegård.

Gantriis, Holger Felborg.

Født den 6. januar 1921 i Slagelse.

Efter sin læretid hos isenkræmmer Hans Knudsen i Slagelse tog han arbejde

Provst Poul Riis holder mindetale ved monumentet for frihedskampens faldne. 1976. Forsvarsbrødrenes scrapbog.

i Fredericia. Som lærling havde han været med i modstandsarbejdet i Slagelse, og i Fredericia blev han tilsluttet en jernbanesabotagegruppe, og deltog i talrige aktioner mod den østjyske længdebane. Under en af aktionerne blev han den 4. oktober 1944 arresteret og ført til Staldgården i Kolding. Herfra overførtes han til Frøslev og blev deporteret til Neuengamme, hvor han under udkommando til Hamburg døde den 4. april 1945.

Hansen, Anders.

Født den 23. december 1910 i Slagelse.

Han var søn af Valborg og Anders Hansen, Gammeltorv 10, Slagelse, og kom efter sin skolegang som 15 årig ud at sejle med Grønlandske Handels skibe. Efter skibsførereksamen aftjente han sin værnepligt ved marinen, hvor han avancerede til søløjtnant i reserven. Senere kom han som styrmand med ØKs skib »Panama«, der sidste gang var i Danmark i januar 1940. Den 9. april 1940 var skibet i Det fjerne Østen, hvor det gik til allieret havn. Under engelsk flag sejlede det krigsmateriel fra Australien til Malta, og indgik derefter i den atlantiske konvojsejlads. Efter den 29. august 1943 sejlede det under Dannebrog, men under en sejlads fra Cardiff til Philadelphia forliste skibet i en brandstorm i nordatlanten den 11. april 1945, og Anders Hansen gik ned med skibet. Han var dekoreret for sin indsats med 5 engelske krigsmedaljer.

Hansen, Henning Erling.

Født den 29. juni 1916 i Skælskør.

Han var det illegale blad »Frit Danmark«s kontaktmænd i Slagelse, og som gartner havde han mulighed for at kunne fordele disse til en række faglige kredse. Fra foråret 1944 deltog han også i opbygningen af modstandsgrupper. Den 19. marts 1945 opholdt han sig sammen med sin gruppe i et hus i Ollerup, hvor modstandsbevægelsen opbevarede våben. Her blev gruppen overrasket af tyskerne, men undslap under ildkamp. Henning Hansen søgte tilflugt hos sin svoger på Brorupgård, men tyskerne ankom imidlertid hertil for at søge efter ham, og da han i skyndingen ville gribe sin maskinpistol, hang den fast i et tæppe, hvorved et skud gik af og ramte ham i hovedet. Han var død på stedet. Han blev senere begravet på Sct. Peders Kirkegård i Slagelse.

Hansen, Johannes.

Født den 13. januar 1922 i Slagelse.

Han blev den 25. januar 1944 ansat som reservepolitibetjent, og forrettet tjeneste ved jernbanebevogtningen i Horsens, men blev den 10. maj 1944 forflyttet til kystbevogtningen med station i Helsingør. Ved aktionen mod politiet den 19. september 1944 blev han anholdt og ført til Tyskland, hvor han den 19. november 1944 afgik ved døden i koncentrationslejren »Buchenwald«. Hans urne blev den 28. juni 1945 overført til Slagelse.

Heltby, Børge.

Født den 16. maj 1921 i Nyborg.

Efter sin skolegang i Slagelse blev han artillerimath, og blev af marineministeriet kommanderet til vagttjeneste på den gamle fregat Jylland. Da denne i stor udstrækning fungerede som mødested og depot for en af BOPA's modstandsgrupper blev han optaget i gruppen som instruktør og deltog i gruppens aktioner. Under sin tjeneste som frihedskæmper blev han den 17. maj 1945 fra en maskinpistol ramt af et vådeskud, der tre dage senere kostede ham livet. Han blev begravet på Sct. Mikkel Kirkegård i Slagelse.

Ibsen, Jens Albert Sørensen.

Født den 12. maj 1900 i Vrinnars (Ved Kalø-Vig).

Han var ansat som lektor på Slagelse Gymnasium, hvor hans humane og demokratiske overbevisning medførte, at han i harme over tyskernes tilsidesættelse af alle de demokratiske rettigheder gav sin harme luft uden at agte på, hvem der hørte ham. Hans våben mod tyskerne var »åndens«. - Den 9. april 1944 blev han afhentet af en tysk terrorgruppe, og i bil kørt udenfor Slagelse, hvor han blev dræbt, og siden fundet på landevejen mod Sorø. Han blev begravet i København.

Jacobsen, Egil Moritz.

Født den 25. september 1917 i Slagelse.

Som gartner havde han fået arbejde i København, hvor han blev medlem af en sabotagegruppe under »National Værn«, og samtidig fungerede han som forbindelsesmand til de Neergaard i Slagelse. Han deltog i såvel jernbanesom industrisabotage, indtil han den 18. januar 1945 blev arresteret og 11. februar sendt til koncentrationslejren Dachau. Under hjemtransport med Røde Kors blev han den 20. april 1945 dræbt under et allieret flyverangreb på kolonnen. Liget blev hjemført og den 5. juni 1945 begravet på Sct. Mikkels Kirkegård i Slagelse.

Jørgensen, Jørgen Valdemar.

Født den 4. marts 1918 i Slagelse.

Han var blevet gift i 1943 og boede i Skovsøgade 8, Slagelse. Han var udlært snedker og ansat hos snedkermester Dahl, men havde tidligt meldt sig til modstandsbevægelsen, hvor han indgik i 2. deling. Den 21. juni 1945 om eftermiddagen sad han sammen med en kammerat på snedkerværkstedet og rensede deres våben. Jørgen Jørgensen havde en revolver, der nylig havde været til reparation, og den ville han vise sin kammerat, men just som han sad med revolveren, gik denne på en uopklaret måde af, og kuglen trængte ind i Jørgensens underliv. I ambulance førtes han straks til Slagelse Centralsygehus, hvor han straks kom på operationsbordet, men hans liv var ikke til at redde. Ved 17 tiden døde han. Han blev begravet på Sct. Mikkels Kirkegård.

Larsen, Einar Aksel.

Født den 16. august 1906 i Slagelse.

Som mekaniker var han tilknyttet modstandsbevægelsen i Slagelse, hvor han indgik i de Neergaards gruppe, og han deltog i en række sabotager og andet modstandsarbejde. I november 1944 blev han arresteret og senere dømt til døden og henrettet den 27. februar 1945 i Ryvangen, hvor hans lig blev fundet efter befrielsen og overført til Vestre Kirkegård i København.

Lützen, Louis Pall Vilhelm Rojahn.

Født den 22. september 1915 i Slagelse.

Som løjtnant var han tidligt med i modstandsbevægelsen, men havde i længere tid måttet leve »under jorden«. Ved kapitulationen dukkede han straks op, og deltog i gadekampe i Odense den 5. maj 1945. Under dette blev han ramt af et skud i maven, og straks kørt til Odense Amtssygehus, hvor man prøvede at redde hans liv. Men selv om der den 12. maj fra England fløj en bombemaskine med penicillin til Odense, for derved at redde hans liv, så døde han alligevel den 14. maj 1945. Han blev begravet på Sct. Mikkels Kirkegård den 18. maj 1945.

Michelsen, Svend Halager.

Født den 5. november 1921 i Slagelse.

Efter realeksamen på Slagelse Gymnasium blev han landvæsenselev, indtil han i 1941 blev indkaldt som soldat. Han bestemte sig for at blive i hæren, og var vagtkommandør i Baraklejren på Amager den 29. august 1943, da han fandt sin død i kamp mod en overlegen tysk panserenhed. Han blev begravet på Bispebjerg Kirkegård i København.

Neergaard, de, Eigil Bruno Wendell.

Født den 7. juli 1913 i Smidstrup.

Falckstationen i Slagelse var kernen i byens illegale arbejde, og allerede i 1941 var de Neergaard som stationsleder med i det illegale bladarbejde. I løbet af 1944 voksede tilslutningen til militærgrupperne, som forsynedes gennem nedkastning fra luften, og de Neergaard blev Slagelses byleder. Ved hjælp af stikkere lykkedes det for det tyske politi i efteråret 1944 at rette en række alvorlige slag imod modstandsarbejdet i Slagelse, som en kort tid var uden kontakt med Frihedsrådet. Under et forsøg på at retablere forbindelsen blev han arresteret, og efter en krigsretsdømme henrettet den 29. marts 1945 i Ryvangen sammen med sine nære medarbejdere, disponent Ole Bay Andersen, Aage Emil Dugaard og Erik Briand Clausen. Efter befrielsen blev hans lig fundet i Ryvangen og førtes til Kongsted Kirkegaard.

Nielsen, Aage Johannes.

Født den 26. marts 1918 i Skælskør.

Efter sin skolegang kom han i mekanikerlære og arbejdede som svend, indtil han efter aftjeningen af sin værnepligt den 1. juni 1942 blev ansat som redder ved Falckstationen i Slagelse. Her deltog han i illegalt arbejde under de Neergaards ledelse. Den 3. november 1943, kl. 15.40, eksploderede en kraftig bombe på Storebæltsfærgen »Sjælland«, da den var under sejlads fra Nyborg til Korsør. Eksplosionen skete 20-25 minutters sejlads fra Korsør, men færgen fortsatte til Korsør, og da der var udbrudt en heftig brand om bord, blev der over radioen slået katastrofealarm, som straks tilkaldte hjælp fra både Slagelse og Skælskør. Efter de 800 passagerer var gået fra borde, fortsatte redningsmandskabet brandslukningen, og under dette arbejde skete eksplosion nr. 2 i færgen, og ved denne blev en stor jernplade slynget gennem luften og ramte Johannes Nielsen, som var dræbt på stedet. Han ligger begravet i Korsør.

Petersen, Carsten Leif Bruhn.

Født den 7. juni 1918 i Slagelse.

I slutningen af 1942 blev han tilknyttet efterretningstjenesten, og deltog med at organisere nedskudte allierede flyveres flugt til Sverige. Da han som stud. jur. flyttede til København, dannede han sammen med kammeraterne fra Slagelse en sabotagegruppe, som i vinteren 1943/44 sluttede sig til »Holger

Danske« organisationen. Natten til den 23. maj 1944 foretog Gestapo en razzia på hans bopæl, men det lykkedes ham at undslippe ad altanen. Den følgende dag blev han på Københavns Rådhusplads, hvor han mødte sin fader, redaktør Valdemar Petersen, Sorø Amtstidende, skudt ned bagfra af gestapofolk, som havde skygget faderen helt fra Slagelse. Han blev bragt til forhør, men døde senere på det tyske lazaret. Han ligger begravet i Mindelunden i Ryvangen.

Pedersen, Teddy Rosenborg.

Født den 2. marts 1916 i Slagelse.

Under sit arbejde som Falckredder ved stationen i Slagelse kom han hurtigt med i modstandsarbejdet, hvor han deltog i mange dristige aktioner, men i august 1943 måtte han forlade Slagelse og gå »under jorden« i København. Sammen med en løjtnant i R.A.F. dræbtes han ved en sprængstofeksplosion på J. M. Thielesvej 13, København, den 25. august 1943. Han blev begravet på Sct. Mikkels Kirkegård i Slagelse.

Rasmussen, Finn Haagen.

Født den 27. februar 1923 i Roskilde.

Han boede hos sine forældre i Sct. Mikkelsgade 16, Slagelse, og blev i efteråret 1944 tilknyttet militærgrupperne i byen. Han deltog i flere modtagelser og våbentransporter fra luften, men den 11. april 1945 blev han arresteret og efter forhør ført til en påvisning af våbenlagre. Ud for Løvegade nr. 16 gjorde Gestapos bil holdt, og hos en beboer, som nåede at flygte, blev der fundet en del illegale våben. Medens Gestapo var ved at læsse de fundne våben ind i bilen, så Finn Rasmussen sit snit til at smutte ud af bilen og forsøgte at flygte, men blev opdaget og ramt af flere skud og faldt om, hvorefter der blev affyret endnu 3-4 skud mod ham. Han blev derefter lagt ind i bilen som forsvandt. Han blev senere begravet på Sct. Mikkels Kirkegård i Slagelse.

Sejr, Jørgen Willy.

Født den 12. december 1924 i Slagelse.

Sammen med sin ældre broder arbejdede han for Studenternes Efterretningstjeneste, hvis publikationer han sammen med en lokal trykgruppe genoptrykte i Slagelse. Han deltog også i forskellige sabotageaktioner mod jernbanevogne med tysk krigsmateriel, men den 11. december 1943 blev han anholdt og ført til Dagmarhus i København. Efter et ophold i Vestre Fængsel, Hørsrød og Frøslev blev han med den første store transport sendt til koncentrationslejren Neuengamme den 15. september 1944. På grund af sygdom blev han med den første svenske Røde Kors transport overført til Sverige, hvor han den 28. april 1945 døde som følge af dysenteri og tuberkulose, han havde pådraget sig under koncentrationslejrpholdet. Han blev senere begravet på Sct. Mikkels Kirkegård i Slagelse.

Vigholt, Robert Willy Levy Wahlgreen.

Født den 8. august 1899 i København.

Den 6. januar 1944 blev byrådsmedlem i Slagelse siden 1937, læge Vigholt, tidligt på aftenen på en afskyelig fejs måde skudt ned i sit hjem af en dansk SS-kaptajn i Frikorps Danmark. Denne havde foregivet, at han led af smerter i det ene øje, og at han absolut måtte behandles. Da Vigholt trådte ind til ham, rettede han en pistol mod hans ansigt og affyrede nogle skud, som gik gennem munden og ramte den store halspulsåre, så Vigholt døde kort efter. 2000 af Slagelses borgere fulgte hans bære fra Sct. Mikkels Kirke til krematoriet den 12. januar 1944. Han er senere bisat i København.

Ud over mindetavlerne ved Sct. Mikkels Kirke findes der i Slagelse by opsat mindetavler for faldne i 2. verdenskrig på Falckstationen, Politistationen. Det gamle Gymnasium, på muren ved Løvegade nr. 20 og Schweizerpladsen nr. 7.

På Sct. Peders Kirkegård findes en fredet frihedskæmper-grav for inspektør Elisabeth Grunnet, født Spandet Petersen i Slagelse den 10. juni 1896, som døde under tysk tortur i København den 16. marts 1944.

14. bataljons fane var ophængt i Sct. Peders Kirke i Slagelse under 2. verdenskrig. Foto: Sorø Amtstidende.

Forholdene i Slagelse efter anden verdenskrig

Slagelse Garnison efter anden verdenskrig

Da anden verdenskrig sluttede var kasernen i en ynkelig forfatning, men efter de sidste sårede tyske soldater og de tyske flygtninge på kasernen var afrejst, overtog 14. bataljon igen kommandantskabet, og ganske langsomt i løbet af sommeren og efteråret blev kasernen restaureret så meget, at man om efteråret kunne indkalde 470 nye rekrutter til uddannelse ved bataljonen.

Der var dog ret hurtigt efter den tyske kapitulation indkaldt 170 gamle soldater til Slagelse, men disse soldater blev mest brugt som vagter ved Slagelse Kaserne, og for de flestes vedkommende som vagter ved Korsør Fæstning og Korsør havn, hvor der lå nogle tyske skibe som skulle afrustes.

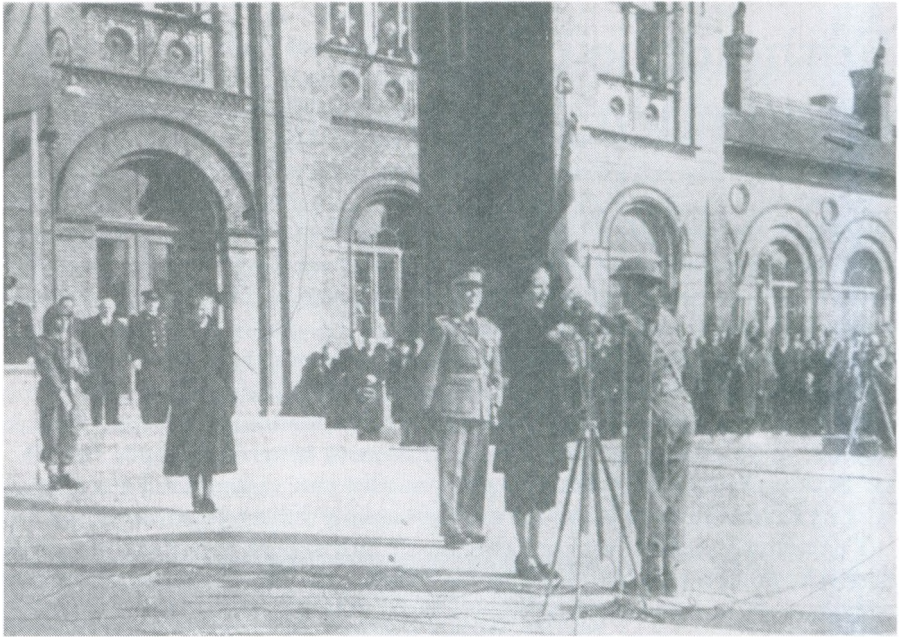
Kommandocentralen som tyskerne havde indrettet på Etterbjerg var sikret med ikke mindre end 1600 stk. fodfolksminer, som et kommando bestående af tyskere under ledelse af pionersoldater fra »Danfors« (Den danske Brigade fra Sverige) i løbet af sommeren 1945 fik fjernet.

Under den tyske besættelse havde 14. bataljons fane været opbevaret i Sct. Peders Kirke, og på Valdemarsdagen den 15. juni 1945 blev fanen under højtidelige former afhentet. Med regimentsmusikken i spidsen marcherede de 15 officerer der var i garnisonen, de gamle soldater og 14. Bataillons Soldaterforenings medlemmer om aftenen kl. 18.00 fra kasernen til Sct. Peders Kirke, hvor fanen under behørig ceremoni blev afhentet. Garnisonskommandanten oberstløjtnant Th. Højland Christensen takkede kirkens præster og menighedsråd for opbevaringen af den 100 år gamle fane. Med musikkorpset og bataljonsfanen i spidsen for en vældig faneborg af alle Slagelse bys foreningsfaner marcheredes der gennem byen til Nytorv, hvor der blev holdt nationale taler og derefter var der festgudstjeneste i Sct. Mikkel Kirke, hvor regimentsmusikken også spillede.

Selv om 14. bataljon havde kommandantskabet, måtte den dog forlade Slagelse i perioder for at deltage i grænsebevogtning i Sønderjylland og senere som besættelsesstyrke i Tyskland. Medens 14. bataljon var ved grænsen, havde 19. bataljon fra Vordingborg i sommeren 1946 rekrutskole i Slagelse indtil 15. oktober, hvor den afløste 14. bataljon.

Den 5. maj 1947 flyttede Sjællandske Divisions Korporalskole ind på Slagelse Kaserne, og skolen var i Slagelse indtil den i 1948 flyttede til Jægerspris. Den 9. oktober 1948 rejste 14. bataljon til Tyskland for at afløse 8. bataljon i Oldenburg, og den 14. oktober kom 8. bataljon til Slagelse Kaserne, hvorfra den hjemsendte sine soldater den 27. oktober.

Dronning Ingrid overrækker ny fane til 17. bataljon (Dronningens Livregiment) på Slagelse Banegårdsplads den 31. marts 1949. Foto: Sorø Amtstidende.

Den 1. november 1948 rykkede 17. bataljon (Dronningens Livregiment) med bataljonstab og to kompagnier ind på Slagelse Kaserne. Bataljonen havde tre kompagnier i Holbæk, men den 31. marts 1949 var hele bataljonen samlet i Slagelse, og på denne dag modtog den af dronning Ingrid en ny fane med Hendes Majestæts monogram i øverste ydre felt. Samme dag bar bataljonen for første gang sin nytildelte »Margrethekrone« på uniformskraven, og det var en stolt bataljon, der efter faneoverrækkelsen aflagde honnør og defilerede forbi dronningen på Banegårdspladsen i Slagelse, for umiddelbart efter at afgå til tjeneste ved »Den danske Brigade« i Tyskland. Efter 17. bataljons afrejse kom 14. bataljon hjem fra Tyskland, og da bataljonen ikke selv skulle have mandskab i sommeren 1949, blev kasernen anvendt af 7. bataljon fra Vordingborg.

I september 1948 købte Forsvarsministeriet ejendommen på Kastanievej nr. 2 og 4, (Det gule Palæ) og et gartneri som lå i vejen for en udvidelse af Slagelse Kaserne, og i efteråret 1950 gik man i gang med udvidelsen, idet den i 1937 opførte staldbygning blev ændret til garagebygning, og samtidig blev der anlagt en cementeret garageplads, som senere fik navnet »Lille Garageplads«, og i forbindelse med denne blev der opstillet et brandstofanlæg. Da ammunitionsmagasinet på kasernen efterhånden var blevet for lille, blev der i 1951 bygget en ny stor ammunitionsbunker i Karlsgård Skov.

I vinteren 1950-51 oprettede Slagelse Bibliotek en udlånsafdeling på kasernen, og dette fortsatte gennem årene. I det første år udlåntes på kasernen 246 stk. faglitteratur og 469 stk. skønlitteratur, altså 715 bøger ialt. Biblioteket var blevet oprettet efter et ønske fra garnisonskommandanten, og blev økonomisk støttet af »Folk og Værn« (blev senere til Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste), som varetoget læsestuen, hvor der også var aviser og tidsskrifter. Biblioteket var indrettet i Søndre Kasernes kælderetage, og dets bogbestand var 200 bind faglitteratur og 226 bind skønlitteratur.

I oktober 1950 havde kasernen 7. bataljon fra Vordingborg på besøg, indtil 14. bataljon igen indkaldte rekrutter den 11. november 1950. Dette hold blev i foråret 1951 forlagt til Jægerspris, medens 200 rekrutter af Forsyningstropperne tog kasernen i besiddelse. Efter rekruttiden rykkede disse dog til deres stamafdeling i København, og den 10. november 1951 rykkede så 2. artilleri-afdeling med 2 batterier ind på kasernen. Afdelingen, som var den første danske afdeling, der var blevet formeret med moderne amerikanske 105 mm felt-*haubit*z, var på kasernen indtil foråret 1952.

Slagelse bliver igen regimentsgarnison

Ved hærloven af 1951 blev Slagelse domicil for Sjællandske Livregiment (4. Regiment), som ellers havde haft hjemsted i Roskilde og Holbæk. 14. bataljon blev samtidig knyttet til dette regiment, og den 1. maj 1952 mødte de første rekrutter af Sjællandske Livregiment på Slagelse Kaserne.

Som følge af tilslutningen til den Nordatlantiske Traktats Organisation (NATO) modtog Danmark en mængde nye amerikanske våben og køretøjer, som skulle anbringes i lukkede depoter, hvilket medførte, at der på området mellem Slagelse Kaserne og den øst for værende Rosenkildevej i tiden fra 1. maj 1951 til 30. maj 1952 opførtes tre store betonstøbte magasinbygninger, et stort garageanlæg med tankstation, smørehal og vaskehal samt et regimentsværksted.

I efteråret 1952 rykkede de på Slagelse Kaserne værende soldater af Sjællandske Livregiment til Tyskland, og i stedet kom 21. artilleri-afdeling fra Bådsmadsstrædes Kaserne til Slagelse, hvor den blev, indtil den i 1953 kunne flytte ind på den nye Sjælsmark Kaserne ved Birkerød. Blandt de rekrutter som mødte ved Sjællandske Livregiment i 1955, var der 200 polyteknikere, som blev uddannet i et særligt hold for at kunne anvendes i forsvarets tekniske tjeneste, og i sommeren 1956 havde kasernen en opklaringseskadron fra Gardehusarregimentet indkvarteret, men efter denne tid har der udelukkende været soldater fra Sjællandske Livregiment på Slagelse Kaserne.

Den omstændighed, at kommunen og staten ejede forskellige bygninger og områder på kasernen, gav tit anledning til et besværligt mellemregnskab, hvorfor staten fra den 1. april 1959 overtog hele kasernen, og derved bortfaldt den besværlige udregning af belægningsdage og varme bade m.v.

Slagelse Kaserne 1913-1975

Statens bygninger

- 1 Kommandobygning
- 3 Cykelskur
- 4 Gymnastikhus
- 5 Badeanstalt
- 6 Salonskydebane
- 11 Tørrepæle
- 15 Olietank
- 16 Kostforplejningsbygning
- 17 Skorsten
- 18 Benzintank
- 19 Befalingsmandsbarak
- 20 Depot F. 2. bygningsdistrikt
- 21 Brændselsbarak
- 22 Affaldsbeholder
- 26 Forbrændingsovn
- 27 Depot
- 28 Depot med værksted
- 28a Ingeniørgang (underjordisk)
- 29 Depot
- 30 Ammunitionsmagasin
- 31 Vaske- og smørehal, lav garage
- 32 Lav garage
- 33 Høj garage
- 34 Autorampe
- 35 Benzintank
- 35a Autoværn
- 36 Afdelingsværksted

Kommunens bygninger

A: På kommunens grund

- 101 Nordre Kasernebygning
- 102 Søndre Kasernebygning
- 103 Nordre Kasernebarak (nedrevet 1968)
- 103a Støvlevask
- 104 Søndre Kasernebarak
- 104a Støvlevask
- 105 Nordre Depotbygning
- 106 Søndre Depotbygning
- 107 Nordre Vognskur
- 108 Søndre Vognskur
- 109 Nordre Pudseskur
- 110 Søndre Pudseskur
- 111 Ammunitionsmagasin
- 112 Materialeskur
- 113 Nordre Cykelskur
- 114 Søndre Cykelskur
- 115 Vagtbygning
- 116 Tørrestolper
- 118 Tørrestolper
- 119 Flagstang

Kommunens bygninger

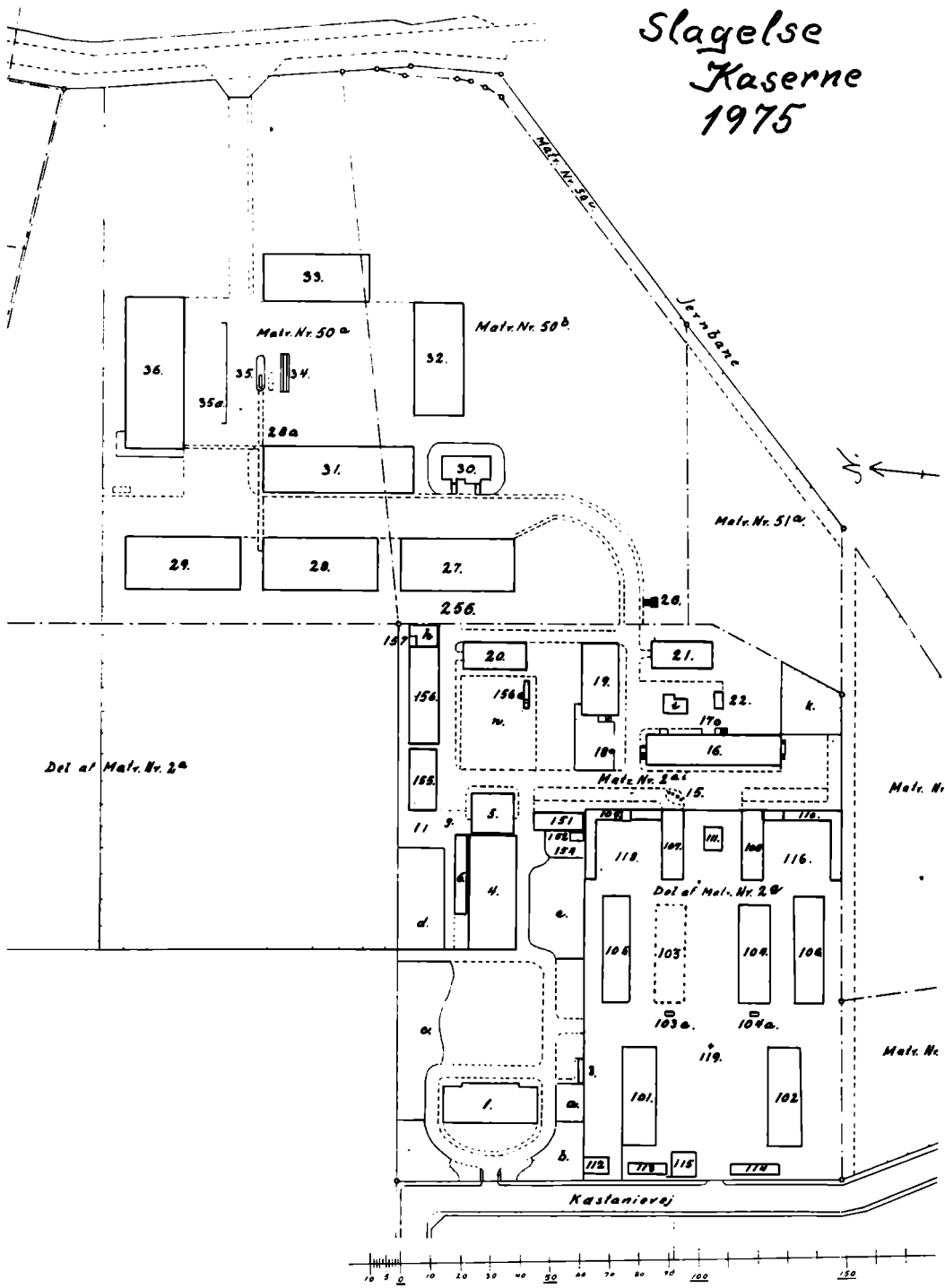
B: På statens grund

- 151 Bøssemagerværksted
- 152 Gaskammer
- 154 Halvtag for brolagt gård
- 155 Kærreskur
- 156 Staldbygning og garager
- 156a Betonautorampe
- 157 Gødningsgrube

Beboelsejendommen Kastanievej 2-4

Beboelsesbygning indeholder
5 lejeboliger for
officerer.

Slagelse Kaserne 1975

Kong Frederik IX's besøg i Slagelse

Som konge var Frederik den Niende på officielt besøg i Slagelse ikke mindre end fem gange. Den første gang var 31. marts 1949, hvor dronning Ingrid på Banegårdspladsen overrakte Dronningens Livregiment en ny fane. Anden gang var kongeparrets besøg i Slagelse by den 26. maj 1955. Besøget foregik i strålende solskin, og modtagelsen af kongeparret skete på Nytorv, hvor borgmesteren bød kongeparret velkommen til Slagelse. På torvet var garnisonen repræsenteret ved et æreskompagni.

Den tredje gang var den 17. april 1962, hvor kong Frederik hædrede byens regiment ved personligt at komme til Slagelse, for at overrække det en ny fane. Overrækkelsen skete på Slagelse Kasernes store garageplads, hvor regimentet var opstillet med byens soldaterforeninger på venstre fløj med deres faner.

Kong Frederik IX overrækker Sjaellandske Livregiment en ny fane på Slagelse Kasernes garageplads den 17. april 1962. SJLR FOND's samling.

Allerede to år efter kom kong Frederik for fjerde gang til Slagelse, og denne gang for at hædre Sjaellandske Livregiment på dets 350 års dag den 17. november 1964. Efter at have overværet en festgudstjeneste i Sct. Mikkel's Kirke, stod regimentet opstillet på Slagelses nye store rådhusplads, som i dagens anledning var smukt pyntet. På pladsen ud mod Smedegade var opstillet en kongetribune, og til begge sider for denne var der tribuner for særligt indbudte gæster. Efter kongen var modtaget med hurraråb, lykønskede han regimentet med dets høje alder, og overrakte det derefter et fanebånd med indskriften »Lutter am Barenberge 1626«, i hvilket omfang slag regimentet for første gang

Kong Frederik IX hilser på Sjællandske Livregiments fane ved en parade på Slagelse Rådhusplads den 17. nov. 1964 i anledning af regimentets 350 års dag. Foto: H. Blytsgaard.

gjorde sig særligt bemærket. Paraden sluttede med honnøraflæggelse og defilerer forbi kongen og march igennem Slagelse by. Dagen blev yderligere fejret med en stor festmiddag i kasernens gymnastiksal, og med en regimentsfest om aftenen i den nyopførte Slagelse-hal, hvortil der også var indbudt gæster fra Slagelse by og opland.

På 750 årsdagen for slaget og sejren ved Lyndanisse, hvor Dannebrog ifølge sagnet faldt ned fra Himmelen den 15. juni 1219, var kongen for sidste gang i Slagelse. Efter at være landet med helikopter på Slagelse Kaserne, kørte kongen til Antvorskov Slotsbanke, hvor Slagelseegnens Kulturkreds havde rejst Danmarks højeste flagstang. På kongens befaling blev Dannebrog for første gang hejst den 15. juni 1969, og siden har Sjællandske Livregiment haft det ærefulde hverv at hejse Dannebrog på Antvorskov Slotsbanke på alle søndage og nationale flagdage.

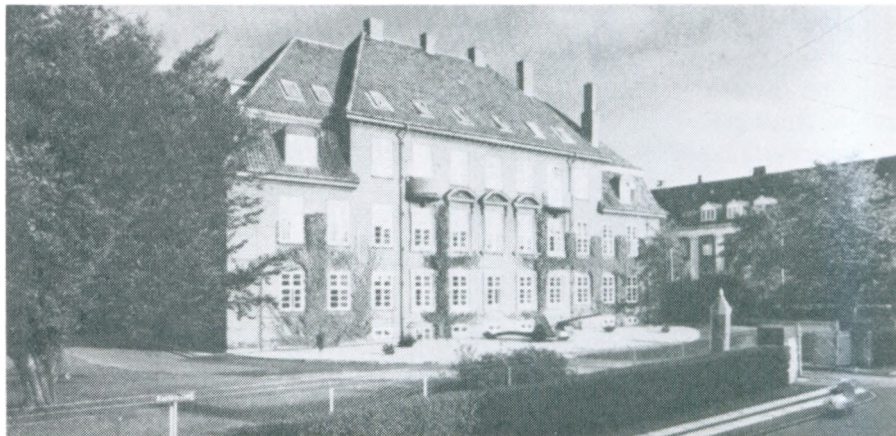
Sjællandske Livregiment defilerer forbi kong Frederik IX på Rådhuspladsen i Slagelse den 17. nov. 1964. Foto: H. Blytsgaard.

Slagelse Kaserne nedlægges

For at kunne flytte Region V og Sjællandske Livregiments stab fra Roskilde til Slagelse blev Slagelse Kasernes administrationsbygning i løbet af efteråret og vinteren 1961-62 ombygget og ændret til en kommandobygning.

Ændringen skete ved, at de tre officersboliger som var blevet indrettet i administrationsbygningen ved garnisonens nedskæring i 1923 blev nedlagt (2 i stueetagen og 1 på 1. sal), og derefter indrettedes i stueetagen kontor til sekretariat for regionen og regimentet, samt personelkontor og regnskabsførerkontor, kontor for kasernekommandantskabet og for to bataljoner. På første sal blev et thekøkken nedlagt, og der indrettedes et større messekøkken i den sydlige ende af bygningen, samtidig indrettedes der spisesal, parosal og opholdslokaler for officerskorpset. På anden sal blev garnisonskommandantens lejligheds to nordligste værelser omdannet til henholdsvis chefkontor og kontor for ordonnansofficeren. I tag-etagen på tredje sal blev der indrettet et konference- og operationsrum, samt kontor for stabschef, tre sektionschefer, motorsagkyndig og vagthavende officer.

Administrationsbygningen på Slagelse Kaserne 1975. SJLR FOND's samling.

Det var ikke muligt at få stoppet regimentets materielkontorer ind i kommandobygningen, hvorfor der i den gamle bøsse-magerbygning ved gymnastiksalen, som i 1950 var blevet indrettet med kontor for en rekrutbataljon, indrettedes regimentets depot-, motor- og ammunitionskontor.

Efter ombygningen flyttede Region V og Sjællandske Livregiments stab den 1. marts 1962 til Slagelse. Men det var trange kår, der måtte arbejdes under, især da regimentet på grund af Slagelse Kasernes størrelse måtte have sine afdelinger fordelt over det meste af Sjælland.

Selv om kasernekommandantskabet gjorde, hvad det var muligt for at holde kasernens bygninger intakte, så kunne tidens tand og slid dog ikke stand-

Slagelse Kaserne hovedindgang 1953. Sorø Amtstidende.

ses. I 1967 var de i 1913 opførte træbarakker til sommerbelægning så medtaget, at de var livsfarlige at bruge som belægningsbygninger. Og Nordre Barak endda så medtaget, at den måtte nedrives, og Søndre Barak kunne faktisk kun anvendes til materieldepot. På dette grundlag var det efterhånden nødvendigt for myndighederne at tage stilling til, om man skulle opføre nye bygninger ved Slagelse Kaserne, eller om der måtte bygges en helt ny kaserne.

Efter troppeplan 1970 var udsendt, hvori det bestemtes, at der skulle ligge pansrede enheder i Slagelse med tunge kampvogne, blev det klart for alle, at det var nødvendigt med en helt ny kaserne uden for Slagelse by. Og fra det tidspunkt, hvor det blev bestemt, at Antvorskov Kaserne skulle bygges, blev der kun ofret det allermest nødvendige på vedligeholdelse af Slagelse Kaserne, og den blev derfor ringere og ringere, men det var alligevel med vemod, at der skulle sige farvel til den 62 år gamle kaserne, som tiden var løbet fra, men den havde dog løst mange alvorlige og betydningsfulde opgaver. Ved en lille

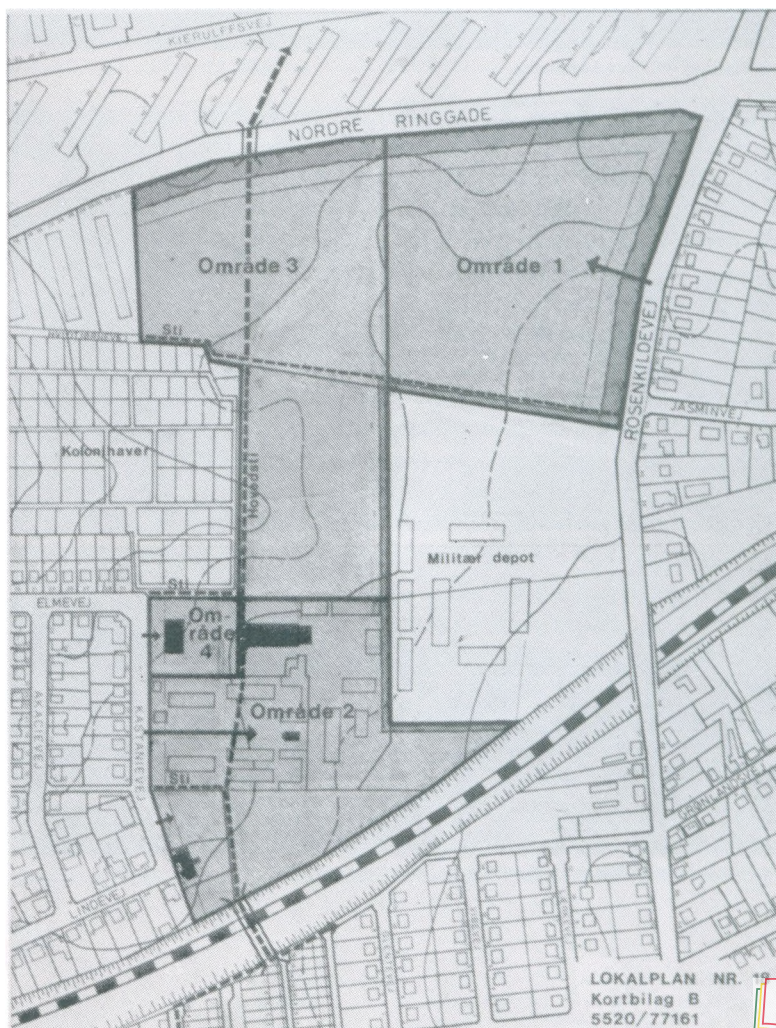
Dannebrog nedhales for sidste gang på Slagelse Kaserne den 10. maj 1975. Foto: J. de Fries.

parade, hvortil de nærmestboende civile var blevet indbudt, nedhaleses Dannebrog på Slagelse Kaserne for sidste gang den 10. maj 1975, for samme dag at blive hejst på Antvorskov Kaserne.

Efter en del forhandlinger mellem ministeriet og Slagelse kommune blev Slagelse Kaserne og den dertil knyttede øvelsesplads minus depot og garageområdet solgt til Slagelse kommune i 1977. Efter kommunen i et par år havde arbejdet med, hvad kaserne skulle anvendes til, udsendte man i februar 1979 et lokalplanforslag for kaserneområdet, og efter denne plan vil man bevare administrationsbygningen, gymnastiksalen og krudthuset, men nedrive de øvrige bygninger, og anvende selve kaserneområdet til parcelhusbebyggelse, og opdele øvelsespladsen i et rækkehus- og gårdhusområde og den vestlige halvdel som bypark med lege- og sportsplads m.m. Og når dette er sket, må man fastslå, at Slagelse Kasernes saga er slut.

Tegning, som viser, hvordan kaserneområdet i 1979 er foreslået anvendt. Slagelse Bygningsinspektorat.

Slagelse får Danmarks mest moderne kaserne

Antvorskov Kasernes tilblivelseshistorie begyndte i 1945

Allerede den 31. maj 1945, altså ret hurtigt efter Danmarks befrielse fra den tyske besættelse, drøftede forsvarsministeriet et nyt kaserneanlæg i Slagelse med Slagelse kommune, idet man under forudsætning af, at de eksisterende kasernebygninger og arealer kunne finde passende anden anvendelse, og under forbehold af indenrigsministeriets tiltrædelse, gerne så en forhandling om en flytning af Slagelse Kaserne fra den nuværende beliggenhed.

Forinden der foretoges videre i sagen, blev Slagelse byråd anmodet om en udtalelse om en eventuel fremtidig ændret benyttelse af kasernebygningerne. Slagelses skoleudvalg undersøgte om kasernen kunne anvendes til en folkeskole med negativt resultat.

I 1948 rejste forsvarsministeriet så spørgsmålet om en udvidelse af den lille øvelsesplads ved kasernen, idet man ønskede den eksisterende store øvelsesplads som lå øst for byen flyttet op nord for Slagelse by, således at der blev skabt direkte tilslutning mellem kasernen på Kastanievej og øvelsespladsen, herved ville øvelsespladsen få grænser op til forsorgscentret »Andersvænge«. Denne løsning gav imidlertid anledning til protest fra forsorgscentrets bestyrelse og lægemyndighederne, hvorfor forslaget blev trukket tilbage.

Efter at have overvejet sagen rejste ministeriet forslaget om en udvidelse af den eksisterende store øvelsesplads mod syd, hvorved man inddrog Antvorskov Hovedparcel, og derudover et areal af Charlottedals jorder.

Slagelse skulle atter være regimentsby

I maj 1951 forelagde forsvarsminister Harald Petersen en ny forsvarslov, og ved denne forelæggelse udtalte han, at man ville foreslå, at Slagelse atter skulle være regimentsby, således at 4. Regiment (Sjællandske Livregiment) blev flyttet fra Roskilde til Slagelse, hvorved det ville være muligt at flytte Østre Landsdelskommando og Fodfolkets skoler m.fl. bort fra København.

Det var ingen hemmelighed, at den i Slagelse værende kaserne ikke var stor nok til at rumme et helt regiment, hvorfor det før den foreslåede flytning kunne føres ud i praksis, ville det blive nødvendigt enten at foretage en gennemgribende udvidelse af kasernen eller ligefrem bygge en helt ny kaserne på den store øvelsesplads. Udvidelsesmulighederne ved kasernen var meget små, efter der i 1951-52 var foretaget et omfattende depot- og garagebyggeri på den lille øvelsesplads.

Forsvarsministeren havde tidligere gennem Hærens Bygningstjeneste stillet krav om gennemførelse af en betydelig udvidelse af den store øvelsesplads, omfattende resten af Antvorskov Parcelgårds jorder plus 100 tønder land af Charlottedals jorder, hvorved øvelsespladsen ville blive på 150 hektar, og den 19. oktober 1951 kunne man læse i »Sorø Amtstidende«, at der arbejdes på planer til en helt ny kaserne i Slagelse placeret på den store øvelsesplads ved Frederikshøj, hvor man ville have ideelle betingelser.

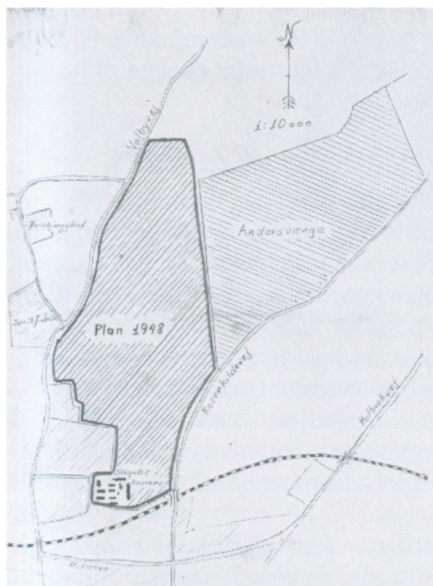
Bygningstjenesten udarbejdede tre-fire kaserne-udkast, som dog alle blev forkastet, da man nu først ønskede alle muligheder for en udvidelse af den eksisterende kaserne undersøgt. Man gik derfor i gang med at undersøge mulig-

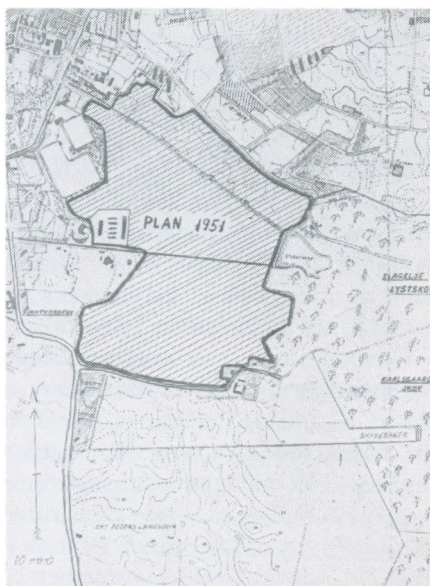
Den 11. maj 1954 blev dette luftfoto taget over det sydlige Slagelse. Foto: Flyvevåbenet.

hederne for en yderligere udvidelse af kasernen på Kastanievej. Der hvor det havde været lettest af udvide kasernen, lå nu det store depot- og garageanlæg, hvorfor kolonihaverne i »Mønsterkolonien« nord for kasernen kom i farezonen. Havekolonien havde lige fået sit lejemaal med kommunen fornyet, så skulle kasernen bygges i den retning, måtte man eventuelt skride til ekspropriation. Skete dette ville det være naturligt at føre Kastanievej igennem til den nye omkørselsvej ved Cikoretørriet, som på forhånd var lagt i flugt med linien fra Kastanievej.

Slagelse Kaserne med øvelsesplads efter plan 1948.

Kaserneanbringelsen ved Frederikshøj efter plan 1951.

Charlottedal kommer ind i billedet

Den 1. maj 1952 overtog Sjællandske Livregiment Slagelse Kaserne, men da kun en af regimentets tre bataljoner kunne være på kasernen, blev der presset på for at få en løsning på underbringelsesspørgsmålet, og den 14. juli 1952 så det ud til, at der nu for alvor kom gang i planerne om en ny kaserne i Slagelse. Man ville ikke nøjes med en udvidelse af den gamle kaserne, men ifølge planerne ville man opføre en helt ny kaserne på Charlottedals marker. Byggeriet skulle ske efter det nye system med at støbe elementerne til kasernebyggeriet inden opførelsen, og når der var tilstrækkelig med elementer, ville det kun tage 14 dage med at rejse bygningerne, og kasernen kunne altså bygges efter beregningerne på 1½ måned.

Den 11. december 1952 bevilges de første penge til den nye kaserne, nemlig ialt 10 millioner kr. til kaserneprojekteringsarbejder.

Forsvarsministeren lover ny kaserne i 1954

Den 3. juli 1953 udtalte forsvarsministeren, at den nye kaserne ved Charlottedal er færdig inden udgangen af 1954, idet selve kasernebyggeriet forhåbentlig allerede kunne indledes i efteråret 1953, og kasernen skulle derefter kunne stå klar til indflytning i løbet af et års tid, og i hvert fald ved udgangen af 1954, udtalte forsvarsminister Harald Petersen til pressen under finansudvalgets besøg i Slagelse den 3. juli 1953.

Den 5. august modtog finansudvalget en ansøgning på op mod 100 millioner kr. til anlæg af en ny kaserne og skydebaner, og da sagen blev drøftet i finansudvalget, foreslog den radikale Bertel Dalgaard, at de store militære bevillinger stilles i bero til efter valget af et nyt folketing og under hensyn til de forventede ændringer i finansudvalgets praksis.

Der bevilges penge, men kasernebyggeriet ændres.

Efter folketingsvalget kom der en ny forsvarsminister, og i december 1953 anmodede forsvarsminister Rasmus Hansen om en bevilling på 19.490.000 kr. til opførelse af en ny kaserne ved Slagelse, sanering af den eksisterende kaserne, samt til udbygning af garnisonens skydebane. Arbejdet skulle gennemføres i samråd med civilingeniør J. Saxild.

Det hed i forsvarsministerens henvendelse, at det - som led i etableringen af regimentsgarnisoner - er påtænkt at samle Sjællandske Livregiment, i alt 1450 mand, hvoraf 510 mand - svarende til ca. en bataljon - kan indkvarteres på den eksisterende kaserne. Til resten af regimentet, regimentsstab plus to bataljoner, i alt 940 mand, foreslås opført en ny kaserne med tilhørende depoter og tjenesteboliger m.v. ved Charlottedal.

Endelig søgtes der om 3,6 millioner kr. til udvidelse af Slagelse øvelsesplads med 214 hektar. Den 15. december 1953 tiltrådte finansudvalget bevillingerne til den nye kaserne, hvorimod man ville se nærmere på forholdene til den påtænkte øvelsesplads.

I marts 1954 udbød forsvarsministeriet dele af den nye kaserne i licitation, idet der var taget det forbehold, at den kun havde gyldighed, hvis forsvarsministeriet godkendte planen.

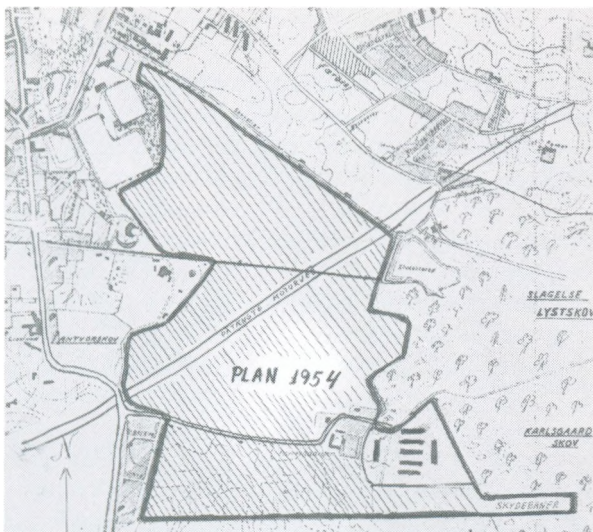
Kaserne ved Antvorskov Hovedparcel (Parcelgården)

Den 25. marts 1954 protesterede Slagelse byråd mod kasernens placering ved »Charlottedal« og pegede på arealerne ved »Parcelgården« i nærheden af skoven. Kommunen henviste til den modvilje, der var mod nedlægning af Charlottedal, ikke mindst i landbrugskredse.

Østre Bygningsdistrikt tilsluttede sig kommunens tanker og gik ind for at undersøge, om det var muligt at lægge kasernen ved Parcelgården.

Efter et regeringsskifte oplyste forsvarsministeriet den 1. marts 1955, at indstilling til kasernebyggeriet i Slagelse var blevet ændret, og beslutningen om

Efter plan 1954 skulle der bygges kaserne ved Antvorskov Hovedparcel (Parcelgården).

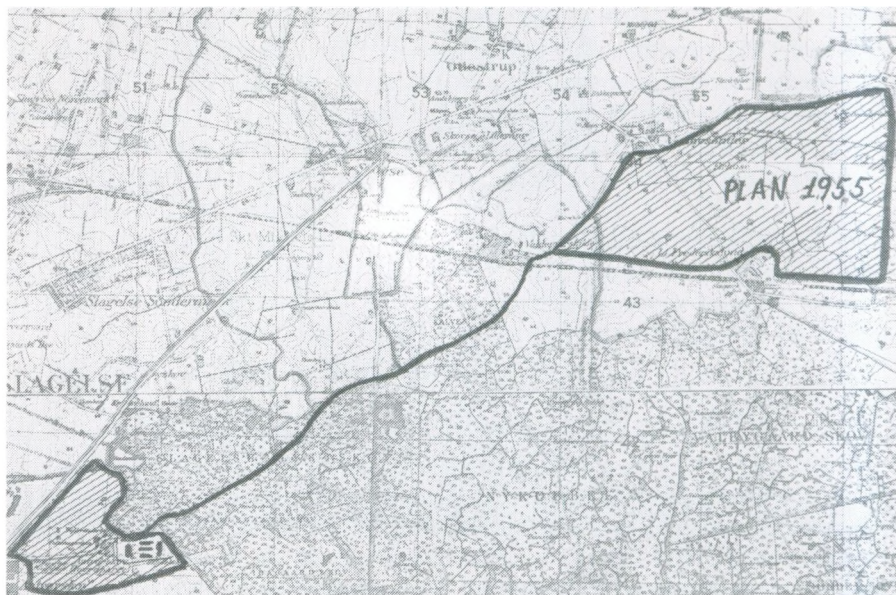

igangsættelsen af byggeriet kunne nu først ventes i 1957. Den 9. september 1955 oplyste ministeriet, at man nu arbejdede med planer om at placere Slagelse Kaserne ved Parcelgården og indrette øvelsesplads ved Store og Lille Frederikslund. Denne udvej ville dog af transportmæssige grunde være noget uheldig, da der så skulle laves en forbindelsesvej igennem Slagelse Lystskov.

Den nye motorvej syd om Slagelse ville skære igennem det eksisterende militære øvelsesterræn, og da man ikke kan have et øvelsesterræn der ligger på begge sider af motorvejen, vil det stykke af øvelsespladsen, som ligger nærmest Slagelse, blive overtaget af Slagelse kommune. Til gengæld vil Charlottedals jorder herved atter komme i farezonen, idet kaserne's øvelsesplads antagelig så måtte udvides denne vej, men da sagen om ny kaserne i Slagelse foreløbig var stillet i bero, afventes der en ny betænkning fra folketingets forsvarsudvalg. Før den forelå ville der ikke kunne tages skridt til igangsættelse af arbejdet, og den 19. juli 1956 kom meddelelsen om, at der skulle spares 2 millioner kr. på forsvarsudgifterne, hvilket igen bevirkede en udskydelse af de forberedende arbejder på Antvorskov Kaserne, som efter bestemmelserne skulle være påbegyndt i 1957, og dels sattes der en stopper for saneringsarbejder og forbedringer på den gamle kaserne.

Den 17. december 1956 skrev Sorø Amtstidende: »Efter hvad der erfares i dag vil beslutninger, truffet under NATO-mødet i Paris, kunne få størst virkning for realiseringen af de snart gamle planer om opførelse af en kaserne i Slagelse. Som bekendt ligger der fra 1953 en bevilling på 25 millioner til opførelse af en kaserne i Slagelse, men finansudvalget skal først træffe afgørelse om bevillingernes frigivelse. Kasernebyggeriet kan dog ikke gennemføres for de 25 millioner i dag«.

I 1955 kom forslaget om øvelsesplads ved Frederikslund.

Forsvarsminister Poul Hansen var i Slagelse den 2. februar 1957 for at se på øvelsesplads. Under besøget udtalte han, at han på sit skrivebord havde en seddel liggende, hvorpå der stod »Slagelse«, men det var nu nærmest af hensyn til øvelsespladsen. Forsvarsministeren kunne ikke på dette tidspunkt sige noget om kasernebyggeriet i Slagelse.

Planen om en ny kaserne opgives

Den 21. februar 1961 havde hærkommandoen fuldstændig opgivet planen om at få bygget en ny kaserne i Slagelse, og i stedet ville man udvide og forbedre den nuværende kaserne med nyt bygningskompleks, hvor der skulle bygges et par nye belægningsbygninger og nogle flere depot- og garagebygninger.

Der blev fremstillet forskellige udkast og beregninger, men byggeriet kom dog aldrig igang.

Forsvarsministeriet anmodede den 27. november 1962 finansudvalget om tilslutning til ved ekspropriation at erhverve et areal på ca. 171 hektar op til den sydlige del af den store øvelsesplads. Ekspropriationen var foranledning af den nye motorvej syd om Slagelse, som gik tværs over den eksisterende øvelsesplads, og da pladsen alligevel var for lille til en enhed af et regiments størrelse i forbindelse med den igangværende motorisering af hæren bl.a. i form af terrængående bæltekøretøjer, anså det for nødvendigt, at der gennemførtes en forbedring af øvelsespladsforholdene.

Øvelsespladsen udvidedes

Folketingets finansudvalg besøgte den 4. december 1962 Charlottedal, for at se på de jorder som der ønskes eksproprieret til udvidelse af øvelsespladsen. Besigtigelsen af godset tog kun ganske kort tid, hvorefter det samlede finansudvalg med formanden Karl Petersen, forsvarsminister Victor Gram og general Lindhard i spidsen kørte til Slagelse Kaserne.

Resultatet af besøget blev, at godset blev eksproprieret, og den 7. april 1964 flyttedes det første materiel fra Slagelse Kaserne ud til Charlottedal, og i løbet af sommeren 1964 blev der også flyttet personel til Charlottedals hovedbygning, og fra forsvarsministeriets side blev det også pointeret, at man stadig ønskede at bygge en ny kaserne ved Slagelse i forbindelse med en nyorganisering af forsvaret.

Kaserne til nye panserenheder

I juli 1967 forelå den nye troppeplan 1970, hvor man ønskede en panserbataljon på 100 mand placeret i Slagelse, og herved blev en ny kaserne igen aktuel, idet panserenheden ville kræve en ny kaserne og en større øvelsesplads. Den gamle kaserne ville man bevare som brigadehovedkvarter og regionskommandocentral.

I forbindelse med garnisonens forældre- og idrætsdag den 2. oktober 1968 gav forsvarsministeren, hærchefen og medlemmer af finansudvalget både regimentschefen og Slagelse byråd en orientering om det projekterede kaserneanlæg, som var påtænkt anlagt ved Charlottedal og de dermed forbundne problemer, som også ville angå Slagelse kommune. Planerne søgtes med forsvarsministeriets og finansudvalgets godkendelse realiseret i en nær fremtid.

Slagelse byråd enige om ny kaserne ved Charlottedal

I dagbladet »Aktuelt« udtalte O. Skouby, Slagelse byråd: »Af hensyn til den interesse, som byens borgere må have i at følge denne vigtige sags videre forløb, kan jeg oplyse, at der ikke eksisterer stor uenighed om placeringen af den nye kaserne ved Charlottedal«.

I november 1968 blev der skrevet meget i pressen om den nye »Antvorskov Kaserne«. Bl.a. skrev Sjællands Tidende den 2. november 1968 følgende: »De mellem 1000-1200 soldater, som om nogle år vil rykke ind på den nye Antvorskov kaserne, vil komme til at opleve en helt ny soldatertilværelse. Efter planen vil kaserneområdet komme til at dække 30 hektar, og som den vigtigste og største bygning opføres en centerbygning. Dette bygningskompleks vil komme til at gruppere sig om en række friluftsgårde, og vil indeholde køkken for hele kasernens personel, fælles spisesal for menige og befalingsmænd, kantine, opholdsstuer for menige, befalingsmænd og faste officerer. Hertil kommer bibliotek, hobbyområde, serviceområde i form af posthus, bank, velfærdskontor, der tager sig af billetbestillinger, frisør samt et rense- og presse-

værelse. Derudover gymnastik- og idrætshal, teatersal, omklædning og vaske- rum, auditorier og svømmehal.

Syd og vest for centerbygningen opføres belægningsområdet. I disse byg- ninger bliver mandskabet indkvarteret i 4 mandsstuer, konstablerne dog i 2 mandsstuer.

På arealet mellem centerbygningen og Slagelse-Næstvedvejen opføres om- fattende idrætsanlæg, fodboldbaner, løbebaner, springbaner m.v.

De nuværende bygninger på Charlottedal tænkes anvendt til depotformål, og mellem centerbygningen og Charlottedal opføres en regimentsadministra- tionsbygning.

Det er tanken, at civile sports- og idrætsforeninger skal have tilladelse til at benytte idrætsanlæg og haller m.v. om aftenen, når forsvaret ikke selv bruger dette«.

Antvorskov Kaserne detailprojekteres

Den 12. oktober 1970 var detailprojekteringen af kaseren så langt fremme, at forsvarsministeriet regnede med at kunne udbyde det store anlægsarbejde til i alt 103 millioner kr. i licitation umiddelbart efter årsskiftet, men på dette tidspunkt blev kasernebyggeriet ramt af et statsligt igangsættelsesstop.

Hen på foråret 1971 blev kaseren alligevel udbudt i licitation. Antvor- skov Kaserne var nemlig nøglen til udflytning af mange militære anlæg i Kø- benhavn. Og i maj 1971 gik man i gang med byggeriet.

Det første, der blev bygget, var en vej, som skulle gå rundt om hele kase- ren og blive indgang til denne. Ved vejen blev der anlagt en parkeringsplads til 500 biler.

Ved siden af parkeringspladsen skulle der anlægges en forhindringsbane med internationale mål, og de militære skydebaner skulle udvides til det dob- belte.

Kasernebyggeriet påbegyndes

Det var et vældigt kloakerings- og jordarbejde, som var starten til kaseren. Der skulle flyttes ca. 60.000 kubikmeter jord i alt, men på grund af en mild vinter skred arbejdet rask fremad, og den 15. december 1971 var de første betonstøbte belægningsbygninger allerede rejst og under tag, og bygnings- tjenesten kunne udbyde 2. etape af projektet i licitation, som foruden admini- strationsbygningen omfattede garageanlægget. Hele dette arbejde skulle være færdigt senest den 1. september 1973.

Opførelsen af garagekomplekset gik igang den 22. februar 1972, og den 9. januar blev en del af garagekomplekset taget i brug til regimentets bæltekøre- tøjer, således at man var fri for at køre gennem Slagelse by til og fra øvelses- pladsen. Kasernens store værkstedsbygning var blevet ramt af et nyt stats- ligt bygge- og anlægsstop, og hvornår denne ville blive bygget stod hen i det uvisse.

Øvelsesplads til den nye kaserne

Forsvarsminister Erling Brøndum forberedte den 14. februar 1974 en ansøgning til finansudvalget om midler til ekspropriation af øvelsesarealer til Antvorskov Kaserne. I første omgang var der tale om i alt 400 hektar sydøst for Slagelse, men det endelige mål var 600 til 800 hektar. Gennemførtes dette ville landsbyen Bøstrup med omliggende arealer blive eksproprieret.

Få dage efter protesterede Hashøj kommunalbestyrelse meget kraftigt mod de påtænkte ekspropriationer, og den 28. februar udtalte forsvarsminister Erling Brøndum, at der blev skudt urimeligt på de militære myndigheder i sagen om ekspropriation af jord og ejendom i forbindelse med Antvorskov Kaserne. Det var ikke et militært ansvar, når en kaserne blev bygget, uden at arealproblemerne på forhånd var afklaret. Ministeren mente, at hvis landet stadig ønskede et forsvar, måtte man acceptere, at det også skulle bruge plads, og han understregede, at eksproprieringen ved Antvorskov kun udgjorde en lille del af, hvad der årligt eksproprieres i Danmark.

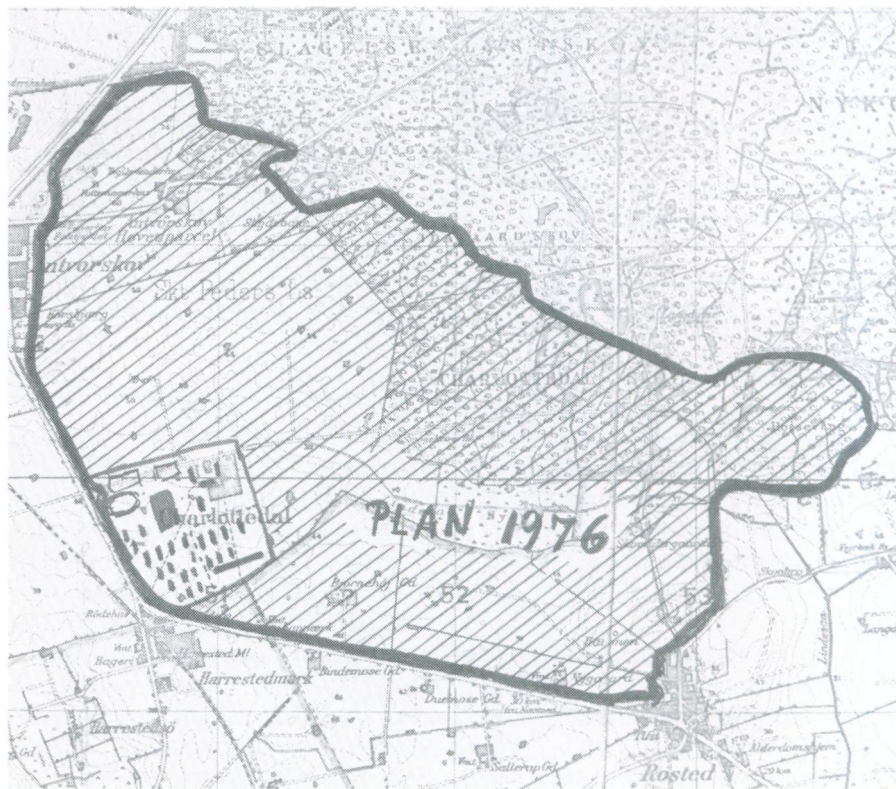

Plan 1964 med kaserne ved Charlottedal.

Det socialdemokratiske folketingsmedlem, godsejer Buchard Petersen fremsatte den 8. marts 1974 følgende udtalelse: »Det er faktisk helt unødvendigt at ekspropriere god landbrugsjord til øvelsesplads for militæret ved Antvorskov Kaserne. En del af den fredsskov, der støder op til det eksisterende øvelsesområde, kan man i stedet lave nogle brede bæltter i. Det vil give tilstrækkeligt med øvelsesplads. I stedet for den fældede fredsskov, skulle der plantes en ny skov på det areal, som militæret råder over fra sygehuset og sportspladserne ud til skoven. En sådan skov ville være til gavn for hele byen.«

I hele 1974 og 1975 blev der i aviser og regionalradio talt om øvelsesplads til Antvorskov Kaserne. Der indløb mange protester, og forsvarsministeren havde møde med Røstød- og Bøstrupboerne samt Hashøj kommune, og der fremkom en del forslag til ændring af den oprindelige plan.

Først den 13. maj 1976 godkendte finansudvalget forsvarsminister Orla Møllers forslag om, at der eksproprieredes og lejedes 315 hektar til udvidelse af den eksisterende øvelsesplads således, at den samlede øvelsesplads blev på 530 hektar.

Antvorskov Kasernes øvelsesplads efter forhandlingerne i 1976.

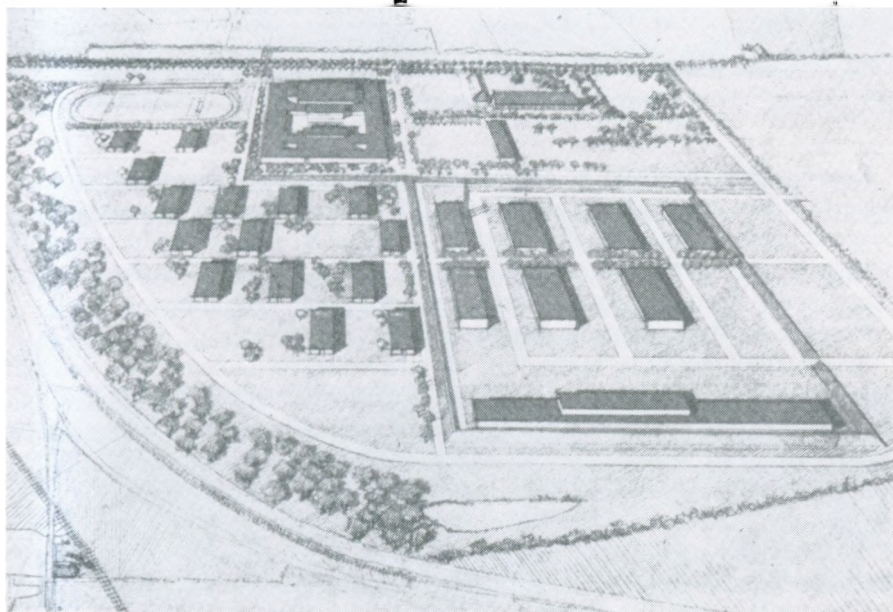

Kasernen færdigbygges og overdrages

Den 1. februar 1975 gik man i gang med at bygge den store værkstedsbygning på kasernen, og den blev som forventet færdig i løbet af efteråret 1976. Det samme gjaldt depot og administrationskontorerne og infirmeriet i Charlottedals gamle bygninger.

Den 10. maj 1975 blev Antvorskov Kaserne under højtidelige former overdraget til Sjællandske Livregiment. Overdragelsesceremonien blev overværet af 100 indbudte gæster, bl.a. forsvarsminister Orla Møller, chefen for hæren, generalmajor A. C. B. Vegger, Slagelse bys borgmester, Aage Nørgaard m.fl.

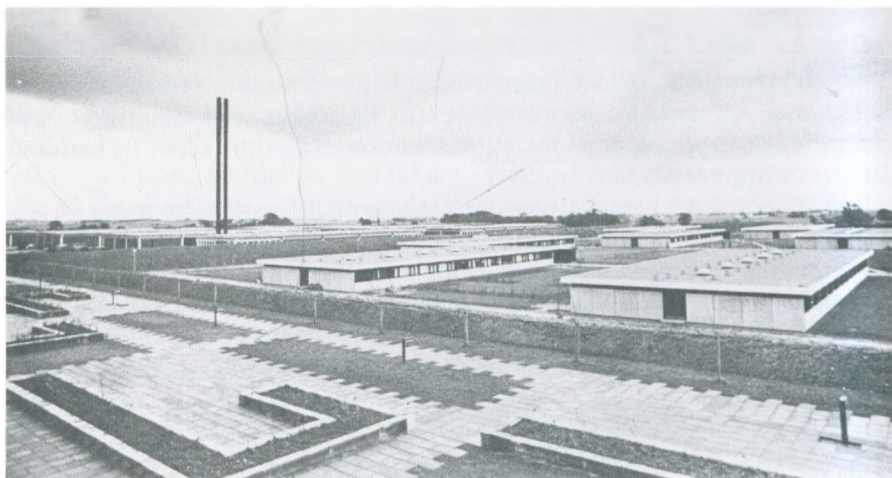
Ved overtagelsen af kasernen fik Sjællandske Livregiment Danmarks nyeste og mest moderne kaserne, som det dog tog 30 år at få bygget.

Forsvarets Bygningstjenestes perspektivtegning over Antvorskov Kaserne. Tegnet af Conny Krage.

Cirka 5000-7000 besøgte kasernen ved indvielsen den 10. maj

Der var mange gæster på Antvorskov Kaserne lørdag den 10. maj, da regimentet overtog sin nye kaserne. Hele dagen var der aktiviteter. Om formiddagen startedes der som tidligere nævnt med en kort ceremoni på Slagelse Kaserne, hvor flaget blev nedhalet for sidste gang, og kl. 11 fandt så den egentlige overtagelse af Antvorskov Kaserne sted. Det var lykkedes regimentet at skabe en meget smuk ramme om arrangementet.

Udsigt fra Antvorskov Kasernes Centerbygning tag over Musketerkvarteret med kompagnikvarterets høje skorstene i baggrunden. Foto: J. de Fries.

Kasernen blev overrakt af oberstløjtnant Palbøl fra Forsvarets Bygningstjeneste, der bl.a. beklagede, at kasernen ikke var helt færdig, men det skyldtes byggestoppet. Regimentschefen takkede og sagde: Vi er meget stolte over at få betroet så store værdier, men regimentet vil værne om kasernen, og vi håber, at den må danne rammen om mange aktiviteter i fremtiden.

Herefter gik flaget til tops og vajede over den nye kaserne.

Forsvarsminister Orla Møller gik på talerstolen og indledte med ordene: »Det er skønt at se Dannebrog gå til tops i et frit land. Det er en god baggrund for dansk forsvar«. Ministeren takkede for indbydelsen og rettede en velment tak for veludført arbejde i forbindelse med bygningen af kasernen. Han var glad for at høre regimentschefens ord om at ville værne om kasernen og ønske til lykke med overtagelsen. Vedrørende øvelsespladssagen sagde ministeren, at man ikke var nået særligt langt endnu, men han forsikrede den lokale befolkning om, at man ikke ville bruge mere tid end nødvendigt, og at man ville fremkomme med rimelige forslag. Forsvarsministeren sluttede med håbet om, at kasernen vil fremme den sag, vi er fælles om. Forsvaret af den danske frihed.

Chefen for hæren rettede en tak til bygningstjenesten og ønskede regimentet til lykke og sagde bl.a.: »Det er et regiment med mange gamle traditioner, og det vil i fremtiden komme til at overtage en stor del af uddannelsen af kampstyrkerne på Sjælland. Disse gode forhold, man nu har fået, må forpligte, og jeg håber, det må blive en god arbejdsplads for alle grupper«.

Slagelses borgmester Aage Nørgaard sagde, at Slagelse havde været garnisonsby gennem århundreder og nævnte Trelleborg fra omkring år 1000 og de mange forskellige arter af styrker, der gennem tiderne har haft tilknytning til

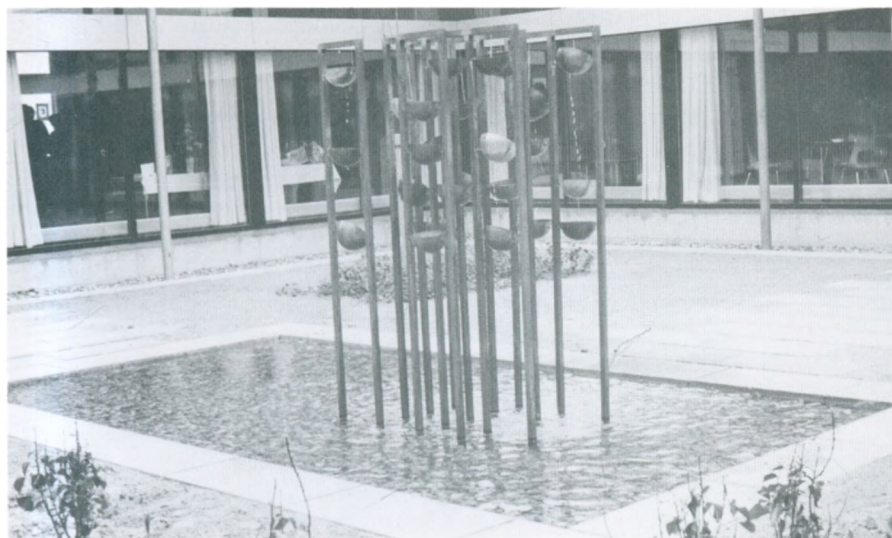

Sjællandske Livregiment rykker ind på Antvorskov Kaserne den 10. maj 1975. Foto: J. de Fries.

Slagelse. Borgmesteren sluttede med at ønske regimentet til lykke og håbede, at de gode forbindelser, der er mellem by og garnison, må blive yderligere udbygget.

Ved receptionen fik regimentet overrakt mange gaver, bl.a. kan nævnes et vandspil fra Slagelse kommune, udført af billedhuggeren og keramikeren Inge-Lise Kofoed og en skulptur fra regimentets håndværker.

Vandspillet, som var Slagelse kommunes gave til Antvorskov Kaserne ved indvielsen den 10. maj 1975. Foto: J. de Fries.

Centerbygningens sportsfoyer, set fra indgangen til auditorie I. Foto: J. de Fries.

Ved den efterfølgende frokost takkede regimentschefen for de mange gaver og de smukke ord og takkede forsvarsministeren, chefen for hæren og Slagelses borgmester for at være kommet til stede og være med til at festligholde dagen. En særlig tak rettede chefen til regimentets personel for den fantastiske iver og ildhu, der var lagt for dagen, for at alt skulle klappe ved indvielsen.

Blandt gæsterne sås også regimentscheferne gennem de sidste 19 år.

Om eftermiddagen blev der holdt åbent hus med mange udstillinger - film - feltøvelse og med koncerter af Falsterske Fodregiments Musikkorps og Hjemmeværnsdistrikt Vestsjællands Musikkorps/Slagelse, til stor glæde for de - skønmæssigt anslåede - ca. 5000-7000 besøgende.

Centerbygningen set fra indkørslen til køkkengården. Foto: J. de Fries.

Mindesmærker på Antvorskov Kaserne

Nord for flagstangen på Antvorskov Kaserne er opført en mindemur, som indeholder munkestenen fra det gamle Antvorskov Slot, og to marmortavle med navne på de soldater af Sjællandske Livregiment, der satte livet til i kampen for Danmark under anden verdenskrig.

På kasernen findes tillige to mindestene, hvorpå der står henholdsvis »20. Bataillon 1913« og »14. Bataillon 1922«. Disse sten, som er flyttet fra Slagelse Kasernes gamle øvelsesplads, markerede oprindeligt de to bataljoners hvileplads i perioden 1913-22. 20. bataljon havde sin hvileplads nær ved Studentersøen, hvor motorvejens hvileplads er i dag, og 14. bataljon havde sin hvileplads øst for Frederikshøj, hvor der er ridebane i dag.

I den gamle hovedbygning til Charlottedal er der indrettet et lille garnisonsmuseum, som suppleret med udstillingerne i Sportsfoyer og Parolesal giver et historisk billede, som dog mest er baseret på Sjællandske Livregiments historie.

Oberst N. C. Larsen nedlægger krans ved mindetavlerne for Sjællandske Livregiments faldne under krigen 1940-45. Foto: J. de Fries.

Slagelse bys forskellige militære sygehuse

Slagelses ældste militære sygehuse

I det 16. århundrede kerede man sig ikke meget om de soldater, som var lagt i borgeje i Slagelse. Soldatens liv var fattigt og gråt fra den dag, han svor eden til fanen, og til den dag, han af sine kammerater blev båret til graven på fire spyd eller døde en kvalfuld død på kamppladsen.

Syge og sårede havde i hine tider en skrækkelig lod. Der var feltskærer ved de forskellige afdelinger, men dels var disse ikke meget duelige, dels havde man i det 16. århundredes første halvdel vist nok den opfattelse, at feltskæren hovedsagelig kun skulle behandle befalingsmændene.

Man gjorde stor forskel på, om det var fornemme folk eller gemene soldater og andre grove personer, der skulle behandles. Et par lægeråd fra en højt anset håndbog trykt i 1690 giver nogle karakteristisk gode råd for lægebehandlingen. »Mod benbrud anbefales en salve af diverse urtesaft, pulveriseret menneskeben og tre, fire krebs stødt fint med smør, bind det over brudstedet, så læges det hurtigt«. Til standsning af blødninger anbefales spindelvæv eller ristede, pulveriserede korender eller ristede, pulveriserede løvfrøer drysset i såret; men »når intet andet hjælper så indgiv mumie- og skeletpulver, halvt kvint af hvert med frisk eller kogt vand«. - Et andet godt middel var harpikskugler, som havde ligget otte dage i kvindemælk. Det var også godt at vaske såret stadig i sin egen urin.«

Feltskærerne (kirurgerne) var ikke meget bedre end medicinerne. De almindelige bartskærer og feltskærer var fuskere. Kneb det for dem, blev bødlen tilkaldt som specialist.

I det 17. og 18. århundrede blev sundhedstjeneste for soldaterne efterhånden noget forbedret. I mange af de faste garnisoner blev der oprettet regimentslazaretter, hvorimod der for de almindelige beboere i Slagelse først i 1840 udarbejdedes et udkast til et sygehus for den tjenende stand, og det opførtes på privat initiativ i 1855-56. Sygehuset lå op til Parkvej, og af økonomiske grunde blev det i 1893 overtaget af Slagelse kommune. Ved opførelse af et nyt sygehus i 1920 blev det gamle sygehus til epidemisygehus, og i 1924 blev det til et militært infirmeri.

Garnisonssygehus eller regimentslazaret havde Slagelse dog længe før den tid. Det ældste lazaret lå i Bjergbygade, og efter de tilgængelige beskrivelser har det været yderst spartansk udstyret, og nok kun bestået af en ret stor sygestue.

Feltskærens vigtigste opgave var at udføre kirurgiske indgreb, som f.eks. amputationer uden anden form for bedøvelse end alkohol for patienten.
Efter Alf Åberg og Göte Göransson: Karoliner.

I 1783 klagede garnisonskommandanten generalmajor Wolfsgeil over lazarettets tilstand, og den 2. juli 1783 blev sygestuens tilstand inspiceret af indkvarteringskommissionen, og resultatet blev, at lazarettet blev flyttet til et nyt sted i samme gade, nemlig til matr. nr. 2, b, (I dag Bjergbygade 18) lige overfor, hvor Rytterstaldstræde støder til Bjergbygade.

Af regningen for flytningen fremgår følgende:

Transport fra sygestue på Bjergbygade til den nye sygestue i samme gade,

1 stand-sengesteder med 3 dyner og puder,
et par lagner,

et bundt halm til denne seng og dets dyner.

For at skille og opstille sengen,
transport af 2 sengesteder, skille og opsætte,

3 bundter halm til sengene,

en bøtte til natskrinet,

For reparation og vask af lagner,

i alt: 2 Rigsdaler og 5 Mark.

Inventaret til lazarettet i Bjergbygade beskrives således:

3 standersenge, den ene meget mådelig,

7 dyner, deraf 3 meget mådelige og slette,

9 hovedpuder, deraf 2 bortkommet, på hvad måde vides ikke,

5 par lagner i mådelig tilstand,

1 natskrin med en istykker krukke og

1 trælysestage, der er ubrugelig.

I bogen om Slagelse skriver P. Arnskov, at det åbenbart ikke dengang har været nogen fidus at være sygemeldt.

Omkring 1790 blev forholdene på Slagelse Garnisonssygehus noget forbedret. De forskellige afdelingers officerer havde pligt til at besøge og trøste de syge og afhjælpe deres mangler, medens lægebehandlingen påhvilede regimentsfeltskæren. Men sygestuerne var dog stadig af en sådan beskaffenhed, at den syge soldat kun modvilligt gik dertil. I stedet søgte han at skjule sin sygdom længst muligt eller benyttede midler, der ofte udelukkede senere hjælp.

Når en soldat kom til garnisonssygehuset, fik han friske klædningsstykker, og selv måtte han kun medføre de aller nødvendigeste munderingsstykker, da sådanne mange gange var befængt med utøj. Ved indlæggelsen fik soldaten udleveret skjorte, tøfler, brysttørklæde, strømper, slåbrok og nathue. Efter 1790 skulle garnisonssygehuset også drage omsorg for soldaternes koner og børn. Disse havde hidtil måttet blive i deres kvarter, berøvet enhver understøttelse med undtagelse af medicin, som regimentsfeltskæren skulle betale af regimentets medicinpenge.

I 1809 blev der indført tvungen vaccination af alt mandskab mod kopper, og for at forebygge smitten med kønssygdomme var alle, også gifte mandskab, underkastet tilsyn af kirurgerne, og disse eftersyn befaledes efter 1809 gentagne gange.

Under de forhold, som fulgte med de engelske og senere de spanske soldaters ophold i Slagelse, blev lazarettet i Bjergbygade for lille, hvorfor det blev flyttet til Jens Stampes gård i Smedegade matr. nr. 35 og 36 (i dag Fisketorvet nr. 2). Herfra skulle lazarettet flyttes, når byen kunne anvise et nyt sted.

Byens rådmænd havde fundet ud af, at den gamle kirkelade ved Sct. Miksels kirkegård var glimrende egnet som garnisonssygehus, og på et rådstuemøde blev det vedtaget at købe kirkeladen og indrette den som militært sygehus. Det fremgår af »Det danske Cancellies skr. af 23. februar 1811« til amtmanden, at Slagelse bys køb af kirkeladen bifaldes, og af en skrivelse fra rådmændene Faber, Strande, Schou og Smahl til amtmanden af 23. maj 1811 fremgår det, at borgmesteren den 18. januar havde besigtiget bygningen sammen med regimentsfeltskær Posselt, adjutant Hebro, doktor Frankenau og distriktskirurg Hundrup. Ved denne lejlighed lod regimentsfeltskæren til ikke at være utilbøjelig til at antage kirkeladen, således som den var, til garnisonssygehus. Han ville dog først tale med general Bassewitz derom.

Efter købet var gået i orden, og skødet udstedt, meddelte borgmesteren den 18. maj 1811 til amtmanden, at den af byen til sygehus købte og indrettede gamle kirkelade nu var fuldkommen istandgjort, og ved en samling den 17. maj med rådmænd og sygehusinspektionen afleveret til denne for fremtidig at afbenyttes som sygehus til de i byen og egnen cantonnerede militære, men inspektionen havde nægtet at modtage dette.

Inspektionens begrundelse fremgår af en skrivelse fra »Commissionen for Sygehuset« (regimentsfeltskære Posselt og adjudant Hebro) til borgmesteren, hvor det angives, at man har følgende at udsætte på bygningen: Dens beliggenhed ved kirkegården var uheldig for syge mennesker. Den var kold, men måske ikke fugtig. Der var for få og for små vinduer, hvorfor der kunne tales om, at der herskede en ubehagelig melankolsk mørkhed, det var også uheldigt, at gulvet var af sten; at belægge gulvet med stråmætter - som af borgmesteren tilbudt - kunne kun være en midlertidig løsning, og af hensyn til rengøringen en meget uheldig ordning.

Så var der pladsforholdene, som kun tillod opstilling af 24 senge i alt, hvilket skønnedes for lidt. Det ene lille værelse, hvori der kun var plads til 3 senge, fraregnet, var de andre to værelser kun at anse som et værelse, idet skillerummet ikke gik helt op til loftet, og i disse skulle der placeres 21 senge, hvilket var uheldigt ved mulig indtræffende smitsomme sygdomme. Desuden mangler der skorsten og køkken.

Borgmesteren fandt imidlertid, at inspektionens bemærkninger, aldeles var hentet ud af luften, hvorfor han afviste indvendingerne. Hvad smittepatienter angik, mente han, at de kunne henlægges i det mindre værelse.

Det ses af en skrivelse af 30. maj fra rådmændene i Slagelse til amtmanden, at disse mente, at kirkeladen kunne blive et ret godt sygehus, når man på byens plads ved siden af lod indrette locum og eventuelt lagde bræddegulv i stedet for stengulvet.

Men, erklærede de, de militære anser pladsen for at være for knap og ankede over, at der ikke kunne blive køkken og bopæl til en spisevært i bygningen, og de ville ikke tage imod et dertil anvist sted i nærheden.

Slagelse by var af flere grunde bragt i en højst ubehagelig situation. Militæret havde haft sygestuer i brændevinsbrænder Jens Stampes gård i de sidste par år. Stampe havde på lovlig vis opsagt sin lejekontrakt med byen til 3. maj 1811, men militæret ville ikke rykke ud, før det af byen anviste sygehus var færdig. Borgmesteren bad Stampe om nogle dages frist, men det blev til flere måneder, og Stampe prøvede forgæves at få fogden til at sætte militærets sygestuer ud, men general Bassewitz holdt fast på sin beslutning, og den 27. maj meddelte han borgmesteren, at en af ham nedsat undersøgelseskommission bestående af oberstløjtnant von Simonsen, major von Leschly, kaptajn von Hench og ritmester von Castenschiold samt regimentsfeltskær Posselt og tilrådt af doktor Frankenau som læge enstemmigt har erklæret, at bygningen ifølge de af borgmesteren velkendte mangler ikke kvalificerede sig til sygehus, hvorfor generalen til sin beklagelse anså det for sin pligt at nægte at modtage sygehuset, og indtil magistraten anviste et antageligt lokale i byen at forblive i de hidtidige sygestuer.

Borgmesteren og byen var kommet i klemme, for man var kommet for sent igang med indretningen af den gamle kirkelade på grund af de forrige lejere af

bygningen, det dengang værende »Slagelse dramatiske Selskab«, ikke havde afleveret bygningen i den stand, den var modtaget, og den 30. maj måtte borgmesteren meddele amtmanden, at han havde set sig nødsaget til at lade de militære sygestuer forblive i Jens Stampes gård i Smedegade.

Fra begyndelsen har borgmesteren nok været klar over, at der ikke var noget at stille op. I anledning af, at regimentet havde ladet sig forlyde med, at det eneste andet sted i byen, det kunne tænke sig at antage til sygestuer, var traktør Kyhns gård på Bredegade, som kunne fås for en årlig leje af 500 Rdl., fremførte borgmesteren overfor amtmanden, at Kyhns gård rigtignok kunne fås, men prisen var urimelig høj, og byen havde jo købt og anvist et lokale til sygehus.

Imidlertid måtte der findes en udvej, og allerede før generalens erklæring forelå, havde borgmesteren i samråd med byens rådmænd ladet murermester Bruunskov udarbejde forslag til større forandringer ved den gamle kirkelade. Tegning og overslag (udvisende en bekostning på 3625 Rdl.) blev fremsendt til amtmanden den 23. maj med en bemærkning om, at ændringen burde gennemføres. Planen gik ud på at bryde husets gavle ned og sætte en ny etage på. I underste etage skulle der så indrettes køkken midt i bygningen ud mod kirkegården. Den gamle indgang mod nord skulle omdannes til et, og en ny dør åbnes i østsiden længst til nord. Køkkenets åbne ildsted, skulle føres som skorsten op gennem anden etage, der bestod af to større og et lille rum foruden trappeopgangen, medens den underste etage desuden fik køkken og endnu et lille rum.

Sagen blev nu amtmanden for broget. Han forbød murermesterens forandringer og fik foranstaltet et syn på bygningen, hvor han selv foruden byen og militæret var tilstede, og ved de på åstedet førte forhandlinger under amtmandens ledelse gled Bruunskovs plan helt ud, og ved at byen og amtmanden tilpligtede sig at gøre en del forbedringer ved kirkeladen ville bygningen formentlig kunne accepteres af Sjællandske Rytterregiment.

Efter mødet blev der udført nye tegninger og overslag, hvor der tilføjedes locum og brændselsskur. Tegningerne godkendtes den 15. juni 1811, og den 5. septemter meldte borgmesteren bygningen færdig og rengjort, så den kunne afleveres, og endelig den 28. september 1811 forelå regimentets godkendelse i form af følgende skrivelse til oberstløjtnant von Simonsen fra ritmester Castenschiold, feltskærer Posselt og adjudant Hebroe:

»Efter befaling sammentrådte vi undertegnede i dag for at bedømme, hvorvidt det af Slagelse by anviste på kirkegården beliggende nye sygehus kunne være tjenligt til samme øjemed.

Trods de mangler vi fandt ved samme, og som især angår den førende økonomi, er vi dog af den formening, at bemeldte sygehus kan modtages, og tage vi ved at erklære dette mere hensyn til byen og byens tarv end på det anviste sted og sammes indretningers bekvemhed til sygehus.

1. De to til sygestuer indrettede stuer er passende, men der mangler et lokale til de med fnat befængte, hvilket amtmanden havde lovet. Der må da fremskaffes et værelse i nærheden med plads til 4 a 6 senge, indtil der på sygehusets loft - som det var lovet - kan blive indrettet et bekvemt lokale, hvorved tillige bør tages hensyn til den halsbrækkende trappes magelige indretning.
2. Indretningen for økonomien er meget indskrænkede: Køkken og skorsten for lille, pladsen til køkkenredskaber er utilstrækkelig, men da madam Kikibusch desuagtet har lovet at påtage sig økonomien, så ville vi ikke videre påanke disse mangler, dog må der anskaffes et bord, et skab, en tinrække og nogle hylder.
3. Madam Kikibusch må binde sig for mindst et år, da den dame, man ellers havde haft til at stå for køkkenet, formedelst disse så indskrænkede økonomiske indretninger har frasagt sig økonomien, og i løbet af et år må der træffes sådanne foranstaltninger, at hele sygehusets økonomi kan føres i samme.
4. Byen bør pålægge at anvise kompagnifeltskære Bahrs kvarter i nærheden af sygehuset.«

Selv om den gamle kirkelade nu blev godkendt som sygehus for garnisonens soldater, så var Sjællandske Rytterregiment dog stadig utilfreds, og borgmesteren stadig stejl og afvisende, hvilket tydeligt ses af amtmandens skrivelse til borgmesteren den 12. august 1811, hvori nævnes flere klager fra løjtnant Hebroe og generalmajor von Bassewitz, over det militære sygehus, blandt andet besværede man sig over, at der ved sygehuset ikke haves det højst fornødne vand, og at borgmesteren havde nægtet at udlåne en vogn og en tønde, så man i det mindste ved stykkudske og heste kunne lade vandet hente fra Gudum å. Amtmanden pålagde ikke uden grund den stridige borgmester Bech med omgående feltpoststafette at afgive en erklæring.

Den 1. oktober 1811 indberetter byskriver Stabell til amtmanden, at der om lørdagen havde fundet et møde sted, hvorved de militære og civile myndigheder besigtigede sygehuset. Alle de citerede mangler meldes for største delen afhjulpne. Madam Kikibusch tog kompagnifeltskæren i kvarter, og der vil blive sørget for det manglende værelse til fnatpatienter. Sygehuset kunne således overleveres de militære til afbenyttelse, så snart amtmandens ordre foreligger. Formentlig er den stridige borgmester sat helt ud af spillet, siden det var amtmanden, der skulle overdrage sygehuset til Sjællandske Rytterregiment.

Sygehusets vask og reparation af sengelinned skete efter licitation blandt byens befolkning, således udbød chefen for 3. eskadron ved 2. Dragonregiment, major Heramb, i 1863 til offentlig licitation »Overtagelsen af vask og reparation af sengelinned m. m.« ved det militære sygehus i Slagelse, efter konditionerne som henlå til eftersyn på nævnte sygehus. De som ønskede at

overtage arbejdet måtte indgive et forseglet skriftligt tilbud inden den 1. september 1863 til overvagtimester Hansen, af garnisonens eskadron, som boede på Slotsgade hos tømrmester Thomsen. Tilbudene blev åbnet i vagtstuen på Slagelse Rådhus i nærværelse af de bydende, som havde indfundet sig, den nævnte dag kl. 12.

Ved de forskellige regimentter fandtes en regimentsfeltskær, som var ligestillet med en sekondløjtnant, og ved hvert kompagni eller eskadron fandtes en feltskær, som var ligestillet med en underofficer. Disse kirurgers gerning var ikke meget anset, og gerningen betragtedes som et rent og skært håndværk, noget i retningen af skarpretterens, slagterens eller vel nærmest barberernes, af hvis lav de civile kirurger oftest måtte stå som medlem.

At de militære læger også virkede blandt den civile befolkning kan ses af en annonce i »Avis for ti Købstæder« den 6. juni 1815, hvor kongelig landphysikus og brigadekirurg C. F. Michelsen bekendtgør, at han er bosat hos købmand H. Schou i Slagelse, og tror sig pligtig at offentliggøre, at han agter at udøve den medicinske og chirurgiske lægekunst i Slagelse.

Den gamle kirkelade fungerede som garnisonens sygehus, indtil Slagelse i 1866 blev nedlagt som garnisonsby.

Den gamle Kirkelade i Slagelse. Lokalhistorisk arkiv.

Slagelses gamle kirkelade

Den gamle kirkelade i Slagelse for foden af Sct. Mikkel's Kirke er en gammel sen-middelalderlig munkestensbygning fra omkring år 1500. Den var oprindeligt bygget som kirkelade til opbevaring af tiendekorn. I tiden fra 1616 til 1809 blev den benyttet som Slagelse Latinskole, og en kort tid husede »Slagelse dra-

matiske Selskab« i bygningen, men i oktober 1811 blev kirkeladen til Slagelse Garnisonssygehus, hvilket den ophørte med ved nedlæggelse af garnisonen i 1866, hvorefter kirkeladen blev brugt af Slagelse Håndværker- og Industriforening til aftenskole, og skomager E. A. Bøjesen, fik indrømmet beboelseslejlighed i bygningen, bestående af et værelse, sovekammer og køkken, imod at han og hans kone besørgede renholdelsen af bygningens lokaler, og havde opsig med hvad der forefandt. I 1879 indrettedes den gamle kirkelade til politistation, som den var indtil 1942. Efter en restaurering i 1964 er kirkeladen blevet indrettet med mødelokaler.

Nyt garnisonssygehus i Slagelse 1913

Da Slagelse i 1913 efter eget ønske igen blev garnisonsby, var en af betingelserne for at få et regiment til byen, at man var villig til at opføre et sygehus til militært brug og efter militærets fordringer imod at erholde en derfor nærmere fastsat refusion, og på et byrådsmøde i juli 1911 indgik byen på disse betingelser.

Den 18. september 1911 modtog Slagelse så tegninger fra krigsministeriet til et garnisonssygehus der indeholdt 38 sengepladser, og på byrådsmødet den 23. november 1911 vedtog man enstemmigt, at byen gerne ville opføre et garnisonssygehus i overensstemmelse med de tilsendte tegninger og planer. Man ville samtidig stille den fornødne plads til en grønnegård m.v. til rådighed mod refusion efter overenskomst med indenrigsministeriet.

Derefter gik garnisonsudvalget i gang med at indhente tilbud og udregning af de udgifter m.m. som sygehuset ville komme til at koste, og på et ekstraordinært byrådsmøde den 23. januar blev overslaget for dette forelagt. Garnisonssygehuset ville komme til at koste 83.000 kr. foruden udgifterne ved opførelsen af en økonomibolig (kostforplejning) til ca. 10.000 kr., i hvilket militæret ville deltage med en kvotapart, da økonomiboligen også skulle betjene kommunens sygehus. Fra økonomiboligen skulle der leveres garnisonssygehuseets patienter fuldkost til en pris af 1 kr. og 20 øre daglig.

Opførelsesudgifter søgte kommunen i første omgang dækket ved et lån fra »Indkvarteringsfonden« og selve opførelsen blev overdraget til arkitekt Knud Larsen, men alle udgifterne ved opførelsen af Slagelse Garnisonssygehus blev betalt af staten, så kommunen løb ikke nogen risiko eller tab ved opførelsen.

Garnisonssygehuset blev opført ved Skovstien, hvor også et mindretal i byrådet ville have, at Slagelse Kaserne skulle have ligget. Det blev færdig samtidig med kasernen på Kastanievej i 1913 og fungerede som garnisonens sygehus lige til garnisonens i 1924 blev reduceret til kun en bataljon.

Garnisonssygehuset havde ikke ét område, der var egnet som epidemiafdeling, hvorfor der blev ført forhandling med Slagelse byråd om, at Slagelse Sygehus skulle overtage modtagelse og behandling af patienter med visse

Garnisonssygehuset, som i 1912-13 blev opført ved Skovstien. I 1924 blev det overtaget af Slagelse by, og i dag indgår det i Slagelse Centralsygehus. Lokalhistorisk arkiv.

epidemiske sygdomme fra garnisonssygehuset. I første omgang gjaldt det patienter som led af tyfoide febre, skarlagensfeber, difteritis, hjernetyfus, rygmarvstyfus og epidemisk børnelammelse. Indlæggelsen skulle ske efter en skriftlig rekvisition fra den militære afdeling, der var vedlagt en sygeattest fra vedkommende militære læge med angivelse af sygdommens art.

Den 25. marts 1913 underskrev man en overenskomst om modtagelse og behandling af patienter med visse epidemiske sygdomme fra garnisonens militære etableringer.

Overenskomst.

mellem

Oberst A. Thorsen og Fuldmægtig J. H. Olivarius paa Krigeministeriets Vegne og Slagelse Byraad paa Slagelse Kommunes Vegne om Modtagelse og Behandling af Patienter med visse epidemiske Sygdomme fra Garnisonens militære Etablissementer.

§ 1.

Slagelse Kommune forpligter sig til fra de i Slagelse værende militære Etablissementer i sit Epidemisygehus at optage – for saavidt Plads haves, hvorved forstaas, at mere end 2 Senge er ledige – alle, der lider af saadanne smitsomme Sygdomme, at de efter de til enhver Tid gældende Regler kan optages der. For Tiden optages kun Patienter lidende af tyfoide Febre, Skarlagensfeber, Difteritis, Hjerne-, Rygmarvstyfus og epidemisk Børnelammelse.

Hvad der forstaas ved militære Etablissementer, afgøres i Overensstemmelse med Justitsministeriets Cirkulære til samtlige Oversundhedskommissioner af 5. Februar 1895. I Tvilstilfælde forelægges Sagen for Justitsministeriet, ved hvis Afgørelse det har sit Forblivende.

§ 2.

Med Hensyn til Patienter fra de militære Etablissementer, der lider af en af de i § 2 1. Stk. af Lov om Foranstaltninger imod Udbredelse af smitsomme Sygdomme af 31. Marts 1900 nævnte Sygdomme, forpligter Kommunen sig til snarest gørligt i fornødent Omfang at skaffe passende isolerede Lokaler i Overensstemmelse med Reglerne i den nævnte Lovs § 4 1. Stk., men Kommunen paatager sig ingen Forpligtelse til at yde disse Patienter Lægebehandling og Pleje.

§ 3.

Naar der udenfor de i §§ 1 og 2 omhandlede Tilfælde i de i § 1 nævnte militære Etablissementer skulde opstaa smitsomme Sygdomme – med Undtagelse af veneriske Sygdomme og kroniske smitsomme Hudsygdomme – og disse optræde paa en ondartet Maade eller med en større Udbredelse, erklærer Kommunen sig beredt til at yde de militære Myndigheder den fornødne Bistand med Hensyn til de Foranstaltninger, som i denne Anledning maatte findes paakrævede, f. Eks. til Tilvejebringelse af passende isolerede Lokaler eller lignende.

§ 4.

For hver af de i § 1 omtalte Patienter fra de militære Etablissementer, der behandles i Kommunens Epidemihus, betales af Krigsbestyrelsen 2 Kr. 50 Øre pr. Sygedag foruden for fornødne Ekstraydelser og Lægehonorar for Udførelsen af Operationer.

Med Hensyn til de i §§ 2 og 3 omhandlede Patienter erstatter Krigsbestyrelsen efter Regning samtlige de Udgifter, der forvoldes Kommunen ved de Foranstaltninger, som denne maaatte træffe af Hensyn til Behandlingen af disse Patienter saavel som deres Forplejning etc.

§ 5.

Indlæggelsen i Kommunens Sygelokaler efter denne Overenskomst sker efter skriftlig Rekvise fra vedkommende Afdeling eller Institution.

Ved Indlæggelsen afgives en Sygeattest fra vedkommende militære Læge med Angivelse af Sygdommens Art.

Viser det sig, at en Patient lider af en anden smitsom Sygdom end den, for hvilken han er indlagt, skal den behandelende Læge straks meddele dette til vedkommende militære Læge. Ligeledes skal denne snarest underrettes om Diagnosen hos de til Observation indlagte Patienter.

Ved Udskrivningen afgiver den paagældende civile Læge en tilsvarende Attest, der angiver, for hvilke Sygdomme Patienten er bleven behandlet m. v

Attesten tilstilles den Afdeling eller Institution til hvilken den udskrevne afgaar, og som er den samme, som den, der har rekvireret Indlæggelsen, med mindre andet er opgivet ved denne eller senere.

Ved Dødsfald afgives der straks Meddelelse om dette til den Afdeling eller Institution til hvilken den afdøde skulde været afgaaet ved Udskrivning.

Skønnes en Patient at være saa syg, at der er Fare for hans Liv, vil Kommunens Sygehus uopholdelig pr. Bud, Brev, Telefon eller Telegram sætte hans nærmeste Slægtninge i Kundskab herom, forsaavidt disses Opholdssted er Sygehuset bekendt. Samtidig meddeles, at Forældre (og Hustru) vil kunne faa Rejsen betalt, dersom de ikke ser sig i Stand til selv at udrede Onkostningerne.

Den Syges Tilstand meddeles ligeledes snarest muligt til Afdelingen, som oplyses om, at de nærmeste er underrettede. Er Sygehuset ukendt med disses Opholdssted, vil Afdelingen træffe de anførte Foranstaltninger.

Udgifterne afholdes af Afdelingen.

Transport til og fra Sygehuset sker ved den indlæg-gende Afdelings Foranstaltning, eventuelt ved Benyt-telse af Kommunens Sygevojn saaledes, at der herfor betales 1 Kr. for hver Gang, Vognen benyttes, for-uden Betaling til Vognmanden for Levering af Heste. Rengøring og Desinficering af Sygevojn paahviler Militæret.

Opholdet i Sygelokalet varer indtil Udskrivningen som helbredet eller som Rekonvalescent uden Smitte-fare kan finde Sted.

I Betalingen for Opholdet paa Sygehuset, ved hvis Beregning Indlæggelsesdagen og Udskrivnings-

dagen begge medregnes, er indbefattet Vederlag saavel for egentlig Lægebehandling (Operation und-tagen, se foran) og Medicin, som for fuld Forplej-ning, Vask m. m.

Under Opholdet paa Sygehuset kan der af dette udbetales Underkorporaler og Menige samt ligestillede Forskud paa deres Lønning – dog som Regel ikke over 10 Øre pr. Dag – naar Sygehuset skønner, at Omstændighederne taler derfor.

Har saadan Udbetaling fundet Sted, refunderer vedkommende Afdeling ved hver Maanedes Udgang Sygehuset det udlagte Beløb, efter at Sygehuset har tilstillet Afdelingen vedkommendes Kvittering for det modtagne Forskud.

De Munderingssager og andre Beklædningsgen-stande, hvormed den paagældende er indlagt, medfører han ved Udskrivning i desinficeret og smittefri Stand.

Kommunen er pligtig til, naar en Patient afgaar ved Døden, paa Forlangende at foranstalte Ligets Jordfæstelse; herved iagttages de Regler, der er fast-satte i Epidemiloven af 31. Marts 1900 og i Regulativ for Behandling af Lig Nr. 179 af 16. Juli 1906. Den forarsagede nødvendige Udgift refunderes af Krigs-bestyrelsen.

§ 6.

Den Betaling, der i Henhold til denne Overens-komst tilkommer Kommunen af Krigsbestyrelsen, ud-redes efter en ved hver Maanedes Udgang for den forløbne Maaned udarbejdet Oppørelse, der fremsendes af Kommunen til den Afdeling eller Institution, til hvilken Afgangen efter Udskrivningen skal finde Sted.

§ 7.

Denne Overenskomst, der er opsigelig med mindst 1 Aars Varsel til Ophør til en 1. Januar, er først gyldig, naar den er approberet af Krigsministeriet.

§ 8.

Udgiften ved denne Overenskomsts Stempling udredes af Krigsbestyrelsen.

Slagelse Hyraad, den 25. Marts 1913.

*Fæddersen. A. Helmer. Emil Schmidt.
N. Henriksen. P. Johansen. S. Thorsen.
Vilhelmine Willingshøj. Anton Rasmussen.
M. Jørgensen. J. Chr. Hansen. Fr. Lauritzen.
Carl Hansen. H. P. Hansen.*

Paa Krigsministeriets Vegne.

København, den 1/4. 1913.

*A. Thortsen. Joh. H. Olivarius,
Oberst. Fuldmægtig.*

Foranstaaende Overenskomst approberes herved.

Krigsministeriet, den 1/4. 1913.

Klaus Berntsen.

Slagelse Garnisonssygehus overtages af Slagelse by 1924

Efter Slagelse byråd havde bemyndiget kasse- og regnskabsudvalget med at forhandle med den af Krigsministeriet nedsatte kommission vedrørende garnisonsforholdet, havde udvalget suppleret sig med sygehusudvalget angående forhandlingerne om byens overtagelse af Garnisonssygehuset. I et afsluttende

Sygehuset på Parkvej, som på privat initiativ blev opført i 1857. Det blev overtaget af Slagelse by i 1893, og fra 1924 til 1938 fungerede det som garnisonens infirmeri. Under 2. verdenskrig var der tysk lazaret i bygningen, og den endte som bolig for husvilde familier, indtil nedrivningen i 1949. Lokalhistorisk arkiv.

møde, som holdtes onsdagen den 3. september 1924, enedes udvalget og kommissionen om et forslag, hvorefter Slagelse kommune skulle overtage Garnisonssygehuset, medens en del af det daværende Epidemisygehus (det gamle Slagelse Sygehus) udlejedes til garnisonen. Militæret skulle endvidere på nærmere fastsatte betingelser have ret til at indlægge syge soldater på byens sygehus. Kommunens overtagelse af Garnisonssygehuset skulle ske snarest muligt, efter den endelige overenskomst var tiltrådt af byrådet og ministeriet.

Under forudsætning af ministeriets godkendelse af forslaget indstillede udvalget til Slagelse byråd, at forslaget tiltrådtes, og at der i de forskellige sygehusbygninger foretoges følgende arbejder:

- »1. Den ældste del af Epidemisygehuset samt den del af den nyere bygning der af sygehusinspektøren benyttes til køkken, pigekammer og børneværelse, bortsælges til nedrivning.
2. To af de værelser, der nu benyttes af sygehusinspektøren, omdannes til kontor for kommunens sygehus.
3. Den tilbageværende del af Epidemisygehuset udlejes til militæret. Der indlægges elektrisk lys i samtlige lokaler, gulvene i sygestuerne belægges med linoleum, og der installeres W.C. I badeværelset anbringes et nyt badekar, og væggene i samtlige lokaler males eller kalkes.
4. Den gamle økonomibolig omdannes til bolig for sygehusinspektøren.
5. I sygehusets tagetage mod øst indrettes sygestuer, badeværelse m.m. for patienter, der lider af hud- og kønssygdomme.
6. Garnisonssygehuset omdannes til Epidemisygehus«.

Forslaget blev vedtaget af byrådet med 11 stemmer (2 stemmer var blanke), og den 13. oktober forelå ministeriets godkendelse af forslaget.

Overenskomst

mellem

Krigs- og Indenrigsministeriets Garnisonerings-Delegation

paa Krigs- og Indenrigsministeriets Vegne og

Slagelse Byraad

angaaende

Nedlæggelse af Garnisonssygehuset i Slagelse.

Parterne ere bleve enige om, at Garnisonssygehuset nedlægges som saadant, og at Sygehuset overgaar til udelukkende Brug for Slagelse Kommune paa følgende Vilkaar:

§ 1.

Fra det Tidspunkt, Garnisonssygehuset nedlægges som militært Sygehus, oprettes der ved Kommunens Foranstaltning i den paa vedlagte Tegning med rødt indrammede Del af den til Kommunens gamle Sygehus hørende Epidemiefdeling et Infirmeri (til Behandling af lettere Sygdomstilfælde, der ikke kunne behandles i Kvarteret, og som ikke behøve at behandles paa det civile Sygehus) ved gennemgribende Hovedistandsættelse og Modernisering af Bygningen, saa at Infirmeriets Udstyrelse saa meget som muligt kommer til at svare til Kommunens eget nye Sygehus, hvorved bl. a. bemærkes:

Der indlægges elektrisk Lys i Bygningen overalt, hvor det ikke allerede findes, og der paalægges Linoleum i Sygestuerne. Den nuværende Operationsstue omdannes til Lægestue og udstyres med det for dette Øjemed nødvendige faste Tilbehør — herunder Gasindlæg, mindst 1 Stikkontakt til elektrisk Lys og Haandvask — hvorom nærmere Aftale træffes mellem Kommunen og vedkommende Afdelingslæge. Der indrettes Thekøkken i det improviserede Thekøkken. Der installeres 2 W. C. og 1 Udsagningskumme med Skyllécisterner i de nuværende Kloset- og Skyllerum i Bygningens nordre Ende; i Skyllerummet opsættes Skab. Knager og Hyl-der til Anbringelse af Rengørings- og andre Rekvisitter m. m.; der opsættes 2 Haandvaske, 1 paa Gangen og 1 i Badeværelset, medens Vasken i Verandaen fjernes. Badeværelset torsynes med en Indfyrringsbadeovn og et nyt emaillet Badekar med rund Bund. Der indlægges Ringapparater i de to Værelser (nuværende Pigeværelse og Kontor), der skulle omdannes til 1-Sengsstuer.

De to Værelser, der hidtil have været beregnede til Brug for en Reservelæge, overlades Garnisonen til Kvarter for en ugift Befalingsmand eller ligestillet. Forordnede Døre anbringes, saa at der bliver Adgang til Kvarteret baade fra Bygningens søndre Gavl og fra Infirmeriet. Kvarterets Beboer faar Adgang til det W. C., der installeres i Tilslutning til det Kontor (for det civile Sygehus) som Kommunen lader indrette i Bygningens sydøstre Hjørne.

Til Infirmeriet hører Epidemiefdelingens Have indtil den nye Adgangsvejs nordre Grænselinie. Forordnet Brændselrum anvises.

§ 2.

Samtligte med Infirmeriets Indretning m. v. forbundne Udgifter afholdes af Kommunen.

§ 3.

De syge af Hæren, der have fast eller midlertidigt Ophold i Slagelse, og som paa Grund af Sygdommens Karakter eller paa Grund af Pladsmangel ikke kunne behandles paa Infirmeriet, er Kommunen pligtig at optage paa det kommunale Sygehus. Herom er der truffet særlig Aftale, der vil blive udformet nærmere i skriftlig Overenskomst mellem Byraadet og Hærens Lægekorps.

§ 4.

De Afgifter, Staten hidtil har svaret for Benyttelse af Garnisonssygehuset og for Andel i det kommunale Hospitals gamle Økonomibygning, ialt 5577 Kr. 09 Øre aarlig, bortfalde fra Ordningens Ikrafttræden.

§ 5.

Den hidtil bestaaende Ordning m. H. t. Levering af Kost fra Kommunens Sygehus (Økonomibygning) til Garnisonens Syge forbliver uforandret for det Personels Vedkommende, der henligger paa eller henhører til Infirmeriet.

§ 6.

Den aarlige Afgift for Garnisonens Benyttelse af Infirmeriet er fastsat til 2000 Kroner, der erlægges saaledes:

Den militære Afdeling i Slagelse indbetaler til Kommunen hver 1. April og 1. Oktober det Beløb, der fradrages i vedkommende Befalingsmands (eller ligestilledes) Lønning for hans Kvarter i Infirmeriet, medens Kommunen opfører Resten af de 2000 Kr. paa de halvaarlige Opgørelser til Indenrigsministeriet over Godtgørelse for ordinær Indkvartering.

§ 7.

Det er i Henhold til Indkvarteringsloven en Selvfølge, at Infirmeriets Vedligeholdelse paahviler Kommunen.

§ 8.

Den i nærværende Overenskomst fastsatte Ordning vedrørende Slagelse Garnisons Infirmeri er tænkt at skulle have en midlertidig Karakter og er truffen under Hensyn til, at der ikke paa det Tidspunkt, da Overenskomsten indgaas, kan sluttes Overenskomst med Kommunen om Indretning af et lignende Infirmeri i Lokaler paa Slagelse Kaserne.

Naar Slagelse Kommune til sin Tid efter nærmere Aftale med Staten har indrettet Infirmeri paa Kasernen, bortfalder denne Overenskomst fra det Tidspunkt, paa hvilket Kaserne-infirmeriet tages i Brug.

§ 9.

Denne Overenskomst har først Gyldighed, naar den er approberet af Krigsministeriet og Indenrigsministeriet.

§ 10.

Overenskomstens Stempeling til Takst 20 Kr. — Stempelovens § 75 — paahviler Krigs- og Indenrigsministeriets Garnisonerings-Delegation.

Slagelse, den 13. Oktober 1924.

Slagelse Byraad.

H. P. Hansen. G. A. Lindberg. Joh. Lindeskov.
Kargaard Thomsen. P. Johansen. S. P. Jensen.
Peter Axelsen. Fr. Knudsen. Chr. Frederiksen. E. Laursen.
L. P. Nielsen. M. Larsen. H. Henriksen.
Olga Slougaard.

København, den 7. Oktober 1924.

Krigs- og Indenrigsministeriets Garnisonerings-Delegation.

A. J. T. Carlsen. H. Madsen Hansen.

Nævrende Overenskomst approberes herved under Forudsætning af, at der paa 4 store Belægningsstuer ved vestre Opgang i Slagelse Kasernes søndre, murede Mand-skabsbygning paa Kommunens Regning opstilles 4 Kakkellovne, idet det hertil medgaaede Beløb tillægges nævnte Kasernes Opførelsessum og forrentes sammen med denne med 5½ % p. a. fra det Tidspunkt, Ovnene kan tages i Brug.
Krigsministeriet, den 20. November 1924.

L. Rasmussen.

K. Schat Petersen.

Indenrigsministeriet, den 21. November 1924.

C. N. Haugr.

R. Lassen.

I sydgavlen af Slagelse Kasernes kostforplejningsbygning var døren længst til højre indgangen til infirmeriet på 1. sal. Foto: J. de Fries.

Infirmeri på Slagelse Kaserne i 1938

Ved den på Slagelse Kaserne i 1938 foretagne udvidelse og modernisering blev der indrettet et infirmeri på første sal over spisesalen i den nye kostforplejningsbygning. I dette infirmeri indrettedes der både to- og firemandsstuer med ialt 12 sengepladser. Derudover indrettedes der lægestue, kontor, venteværelse, thekøkken, bad og toilet, vagtstue til sygepassere og en lille lejlighed til den faste sygeplejerske.

Der var ikke indrettet tandklinik på infirmeriet, hvorfor der blev truffet aftale og overenskomst med en af Slagelse bys tandlæger, der fungerede som garnisonstandlæge.

Ved indvielsen af kasernens infirmeri, som fik sin forplejning fra den i bygningen værende kostforplejning, var det gamle fjerntliggende infirmeri på Parkvej overflødig, og dette blev derfor igen overtaget af Slagelse kommune, der anvendte bygningen som husvildebolig indtil den blev nedrevet i 1949. I perioder under 2. verdenskrig blev bygningen anvendt af tyskerne som lazaret.

Infirmeriet på Slagelse Kaserne virkede lige til det nye infirmeri på Antvorskov Kaserne kunne tages i brug. Det var dog ikke altid tilstrækkeligt stort til den på kasernen indkvarterede styrke, hvorfor det skete, at man måtte supplere infirmeriet med en eller to belægningsstuer. Ved større influenza-epidemier måtte også kasernens gymnastiksal inddrages som sygestue. Det var dog sådan, at patienter der led af alvorlige sygdomme, hvor der skulle foretages operationer o.l., blev overført til Slagelse Centralsygehus.

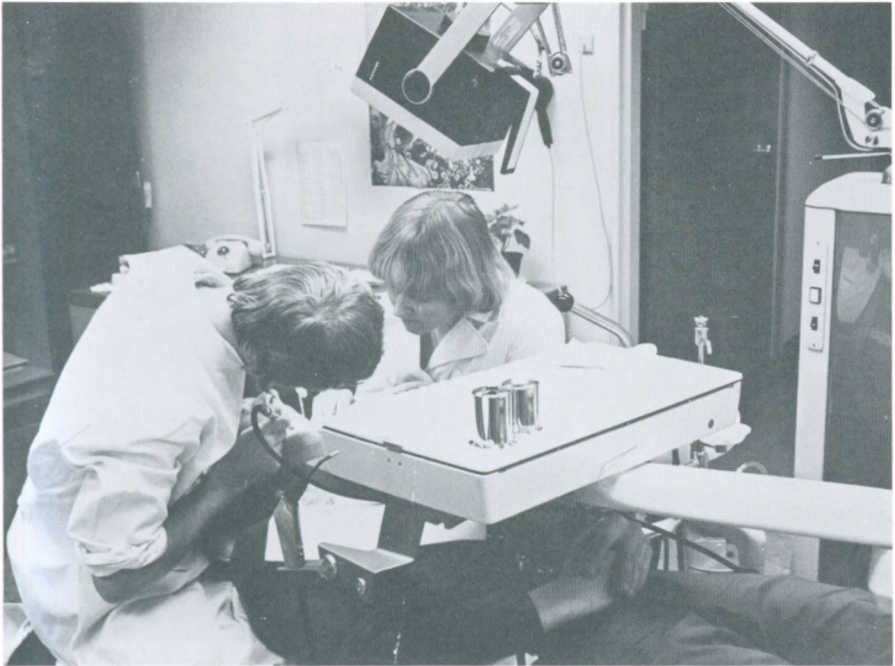

Charlottedals gamle hovedbygning fra 1861, hvor Antvorskov Kasernes infirmeri er blevet indrettet i stueetagen fra hovedindgangen og til højre. Tegning af Forsvarets Bygningstjeneste.

Antvorskov Kasernes infirmeri

Ved bygningen af Antvorskov Kaserne blev af miljømæssige grunde Charlottedals hovedbygning bevaret, og i bygningens stueetages sydlige halvdel og den gamle elevfløj som støder op til hovedbygningen blev landets mest moderne infirmeri indrettet. Infirmeriet har venlige og lyse hotellignende lokaler med enkeltmands- og firemands sygestuer, og ud over venteværelse og opholdsstue med både radio og fjernsyn findes der lægestue, vagtstue for sygepassere, kontorer for læger og sygeplejerske, thekøkken og et moderne badeværelse.

Til infirmeri er der også knyttet en moderne tandklinik med fast militært personel.

På Antvorskov Kasernes tandklinik arbejder daglig to reservetandlæger og en klinikassistent. Foto: J. de Fries.

Dronning Margrethe II og prins Henriks besøg i Slagelse 1976

Anledningen til besøget

For at gøre 600 årsdagen for dronning Margrethe den Førstes bemærkelsesværdige danehof i Slagelse den 3. maj 1376 særlig festlig, besøgte dronning Margrethe den Anden og prins Henrik Slagelse og byens garnison den 3. maj 1976.

Slagelse by og Antvorskov Kaserne var i den anledning smukt pyntet med flagalleer og blomster. På Rådhuspladsen var der op mod rådhuset rejst en kongelig tribune, og på begge sider af denne var der tribuner til byrådet og indbudte gæster. På selve pladsen var Sjællandske Livregiment opmarcheret med musikkorpset på højre fløj og byens soldaterforeninger med faner på venstre fløj.

Under besøget overrakte dronning Margrethe på Rådhuspladsen en ny fane til regimentet med dronningens eget monogram, og efter denne højtidelige handling var de kongelige Slagelse bys gæster.

Dronning Margrethe og prins Henrik inspicere Sjællandske Livregiment på Slagelse Rådhusplads den 3. maj 1976. Foto: J. de Fries.

Sjællandske Livregiment på vej til Slagelse Rådhusplads. Foto: J. de Fries.

Borgmester Aage Nørgaard ledsager de kongelige til Slagelse Rådhus. Foto: J. de Fries.

At faneoverrækkelsen til Sjællandske Livregiment og besøget i Slagelse by kunne kædes sammen til et storslået arrangement, vidner om det gode forhold, som hersker mellem Slagelse by og dets regiment, hvor soldater og borgere hånd i hånd søger at hjælpe hinanden med at gøre Vestsjællands hovedstad til et sted, hvor alle kan lide at være.

Man får lettest et indblik i det store arrangement ved at læse oversigten over hvorledes det kongelige besøg i Slagelse forløb.

- Kl. 09.30 Sjællandske Livregiment opmarcherede på Vestsjællands-Centrets parkeringsplads for at gøre klar til indmarch på Rådhuspladsen.
- Kl. 09.35 Regimentet marcherede fra Vestsjællands-Centret ad Torvegade til paradepladsen, og de indbudte gæster indtog deres pladser på de opstillede tribuner.
- Kl. 09.45 Regimentschefen, oberst N. C. Larsen, overtog kommandoen over regimentet.
- Kl. 09.55 Chefen for Hæren, generalmajor H. M. H. Boysen, og chefen for Østre Landsdelskommando, generalmajor J. Andreasen, ankom til Rådhuspladsen, og regimentschefen afleverede paraden til chefen for Hæren.
- Kl. 10.00 Hendes Majestæt Dronning Margrethe den Anden og Hans Kongelige Højhed prins Henrik ankom, og regimentschefen afleverede paraden til Hendes Majestæt Dronningen, som derefter inspicerede regimentet og hilste på soldaterforeningernes faner og medlemmer.
- Kl. 10.05 Sjællandske Livregiments gamle fane som i 1962 blev modtaget af kong Frederik IX førtes frem, og der blev højtidelig taget afsked med den gamle fane.
- Kl. 10.10 Den nye fane blev ført frem, og efter afdækningen blev den lagt på talerstolens fanebænk foran den kongelige tribune.
- Kl. 10.12 Hendes Majestæt Dronningen talte til regimentet og slog det første søm i den nye fane.
- Kl. 10.15 Chefen for Hæren gik til talerstolen, hvor han efter en tale slog det andet søm i den nye fane.
- Kl. 10.18 Chefen for Østre Landsdelskommando gik til talerstolen, og efter en tale slog han det tredje søm i den nye fane.
- Kl. 10.21 Hendes Majestæt Dronningen ledsaget af chefen for Den kongelige Adjudantstab, oberst H. Berg, som bar den nye fane til midten af paradepladsen, hvor dronningen efter en kort tale overrakte fanen til regimentschefen.

- Kl. 10.25 Medens musikkorpset spillede fanemarchen, blev fanen ført til regimentets midte, hvorefter regimentschefen takkede for den nye fane med en kort tale som afsluttedes med ordene »Gud bevare Dronningen«.
- Kl. 10.30 Slagelse bys borgmester, Aage Nørgaard bød Hendes Majestæt Dronning Margrethe og Hans Kongelige Højhed prins Henrik velkommen til Slagelse by.
- Kl. 10.32 Dronningen og prins Henrik hilste derefter på Slagelse byråds medlemmer.
- Kl. 10.35 Borgmesteren ledsagede dronningen og prins Henrik med følge ind i Slagelse Rådhus.
- Kl. 10.40 Sjællandske Livregiment afmarcherede fra paradepladsen til Vestsjællands-Centret, hvor der straks blev afmarcheret til Antvorskov Kaserne.
- Kl. 10.50 Slagelse by afholdte reception på rådhuset for særlig indbudte gæster.
- Kl. 11.15 Receptionen på rådhuset afsluttedes og de kongelige gæster påbegyndte en kort rundtur i Slagelse by.
- Kl. 11.30 Dronningen besøgte plejehjemmet »Skovvang« og prins Henrik besøgte fabrikken »Danapak«.
- Kl. 11.55 Dronning Margrethe ankom til Slagelse Svømmehal, hvor hun hilste på byens ungdomskorps, idrætsforeninger og børnehaver. Efter at have hilst på ungdommen besøgte dronningen svømmehallen.
- Kl. 12.15 De kongelige ankom til Antvorskov Kaserne, hvor Sjællandske Livregiment defilerede forbi dronningen og prins Henrik.
- Kl. 12.40 Sjællandske Livregiment holdt en reception i Antvorskov Kasernes parolesal samtidig med, at indbudte gæster til Slagelse bys frokost for de kongelige indtog deres pladser i kasernens teatersal.
- Kl. 13.00 Dronningen og prins Henrik ledsaget af Slagelse bys borgmester og chefen for Sjællandske Livregiment ankom til teatersalen og frokosten begyndte. Under frokosten holdt borgmesteren en tale for de kongelige og dronningen holdt en tale, hvor hun takkede byen og regimentet for den hjertelige modtagelse dronningen og prinsen havde fået.
- Kl. 15.15 De kongelige forlod Antvorskov Kaserne, og Slagelse by og dets regiment havde fået en minderig dag.

Slagelse bys frokost for de kongelige og særlig indbudte gæster i Antvorskov Kasernes festsal. Foto: J. de Fries.

Borgmester Aage Nørgaards tale for de kongelige

»I dag for 600 år siden holdt dronning Margrethe den Første »Danehof« i Slagelse. Dronningen fik her sin 6-årige søn Oluf kåret som konge.

Af historiske beretninger fremgår, at der den 3. maj 1376 var liv og røre i byen fra morgenstunden. Alle mødte op på byens eneste torv - »Gammel Torv« - (vi har torvet endnu). Alle ville se dronningen og hendes søn.

I dag 600 år efter har der også været liv og røre fra morgenstunden her i Slagelse. Mange er mødt op på det største af byens torve - »Rådhuspladsen« - for at overvære den storslåede militærparade, være med i denne fest, men først og fremmest for at hylde dronning Margrethe og prins Henrik.

Det er ikke »Danehof«, vi holder i dag. De ting, man i sin tid foretog her, ordnes nu af folketing, regering, domstolene og de kommunale råd. Vi har officielt besøg af Dronningen, og det er 21 år siden, vi sidst havde officielt besøg af kongehuset, nemlig af kong Frederik den Niende i 1955.

I tidligere tider - i tiden efter årtusindskiftet havde egnen her nærmere tilknytning til kongehuset. Flere konger havde fast ophold her.

I begyndelsen af det 11. århundrede oprettede Knud den Store møntslagningssted her i Slagelse, og i tiden indtil 1095 blev der slået mange mønter her.

Der er ikke mange tilbage af dem, men afstøbninger af 24 af disse originale mønter er led i denne borgmesterkæde, jeg har fornøjelsen at bære.

Den 13. december 1288 fik Slagelse sine købstadsprivilegier af Erik Menved, og Slagelse er derfor en af landets ældste købstæder. Erik Menveds segl er et naturligt led i borgmesterkæden.

Slagelse er midtpunkt i en historisk egn. Minder herom er talrige. Men virkelig bevarede minder er få. Dronning Margrethes Gård, der blev taget i brug i 1388, og hvor Dronning Margrethe den Første opholdt sig på sine hyppige gennemrejser, er forlængst væk, og med denne mange andre bygninger, som vi gerne havde set bevaret i dag. De store brande i 16., 17. og 18. århundreder og senere tiders vandalisme har dog forhindret dette.

Et navn her i Slagelse har dog særlig klang i minderne om svundne tider, nemlig »Antvorskov«.

Det har været ganske naturligt at bevare dette navn, og naturligt at denne nye kaserne har fået navnet »Antvorskov Kaserne«. Sjællandske Livregiment vil slå varigt rod i denne egn. Være en del af egnens daglige liv.

Fællesarrangementet: Dronningens overrækkelse af ny fane til regimentet og officielt besøg i Slagelse, vidner om et godt forhold regiment og befolkning imellem.

I daglig tale kaldes Slagelse for Vestsjællands hovedstad, det er vi slagelseanere lidt stolte af, og vi søger at leve op til at være midtpunktet erhvervs-mæssigt, uddannelsesmæssigt og servicemæssigt på denne egn. Vi søger at gøre kommunen til et godt sted at arbejde i og bo i.

Borgmester Aage Nørgaard taler ved frokosten. Foto: J. de Fries.

De kongelige forlader Antvorskov Kaserne. Foto: J. de Fries.

Vi vil som kommune være med til at bevare og udbygge det gode samfund, vi i virkeligheden lever i.

Vi er glade for, at vor Dronning i dag har villet besøge os - se hvordan vi lever her - se hvordan vi er med til landets udvikling.

Jeg vil bede forsamlingen med mig udbringe et nifoldigt leve for Hendes Majestæt Dronning Margrethe den Anden«.

Dronningen blev længere end beregnet

Efter borgmesterens tale takkede dronning Margrethe for den storslåede og hjertelige modtagelse prinsen og hun havde fået af Slagelse by og garnison. De havde begge glædet sig til at være til stede på 600 årsdagen for Margrethe den Førstes danehof i Slagelse, og de var glade for alt, hvad de havde set og oplevet. De ville tage mindet om en dejlig dag i Slagelse, hvor de havde truffet så mange venlige og glade mennesker, med sig hjem.

Dronningen takkede alle der havde medvirket til at gøre dagen særlig festlig, og sluttede sin tale med at udbringe et leve for Danmark.

Frokosten var påregnet afsluttet mellem kl. 14.00 og 14.30, men dronningen og prinsen tog først tilbage til København efter kl. 15.00. De havde det simpelthen for godt til at forlade den store festsal, hvor 450 indbudte gæster fik en dejlig frokost, som var tilberedt på Antvorskov Kaserne.

Den moderne soldats kontakt til Slagelse by

Den moderne hærs mangeartede og komplicerede materiel førte til, at man måtte råde over personel, som virkelig var specialister på deres område, hvilket medførte at man i 1951 genindførte hvervede soldater i det danske forsvar, først under betegnelsen »math«, senere som konstabler og overkonstabler.

Under første verdenskrig og senere i nogen udstrækning under og efter anden verdenskrig havde man en ordning om civil uddannelse af det værnepligtige personel, men efter indførelsen af en længere tjenestetid for de værnepligtige og de hvervede soldater blev »Forsvarets Civiluddannelse« etableret i 1953. I starten var formålet at undervise det værnepligtige personel i de almindeligste medborgerkundskaber og mest elementære fag som dansk og regning. Undervisningen som blev ledet af civile lærerkræfter foregik i tjenestetiden i stor udstrækning på Slagelse bys skoler om eftermiddagen. Efter Gammel Holmstrup Skole var blevet en Hjemmeværnsgård foregik der også civiluddannelse på dette sted.

De hvervede soldater, som havde krav på en civil uddannelse, deltog i kurser på byens forskellige undervisningsetablissemeter, bl.a. på Vestsjællands Specialarbejderskole. Der er ikke tvivl om, at den civile undervisning har haft stor betydning, først og fremmest ved at opfylde sit egentlige formål, men tillige i høj grad også indirekte ved at formidle den kontakt mellem garnisonens personel og de opinionsdannende civile kredse i Slagelse, som i tidligere tider i høj grad har været savnet.

Også en anden institution har bidraget til dette, nemlig »Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste«. Denne institution, som blev stærkt udbygget i årene efter anden verdenskrig, kendes i dag af enhver i og udenfor forsvaret, og dens initiativ og medvirken ved mange civile og militære kontakter og arrangementer føles i dag som et helt naturligt og nødvendigt led i Slagelse garnisons liv.

Men også de civile idrætsforeningers benyttelse af kasernens gymnastik- og idrætshaller, samt de mange arrangementer med teaterforestillinger, koncerter og festlige sammenkomster som Sjællandske Livregiment og byens befolkning har holdt i Antvorskov Kasernes teatersal har styrket og bevaret de gode forbindelser mellem Slagelse by og dens garnison.

Der blæses julekorale i Sct. Mikkel's Kirke i Slagelse 1975. Foto: J. de Fries.

Udenlandske militære enheders besøg i Slagelse

Efter Danmarks tilslutning til den »Nordatlantiske Traktats Organisation« i 1949 har Slagelse og byens garnison med mellemrum haft besøg af mange forskellige NATO-landes militære enheder. I de fleste tilfælde lå disse i bivuaak på øvelsespladsen eller i skovene op til denne. For det meste har det været engelske og amerikanske enheder, men også belgiske, tyske og italienske soldater har under større øvelser været i Slagelse. Blandt andet lå i en periode et feltlazaret på Slagelse Kaserne som var bemandedt med italienske alpejægere.

Sjællandske Livregiments svenske venskabsregiment, »Kungliga Norra Skånske Regimentet«, har også med mellemrum været på besøg, og har været modtaget på byens rådhus af borgmesteren.

Efter Antvorskov Kasernes indvielse har mange militære delegationer fra forskellige lande været og besøgt kasernen, for at studere hvorledes en åben kaserne kan bygges.

I forbindelse med en gallakonzert med underholdning og dans til fordel for scleroseforskningen i Danmark besøgte to store flotte militærorkestre Antvorskov Kaserne og Slagelse by den 2. maj 1977, nemlig »The Yorkshire Regiment« (The Prince of Wales Own) og »Die Bundeswehr Musikkapelle 6« fra Hamburg. Og under Slagelse bys engelske uge i tiden 16. til 25. maj 1977 var Sjællandske Livregiment vært for de engelske soldater fra »7. Fied Squadron under The Royal Engineers«. De engelske soldater viste imponerende eksercits og evolution på Rådhuspladsen i Slagelse, og om aftenen den 16. maj, hvor byen indviede en ny stor tribune på stadion, var de engelske soldater med til at gøre aftenen særlig festlig.

The Prince of Wales's Own på march gennem Slagelses gader den 2. maj 1977. Foto: J. de Fries.

Slagelse

Borgervæbning

Slagelse Borgervæbning i tiden 1500-1599

Middelalderens forordning for borgervæbning gjaldt for samtlige danske købstæder. Borgervæbningen skulle forsvare købstaden i krigs- og ufredstid og desuden fungere som politi- og brandkorps.

Borgervæbningens befalingsmænd var som regel kun nødtørftigt uddannet, og det var almindeligt, at borgmesteren eller en af byens rådmænd førte byens folk. I denne ordning så man en garanti for, at det ikke var alt for slette folk som indgik i væbningen, eftersom borgmesteren eller rådmanden næppe ønskede at tage andre end duelige folk med sig på slagmarken.

I 1542 måtte Slagelse sende 20 mand af byens borgervæbning til København og senere til Landskrona for at være med til at bevogte Øresunds kyst, hvor man frygtede en hollandsk landgang. Kommandoet blev ført af en dertil uddannet rådmand, og bestod af de mest agtede borgere i byen. Ved afgang fra Slagelse var de alle udrustet med forhånden værende våben og værge, og samtidig medbragte de proviant til to måneders forbrug.

Hvert år blev der af Slagelse købstads indbyggere udskrevet mandskab til krigstjeneste, dels værgagtige karle og knægte til hæren, dels bådsmand til de udskrevne skibe. Efter hjemsendelsen kom dette mandskab meget naturligt til at indgå i byens borgervæbning, eller byens kompagni, som det til tider kaldtes.

Borgervæbningens styrke varierede meget, alt efter indbyggertallets stigen eller falden, men i 1593 var der 160 mand i Slagelse Borgervæbning. Denne styrke måtte på skift overtage vagterne i byen, og efterhånden var deres bevæbning kommet til at bestå af lange rør (bøsser, som benævntes hager eller halv-hager), enkelte stillede dog stadig med spids eller spyd (deraf navnet »spidsborger«), de fleste havde sideværge, en kårde eller sabel.

En endelig ordning om hvorledes en borger skulle være udrustet kom i 1598, og for at kontrollere udrustningen blev der efter dette år holdt en årlig mønstring, hvor alle våbnene blev kontrolleret.

Vagthus til Slagelse Borgervæbning på Gammel Torv

Det er naturligt, at Slagelses borgere måtte have en samlingsplads og byens borgervæbning en vagtstue. I de fleste købstæder benyttedes sædvanligvis byens rådhus, men et sådan havde Slagelse ikke, hvorfor man fra omkring år 1500 havde benyttet lybækkernes gamle pakhus, som lå nord for Sct. Mikkels Kirke.

At pakhuset med tiden var blevet meget forfaldent, og i længden ikke kunne tilfredsstillende borgerskabet er forståeligt. Og da det så at sige lå i udkanten af byen, noget afsides og ubekvemt, idet der på den tid kun var meget lidt bebyggelse nord for Sct. Mikkel's Kirke, egnede det sig heller ikke som vagthus for Borgervæbningen, som ved siden af, at de skulle sørge for ro og orden i byen, også skulle være brandvagter. Af disse grunde besluttede byens borgmester og råd, at der skulle bygges et vagthus til Borgervæbningen på et sted som lå mere i byens midte, og man valgte derfor, at det skulle bygges på byens torv (Gammel Torv), og om dette byggeri findes der den 18. september 1696 i Slagelse rådhusprotokol bl.a. følgende:

Borgmester og råd havde til »rådsten« indkaldt en del af borgerskabet, for at tale om et vagthus, som det var bestemt at opføre på byens torv. Efter økonomien med meget besvær var blevet klarlagt bestemtes det, at vagthuset skulle bestå af 3 fag og bygges på samme måde som kirken på Vor Frue Kirkegård, hvilket vil sige med egefod og stolper af eg, resten af tømmeret skulle være fyrretræ. Huset skulle være teglhængt og understrøgen, med taffelmur neden løsholterne, det skulle have klinede vægge oventil og dertil en skorsten af brændte sten. Der skulle også være skillerum og andet tilbehør.

Ny fane til Slagelse Borgervæbning i 1710

Onsdag den 19. marts 1710 blev der af borgmester og råd bekostet en ny fane til byens kompagni, formedelst den gamle var i stykker. Den nye fane kostede 32 rigsdaler og 2 mark. Hvorledes denne fane har set ud, vides ikke, men det kan formodes, at den ialtfald har haft byens våben.

Vagterne var en byrde for Borgervæbningen

At vagterne, som Borgervæbningen måtte udføre, har været en byrde for borgerne, fremgår af følgende:

»Torsdag den 6. august 1722 blev højædle og velbårne hr. etatsråd og amtmand Schindels missive (kongebrev), dateret den 6. august i indeværende år oplæst for fire nærværende mænd, rådmænd Peder Jensen, købmændene Zacharias Bentzen, Jørgen Michalsen og handskemager Johan Thomsen, og indholdt, at trende ved Højesteret til galgen condinerte delinkventer (dømte personer) må vorde afstraffede og ophængte i byens galge, såsom den nylig er opbyggt i Fælleden, og ei kan være byen til skade eller indvånerne til hinder, hvortil de gode mænd på byens vegne med magistraten, svarede ja og gerne var tilfreds, at exekutionen jo før jo bedre sker, at denne bys indvånere kan blive entlediget (befriet) fra den lange og andholdne vagt og store omkostning som hidindtil er gjort, hvilket således med underskrift tilståes.

Slagelse Rådstue datum ut supra.

Peder Jensen, Zacharias Bentzen, Jørgen Michalsen, Johan Thomsen«.

De tre delinkventer blev hængt af mester David Møller, som i 1722 var skarpretter i Slagelse.

Slagelse Borgervæbning omkring 1750

Før det var muligt at få et borgerskab i Slagelse by, måtte man i ældre tid stille med en attest på, at man havde anskaffet sig den fornødne armatur (udrustning), som bestod af et gevær med bajonet, og en patrontaske der blev bæret over skulderen i et sort bandoler, derudover skulle man have et sidevåben, som for det meste var en kårde.

Borgervæbningens uniformer var grønne og hovedbeklædningen fulgte tidens mode. Byens politivagt bar samme uniform som borgervæbningen, men brugte ved dets oprettelse en chacot med hvide fjer i stedet for borgervæbningens guldtressede hat. Ved ansøgning om borgerskab forlangtes der ingen attest for anskaffelse af uniform. Befalingsmændene var forpligtet til at have uniform, hvorimod det menige mandskab kunne anskaffe denne, når de ville og dertil havde formue. Tit gik mandskabets uniformer i arv, hvorfor de ikke altid passede lige godt. Slagelse by betalte dog uniformen til tambouren, som jo ret ofte repræsenterede byen. Indskriften på Borgervæbningens tromme var: »Slagelse Stads Tromme - Anno 1750«.

Slagelse Borgervæbning var inddelt i fire fjerdinger (delinger), Slottensgades-, Bredegades-, Løvegades- og Smedegades Fjerding.

Slagelse Borgervæbning til parade for kong Frederik den Femte

Kong Frederik den Femte skulle den 29. juni 1750 passere Slagelse og Antvorskov på sin hjemrejse fra Fyn og benyttede derfor lejligheden til at inspicere de rytterregimenter der lå i Slagelse og Antvorskov. Men også Slagelse Borgervæbning havde fået ordre til at gøre Hans Majestæt sin opvartning, der ifølge en samtidig optegnelse foregik som følger:

»Om formiddagen kl. 8 slet, efter Stads-Tambouren på sædvanlig måde igennem stadens gader havde slået alarm, forsamledes det antal af borgerskabet, som til at gøre allerunderdanigst opvartning under gevær til fods der til var rouleret (udset), sig ved Stads-Kaptajnens kvarter, alle på det magnifikeste (flotteste) klædte, og under klingende spil i fuldkommen orden med ober- og underofficerer toge deres march derfra til torvet, hvor de udenfor stadens rådhus posterede sig. Hvorfra, nemlig Rådstuen, stads-fændrikken af samtlige magistratsmedlemmer, som imidlertid på rådhuset var forsamlet, med sændvalige ceremonier blev overleveret en nu af ny bekostet prægtig fane, med hvilken han under præsentation af gevær og fuld musik forføjede sig til sin plads udi kompagniet.

Fra torvet afmarcherede dernæst det samtlige korps med flyvende fane og klingende spil til en straks derved udsøgt bekvem plads, hvor de tog opstilling og straks formerede en kreds, i hvilken, i overværelse af magistraten og en del af stadens garnisons høje officerer, ved stads-adjudanten blev holdt en kort og zirlig oration (tale) i anledning af den af ny bekostede fane, i stedet for den,

som for 10 år siden, tilligemed den største og bedste del af staden blev lagt i aske.

På denne plads forblev da kompagniet i god orden indtil om eftermiddagen, hvor Hans kongelige Majestæt på Antvorskov var ankommen, da efter Majestæts allernådigste behag og vilje, Borgerkompagniet trak op på slottet i fuld march . . . « På slottet passerede kompagniet revue for kongen, »saluterede, præsenterede og formerede ordentlig front, hvorefter de på lige sådan måde, som de var optrakt, afmarcherede«.

Om kompagniets pragtfulde uniformering ved denne højtidelige lejlighed berettes, at »kompagniet, som var temlig mandstærkt, var ellers ekviperet med alt, hvad som ved et gevorbent kompagni udfordres, såsom grenaderer med anfører i sin gamle dragt og hvad dertil udfordres. Mandskabet med egale (ensartet) blanke geværer og udstaferede patrontasker og ellers mest uniform i alle ting, og såvel ober- som underofficerer uniformklædte med galonerede hatte«.

Dagen efter fortsattes der på omtrent samme måde, dog var kompagniet nu forstærket med »en del af stadens fornemste borgere og unge karle til hest, alle ganske uniform grønne klædte, med brede guldtresser om hattene, brede gule silke-gehæng med sølvkårde udi, gule spore, ny grønne chaberaqver (hestedækken) med brede, gule silkesnore besat, gule trenser, messingpukler på ridestængerne, og på stighbøjlerne, gule sløjfer på hestene og mankerne med gule bånd indflettede.

Udi sådan habit (alle på sorte heste og med to trompetere på hvide heste, ligeledes klædte og staferede som de andre), posterede de sig ved Vårby-bro, hvor de modtog kongen og fulgte ham atter til Antvorskov Slot«.

Endelig trediedagen, den 1. juli indfandt de sig igen ved Antvorskov Slot, saluterede og præsenterede og red derefter foran den kongelige ekvipage til en mil ad Sorø til, hvor der påny »igentoges allerunderdanigste salutation«.

Antvorskov Slot set fra Slagelse.

Slagelse Borgervæbning 1762-64

Borgervæbningens styrke i 1762 var på 175 mand. Den ældste var 85 år gammel og flere på 60 og 70 år, så man kan måske nok tvivle lidt på dets effektivitet, men det må dog huskes, at der også var unge borgere i Slagelse dengang.

I anledning af en skrivelse fra højgrevelig exelence, konferensråd og stiftbefalingsmand, greve af Knuths, af 4. september 1764 til magistraten i Slagelse, var kammerråd Smidt og rådmænd Andersen den 7. september 1764 på Slagelse rådstue for sammen med borgerskabet at klarlægge, hvorledes man bedst kunne udvise honnør ved hendes kongelige højhed Prinsesse Vilhelmine Caroline, nu Fyrstinde af Hessen, gennemrejse igennem eller forbi Slagelse, og det blev resolveret, at borgerskabet skulle paradere under gevær, hvad enten hendes kongelige Højhed passerede Slagelse eller turen faldt om ved Antvorskov Slot.

Ved samme lejlighed var borgerofficererne kaldt sammen for at afgøre, hvem der skulle være kaptajn udi afgangne Otto Heinrich Møllers sted, som ved døden var afgangen.

Følgende officerer blev udnævnte:

Til kaptajn, Jens Christensen (tobaksspinder).

Til løjtnant, Hans Laugesen Friis (slagter og værtshusholder).

Til fændrik, Lars Berthelsen (bager).

Til kommandersergent, Jens Willumsen (pottemager).

Smedegades Fjerding: Sergent Johan Adam Trap (grovsmed).

Bredegades Fjerding: Sergent Ole Clausen (snedker).

Slottensgade Fjerding: Sergent Johan Philip Leitz.

Løvegades Fjerding: Sergent Jocum Hansen Ritter (pottemager).

Til grenaderer udnævntes:

Hans Nyeborg, Urban Krofas, Theoder Fass, Diderich Flachmichel, Hans Christian Holm, Jens Jørgensen, Christian Fischer, Frantz Meyer, Niels Baad, Johan Schuster og Hans Larsen.

»Samme blev tilsagt og advaret at holde deres sager i beredskab, på det, de på første minde kunde være færdige og istand til at paradere under gevær«.

Det vides ikke, hvilken vej prinsessen rejste.

Nyordning af Borgervæbningen i 1801

Ved reskript af 27. februar 1801 påbødes en nyordning af købstædernes borgervæbninger, og den 4. juni 1802 udkom der et nyt reglement for borgervæbningen i Danmarks købstæder. Reglementet bestod af 26 paragraffer, hvoraf de vigtigste bestemmelser var følgende:

Borgervæbningen skulle bestå af 2 klasser. De virkelige borgere over 50 år, som skal bistå øvrigheden til god skik og ordenens opretholdelse, det øvrige mandskab af borgerklassen under 50 år kaldes det værgagtige mandskab og er bestemt til at værne mod fjendtlig overfald.

Der skulle oprettes ruller, og borgervæbningen var kun bestemt til deres egen købstads forsvar, samt til alene at stå under deres egne officerers kommando, og amtets øvrighed. Korpset skulle stå under en almindelig borgerfane, hvori var byens navn og våben. Officerspladserne skulle besættes af øvrigheden på forslag af den højstkommanderende efter at være forelagt for magistraten.

Underofficererne skulle foreslås af kompagnicheferne og beskikkes af den højstkommanderende for borgervæbningen, og ingen bør værges sig ved at blive underofficer, til officer bør ingen tvinges.

Dersom nogen ville forloves (have afsked) inden de fastsatte to års tjenestetid, da træder for begge parter vedkommende disse tilbage blandt borgernes rækker under gevær.

Der holdes årlig øvelser og mønstring, og udeblivelse fra disse medførte, når lovligt forfald ikke var anmeldt, en bøde fra 2 mark til 1 rigsdaler. Kom man et kvarter efter det fastsatte klokkeslet, var bøden 4 skilling, underofficerer skulle betale det dobbelte og officerer det firedobbelte.

Man så helst, at øvelserne holdtes om søndagen, men kunne dog om fornødent benytte søgnedage.

Enhver, som nedsætter sig i købstaden for at drive borgerlig næring, bør inden sådant tillades, godtgøre, at han har forskaffet sig det nødvendige våben-tøj, der skulle bestå af et gevær af samme kaliber som de andre borgeres, forsynet med bajonet samt patrontaske, indrettet til patroner, og derhos et sidevæрге, med mindre bajonetten er indrettet, så den kan bruges som sådan.

Samtlige officerer, som hører til borgervæbningen, skal i tjenesten bære en af overøvrigheden approberet uniform, der dog ikke må være som noget korps i armeen. Det borgerlige felttegn af guld måtte være indvirket med grøn silke, og må bæres sådanne epauletter som borgerskabet i København, uniformen kunne også til anden tid bæres som hædersdragt.

De geværer og øvrige munderingsarter, der af byen er anskaffet til brug for de borgere, som ikke selv ser sig i stand til at anskaffe disse genstande, skal bevares på rådstuen eller et andet bekvemt sted samt afleveres efter brug.

Borgernes uniform havde samme snit som officerernes, men mere simpelt og chacot med ponpon.

Den 11. april 1804 udstedtes der en bekendtgørelse, som bestemte, at der skulle tilvejebringes en særlig borgerværnsfond, hvis renter skulle anvendes til hel eller delvis dækning af særlige tab, som tilføjedes enkelte borgere ved opfyldelse af deres tjenestepligt i borgervæbningen.

Borgervæbningens 2. afdeling, som var beregnet til at afværge fjendtlige overfald på byen, fik ikke mange forsvarsopgaver, og det bevirkede, at den efterhånden sygnede så meget hen, at det i 1822 bestemtes at ophæve den egentlige militære gruppe. Første afdeling, hvis opgave det var at opretholde ro og orden i byen, og samtidig være byens brandvagt og brandkorps fortsatte som hidtil.

Slagelse Borgervæbnings forordning om æresvagt af 1807

Når kongelige personer gennemrejste Slagelse og garnisonens soldater var fraværende, havde Borgervæbningen pligt til som æresvagt at afgive honnør.

Efter forordningen skulle æresvagten bestå af:

1 premierløjtnant,

1 sekondløjtnant, som ikkun fungerer i førstnævntes forfald, eller særlig beordres,

1 commandersergent,

3 underofficerer,

1 fanebærer og 36 menige,

Æresvagten skulle udtages af borgervæbningens 1. afdeling af de, som var blevet borgere inden 1807, og som er forsynede med armatur og våben. I tilfælde af, at der ikke kunne skaffes mandskab nok, kunne korpset kompletteres med handelsbetjente, kontorister og deslige personer.

Ved afgivne æresvagter og andre højtidelige anledninger benyttes købstadens borgerfane, derimod ikke i andre tilfælde.

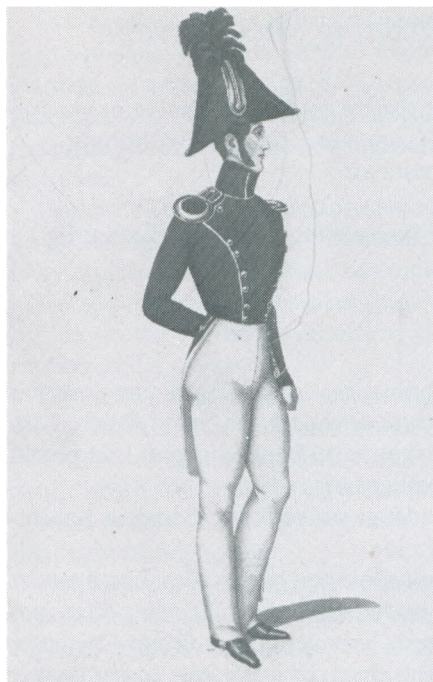
Enhver, som efter de forudgangne anordninger hører eller hørte under brandkorpset og borgervæbningen, skal under straf af mulkt, eller efter omstændighederne straffes med vand og brød, hvis de nægter at gøre tjeneste, eller modtage den ansættelse, som påbydes dem. Dog dersom nogen ønsker at blive forskånet for den officerspost, hvortil han ansættes, kan fritagelse forventes, imod at gøre tjeneste som simpel mand og betale 50 rigsdaler sølv til korpsets fond, dog kun efter bevilling af kancelliet.

Slagelse Borgervæbning efter nyordningen

Efter nyordningen af Slagelse Borgervæbning i 1802, vedblev korpset at virke med sine øvelser, mønstringer og paradering ved kongelige personers besøg og lignende, ligesom de bistod politiet ved jødeforfølgelserne den 12. og 13. september 1819.

Omkring år 1800 nævnes kobbersmed Gotlob Hausbild som kaptajn og chef for Slagelse Borgervæbning. Korpset havde urmager Seerup som premierløjtnant og næstkommanderende, han var den egentlige leder af borgervæbningen. Senere udnævntes Seerup til kaptajn og chef for borgervæbningen. Han døde den 29. juni 1838, 85 år gammel, og han havde, da han kort før sin død, solgte sin ejendom til snedker Peytz, betinget sig i skødet, at køberen leverede ham, når han afgik ved døden, en god og solid ligkiste, dette var nu i og for sig ikke så mærkeligt, idet det på den tid var meget almindeligt, at folk havde deres ligkiste stående på loftet og ligtøjet ligeledes liggende færdigt.

Købmand Arnt Peder Kjerulff nævnes som løjtnant i borgervæbningen, men må senere være blevet kaptajn og chef for korpset. Han havde nemlig

I Chr. V. Bruun's samling af danske uniformer 1842, beskrives Slagelse Borgervæbnings uniform således: »Mørkeblå fjer, sort trekantet hat med guldbesætning, mørkeblå kjole med sort rabat, sort krave, sorte ærmeopslag, hvide kantninger, gule knapper, sorte epauletter med guldkantning, hvide bukser og sort fodtøj. Lokalhistorisk arkiv.

kommandoen, da kong Frederik den Sjette engang var på gennemrejse, og borgervæbningen ved den lejlighed paraderede for ham. Da Kongen skridtede fronten af, standsede han ved chefen, der var iført en flunkende ny uniform. Kongen følte på tøjet og bemærkede: »Det er en meget smuk uniform, De har på«, hvortil Kjerulff svarede: »Ja, Deres Majestæt, skræder Keller har også selv syet den, og klædet har såmænd kostet fem rigsdaler alen«. Kjerulffs svar vakte almindelig munterhed, og selv den uniformsglade og ellers alvorlige kong Frederik den Sjette måtte trække på smilebåndet.

Kaptajn A. P. Kjerulff døde den 18. november 1835, 45 år gammel, og bager Augustinus Harder blev kaptajn og chef for borgervæbningen.

Ved en kongelig resolution af 15. juli 1840 blev den hidtilværende borgervæbning i Slagelse ophævet og i dets sted dannedes et korps under navnet »Slagelse Brandkorps«, men korpset blev dog ved med at fungere som både borgervæbning og brandkorps, idet en særlig afdeling fik til opgave at være politiet til hjælp og vedligeholde orden i byen.

Som følge af oprettelsen af brandkorpset ophørte de ved borgervæbningen ansatte officersposter og in specie borgerkaptajnens. Den hos borgervæbningen værende fane, tromme med videre, overleveredes til den højestkommanderende ved brandkorpset, som i daglig tale kaldtes for brandmajor.

Da nu »Brandkorpset« og »Politikorpset« dannede et og samme korps fortsatte borgervæbningens chef kaptajn Augustinus som chef for dette korps. Under korpset hørte alle byens borgere og indvånere, som forhen hørte under borgervæbningen.

Når borgervæbningens nu brandkorpset tambour rørte trommen så mødte alle, der skulle gøre tjeneste, tillige med alle de, der kun gik i vejen, men hele byen kom jo hurtigt på benene, dels fordi de frygtede fare, og dels af nysgerighed. En ildsvåde havde dengang en helt anden betydning end i dag. Dengang kunne ilden hurtigt gribe om sig i de letfængelige af bindingsværk med bræddegavle opførte huse, hvoraf mange delvis var belagt med stråtag.

Nye uniformer til officerer og underofficerer i Borgervæbningen

Da subordination (ubetinget lydighed) og god orden var nødvendig, men ikke let kunne finde sted, uden at de kommanderende var udmærkede fra det øvrige personel, så bestemtes det i 1841, at officerer og underofficerer i Slagelse Borgervæbning, hvis evner tillod det, snarest mulig skulle anlægge følgende uniform: Mørkegrå kjole uden rabatter, med 1 rad gule knapper, lange mørkegrå pantalons (lange benklæder), hvid vest, støvler, chacot samt sabel med borgerlig felttegn og distinktioner, som var fastsat for officerer i købstædernes borgervæbning.

Borgervæbningens øvelsespladser

Borgervæbningen og siden Slagelse Politikorps holdt deres øvelser på dragernes øvelsesplads uden for Smedegades Port, hvor der senere blev opført en Marksskole.

Skydeøvelser holdtes i Lystskoven imellem det nuværende Kristinelund og Sommerdalen.

Øvelserne varede kun nogle få dage i august-september måned og foregik om eftermiddagen 2-3 timer under kommando af premierløjtnanten, og efter endt øvelse var der altid præsentation og mønstring for kaptajnen og borgmesteren.

Slagelse Borgervæbning fik ny fane i 1850

I 1850 skænkede Slagelse bys damer Borgervæbningen en ny fane. Fanen var af silketøj med et påmalet billede af kong Valdemar den Anden. Oprindeligt var billedet Sct. Knuds Gildeseglet i Slagelse. Kun kongens sæde var undergået en forandring fra en skammel til en sofa.

Selve motivet kan føres helt tilbage til ca. år 1350, hvor hertug Knud er afbildet på samme måde i Sct. Knudsgildets segl. Dette motiv har været brugt mange steder, bl.a. findes det i Københavns Universitets gamle segl.

Slagelse byvåben, som det var malet på Borgervæbnings fane i 1850. Efter Gunnar Knudsen, Hist. Samf. årb. IV.

Gennem årene er der anvendt forskellige motiver i Slagelse bys segl og byvåben. På byseglet fra det 18. århundrede ser man kongen siddende på sin trone, og det er dette byvåben, som senere går igen på Slagelse Borgervæbnings fane.

Slagelses nuværende byvåben og segl med ærkeenglen Michael, er dog sikkert det ældste motiv, og det som oftest ses i Slagelses gamle segl. Det nuværende udseende blev dog først registreret den 15. marts 1938.

Slagelse Borgervæbnings sidste år

Efter 4. Dragonregiment i 1866 havde forladt Slagelse, havde Slagelse Borgervæbnings politi- og brandkorps ikke nogen fast øvelsesplads, hvorfor øvelserne blev holdt på forskellige steder og pladser, blandt andet på »Vestermarken« nord for byen, hvor nu Vestsjællandscentret ligger, på Markedspladsen ud mod Smedegades Landevej, (Fælleden) hvor nu Holbækvejen støder op til Sorøvej, på Ridehuspladsen, som jo rettelig burde hedde Rytterstaldspladsen, Østre Skoles gård, eller Borgerskolens gård, som det hed dengang, var det sidste sted, at korpset holdt øvelse.

Korpsets øvelser varede normalt 3-4 dage med 2 à 3 timers øvelse daglig. Øvelserne bestod af forskellige marcher og nogle geværgreb, som jævnligt blev afbrudt af rørstilling, så det var just ikke anstrengende øvelser. Skiveskydning fandt slet ikke sted mere.

Når øvelserne var vel overstået, kom den store dag, hvor korpset skulle inspiceres ved en parade, og på denne dag stillede alle i velpudsede uniformer med musikken på højre fløj på Bjergbygade med front mod politikammeret. Efter kommandosergenten havde afleveret korpset til næstkommanderende, som var premierløjtnant, kommanderede denne ret, præsenterer gevær, se til højre, hvorefter musikken faldt i med fanemarchen, og fanen førtes til højre fløj. Efter der var afgivet honnør for den gallaklædte chef, kaptajn Joseph Møller, førte premierløjtnanten korpset ud til øvelsespladsen, hvor kort efter borgmester og politimester i en og samme person viste sig og blev modtaget af kaptajnen, som derefter overtog kommandoen og lod korpset gøre honnør for borgmesteren, som var korpsets øverste chef.

Efter at korpset havde marcheret lidt rundt i forskellige formationer og lavet nogle geværgreb, takkede borgmesteren korpset for den gode holdning og de smukke øvelser samt for den gode borgerånd, som herskede i korpset, og hermed var den første del af programmet til ende, nemlig den alvorlige del. Paradedagen var en stor dag for den gamle kaptajn Møller.

Efter paraden var der om aftenen det årlige festmåltid for korpsets medlemmer. For det meste blev dette arrangeret på et af byens hoteller eller i Lystskoven, men det skete også, at man kørte ud til stranden. Borgmesteren var altid inviteret med til festmåltidet, og ved midnatstid fulgte korpset ham altid hjem til hans bopæl. Efter at kaptajnen på behørig måde havde sagt godnat til borgmesteren, udtalte han gerne: »Børn, jeg har glemt mine galoscher«, og disse måtte naturligvis hentes, og resulterede altid i en ekstra bolle punch, og det var kaptajnens specialitet at brænde denne af.

Slagelse Borgervæbnings vandforsyningsmandskab havde sit eget banner i 1845. Lokalhistorisk arkiv.

Menig af Slagelse Borgervæbning 1885. Lokalhistorisk arkiv.

Sidst i 1870'erne rejste der sig inden for korpset en opposition, som fandt, at det var en besværlig historie at møde til øvelserne, og da man alligevel aldrig skød med gevæerne påstod de, at korpset kun var til grin for byens ungdom. Blandt de misfornøjede, var der særlig tre, som var meget ivrige for at få korpset opløst, og de fik også en del medlemmer på deres side, og disse sammenkaldte til et møde på »Stadt Hamborg« (Landmandshotellet), hvortil kaptajnen også var blevet indbudt. Da en liste efter megen tale for og imod sagen blev fremlagt og havde fået en del underskrifter, bad kaptajnen om at få listen at se, og idet han skulle tage blækhuset nærmere hen til sig, kom han af vanevare (?) til at vælte dette ind over listen, så den var aldeles ubrugelig. Efter et udråb af kaptajnen over uheldet, bestilte han en bolle punch, og det hele endte i fryd og gammen, hvor blækhuset frelste korpset fra undergang.

I 1880 gik korpsets mangeårige chef kaptajn Joseph Møller af, og han afløstes af premierløjtnant Mölenbach, der ledede korpset videre i samme ånd som under kaptajnen. Efter Mölenbach blev tobaksfabrikant Vilhelm Lange korpsets chef og fortsatte i samme spor, men enten havde Vilhelm Lange ikke det rette greb om tingene, eller også har han manglet interessen, for efterhånden sygnede korpset hen, og det havde måske også overlevet sig selv. Oppositionen blev større og større, og efterhånden som de gamle faldt for aldersgrænsen, og de nye, som kom til, nærmest følte sig forurettet ved at skulle være i korpset, så var dets beståen snart talt.

Garvergårdens brand Nytårsnat 1891 var formentlig sidste gang korpset mødte frem i aktion, for kort tid derefter blev korpset ophævet, og der dannedes et ordenskorps, som var forsynet med politistave som erstatning. »Knippekorpset« var dette korps kælenavn, men dette kom aldrig til at fungere.

Slagelse bys gamle sprøjte fra 1888. Lokalhistorisk arkiv.

Hjemmeværnet i Slagelse

Hjemmeværnets forhistorie

I fem lange år havde Slagelses borgere lyttet til den danske stemme fra London, og endelig den 4. maj 1945 kl. 20.30 kom meddelelsen om at tyskerne i Nordtyskland, Holland og Danmark havde overgivet sig. Den lykkelige nyhed udløste befolkningens voldsomme spænding, ængstelse og usikkerhed, og fremkaldte ubeskrivelige glædesscener over alt i byen, hvor der snart tændtes lys i alle vinduer, og jublende mennesker fyldte byens gader.

I nattens løb mobiliseredes Slagelses modstandsgrupper, og om morgenen den 5. maj trådte Frihedsrådets Lokalkomité frem i lyset, og det viste sig, at den bestod af: Arkitekt Johannes Knudsen-Pedersen, assurandør Carl Nielsen, boghandler Henry Sørensen, forvalter Tommy Beinkamp, typograf Børge Christensen, slagteriarbejder Walther Hansen, købmand Otto H. Christiansen og repræsentant C. A. Lauridsen, hvor det var assurandør Carl Nielsen, der som byleder havde den direkte forbindelse til Danmarks Frihedsråd.

Modstandsbevægelsen overtog straks ansvaret for opretholdelsen af ro og orden overalt i Slagelse og omegn. Frihedskæmperne bar som kendetegn et bl t-rødt-hvidt armbind, og bevæbningen var meget forskellig, men de fleste havde maskinpistol.

Kl. 8.00 trådte kapitulationen i kraft, og den blev hilst af klokkeringning fra byens kirker og med Dannebrog til tops over alt i byen og på landet. Modstandsbevægelsens anholdelsesgrupper gik i gang med interneringen af danske nazister, medløbere og v rnemagere, som arrestationsudvalget havde udpeget. De k rtes gennem byens tætpakkede gader til et kort forhør på Tinghuset, og derefter til internering i Vestre Skole. Sammen med hotel Postgården dannede skolen basis for modstandsbevægelsen, og i skolens k elder tilberedte byens lotter maden til b de frihedskæmpere og de til skolen indbragte fanger. Denne ordning ophørte den 12. maj, fra hvilken dato politiet overtog ledelsen af alle arrestationer.

Den 7. maj 1945 overtog generalmajor Ebbe Gørtz kommandoen over alle modstandsbevægelsens væbnede styrker, som på dette tidspunkt var Danmarks eneste soldater under våben ud over Den danske Brigade, der den 5. maj var kommet hjem fra Sverige. Den militære ledelse af modstandsbevægelsen i Slagelse havde premierløjtnant Tretow-Loof og officiant Svendsen.

De fleste frihedskæmpere måtte naturligvis passe deres borgerlige erhverv og trak sig derfor hurtigt tilbage fra aktiv tjeneste. F rend de fornødne soldater og CB-mandskab kunne blive indkaldt, måtte dog en betydelig del holdes inde af hensyn til bevogtningsopgaver ved de tyske depoter, flygtningelejre og de arresterede, som holdtes interneret.

Frihedskæmpere på vagt ved indkørslen til Vestre Skole i Slagelse den 5. maj 1945. Lokalhistorisk arkiv.

Genopbygningen af forsvaret begyndte så småt, og i juni og juli indkaldtes soldater af årgangene 1940-43 til et halvt års tjeneste, og i slutningen af juli indkaldtes der også CB-pligtige til bevogtningstjeneste. Den 10. juli kunne man hjemsende Den danske Brigade, og samme dag afgik de militære ledere fra modstandsbevægelsen i Slagelse til felthæren.

Som en videreførelse af modstandsbevægelsen, der voksede op under den tyske besættelse, opstod den ældgamle idé om, at folk, som på grund af alder eller anden årsag ikke indgik i felthæren, skulle have lov til at deltage i forsvaret af den hjemlige jord, og i løbet af sommeren 1945 blev der i Slagelse dannet en frihedskæmperforening med repræsentant John Østerby som formand. Denne forening, som oprindeligt var startet med selskabeligt formål, virkede faktisk som en slags forløber for den året efter startede »Hjemmeværnsforening for Slagelse og Omegn«.

Hjemmeværnsforeningen for Slagelse og Omegn

På en generalforsamling i hotel »Casino«s Gildeshal den 31. januar 1946 blev »Hjemmeværnsforeningen for Slagelse og Omegn« oprettet. Der var mødt 125 - deraf 3 kvinder - til generalforsamlingen, og efter modstandsbevægelsens byleder assurandør Carl Nielsen, var valgt som dirigent, gennemgik kap-

tajn V. Kragh et forslag til foreningens love, som i det store og hele var de samme, som skulle gælde over hele Sjælland (Region V). Det blev i loven indskærpet, at alt partipolitisk virke var forbudt inden for foreningens rammer, og at enhver våbenfør mand over 17 år, der ikke var straffet og ikke indtog unational holdning, kunne blive aktiv medlem, medens kvinder kun kunne være aktiv medlem inden for visse grene af tjenesten. Foreningen skulle henhøre under »De danske Hjemmeværnsforeningers Landsforbund«, og de aktive medlemmer ville blive inddelt i grupper efter det militære mønster. Til de aktive medlemmer skulle der udleveres våben og øvelsesmateriel, som kunne inddrages ved misbrug, og det var forbudt at være i besiddelse af våben, som ikke var foreningens ejendom.

Efter den lange redegørelse blev lovforslaget vedtaget, og man fastsatte kontingentet til 12 kr. årligt. Til slut gik man over til valg af en bestyrelse, som fik følgende medlemmer:

Sergent C. M. Jensen, formand, repræsentant Prehn, næstformand, politi-assistent Thygesen, sekretær, inspektør Otto Madsen, kasserer, kaptajn V. Kragh, uddannelsesleder, fru Inger Kragh, brænderiarbejder Lars Chr. Olsen.

Som suppleanter valgtes: Brænderiarbejder Ø. D. Jensen, kontorist P. Næsvang, repræsentant Kaj Hansen, maskinmester Christoffersen, arbejdsmand Johannes Madsen.

Som revisorer valgtes: Stadsingeniør H. Kerstens og arkitekt J. Knudsen-Pedersen.

Et kompagni frihedskæmpere under march gennem Bredegade i Slagelse den 5. maj 1945. Lokalhistorisk arkiv.

I løbet af 1946 blev hjemmeværnsforeningen organiseret i to kompagnier med brønderiarbejder Ø. D. Jensen og bagermester P. Høyer som kompagnichefer. Man gik straks i gang med uddannelsen under kaptajn V. Kraghs ledelse, og i sommeren 1947 var man så langt fremme med denne, at man turde tage en tur til grænsen, hvor man blev indkvarteret i den militære Krusålejr. Ved grænsen havde foreningen en øvelse med 14. bataljon, som lå ved grænsen på dette tidspunkt.

Den kommunistiske overtagelse af styret i Tjekkoslovakiet i foråret 1948, og russernes udvandring fra de allieredes kontrolkommission i Berlin, deres spærring af adgangsvejene til byen, og den kolde krigs begyndelse medførte, at mange meldte sig ind i hjemmeværnsforeningen således, at det blev nødvendigt at oprette et helt nyt uddannelseskompagni.

På foreningens generalforsamling den 15. april 1948 på hotel »Casino« gav den i 1947 tiltrådte formand, overlæge Sv. Thorup-Petersen, en længere redegørelse for foreningens problemer. Dette gjaldt særlig uniformeringen, idet medlemmerne i hovedsagen var iklædt mørkeblå uniformer i forskelligt snit, og man ville gerne have battledress, som hærens soldater var iklædt. Man var også utilfreds med at være bevæbnet med de efterladte tyske våben, til hvilke det efterhånden kneb med at få øvelsesammunition, som man desuden også selv skulle betale. Det kneb til tider også med økonomien, men byens borgere og institutioner havde dog hjulpet foreningen meget.

Hjemmeværnsforeningen for Slagelse og Omegn står opmarcheret på Nytorv i 1948. Lokalhistorisk arkiv.

Efter generalforsamlingen den 15. april 1948 havde hjemmeværnsforeningen følgende bestyrelse:

Overlæge Sv. Thorup-Petersen, formand,
læderhandler Einar Sams, næstformand,
inspektør Otto Madsen, kasserer,
kaptajn V. Kragh, uddannelsesleder,
brænderiarbejder Ø. D. Jensen, byleder.

Suppleanter var følgende:

Maskinmester Christoffersen,
købmand Palle Therkelsen,
montør Carlsen.

foreningen havde 280 medlemmer fordelt på tre kompagnier:

1. kompagnis chef var brænderiarbejder Ø. D. Jensen,
2. kompagnis chef var bagermester P. Høyer,
3. kompagnis chef var forvalter R. Wilstrup.

Våbenmester for hele foreningen var kasernearbejder Henry Nielsen.

Det statslige hjemmeværn oprettedes i 1948

Den spændte situation, som i 1948 herskede i Europa, bevirkede, at der blev sat skub i en forsvarlig løsning af hjemmeværnsforeningernes folkeretslige status, således at medlemmer af hjemmeværnet kunne anerkendes som en del af det danske forsvar. I samme forbindelse var det ligeledes nødvendigt med en ordning, der skabte retslig fasthed og ensartethed inden for hjemmeværnet.

Loven om Det danske Hjemmeværn, som skulle træde i kraft den 1. april 1949, blev kongelig stadfæstet den 16. juli 1948. Loven byggede på tre grene nemlig 1) Direkte udskrivning af personel til hjemmeværnet, 2) Overførsel af ældre årgange fra felthæren til hjemmeværnet, 3) Optagelse af frivillige i hjemmeværnet af personel, der var fyldt 18 år, og som ikke havde mødepligt ved forsvarrets øvrige myndigheder eller civilforsvaret.

Det blev ved lovens vedtagelse fastslået, at det for hjemmeværnet var det værdifuldeste, at man kunne bevare frivillighedens princip. For Hjemmeværnsforeningen for Slagelse og Omegn opstod det problem, at foreningens medlemmer ikke kollektivt kunne overføres til det statslige hjemmeværn, for loven krævede, at hver enkelt medlem personligt skulle søge om optagelse, men det blev dog klaret uden alt for store omrokeringer, for det var også en betingelse, at den pågældende skulle have bopæl i det kompagniområde, hvor vedkommende søgte om optagelse. Ved denne ordning skete der nogen frafald.

Efter lovens vedtagelse var uniformsspørgsmålet også blevet løst, idet hjemmeværnet nu fik samme uniform som felthæren, hvilket vil sige, at alt personalet blev iklædt battledress, og økonomien blev også i orden, idet hjemme-

værnspersonel til fuld tjeneste, og ved frivillig deltagelse i samlede øvelser i forsvaret fik samme løn og forplejning, som det øvrige forsvar.

Selv om loven blev vedtaget i sommeren 1948, så fortsatte Hjemmeværnsforeningen for Slagelse og Omegn som hidtil. I løbet af vinteren 1948-49 oprettedes der kompagniførerkursus, hvor følgende fra Slagelse deltog: Forvalter R. Wilstrup, ingeniør Børge Østermark, disponent L. C. Olsen og bagermester Per Høyer.

Under hjemmeværnet henhørte nu også »Danmarks Lottekorps«, der i Slagelse kom til at indgå i et stabskompagni, hvor deres opgave hovedsagelig var administration, signaltjeneste, forplejning, sanitetstjeneste og andet kvindeligt job.

Fra den 1. april 1949 skulle der være to hjemmeværnskompagnier i Slagelse og et i den nærmeste omegn af byen. Det var meningen, at antallet i Slagelse skulle udvides til fire kompagnier. Efter loven var landet blevet inddelt i distrikter, og Slagelse indgik i »Distrikt Vestsjælland«, og fra 1. april 1949 havde distriktet sit kontor og hovedsæde i Det gamle Kloster på Bredegade i Slagelse.

Den 1. april 1949 kom udnævnelserne af det personel, som skulle lede det statslige hjemmeværn, og som distriktsleder for Hjemmeværnsdistrikt Vestsjælland udnævntes bagermester Per Høyer, som kompagnifører udnævntes chauffør Øjvind Daniel Jensen og ingeniør Børge Østermark. Forvalter R. Wilstrup blev ansat ved distriktsstaben. Distriktslederen blev ligestillet med kaptajn, og kompagniførerne blev ligestillet med løjtnanter. Ved en senere personellov blev graderne ændret til major eller oberstløjtnant som distriktsleder og kompagnicheferne blev kaptajner.

Det er for hjemmeværnet vigtigt og afgørende nødvendigt, at dets personel udgår fra alle samfundslag, og i løbet af 1949 kom der 118 nye hjemmeværnsfolk i Slagelse. Uddannelsen foregik om søndagen en gang hver måned på garnisonens øvelsesplads med feltøvelser, våbenbrug og forsering af forhindringer. Teoriaftener blev holdt på Slagelse Kaserne en gang om ugen, og i november 1949 påbegyndte man uddannelsen af de første motorordonnanser, samtidig med at man vinteren igennem afholdt weekend kursus for delings- og gruppeførere.

I 1950-51 blev der gjort et vældigt arbejde for at få flere lotter til hjemmeværnet. Der var i Hjemmeværnsdistrikt Vestsjælland brug for 200 lotter, men i 1950 havde kun 80 meldt sig, så tallet måtte sættes op. Ved forsvarsloven af 1951 var lotterne blevet tilsluttet som en del af hjemmeværnet, og da man i 1951 fik rådighed over den gamle kirkelade ved Sct. Mikkel's Kirke, blev denne indrettet således, at lokalerne kunne bruges til møder og instruktionsaftener for lotterne. - Selv om det var håndværkerne, der gjorde det groveste arbejde med istandsættelsen, så var det lotterne, som selv havde taget sig af oppyntningen. Lokalerne blev ved en lille højtidelighed indviet den 1. november 1951.

På et møde i Slagelse byråd den 13. april 1955 blev det bestemt, at den gamle kirkelade skulle overdrages til Sct. Mikkel's sogns menighedsråd for en periode

af 50 år. Og da menighedsrådet ønskede at benytte kirkeladen til konfirma-tionsforberedelser måtte lotterne flytte.

Hjemmeværnsgården i Slagelse

Da hjemmeværnet gerne ville have sine egne lokaler, hvor man havde foden under eget bord, blev der i Slagelse dannet et anpartsselskab med direktør Børge Østermark som formand, og dette anpartsselskab købte den 5. april 1956 Gammel Holmstrup nedlagte skole af Sct. Peders Landsogn.

Ved frivilligt arbejde og velvillig støtte fra mange sider lykkedes det for de flittige hjemmeværnsfolk at ombygge og indrette skolen således, at man ved en højtidelig parade den 30. maj 1957 kunne indvie Hjemmeværnsdistrikt Vestsjællands nye »Hjemmeværnsgård« i Holmstrup i Slagelse bys nordvest-kant.

Den ene af Hjemmeværnsgårdens bygninger i Holmstrup. Foto: Leif Toft Jakobsen.

Hjemmeværnsdistriktets kontor flyttes

Hjemmeværnsdistrikt Vestsjællands kontor, som fra starten havde været i Det gamle Kloster i Slagelse blev den 1. januar 1958 flyttet til Sorø. Ved den store kommunesammenlægning blev kommunekontoret i Vemmelev ledig, og da man på samme tid skiftede distriktschef, idet major Axel Hansen afløste oberstløjtnant Per Høyer, så blev det besluttet at flytte distriktskontoret til Vemmelevs nedlagte kommunekontor den 1. april 1973.

Hjemmeværnsdistrikt Vestsjælland får musikkorps

I løbet af 1950 fik man i Hjemmeværnet nedsat en komité som skulle søge at få dannet et musikkorps ved Hjemmeværnet. Komiteen bestod af musikonsulent Christian Mortensen, forvalter R. Wilstrup, kriminalassistent H. Christensen, politibetjent Niels Jensen og bankkasserer K. Normann.

For at kunne indkøbe musikinstrumenter skulle man bruge 6000 kr. og man gik derfor i gang med at indsamle penge, men det gik noget langsomt med at få rejst den nødvendige kapital, hvorfor 10 hjemmeværnsfolk slog sig sammen og lånte orkestret 5000 kr. til musikinstrumenter.

Den 1. november 1950 havde man fået udtaget og ikklædt 18 hjemmeværnsfolk til et hornorkester, og disse fik søndagen den 10. december udleveret de nyindkøbte musikinstrumenter, og under ledelse af musikonsulent H. Christensen gik man straks i gang med en ugentlig øveaften, og i foråret 1951 var man som et af Danmarks første hjemmeværnsorkestre klar til premieren.

Med orkestret i spidsen for Slagelses to hjemmeværnskompagnier og lotter marcheredes lørdagen den 28. april 1951 fra Slagelse Kaserne til Nytorv hvortil man nåede kl. 16.00. På torvet formerede man parade der afleveredes til chefen for Hjemmeværnsregion V. Formanden for den tidligere Hjemmeværnsforening for Slagelse og Omegn, inspektør Otto Madsen trådte frem foran paraden, og efter en højtidelig tale overrakte han den fra Danmarks-samfundet leverede fane til det nuværende statslige Hjemmeværn i Slagelse. Regionschefen oberstløjtnant Lykkegaard modtog fanen med en takketales til de der havde været med til at starte hjemmeværnet i Slagelse, hvorefter han gav fanen videre til distriktchef Per Høyer, og til tonerne af fanemarchen blev fanen ført til fløjen.

Det nyoprettede hjemmeværnsorkester gav derefter en koncert på torvet som sluttede med nogle populære danske marcher. Efter afslutningen på kon-

Hjemmeværnets musikkorps foran et optog gennem Slagelses gader i 1952. Efter musikkorpsets scrapbog.

Hjemmeværnets forårskoncert i festsalen på Antvorskov Kaserne den 27. april 1978. Foto: Anker Pedersen. Efter musikorpsets scrapbog.

certen marcherede hele styrken med klingende musik og flyvende fane igennem Slagelses gader tilbage til kasernen.

Den 4. maj om aftenen marcherede hjemmeværnsorkestret tappenstreg gennem byens gader, en tradition som orkestret har vedligeholdt årene fremover. På Valdemarsdagen den 15. juni 1951 præcis kl. 19.45 svingede hjemmeværnsorkestret ind på Sct. Mikkels plads i spidsen for et kompagni af 14. bataljon. På pladsen og Nytorv var på den dejlige lune sommeraften forsamlet 3-4000 mennesker i anledning af en storslået Dannebrogsfest. Næsten alle byens foreninger og ungdomskorps var mødt med deres faner, og under trommehvirvel blev de alle på en gang rullet ud, og de 31 smukke faner tog derefter opstilling på hver side af springvandet med Sct. Mikael og dragen. Efter en kort tale marcherede alle med musikken og den store faneborg i spidsen gennem byen til Sct. Mikkels Kirke, hvor der holdtes festgudstjeneste baseret på det hvide kors i Dannebrog. Efter gudstjenesten samledes man igen på Sct. Mikkels plads, hvor der blev udleveret fire nye faner fra Danmarkssamfundet, blandt andet til 4. Regiments Soldaterforening i Slagelse.

Siden har det populære hjemmeværnsorkester deltaget i utallige lignende arrangementer og fester, samt afholdt koncerter der hver gang har glædet mange af Slagelse by og omegns borgere.

Over 900 mennesker fra Slagelse og omegn nød Hjemmeværnets koncert i festsalen på Antvorskov Kaserne den 26. april 1979. Foto: Anker Pedersen. Efter musikorpsets scrapbog.

K.F.U.M.s Soldaterhjem i Slagelse

Da det i 1911 i henhold til forsvarsordningen af 1909 blev afgjort, at Slagelse påny skulle være garnisonsby, holdtes der den 16. november 1911 et møde i Industriforeningens sal i Slagelse efter indbydelse af en kreds af borgere i byen. På mødet drøftedes oprettelsen af et soldaterhjem for den værnepligtige ungdom.

Der var på mødet enighed om, at der burde oprettes et sådant hjem; derimod var der delte meninger om, hvorvidt det skulle være »K.F.U.M.« eller »Foreningen Dannevirke«, der skulle have ledelsen af hjemmet. Ved en senere afsluttet overenskomst mellem de to foreningers hovedbestyrelse, afgjordes det, at soldaterhjemmet i Slagelse skulle oprettes og ledes af K.F.U.M. Et udvalg med Dr. Fraenkel som formand og hotelejer Valdemar Nielsen som kasserer tog fat på arbejdet med at samle de nødvendige midler i byen og dens opland.

K.F.U.M. stillede sit beskedne byggefond til udvalgets rådighed, og da man var nået så vidt, at man mente det økonomisk forsvarligt at købe en større ejendom, begyndte udvalget at se sig om efter en sådan, der syntes egnet til formålet. Det blev ejendommen, Schweizerpladsen nr. 5, der dengang tilhørte kurvemager Gertz, og som både hvad beliggenhed, pris og rummelighed angår bedst syntes at svare til de fordringer, udvalget stillede. Den 16. juli 1912 købtes ejendommen for en pris af 65.750 kr., og den 4. maj 1913 holdtes den officielle indvielsesfest, hvorefter lokalerne toges i brug efter deres bestemmelse, og fra den dag bar bygningen K.F.U.M.s navn og var hjemsted for denne forening og de forskellige virksomheder som blev drevet i foreningens navn.

Soldaterhjemmets bestyrelse bestod af fem medlemmer fra K.F.U.M.s bestyrelse, fem fra Det vestsjællandske Kredsforbund for K.F.U.M. og K. og et medlem af landsudvalget for soldatermissionen. Formanden for kredsforbundet var tillige formand for soldaterhjemmet. Efter disse bestemmelser blev pastor Vilstrup, Reerslev, soldaterhjemmets første formand og han fungerede som sådan til 1933, da han blev afløst af pastor Harald Jessen, Ørslev. Landsudvalgets repræsentant i bestyrelsen var proprietær J. Warming, Johannesdal, der tillige var kasserer og sekretær, og som var den, der gennem hjemmets første år gjorde det største frivillige arbejde for soldaterhjemmet.

Ordnningen som blev gennemført i 1912 bestod indtil 1936, hvor den særlige bestyrelse for soldaterhjemmet blev opløst, og ledelsen af soldaterhjemmet overgik til K.F.U.M. i Slagelse, som fik det fulde ansvar for hjemmets ledelse.

I det lange løb viste det sig imidlertid upraktisk at have to virksomheder til huse i samme ejendom, og det var faktisk også uheldigt, at soldaterhjemmet lå temmelig langt væk fra Slagelse Kaserne på Kastanievej hvilket førte til, at

Fra 4. maj 1913 til 15. sept. 1940 var K.F.U.M.s Soldaterhjem sammen med K.F.U.M. på Schweizerpladsen nr. 5. Efter K.F.U.M.s jubilæumsskrift 1937.

K.F.U.M.s bestyrelse med formanden købmand Henry Nielsen i spidsen tog initiativet til en helt ny ordning for soldaterhjemmet.

I efteråret 1939 var en ejendom på Kastanievej 3, som lå skråt overfor kasernen udbudt til salg, og da der ved siden af denne lå en mindre ubebygget grund som tilhørte Slagelse kommune, så soldaterhjemmets bestyrelse chancen for at komme nærmere til kasernen, og derved få dette store ønske opfyldt.

Man indledte så forhandlinger om købet og fik det også i orden, men desværre først efter, at 2. verdenskrig var brudt ud, hvilket kuldkastede alle beregninger over byggeomkostninger.

Bestyrelsen besluttede imidlertid at gå videre med sagen, og hen på efteråret 1939 blev grunden til udvidelsen af ejendommen støbt; men mere blev det heller ikke til før frosten meldte sig og standsede hele byggeriet til langt hen på foråret, og man var lige ved at skulle i gang igen, da man oplevede den 9. april

K.F.U.M.s Soldaterhjem på Kastanievej 3, som blev indviet den 15. sept. 1940 og nedlagt den 5. juli 1975. Soldaterhjemmets årsberetning.

1940, hvor tyskerne besatte kasernen. Nu var man igen i tvivl om der skulle fortsættes, men besluttede alligevel at fortsætte, da alle kontrakter med håndværkerne var i orden og alle materialerne var købt.

Den 15. september 1940 blev soldaterhjemmet på Kastanievej indviet i overværelse af en større kreds af indbudte fra land og by med flere af garnisonens officerer i spidsen. Fuldmægtig i kirkeministeriet Louis Petersen foretog selve indvielsen og medbragte som gave et stort flag fra Danmarkssamfundet og desuden et parti af første udgave af soldatermissionens felttestamenter og det første af dem blev højtideligt overrakt til garnisonskommandanten oberstløjtnant N. J. Nielsen.

Havde det været upraktisk at have to bestyrelser i samme ejendom, så var det lige så upraktisk med en bestyrelse, som skulle administrere to ejendomme med hver sin virksomhed, hvorfor K.F.U.M.s Soldaterhjem på Kastanievej den 1. januar 1942 blev en selvejende institution med selvstændig bestyrelse. Denne skulle efter statutterne sammensættes således, at såvel Slagelse by som oplandet blev passende repræsenteret, og den første bestyrelse kom til at se således ud:

**Proprietær J. Warming, Johannesdal, formand,
købmand Grønholt, Slagelse, næstformand,
ostehandler Nielsen, Slagelse, kasserer,
gartner Albertsen, Slagelse,
lærer Christiansen, Kragerup,
gartner Riis, Fuglebjerg,
kordegn Haukjær-Jensen, Skælskør.**

Efter den tyske besættelse var der ikke mange danske soldater i Slagelse, nemlig kun en lille depotstyrke på 15-20 mand som var arbejdsmandskab på de af kasernens depoter, som stadig var på danske hænder.

Tyskerne havde overtaget Slagelse Kaserne den 22. april 1940, og de danske soldater var indkvarteret på Landmandshotellet i Bredegade, men efter overenskomst med garnisonskommandanten blev soldaterhjemmet efterhånden indrettet som en slags kaserne for de danske soldater, og fra 1. november 1940 blev følgende lokaler mod en årlig leje på 1000 kr. stillet til rådighed for 14. bataljons kostforplejning:

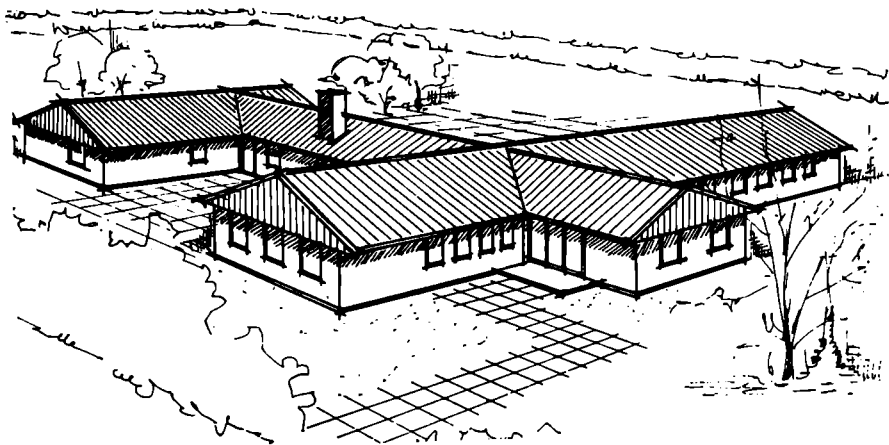
- a. Køkken - et lokale i hovedbygningens kælderetage.
- b. Lagerrum - et lokale i hovedbygningens kælderetage.
- c. Spisestue - halvdelen af sidebygningens kælderetage.
- d. Kontor - balkonen i sidebygningens kælderetage.

Garnisonskommandanten skulle afholde udgifterne til opvarmning og belysning af de lejede lokaler.

Efter den 29. august 1943, hvor de danske soldater blev interneret af tyskerne, blev K.F.U.M.s Soldaterhjem lukket, men taget i brug igen efter den 5. maj 1945, da der igen kom danske soldater på Slagelse Kaserne.

Da Slagelse Kaserne på Kastanievej den 10. maj 1975 blev forladt af soldaterne, som flyttede til den nye store »Antvorskov Kaserne«, der var bygget syd for Slagelse, var det naturligt, at også K.F.U.M.s Soldaterhjem blev flyttet.

Den 1. januar 1975 blev soldaterhjemmet på Kastanievej solgt til Diakonforbundet, men da forbundet ikke skulle bruge bygningen med det samme, fungerede den stadig som soldaterhjem indtil den 5. juli 1975, hvor man var i stand til at indvie et nyt stort soldaterhjem på 640 m², der var bygget på en 4000 m² stor grund, som var lejet af forsvaret, og som ligger meget centralt ved indkørslen til Antvorskov Kaserne.

K.F.U.M.s Soldaterhjem ved Antvorskov Kaserne blev taget i brug 5. juli 1975.

I det nye soldaterhjem kan soldaterne købe diverse småforbrødsvarer, og der er også mulighed for at spille billard, bordtennis og et lille fodboldspil findes også. I de hyggelige lokaler findes aviser og tidsskrifter samt brevpapir til fri benyttelse. Soldaterhjemmet giver også en slags pengeservice for dem der ikke rigtig ved egen hjælp kan få deres løn til at slå til.

Soldaterhjemmet er stadig en selvejende institution, og alle økonomiske midler bruges til hjemmets drift og vedligeholdelse og uanset, at hjemmet virker ud fra et kristent livssyn, er alle uanset tro og synspunkter lige velkomne.

Oversigt over ledere af K.F.U.M.s Soldaterhjem

15. sep. 1940 - 31. okt. 1945: P. N. Nørby

1. nov. 1945 - 31. okt. 1949: Verner Jensen

1. nov. 1949 - 30. sep. 1958: Holger Andersen

1. okt. 1958 - 31. mar. 1960: Martin Madsen

1. apr. 1960 - 31. mar. 1961: Jerry Henningsen

1. apr. 1961 - 31. mar. 1963: Kjeld Mathiesen

1. apr. 1963 - 31. mar. 1967: Niels Erik Bjerregaard

1. apr. 1967 - 31. mar. 1970: Verner Langdahl

1. apr. 1970 - 31. jul. 1978: Bent Christoffersen

1. aug. 1978 - 31. okt. 1978: Ernst Nielsen fg.

1. nov. 1978 - : Jens Moesgaard

Skytter af »Sorø Amts Rekyllkorps«. Reserveofficersforeningen, aug. 1963.

Sorø Amts Rekylkorps

Korpset, som havde hovedsæde i Slagelse, blev stiftet i 1913, på initiativ af godsejer V. Neergaard, Valdemarskilde, lektor F. Mathiesen, Sorø og møller F. Jørgensen, Bromme Mølle, som en ganske naturlig følge af bestemmelsen i hærloven af 1909 om oprettelse af frivillige korps.

Som korpsfører blev valgt kaptajn K. P. Søtoft, Slagelse, som næstkommanderende valgtes premierløjtnant C. E. Thiede, Slagelse, som instruktør virkede sergenterne Jens Thomsen og Mathias Jensen, Slagelse, og som våbenmester virkede sergent O. Ringting, Slagelse, som kasserer virkede i forskellige perioder: oversergent Stenshøj, Slagelse, kaptajn O. B. Müller, Sorø, løjtnant K. Roth Hansen, Sorø, landinspektør, løjtnant Toft Jensen, Slagelse, og læge E. Saugmann.

Korpset var iklædt en lyseblå uniform og bevæbningen bestod af rekylgevær af »Dansk Riffelsyndikats« nyeste model og gevær model 1889 med knivbajonet.

Enhver uberygtet mand over 18 år kunne søge optagelse, men det var dog en betingelse, at man var i besiddelse af en god cykel, og at man blev anbefalet af to medlemmer i korpset.

Der betaltes et månedligt kontingent, og normalt holdtes øvelserne på Slagelse garnisons skydebane og øvelsesplads, og flere gange deltog korpset også i garnisonens troppeøvelser. Uddannelsen led under, at medlemmerne boede ret spredt, så det var vanskeligt at få dem samlet til øvelser om aftenen, hvorfor disse som regel blev holdt om søndagen.

Korpset havde sit våbenkammer i Slagelses gamle Kloster på Bredegade, og fra 1914 var det undergivet almindelig militær inspektion, og skulle ved mobilisering iklædes hærens uniform.

Mange af korpsets medlemmer var landbrugsmedhjælpere og håndværkere, som på sessionen havde trukket »frinummer«, men i mange tilfælde var de genstand for en hjerteløs forfølgelse af politiske fanatikere, som ønskede Danmark som et militært tomrum.

Selv om dette forholdsvis lille korps ikke var i stand til at forandre en krigs udfald, så hjalp deres frivillige indsats og ofre for fædrelandet dog med til at bevare folkets sjæl, og et lille stykke af Danmarks ære.

Da korpsets medlemmer selv måtte anskaffe og betale deres uniform og udrustning, staten ydede faktisk ingen hjælp udover lidt udlån af gevær model 1889, så måtte korpset af økonomiske grunde lade sig opløse i 1919.

Våbenbrødre og Forsvarsbrødre i Slagelse

Selskabet »De danske Våbenbrødre for Slagelse og Omegn«

Den 20. august 1859 udsendtes en opfordring fra selskabet »De frisindede danske Våbenbrødre« til dannelse af lokale afdelinger i provinsen. Selskabet som var stiftet i København med folketingsmand, artilleriintendant Kofod som formand, havde det formål at arbejde for udbredelsen af fædrelandssind, frihedssind og ægte dansk ånd. Ved et indlæg i Sorø Amtstidende opfordrede man til dannelse af en filialafdeling i Slagelse, som ville slutte sig til hovedselskabet.

Der gik dog næsten et år, før der i Slagelse blev vist et sådant initiativ, men den 25. juni 1860 kom der alligevel en annonce i Sorø Amtstidende, hvor der stod følgende:

»Det er sikkert enhver bekendt, at der trindtom i landet i de fleste byer existerer filialafdelinger af selskabet »De danske Våbenbrødre«, hvis hovedforening er i København. At der i Slagelse og Omegn endnu ikke består nogen sådan mindre afdeling af det større selskab uagtet, der på nævnte steder findes et ikke ringe antal krigere, som i de slesvigske felttog haver kæmpet for fædrelandet, har et ofte følt savn givet vidnesbyrd om. For at dette savn imidlertid forhåbentlig ikke oftere skal gøre sig gældende for fremtiden, lader vi nærværende indbydelse til at danne en filialafdeling af ovennævnte selskab udgaa med overbevisning om, at enhver, der i kampens og farens dage har lånt sin arm til Danmarks oprejsning og hæder, vil give talrigt møde og slutte sig sammen til enighed og broderskab.

En generalforsamling vil blive holdt på gamle Rådstue i Slagelse, lørdagen den 30. juni 1860, kl. 5 eftermiddag, hvortil herved indbydes alle i Slagelse og Omegn, som havde deltaget i de slesvigske felttog, at give talrigt møde. - Flere deltagere«.

På generalforsamlingen den 30. juni 1860 blev selskabet »De danske Våbenbrødre for Slagelse og Omegn« stiftet med vævermester A. Jørgensen som formand, og den 17. juli 1860 blev gennem avisen de herrer, der havde tegnet sig som medlem af broderskabet, indkaldt til at møde søndagen den 22. juli om eftermiddagen mellem kl. 4 og 5, for at modtage broderbrev, emblemer, adgangskort etc. - Samlingsstedet var gæstgivergården »Stadt Hamborg«.
(Det senere Landmandshotel).

Samtidig blev det bekendtgjort, at enhver, der i krigens tid havde gjort tjeneste og erholdt underholdning i den danske armé eller marine, uden hensyn

til hvilken stilling man havde beklædt, gives adgang til indtrædelse i selskabet, og uanset om vedkommende havde virket i felten eller været ansat ved eksercerskoler, magasiner, lazaretter, depoter etc. etc. kunne optages i selskabet samme dag eller senere ved henvendelse til formanden.

Selskabets start har nok været noget besværlig for på mødet den 22. juli må der være sket et eller andet, der har fået formanden til at ville nedlægge sit hverv, for allerede den 25. juli 1861 indkaldes våbenbrødrene igen i avisen til møde på Rådstuen i Slagelse den 28. juli om eftermiddagen kl. 5, da formanden agtede at fratræde, og en ny skulle vælges.

På mødet den 28. juli blev værtshusholder Hentzell valgt som midlertidig formand, indtil han på en ekstraordinær generalforsamling den 8. september 1861 blev endelig valgt. Men det varede nu ikke ret længe før han måtte træde fra. Efter et mislykket arrangement i anledning af kong Frederik den Syvendes fødselsdag blev der påny indkaldt til et ekstraordinært møde på Rådstuen den 3. november, kl. 4, efterm. i anledning af, at formanden, værtshusholder Hentzell, var afgået, og en ny formand skulle vælges.

Nu blev Eh. Lütjohan valgt til formand, og han må have fået mere hold på brødrene, for i hans tid blev der indført en begravelseskasse og han sørgede for festlige arrangementer, blandt andet indkaldte han samtlige våbenbrødre til møde på Rådhuset kl. 3, efterm. på grundlovsdagen den 5. juni 1862, for at de i procession kunne marchere til »Den borgerlige Forening«s lokaler som i dagens anledning var festligt pyntet. Efter ankomsten dertil blev selskabets nye fane højtideligt indviet og om aftenen var der arrangeret et festmåltid.

Når en våbenbroder eller dennes kone døde, blev selskabets brødre gennem avisen tilsagt til at møde ved begravelsen således: »V.B. nr. 4223 P. Pedersens kone død, begravelsen sker fra hjemmet den 20. marts 1865, kl. 12, hvortil selskabets medlemmer bedes møde«.

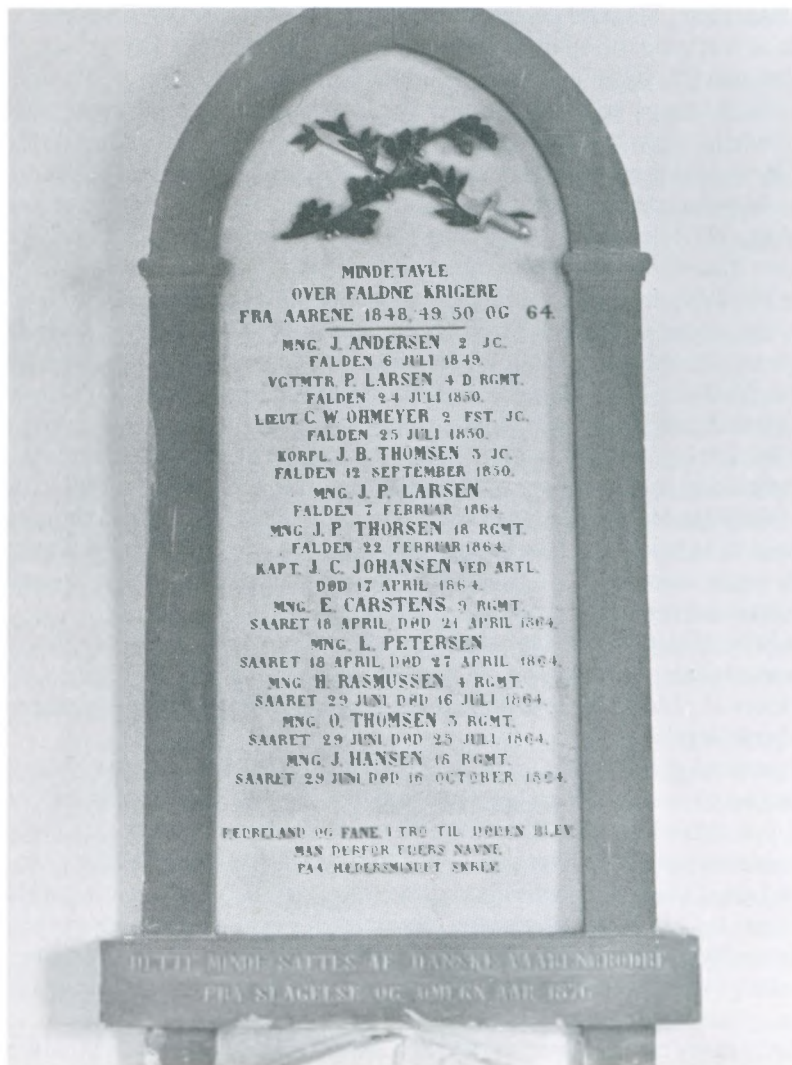
Samme år arrangeredes der lørdagen den 8. april, kl. 4, efterm. en fest i byens Theaterlokaler i anledning af kongens fødselsdag med spisning i de samme lokaler kl. 19.00. Dette arrangement blev en tilbagevendende tradition for selskabet i Slagelse.

Våbenbrødrene arrangerede også hvert år i januar eller februar måned maskerade, og til minde om slaget ved Isted den 25. juli 1850 afholdtes der hvert år i juli måned en stor folkefest i Slagelse Lystskov. Denne begyndte med, at brødrene mødte på byens torv kl. 16.00, og derfra marcheredes i procession med musik og fane i spidsen ud til skoven, hvor den egentlige fest altid begyndte med tre kanonslag, hvorefter der holdtes festtale efterfuldt af sang og folkedans. På pladsen forefandtes alt slags markedsgøgl med både gynger og karruseller. Festen sluttede ud på aftenen med et stort festfyrværkeri og tre kanonslag.

Efter ombygning og restaurering blev Sct. Mikkel's Kirke den 24. september 1876 genindviet, og ved denne lejlighed ophængte De danske Våbenbrødre for

Slagelse og Omegn en smuk mindetavle over indgangen til sakristiet for de slagelseborgere som var faldet i de slesvigske felttog 1848, 49, 50 og 1864.

Da selskabets love forhindrede tilgang af personer, som ikke havde deltaget i de slesvigske felttog, og våbenbrødrene efterhånden var kommet op i årene, blev aktiviteterne færre og mindre, og efter århundredskiftet overtog selskabet »De danske Forsvarsbrødre for Slagelse og Omegn« mange af våbenbrødrenes arrangementer.

Mindetavlen, som i 1876 blev opsat over indgangen til sakristiet i Sct. Mikkel's Kirke af De danske Våbenbrødre for Slagelse og Omegn«. Under navnene står: »Fædreland og fane i trø til døden blev, man derfor eders navne på hædersmindet skrev«. Forsvarsbrødrenes scrapbog.

Selskabet »De danske Forsvarsbrødre for Slagelse og Omegn«

På 100 års dagen for kampene på Dybbøl tildeltes selskabet De danske Forsvarsbrødre for Slagelse og Omegn et fanebånd med indskriptionen: »1864 DE DANSKE VAABENBRØDRE - DE DANSKE FORSVARSBRØDRE 1964 - DYBBØL 18. APRIL«. Der lå heri en ganske enkel tilkendegivelse af, at forsvarsbrødrene skylder de gamle våbenbrødre deres oprindelse.

Det, som gav anledning til oprettelsen af forsvarsbroderselskabet lå i, at »Selskabet De danske Våbenbrødre« kun optog fædrelandsforsvarere fra de slesvigske krige, og det måtte således forudses, at selskaberne med tiden ville ophøre at eksistere, når alle våbenbrødre var gået til »Ryes Brigade«, hvilket skete i 1942. Men de smukke nationale tanker, som bar selskabet, måtte aldrig uddø. Ganske enkelt udtrykt var formålet med selskabet: At danne samlingssted for gamle kammerater, hvor kærligheden til konge og fædreland kunne finde næring og styrkelse, og hvor kærligheden til flaget, til vore historiske minder, til vort sprog og vore sange kunne vedligeholdes - for derigennem at bidrage til at styrke nationalånden og lære ungdommen, at det er en hæder at bære våben til værn for vort fædreland Danmark.

Slagelse selskabet oprettedes i 1876

Det var ejeren af »Paulsbjerg Bryggeri«, kaptajn P. Ingwersen, der tog initiativet til dannelsen af selskabet. I januar 1876 samlede han ca. 30 af Slagelses borgere til et møde, hvor han forelagde sin plan for selskabets oprettelse. På mødet nedsattes et udvalg med opgaven at udarbejde love og derefter indkalde til en stiftende generalforsamling. Udvalget kom til at bestå af kaptajn Ingwersen, købmand Thv. Hansen, glarmester Witthaus og købmand Valdemar Hjort.

Efter at have udarbejdet lovforslag indkaldtes til generalforsamling på hotel »Postgården« den 8. maj 1876. På denne blev selskabets grundlov, som ikke kan forandres, vedtaget.

Grundloven lyder således:

»Selskabets navn er: »De danske Forsvarsbrødre for Slagelse og Omegn«. Selskabet er dannet af medlemmer, som har tjent eller tjener i den danske hær eller søværn. Selskabets formål er: At give sådanne yngre eller ældre militære personer, der er udelukkede fra at kunne indtræde i selskabet »De danske Våbenbrødre«, samt iøvrigt enhver, der tjener eller har tjent i den danske hær eller søværn, lejlighed til at kunne samles i en forening - dels for gensidig at vække og styrke den ånd, der må besjæle enhver ven af fædrelandets forsvar, dels for ved tale, skrift og selskabelige sammenkomster at knytte danske soldater, ældre og yngre, så nøje som muligt sammen for at hædre den stand, hvortil de hører, dels endelig for ved årlige bidrag at tilvejebringe midler til

fælles støtte, og da især til hjælp for trængende forsvarsbrødre, deres enker og børn«.

I selskabets nye love som blev vedtaget på en generalforsamling den 16. marts 1878 står, »at som medlemmer kan optages borgere der har gjort tjeneste i det danske forsvar i mindst 6 uger og borgere der har aftjent deres værnepligt i civilforsvaret, eller har gjort tjeneste i et frivilligt korps godkendt af forsvarsministeriet og underlagt den danske forsvarsstab, i mindst et år. Enhver dansk borger som har tjent i fremmed hær og flåde, kan optages som medlem, når han ikke frivilligt har ført våben mod Danmark«.

Forsvarsbrødrenes bestyrelse 1895. I øverste række ses fra venstre garver Ibsen, drejer Zinglersen, tømmermester Chr. Ibsen, vognfabrikant L. Michaelsen, skomager J. Jørgensen. I nederste række sognefoged P. Hansen, kaptajn F. P. Ingwersen, købmand Johan P. Thomsen og politiassistent F. W. Jacobsen. Forsvarsbrødrenes scrapbog.

Selskabets første bestyrelse

Selskabets første ordinære generalforsamling afholdtes den 1. oktober 1876, og på denne valgtes følgende bestyrelse: Købmand P. Ingwersen, formand, købmand Thv. Hansen, næstformand, købmand Valdemar Hjort, vognmand Thers, glarmester Witthaus, brygger Jens Hansen og boelsmand Niels Hansen, bestyrelsen bestod altså af syv medlemmer det samme som i dag.

Selskabets første kasserer (en lønnet stilling) var fhv. købmand Th. Bassøe.

Allerede året efter havde selskabet fået et medlemstal på 302, og på generalforsamlingen i 1877 vedtoges det at anskaffe selskabets første fane som skulle være af uld. Fanen skulle betales af medlemmerne, ved at hver medlem indbetalte 10 øre fem måneder i træk. Pengene var små den gang, men til gengæld mere værd. (Fanen er stadig i selskabets besiddelse).

Det vedtoges også at lade Albrechtsens orkester blæse reveille i Slagelse bys gader på kongens fødselsdag, og denne skik holdt sig i 50 år.

Ligvogn og musik til forsvarsbrødrenes begravelse

På generalforsamlingen i 1878 vedtoges, at selskabets fremtidige initialer skulle være »D.F.B.« og disse er nu i over 100 år brugt ved avertissementer og lignende. Det blev på samme generalforsamling vedtaget, at der fremtidig ved en broders begravelse skulle lejes ligvogn og leveres musik. Udgifterne hertil skulle afholdes af medlemmerne med 5 øre for hver. I 1886 blev det besluttet, at der skulle ydes begravelseshjælp, når en broders hustru afgår ved døden, og samtidig blev det vedtaget, at selskabets fane og marskalstav altid skulle være til stede ved begravelser i byen, men dog kun når der leveredes musik, og da skulle fanen følges hjem med musik. I 1916 bestemtes, at der for at hædre en afdød forsvarsbroder skulle tilsiges 12 af selskabets brødre til at følge ham på den sidste vandring. Denne ordning varede indtil 1933.

I dag står der i selskabets love, at fanen bør, når det ønskes, være til stede ved alle forsvarsbrødres begravelse, når denne finder sted i Slagelse.

Selskabets arrangementer i de første år

Der var ikke meget med fester eller fornøjelser i selskabets første par år. Men i 1885 holdt man for første gang juletræ og festbal på 3. juledag, og dette arrangement er med en enkelt kort pause blevet gennemført siden. I mange år højtideligholdt selskabet kongens fødselsdag, og om foråret holdtes der fastelavnsfester, maskerader og dilettantforestillinger, om sommeren blev der arrangeret udflugter som gik til Nyborg, Korsør, Sorø og adskillige andre steder, således i 1888 til den store udstilling i København.

Om efteråret og vinteren holdtes der klubaftener, foredrag, andespil og tor skegilde. Selskabet har også været Slagelses førende arrangør med teaterforestillinger, hvor blandt andet teaterdirektør Kay Abrahamsen i mange år holdt landspremiere på sine operetter. Desværre har ordningen med statstilskud til teaterkredse hæmmet selskabets aktivitet i så henseende.

Fugleskydningen påbegyndtes i 1930erne

Omkring 1930 påbegyndtes fugleskydning for brødrene, men den tyske besættelse i 1940 satte en stopper for denne festlige fornøjelse, og da krigen sluttede kunne brødrene hverken få gevær eller ammunition. Men den 15. august 1948 lykkedes det imidlertid at genoptage fugleskydningsarrangementet.

Søndag morgen kl. 08.30 mødtes brødrene på Slagelse Nytorv, og med musik i spidsen marcheredes til de militære skydebaner, hvor fuglen fik kuglerne at føle. Lidt op ad dagen kom så brødrenes damer med madkurven, for der skulle jo styrkelse til i kampen med fuglen og om dens ni gevinster. Den som skød brystpladen ned blev fuglekonge. På banerne var der også kapskydning mod en trekantskive.

Fugleskydningstraditionen er blevet bibeholdt op igennem tiderne, men selskabet arrangerer det nu på en mere moderne form. Den samlede march til skydebanerne, som nu er nord for Slagelse ved Oksebrovejen, foregår i bil-

kortege med den gamle fuglekonge (ham fra året før) og Hjemmeværnets Musikkorps i spidsen fra den gamle Tekniske Skole ved Smedegadesparken. På banerne er der stadig lejlighed til præmieskydning, og dagen slutter altid med, at brødrene samles med deres damer til fællesspisning og dans. Under spisningen foretages præmieuddelingen og hyldningen af den nye fuglekonge.

Forsvarsbrødrenes skytteafdeling

Selskabet har siden 1968 haft en særlig skytteafdeling, som i vintersæsonen skyder hver onsdag aften på Nørrevangsskolen, og om sommeren benyttes »Slagelse Skytteforening«s baner ved Oksebrovejen. Det er en meget aktiv afdeling, som ud over at holde juleskydning og årlige skydekonkurrencer med Sorø også deltager i landskonkurrencer. Skytterne er gennem afdelingen tilsluttet skytteforeningen. Allerede i 1883 blev det på selskabets generalforsamling vedtaget, at tildele »Skytteforeningen« et årligt pengebeløb, men om denne skytteforening var en afdeling indenfor selskabet vides ikke, måske har det været »Slagelse Skytteforening«.

Selskabets daglige liv

Fra start har kammeratskabet været det bærende inden for forsvarsbrødrene, og for at pleje dette har man gennem tiderne i vintersæsonerne altid mødtes til traditionelle klubaftener med kortspil og hyggeligt samvær, og hvert efterår har man holdt et andespil, og når vinterskydning og klubaftenerne var slut, er det altid sket under festlige former med fællesspisning og præmieuddeling efterfulgt af kammeratlig samvær. På selskabets generalforsamling, som altid holdes i marts måned, uddeles der hæderstegn til de brødre som har været i selskabet i 25, 40, 50 eller 60 år.

Ældste forsvarsbrøderselskab øst for Store Bælt

Selskabet »De danske Forsvarsbrødre for Slagelse og Omegn« er det ældste forsvarsbrøderselskab øst for Store Bælt. Og det må fra begyndelsen have haft en noget eksklusiv karakter. Kontingentet var fra starten 50 øre pr. måned, hvilket var et stort beløb i 1876. I 1892 blev det til 60 øre, i 1920 til 75 øre og i 1978 var kontingentet 250 øre pr. måned, et beløb som næppe virker afskrækkende. Selskabets medlemstal er da også i årenes løb blevet jævnt fastholdt, og samtidig er man nået til det, der skulle være selskabets egentlige hensigt, nemlig at samle tilslutning fra alle samfundslag i et godt kammeratskab.

Ved siden af det kammeratlige og selskabelige har selskabet gennem tiderne røgtet mange sociale opgaver. Der er i årenes løb anvendt 65.000 kr. til sygehjælp (sygehjælpen afskaffedes i 1942), til begravelseshjælp og julehjælp samt anden understøttelse er der udbetalt betydelige beløb, og til udlånskasens virksomhed, som nu er ophørt, har der været en stor omsætning. I årenes løb er der ved samfundets udvikling sket en række ændringer på disse områder, ikke mindst som følge af vedtagne sociallove og bistandslove.

Forsvarsbrødrenes bestyrelse 1978. I øverste række venstre assurandør Leif Toft Jakobsen, depot ejer Erik Christiansen, cykel- og barnevognsforhandler Sv. E. Olsen, seniorsergent V. B. Andersen. I nederste række lagerekspedient Johan Holm Hansen, revisionschef Sv. Aa. Møller og kaptajn H. K. Nielsen. Foto: Leif Toft Jakobsen.

Selskabets formænd

I 1896 afgik selskabets første formand kaptajn Ingwersen, Slagelse, efter en formandstid på 18 år, og på generalforsamlingen i 1896 valgtes købmand John. P. Thomsen til selskabets formand. Som den dygtige formand han var, blev han på denne plads i 24 år.

I 1920 valgtes amtsfuldmægtig W. Schmidt som formand, men i 1926 måtte han på grund af bortrejse fratræde, og i hans sted valgtes direktør Germark som formand. I 1928 rejste direktør Germark fra byen, og løjtnant L. C. Larsen valgtes som formand, men da han i 1939 også rejste fra Slagelse, valgtes selskabets mangeårige næstformand, barbermester J. R. Larsen, som formand. Dette hverv bestred han indtil foråret 1944, hvor han af helbredsmæssige hensyn måtte nedlægge sit hverv, og som ny formand valgtes major O. A. Rasmussen. Majoren var formand i 26 år, selskabets hidtil længste formandsperiode, altså indtil 1970, hvor han blev afløst af selskabets nuværende formand, revisionschef Svend Aage Møller.

Arven fra »De danske Våbenbrødre«

Fra De danske Våbenbrødre for Slagelse og Omegn har forsvarsbrødrene overtaget vedligeholdelsen af mindesmærket på Sct. Mikkels kirkegård for kaptajn Jens Christian Johansen. Kaptajnen, som var en af datidens kendteste slagelseborgere, faldt under kampene på Dybbøl 1864. På alle nationale flagdage sørger selskabet for, at Dannebrog hejses ved mindesmærket.

På selskabets særlige mindedage nedlægger man blomster og kranser ved graven og ved den af De danske Våbenbrødre opsatte mindetavle over sakristiet i Sct. Mikkels Kirke.

Soldaterforeninger i Slagelse

Soldaterforeningerne i Slagelse

Soldaterforeningerne er alle knyttet til en bestemt våbenart, eller til et bestemt regiment, og i foreningerne kan enhver, der er mødt som soldat ved vedkommende våben eller regiment, optages som medlem.

Soldaterforeningernes formål er at styrke og dyrke kammeratskabet efter hjemsendelsen, og at holde en stadig og virksom forbindelse med det våben, regiment eller den afdeling, som man som soldat har forrettet tjeneste ved. Hvert år samler de fleste af foreningerne i samarbejde med tjenestestederne de gamle soldater til jubilæumsfester, og desuden holdes der i foreningerne kammeratlige sammenkomster og fester på særlige mindedage, og for at få samlet Slagelses forskellige soldaterforeninger i et samarbejde om fælles arrangementer dannedes i foråret 1977 »Slagelseegnens Soldaterforeningers Samvirke«.

Desværre sker der ved forskellige forsvarsordninger ændringer og omflytninger som bevirker, at regimenter og afdelinger nedlægges, hvilket kan bevirke, at nogle foreninger ikke får nye medlemmer, og med tiden må ophøre med at eksistere.

Oversigt over Slagelses Soldaterforeninger

14. Bataillons Soldaterforening

Foreningen blev oprettet 4. april 1930, og havde i mange år en fast mødeaften i et lokale på hotel »Casino«. Medlemstallet, som i en periode var over 300, er som følge af, at 14. Bataillon ikke har haft mandskab siden 1951, langsomt faldet til at være 122 den 1. januar 1979.

Formand 1979: Murer Evald Sørensen, Lærkevej 14, 4180 Sorø.

Flyvevåbenets Soldaterforening, Vestsjællands afdeling.

Foreningen som optager soldater der har forrettet tjeneste ved flyvevåbnet blev stiftet i februar 1970, og havde ret hurtigt fået egne lokaler på Schweizerpladsen, men i 1974 flyttede man til Løvegade nr. 24, hvor der nu er indrettet en pæn flyvestue med køkken og opholdslokale. Selv om det er en ret ny forening, så har den fået god tilslutning, og havde den 1. januar 1979 110 medlemmer.

Formand 1979: Tømrer Erling Hedegaard Sørensen, Strandvejen 108, 4200 Slagelse.

Intendanturforeningen for Sydsjælland, Lolland og Falster.

Foreningen, som blev oprettet i april 1918, dækker det store område syd for linien Køge - Ringsted - Sorø - Gørlev, og optager soldater der har forrettet tjeneste ved Intendanturkorpset. Det store område har til tider hæmmet foreningens aktiviteter, men i januar 1979 havde man alligevel 65 medlemmer.

Formand 1979: Direktør Mogens Gatzwiller, Klostergade 2, 4200 Slagelse.

Kystartilleriforeningen.

Denne forening, som er en af Slagelses ældste soldaterforeninger, blev oprettet den 10. september 1917, og har gennem tiderne holdt deres arrangementer flere steder i byen. Medlemstallet har været oppe på 54, men efter nedlæggelse af Kystartilleriet har man ikke haft nogen videre tilgang af nye medlemmer, så i januar 1979 var man kommet ned på 32 medlemmer.

Formand 1979: Herrefrisør Henning Johansen, Bredegade 38, 4200 Slagelse.

Marineforeningen, Slagelse afdeling.

Den 8. december 1925 stiftedes en forening under navnet: »Marineforeningen for Slagelse og Sorø«, men senere har foreningen ændret sit navn til ovennævnte. I januar 1979 havde man 116 medlemmer. Foreningen har haft marinestue forskellige steder i Slagelse, men i 1974 indviede man den nuværende marinestue på Nytorv nr. 10, over gården på 2. sal, (Vilh. Langes nedlagte Cigarfabrik).

Formand 1979: Kaptajnløjtnant Egon Thaarup, Parkvej 28, Sørbymagle, 4200 Slagelse.

Sjællandske Livregiments Soldaterforening, 4. Regiment, Slagelse afdeling.

I Slagelse oprettedes den 10. maj 1947 en »4. Regiments Soldaterforening«, hvis eksistens blev ændret ved indførelsen af de gamle regimentsnavne; idet 4. Regiment skiftede navn til Sjællandske Livregiment. Men efter dette regiment var flyttet til Slagelse, blev foreningen knyttet til den nye soldaterforening som blev oprettet den 21. april 1970. Den 1. januar 1979 havde foreningen 62 medlemmer.

Formand 1979: Materielforvalter Harry Pedersen, Garvergårdsvej 46, 4200 Slagelse.

20. Bataillons Soldaterforening.

Som en af de to bataljoner der rykkede ind på Slagelse Kaserne 1913, indkaldte bataljonen allerede de første rekrutter i foråret 1913 til Slagelse, og den 24. april 1938 fejrede denne årgang 25 årsdagen for deres indkaldelse som soldater i Slagelse ved en fest på hotel »Postgården«. Soldaterforeningen blev dog først stiftet den 28. september 1945 med portner Edvard Larsen som formand. Han var formand indtil den 15. november 1958, hvor herreekviperingshandler Ejnar Pedersen overtog formandsposten.

Gamle soldater, som mødte i Slagelse i 1913, fejrede deres 35 års soldaterjubilæum den 25. april 1948, hvor de samledes på Bane-gårdspladsen og mindedes gamle dage ved 20. bataljon. 20. bataljons scrapbog.

Foreningen, hvis medlemstal havde været over 300, var på grund af 20. bataljons flytning til Viborg i 1923 efterhånden skrumpet ind til 65 medlemmer som var fordelt over hele landet, hvorfor det på en generalforsamling den 9. november 1978 blev enstemmigt vedtaget at ophæve foreningen.

Soldaterforeningens fane og protokoller opbevares i dag i garnisonsmuseet på Antvorskov Kaserne.

Vestsjællands Feltartilleriforening.

Foreningen blev oprettet den 10. maj 1917, og har sine medlemmer fordelt over hele Vestsjælland. Den har normalt sine møder i »Bygningen«, men selv om den har haft mange medlemmer, så er foreningen gået noget i stå. Dens medlemmer er alle oppe i årene, og den har ikke de sidste år fået nye medlemmer. Den 1. januar 1979 havde man 90 medlemmer.

Formand 1979: Forpagter Kristian Andersen, Langbjerggård, Østre Stillinge, 4200 Slagelse.

Vestsjællands Garderforening.

Denne forening er Slagelses ældste soldaterforening. Den blev oprettet den 23. maj 1909, og den har til stadighed kunnet få tilgang fra et regiment, som gennem tiderne har bevaret sit navn, og i hovedsagen været fast garnisoneret i København. Og det privilegium at have været vagt for kongehuset i Den kon-

gelige Livgardes fine uniformer har givet gamle gardere større tilhørsforhold til deres regiment end i nogen anden soldaterforening. Man har da også kunnet bevare et nogenlunde fast medlemstal, og den 1. januar 1979 havde man 213 medlemmer.

Foreningen har holdt til flere steder i Slagelse, men i 1976 købte man baghuset til Nygade nr. 5, hvor der er blevet indrettet en hyggelig garderstue med køkken og foreningslokaler.

Formand 1979: Skolebiblioteks konsulent Niels Juul Dalsgaard, Jyllandsvej 27, 4200 Slagelse.

Vestsjællands Pionerforening.

Foreningen optager soldater der har forrettet tjeneste ved ingeniørregimenterne som medlemmer, og blev oprindeligt stiftet den 14. januar 1926 som »Pionerforeningen for Slagelse og Omegn«, men da foreningen efterhånden fik medlemmer fra det meste af Vestsjælland skiftede man til ovennævnte navn. Ingeniørregimenternes begrænsede antal personel har bevirket, at det aldrig har været en stor forening, men den har dog haft 40 aktive medlemmer, men den 1. januar 1979 var der kun 16 medlemmer.

Formand 1979: Murer K. Askbo, Irisvej 2, 4200 Slagelse.

Ved paraden for dronning Margrethe på Slagelse Rådhusplads den 3. maj 1976 var soldaterforeningernes repræsentanter med deres faner under kommando af forfatteren. Foto: J. de Fries.

Slagelse Skytteforening oprettedes i 1862

Man undres måske over, at Slagelse Skytteforening omtales i forbindelse med militært domicil, men ved at læse om foreningens oprindelse, vil man kunne forstå, at det fra foreningens start var en selvfølge, at medlemmerne med deres skydefærdighed skulle medvirke til fædrelandets forsvar.

Tirsdagen den 25. marts 1862 afholdtes der et stiftende møde for Slagelse Skytteforening, og på mødet blev det fremhævet, at skytteforeningen ikke alene ville være et middel til hos befolkningen at vække og styrke den mandige selvfølge, uden hvilken det aldrig kan hævde sin selvstændighed og frihed, men at skytteforeningen også for enhver værnepligtig ville have stor betydning nu, da det udlærte mandskabs hjempermittering ikke mere bestemmes ved lodtrækning, men efter vedkommendes færdighed i skydning.

Foreningens første formand var købmand H. I. Schou, og den første tirsdag i oktober 1862 afholdtes den første præmieskydning. Om formiddagen kl. 11.00 samledes skytterne på byens rådhus, hvorfra man med musik og dannebrogssflag i spidsen marcherede til foreningens skydebane i Antvorskov Lystskov. (Blev senere kaldt Slagelse Lystskov). Skydningen foretoges med de under øvelserne anvendte minirifler på en distance af 300 alen. Som gevinster var der udsat seks præmier, bestående af et sølvkrudthorn, tillige med et pengebeløb for de næste fem præmiers vedkommende. De seks præmier tilfaldt: Kleinsmed Øland, tobakshandler Jensen, farversvend Peschardt, urmagersvend Nørlund, malermester F. Møller og skomagersvend Jørgensen. Efter gevinsterne var udleveret, ved hvilken lejlighed formanden holdt en kort tale til skytterne, samledes man kl. 17.00 til et festmåltid, hvor foruden skytterne adskillige af foreningens medlemmer deltog. Ved bordet herskede der en livlig stemning. Formanden udbragte et leve for Hans Majestæt Kongen, kaptajn, marchandiser Møller for Slagelse Skytteforening, osv. Der sluttedes med en del personlige skåler, og munterheden fortsatte efter bordet med sang og dans, indtil man kl. 21.00 med musik i spidsen drog tilbage til byen.

Sorø Amtstidende slutter sit referat af præmieskydningen således: »Den stedfundne præmieskydning har vist, hvor meget der kan udrettes, når man slutter sig sammen med lyst og interesse, og dette første års erfaringer berettiger til det håb, at frugterne af skytteforeningen vil være af den største betydning, til gavn for fædrelandet, når det er stedet i nød og kalder sine sønner til sit forsvar«.

Den 30. april 1863 holdt foreningen sin første generalforsamling på Slagelse Rådstue. På denne udtalte formanden, at nu var der vel ingen, der tvivler om, at en forening med det formål at indøve de unge mennesker i brugen af skydevåben, skulle kunne bestå. Og foreningen har da også bestået siden, og er i dag tilsluttet »De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger«. Den har haft sine skydebaner forskellige steder. Under første verdenskrig var den mellem den daværende Dyrskueplads og Antvorskov Teglværk, senere blev den flyttet til en grusgrav ved Skovsø, men i 1978 fik man de nuværende skydebaner ved Oksebrovej.

Officersforening og underofficersforening i Slagelse

Slagelse Garnisons Officersforening

Efter Slagelse i 1913 igen var blevet garnisonsby, var det naturligt, at der i byen oprettedes en officersforening, som dog kun nåede at afholde ganske få arrangementer inden udbrudet af 1. verdenskrig. Sikringsstyrkens indkaldelse og officerernes forlægning til kantonnement med mange omflytninger umuliggjorde foreningens aktivitet, og efter fredsslutningen holdtes der kun enkelte fester og sammenkomster, før hærloven af 1922 nedskar garnisonen til en bataljon med kun få faste officerer hvilket medførte, at det var umuligt at videreføre foreningen.

For igen at få startet en officersforening i Slagelse udsendtes der den 18. januar 1933, på initiativ af garnisonskommandanten, oberstløjtnant E. C. Wöhlk, en opfordring til alle i Slagelse og nærmeste omegn boende nuværende og tidligere officerer, samt til enkelte andre som ved deres tilknytning til hæren måtte menes at have interesse for sagen.

På en stiftende generalforsamling, som holdtes den 25. januar 1933, redegjorde oberstløjtnanten for tanken med foreningen, hvis start blev enstemmigt vedtaget. Foreningen fik navnet: »Slagelse Garnisons Officersforening«, og havde som formål ved selskabelige sammenkomster at fremme sammenholdet inden for officererne i garnisonen og omegnen. Som medlemmer kunne optages enhver, der var udnævnt til officer eller dermed ligestillet og beslægtet grad i hæren, uanset om vedkommende var tjenstgørende, uden for nummer, hjemsendt eller afskediget.

Foreningen startede med 23 medlemmer, og dens første formand blev kaptajn A. V. Arendrup, som imidlertid den 16. oktober 1934 blev forsat til Livgarden, hvorfor kaptajn V. N. S. C. Kragh måtte overtage formandsposten. Den 11. marts 1933 holdtes foreningens første fest, som samlede 34 deltagere, og indtil 1938 holdtes der hvert år en »galla-middag«, og i vinterhalvåret arrangeredes der foredragsaftener, kortaftener og lignende, som alle sluttede med kammeratlig samvær.

Slagelse Kasernes officersbibliotek sorterede under garnisonskommandanten, men efter officersforeningens oprettelse blev det bestyret af denne, som så også sørgede for, at de militære tidsskrifter der tilgik garnisonen blev rundsendt til foreningens medlemmer.

På grund af de usikre forhold der herskede før og efter udbrudet af 2. verdenskrig lå foreningen næsten helt stille indtil generalforsamlingen den 28. januar 1941. På denne blev byens nye garnisonskommandant, oberstløjtnant N. J. Nielsen, valgt til formand, men da foreningen efterhånden var skrumpet ind til 15 medlemmer, blev der kun holdt enkelte orienterende møder, og under 14. bataljons forlægning til Berritsgård på Lolland i vinteren 1942-43 skete der intet i foreningen.

I efteråret 1941 fremkom for første gang ideen om at samle landets officersforeninger i en stor forening med lokalforeninger i de forskellige garnisoner, og på en generalforsamling den 4. februar 1942 tog man stilling til spørgsmålet ved at vedtage følgende resolution: »De lokale foreninger skal bestå som hidtil overalt, men der bør dannes et hovedrepræsentantskab, som et hoved over det hele. Der kan da fra alle foreninger indbetales et beløb til dette repræsentantskabs administration. Alle repræsentationer på foreningernes fælles vegne kunne da ledes herfra«.

Den 28. august 1943 var der indkaldt til en ekstraordinær generalforsamling for at tage stilling til en tilslutning til »Danmarks Officers Forening«, hvilket skete enstemmigt. Men dagen efter, den 29. august, blev garnisonens officerer interneret af tyskerne, og dermed var arbejdet med tilslutning til hovedforeningens udvikling umuliggjort.

Ved begivenhederne som fulgte med interneringen besluttede bestyrelsen, at købmand, løjtnant N. J. Ulrich, skulle overtage foreningens kasse og alle bestyrelsens hverv indtil videre.

Efter frigivelsen fra interneringen indstillede foreningen sammen med Officiantforeningen til Krigsministeriet om tilskud til leje af et fælles opholdslokale. Og fra 1. januar 1944 modtog begge foreninger 50 kr. om måneden til dette brug. I forening lejede man derefter et fælles lokale på K.F.U.M.s Soldaterhjem, hvortil en del af foreningens inventar og service blev flyttet. I lokalerne blev der holdt en del orienterende møder, men ingen festlige arrangementer.

Efter 2. verdenskrig skiftede foreningen navn til »Officersforeningen for Slagelse og Omegn«, og i de følgende år holdtes en del festligheder, ligesom der arrangeredes forskellige udflugter og skovture, men under 14. bataljons forlægning til Tyskland i vinterhalvåret 1948-49 lå foreningen dog helt stille.

Den 30. november 1949 vedtoges, at man gerne så kompagnicheferne ved Hjemmeværnet i Slagelse som medlemmer i foreningen, og ved personelordningen af 1951 blev medlemstallet yderligere forøget med den del af officiantgruppens medlemmer, som var blevet udnævnt til officerer af specialgruppen.

Med en storslået gallafest den 17. november 1953 højtideligholdt foreningen for første gang oprettelsesdagen for Sjællandske Livregiment. Festen markerede, at Slagelse igen var blevet regimentsgarnison, og på denne dato blev der en årrække på skift holdt gallafest i Slagelse og Roskilde, så længe regimentet lå delt i de to garnisoner.

Sjællandske Livregiments overtagelse af Slagelse Garnison i 1951 medførte, at officerer bosat i Roskilde forrettede tjeneste i Slagelse, og omvendt var der officerer som var bosat i Slagelse der forrettede tjeneste i Roskilde. Dette medvirkede til, at man den 31. januar 1958 dannede »Sjællandske Livregiments Officersforening« med de to lokale officersforeninger i Roskilde og Slagelse som underafdelinger af denne. Ordningen medførte, at hovedforeningen tog sig af de større fælles arrangementer, og officerer i den ene forening kunne deltage i den anden lokalforenings møder og fester.

Efter Sjællandske Livregiments stab og de fleste af regimentets officerer efterhånden var flyttet til Slagelse, blev det den 26. januar 1962 vedtaget at adskille de to lokalforeninger igen, idet foreningen som bibeholdtes i Roskilde ikke mere havde nogen særlig tilknytning til Sjællandske Livregiment. Fra denne dato indgik lokalforeningen i Slagelse i »Sjællandske Livregiments Officersforening«.

Den 1. januar 1970 trådte en ny personellov i kraft, som medførte, at forsvarets officerskorps opdeltes i tre kategorier. De tidligere officerer af linien benævntes fra denne dato »Officerer af A linien«, og de tidligere officerer af specialgruppen og fenriker og overfenriker benævntes »Officerer af B linien« og samtidig udnævntes fenriker til sekondløjtnanter og overfenriker til løjtnanter. Den tredje kategori var »Reserveofficererne«.

For at styrke sammenholdet i regimentets officerskorps, og forhindre dannelsen af flere selskabelige officersforeninger i Slagelse, blev det den 30. oktober 1970 vedtaget at samle alle officerer i »Sjællandske Livregiments Officersforening«.

Paroleaften for Sjællandske Livregiments Officerskorps den 5. januar 1976. På talerstolen står oberst I. E. Jersing. Foto: J. de Fries.

Slagelse Underofficersforening af 1913

Foreningen blev stiftet ved et møde på hotel »Casino« den 10. maj 1913. Dens formål var at højne underofficersstanden ved at hæve dens anseelse såvel indad som udadtil, samt støtte foretagender, der kunne være til gavn for standen og dens interesser.

Foreningen skulle endvidere udvide medlemmernes åndelige horisont ved de midler, der stod til rådighed (f.eks. ved oprettelse af bibliotek, afholdelse af foredrag o.l.), samt fremme selskabelighed ved afholdelse af festlige sammenkomster og lignende.

Efter lovene måtte der fra starten af foreningen ikke under nogen form foregå forhandling om tjenstlige eller politiske emner, og det gjaldt også foreningens bestyrelse.

Foreningen repræsenterede underofficererne i Slagelse, og administrerede de lokaliteter, der blev tildelt på Slagelse Kaserne. Straks efter starten oprettedes der et bibliotek, hvori blev optaget de fra Århus Garnisons Underofficersbibliotek ved 14. og 20. bataljon modtagne bøger. Foreningen abonnerede også på forskellige blade og tidsskrifter, både lokale og udenbys, som blev fremlagt i lokalerne på kasernen.

Foreningen overtog som sin ejendom det fra 8. Regiments Underofficersmesse i Århus medbragte møblement til anvendelse i foreningens lokaler, men disse møbler blev ret hurtigt solgt til vurderingsprisen.

På den stiftende generalforsamling var oversergent A. Voetmann dirigent, og foreningens første bestyrelse kom til at bestå af følgende: Oversergent J. P. Ibsen, formand, sergent S. Laumann Jensen, næstformand, sergent L. M. Jensen, kasserer, sergent M. J. Kaae, sekretær, sergent N. Christensen.

Foreningen afholdt sin første fest lørdagen den 8. november 1913, kl. 19.30 på hotel »Casino« med fællesspisning og bal. Der blev ved festen serveret laks, and, is, øl og snaps til en kuvertpris af kr. 2,25, hvilket beløb kunne betales i tre månedlige afdrag. Der deltog 84 personer i den meget vellykkede fest og deriblandt redaktøren ved »Underofficersbladet«.

På et møde den 12. december 1913 blev følgende civile slagelseborgere optaget i underofficersforeningen: Boghandler Skaarup, overinspektør Iversen, købmændene Vilhelm Nielsen, Riget, Marius Olsen og Erik Hansen, skomagler Lundberg, barber Jensen og fotograf Kjærgaard Madsen.

Foreningen afholdt flere fester, blandt andet juletræ for børnene på »Casino« og aftenunderholdning med bal i »Anlægspavillonen«, men ved udbrudet af 1. verdenskrig blev der sat en stopper for de festlige arrangementer. Selve alarmeringen skete da foreningen afholdt sin præmieskydning, som på grund af krigen udbrud måtte afbrydes. Under krigen blev der holdt forskellige møder, men det var vanskeligt at få medlemmerne samlet, og da krigen sluttede i 1918, rasede den »Spanske syge«, en epidemi som også satte en stopper

for festlighederne, men der blev da holdt juletræ for børnene, og hen på foråret 1919 kunne der igen holdes fester.

Efter vedtagelsen af hærloven i 1923, hvor de fleste faste underofficerer blev udnævnt til officianter, skiftede foreningen navn til »Officiantforeningen i Slagelse«, men man bevarede dog de gamle afskedigede underofficerer som medlemmer af foreningen. Ved hærlovens skete der også en væsentlig reducereing af medlemstallet, idet 7. regiments stab med musikkorps afgik til Fredericia, og 20. bataljon afgik til Viborg.

Den mindre forening fortsatte dog sin virksomhed med forskellige arrangementer, som andespil, præmieskydning og skovture, men flyttede sine arrangementer fra »Casino« til restauratør Poulsens lokaler på Nytorv, hvor foreningen fik et fast tilholdssted. I løbet af 1920'erne og 30'erne blev foreningen mere og mere en faglig organisation, som varetog medlemmernes tjenstlige tarv. Og efterhånden blev foreningens lokaler på Slagelse Kaserne også stedet, hvor der afholdtes møder og sammenkomster.

Efter den tyske besættelse af kasernen beholdt foreningen sine opholdslokaler i kasernens administrationsbygning, indtil tyskerne den 29. august 1943 afvæbnede hele den danske hær, og officerer og officianter i Slagelse blev interneret og senere ført til Næstved og Jægerspris, hvorfra de blev løsladt den 20. oktober 1943.

Under interneringen holdtes der et bestyrelsesmøde den 7. september 1943, hvor det besluttedes at afslutte foreningens regnskab og indstille kontingentbetalingen indtil videre, hvorefter alle foreningens protokoller og midler blev deponeret i en box, som blev lejet i Banken for Slagelse og Omegn.

Efter løsladelsen blev det på et bestyrelsesmøde besluttet, efter et forslag stillet af oberstløjtnant Th. Højland Christensen, at foreningen sammen med Slagelse Garnisons Officersforening skulle ansøge Krigsministeriet om et beløb på 100 kr. månedlig til leje af et samlingslokale i Slagelse by. Ansøgningen blev bevilget således, at hver forening fra 1. januar 1944 fik 50 kr. til leje af samlingslokaler, og i fællesskab lejedes derefter et lokale i K.F.U.M.s Soldaterhjem mod en samlet månedlig leje af 71 kr.

Da Slagelse Kaserne efter krigen måtte have en grundig restaurering, inden den kunne tages i brug, beholdt foreningen opholdslokalet i soldaterhjemmet indtil udgangen af august 1945. Men den 23. august kunne der dog holdes det første medlemsmøde i lokalerne på kasernen. På dette møde mindedes de kammerater der var faldet i krigen, og derefter gik man i gang med at føre foreningen videre under de opnåede fredelige forhold.

Møderne i efterkrigsperioden blev præget af en livlig diskussion om officiantgruppens beståen eller ej, men man arrangerede også hyggelige klubaftener med kortspil i vinterperioderne, og om sommeren afholdtes den årlige præmieskydning. Ved hærordningen af 1951, hvor det halve af foreningens medlemmer blev udnævnt til officerer, og de tilbageblivende blev fenriker og overfenriker, var det sket med Officiantforeningen i Slagelse.

Efter Sjællandske Livregiment (4. Regiment) havde overtaget Slagelse Kaserne og samtidig beholdt Roskilde Kaserne, så var det naturligt at man søgte at få foreningen i Roskilde og Slagelse slået sammen til en forening, og det lykkedes da også at få ført de to foreninger videre som »Sjællandske Livregiments Fenrikforening« med regimentets fenriker i begge garnisoner som medlemmer.

Ved sammenslutningen blomstrede foreningen op, og der holdtes mange gode arrangementer og fester skiftevis i Roskilde og Slagelse, ligesom der afholdtes skovture til forskellige skønne udflugtsmål.

Efter personelloven af 1970, hvor fenriker og overfenriker blev udnævnt til officerer, blev den gamle forening til en ren faglig organisation for officerer af B-linien.

Garnisonskommandanter i Slagelse siden 1913

15. april	1913: Oberst J. J. G. Oxfelt.
1. marts	1916: Oberst L. W. Otterstrøm.
1. januar	1920: Oberstløjtnant E. A. A. Bosse, (oberst den 1. oktober 1920).
16. oktober	1923: Oberstløjtnant M. N. Rosenquist.
1. maj	1927: Oberstløjtnant C. Jacobsen.
8. marts	1930: Oberstløjtnant H. S. P. B. Styrmer, (død den 11. juli 1932).
11. juli	1932: Kaptajn H. C. Hansgaard (fg).
18. oktober	1932: Oberstløjtnant E. C. Wöhlk.
1. november	1938: Oberstløjtnant F. E. E. Bodenhoff, (død den 22. februar 1940).
22. februar	1940: Kaptajn K. Aa. Culmsee (fg).
1. maj	1940: Oberstløjtnant N. J. Nielsen.
1. november	1942: Oberstløjtnant T. H. Christensen.
1. maj	1955: Oberstløjtnant E. L. Kirkegaard.
1. september	1961: Oberst V. Aa. H. K. Laursen.
1. maj	1963: Oberst F. H. Hartvig.
1. november	1972: Oberst B. Nielsen.
1. maj	1974: Oberst I. E. Jersing.
1. marts	1976: Oberst N. C. Larsen.

Kilder og litteraturhenvisninger

- Arnskov, P.: Bogen om Slagelse, 1931.
Avis for ti Købstæder, årgangene 1815-16 (trykt i Slagelse).
Beamish, North Ludlow: Geschichte der Königlich deutschen Legion. Hannover 1832.
Bernholm, P. H.: Antvorskov gennem Tiderne til vore Dage, 1942.
Blom, H. J.: Unionskrigene og Borgerkrigene, 1826.
Blomberg, Aage Fasmer: Lidt om Slagelse og Ringsted under Karl Gustav Krigene (Årbog for historisk samfund for Sorø amt, bd. 24, s. 16-26, 1936).
Danske slotte og herregårde, 2. udg. Under redaktion af Aage Runsell. Bd. 1-20. 1963-68.
Danstrup, John og Hal Koch: Danmarkshistorie, 2. udg. 1969-72.
Den vestsjællandske Avis, årgangene 1817-46.
Ebbesen, M. A.: Begivenheder i Sorø amt under krigen med englænderne 1807-14 (Årbog for historisk samfund for Sorø amt, bd. 29, s. 105-113, 1941).
Friis, F. R.: Bidrag til Slagelse Bys Historie, 1875. (Ny udgave 1975).
Hagerups illustrerede konversationsleksikon, 4. udg. bd. 1-10. 1948-53.
Hedegaard, E. O. A.: Landsknægte i Danmark i det 16. århundrede, 1965.
Holmgaard, Otto og Erik B. Nissen: Slagelsebogen, 1968.
Hærens arkiv: Oversigt over militære enheders ophold.
Jacobsen, Frits: Artikel i Sorø Amtstidende 1956.
Johansen, Jens: Frederik den Sjettes hær 1784-1814, 1948.
K.F.U.M. i Slagelses årsberetninger om soldaterhjem 1913-78.
Krøier, J. og J. Hinge: Den danske Underofficer, 1916.
Kundgørelser for Armeen 1864-69.
Kundgørelser for Hæren 1923.
Lademanns Leksikon, bd. 1-20. 1970-77.
Lauring, Palle: Her skete det, 1966.
Melgaard, Vilhelm: Dagbogsoptegnelser fra Slagelse Rådhus om forholdene i Slagelse under den tyske besættelse 1940-45. Puteus, 1946, s. 15-50.
Musketten: Sjællandske Livregiments tidsskrift, 1975-78.
Nielsen, Richard, G.: Mennesker og miljøer i det gamle Slagelse, 1976.
Nissen, Erik B. og Karl Rønne: Slagelseegnen, 1972.
Nøjgaard, Niels: Den gamle Latinskole. Puteus, 1946, s. 51-62.
Ottosen, Johan: Vor historie, 1901-04.
Outze, Børge: Danmark under Den anden Verdenskrig. Bd. 1-4. 1962-68.
Overkommandoens Armébefalinger, 1914-20.

- Petersen, Erling: Svenskerne i Sorø amt 1658-60. Aarbog for Historisk Samfund for Sorø Amt, bd. 48, s. 66-100, 1961.
- Petersen, Ib Damgaard (red.): Faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45. 1970.
- Politikken: Årgang 1913 om musikken i Slagelse.
- Pontoppidan: Danske Atlas, IV del, 1774.
- Rockstroh, R. C.: Udviklingen af den nationale hær i Danmark i det 17. og 18. årh. Bd. 1-3, 1909-26.
- Rohde, I. T.: Fra garnisonslivet i Slagelse 1751. (Årbog for Historisk Samfund for Sorø amt, bd. 14, s. 20-26, 1926).
- Ræder, J. von: Danmarks krigs- og politiske historie fra krigens udbrud 1807 til freden i Jönköping 10. dec. 1809. 1845-1852.
- Schmidt, Karl: Meddelelser om de begivenheder, som knytter sig til de fremmede troppers ophold i Danmark 1808, 1901.
- Sct. Peders Kirkes gamle kirkebog.
- Sjællands Posten, årgang 1955.
- Sjællands Tidende, årgangene 1976-77.
- Sjællandske tegn. 5. og 14. marts 1644.
- Slagelse byråds referater 1909-58.
- Slagelse Garnisons Officersforenings forhandlingsprotokoller.
- Slagelse Underofficersforenings forhandlingsbog 1913-48.
- Sorø Amtstidende, årgangene 1846-66 og 1913-55.
- Stevns, Arne: Den danske hær i krig og fred, 1943.
- Thaulow, Th.: Den danske soldat gennem tiderne, 1946.
- Thomsen, Rudi: Den almindelige værnepligts gennembrud i Danmark, 1949.
- Trap, J. P.: Danmark, bd. 3,3. Sorø amt, 1954.
20. Bataillons Soldaterforenings forhandlingsbog.
- Tøjhusmuseets oversigt over militære enheder.
- Vaupell, Otto: Den danske hærs historie til nutiden og den norske hærs historie indtil 1814. 1872-79.
- Årbog for Historisk Samfund for Sorø Amt. Årgang 1-65. 1912-78.

Register

Personer:

- Abrahamsen, Kay, teaterdir. 1960. 253.
Absalon, ærkebiskop 1177. 14.
Adran, Jacob, bonde 1660. 46.
Ahlefeldt, Baltasar, generalm. 1750. 66.
Ahlefeldt, Hans, general 1658. 38.
Albertsen, gartner 1942. 244.
Albrekt af Sachsen, hertug 1488. 20.
Andersen, H., soldaterhjemi. 1949. 246.
Andersen, Kr., forpagter 1979. 258.
Andersen, Ole Bay, disp. henrettet af ty. 1945. 168.
Andersen, Poul Chr., sømd., omkom 1941. 168.
Andersen, V. B., seniorsgt. 1978. 255.
Andreasen, J., generalm. 1976. 215.
Arendrup, A. V., kaptajn 1933. 261.
Arenstorff, Balzer, general 1678. 51, 52.
Arnskov, P., forfatter 1910. 40, 54, 89, 202.
- Askbo, K., murer 1979. 259.
Axelsen, Peter, byrådsmdl. 1924. 211.
- Baad, Niels, grenader i borgervb. 1764. 225.
Bager, Anders, borger i Sl. 1660. 45.
Barfoed, Viggo, digter 1938. 154.
Bassewitz, K. S., generalm. 1808. 58, 59, 95, 100, 202. 205.
Bassøe, Th., købmd. 1876. 252.
Bastholm, H., præst, redaktør 1830. 99.
Bech, borgm. 1811. 205.
Bech, birkedommer 1866. 124.
Becher, sv. oberst 1660. 46.
Becker, ty. major 1941. 161, 162.
Behrend, ty. ljt. 1943. 165, 167.
Beimkamp, Tommy, forvalter 1945. 233.
Bentzen, Zacharias, købmd. 1722. 222.
Benzon, P. L., justitaråd, borgm. 1866. 126.
Berg, H., oberst 1976. 215.
Bergiris, kaptajn 1696. 53.
Bernadotte, fr. marchal 1808. 91.
Berntsen, Klaus, krigsm. 1912. 138, 209.
Berthelsen, Lars, fændrik i borgervb. 1764. 225.
Bessel, ty. oberst 1940. 160.
Beethorn, gæstgiver 1850. 110.
Bilde, Anders, lensmdl. 1645. 33.
Birch, borgm. 1817. 83.
Birch, garver 1850. 105.
Bjelke-Kaas, H., generalljt. 1731. 59, 66, 81.
Bjerregaard, N. E., soldaterhjemi. 1963. 246.
Bjork, regt. kvartermester 1775. 74.
Bodenhoff, F. E. E., oberstljt. 1939. 157, 266.
Boes, tysk tolk 1943. 165, 166.
Bojesen, skomager 1866. 207.
Bonderup, E., udstiller 1849. 110.
Bosse, E. A. A., oberst 1920. 266.
Boszenn, Niels, gårdejer 1388. 19.
Boysen, H. M. H., generalm. 1976. 215.
Bruhn, Edv. Palnatoke, oberst 1865. 59.
Bruunskov, murem. 1811. 204.
Brøndum, Erling, forsvarsm. 1974. 193.
Bucholtz, kyrasser 1731. 68.
- Carl X Gustav, sv. konge 1658. 35-37, 43-47.
Carlsen, lærer 1850. 104, 107.
Carlsen, montar 1946. 237.
Carlsen, A. J. T., delegationsmdl. 1924. 211.
Castenschield, H. G., ritmester 1811. 203, 204.
Castenschield, J. M. H., generalljt. 1787. 59. 72. 88. 93.
- Christensen, Børge, typograf 1945. 233.
Christensen, Erik, rytter 1784. 85.
Christensen, H., kriminalass. 1950. 240.
Christensen, Jens, kapt. i borgerv. 1764. 225.
Christensen, N., sergent 1913. 264.
Christensen, P., komitémdl. 1863. 119.
Christensen, Peder, værnepl. 1816. 83.
Christensen, T. H., oberstljt. 1942. 162, 165, 175, 265, 266.
Christian den Anden. 22-25.
Christian den Tredie. 21. 25. 26.
Christian den Fjerde. 28. 30. 32.
Christian den Sjette. 66.
Christian den Syvende. 91.
Christian den Ottende. 104.
Christiansen, lærer 1942. 244.
Christiansen, Erik, depotjeur 1978. 255.
Christiansen, Otto H., købmd. 1945. 233.
Christoffer af Oldenborg, 1534. 25.
Christoffersen, maskinn. 1945. 235, 237.
Christoffersen, Anders, rytter, 1815. 82.
Christoffersen, Bent, soldaterhjemi. 1970. 246.
Clausen, Fr. Bager, kornet 1731. 67-70.
Clausen, Ole, sgt. o borgervb. 1764. 225.
Colding, Peder, grundejer 1735. 81.
Culmsee, Kaj Aage, kaptajn 1940. 158. 266.
- Dahlgaard, Bertel, politiker 1953. 188.
Dalsgaard, Niels Juul, lærer 1979. 259.
Dannemejer, Frands, slave 1817. 83.
Daugaard, Aage Emil, res.politib. 1945. 168.
Davidsdatter, Else, tj.pige 1731. 69.
Dechow, ritmester 1775. 74.
Deden, Ebbe Klaus, oberst 1727. 57.
Deliane, parykm.kone 1731. 68.
Dinesen, assessor 1774. 72.
Donop, Simon Henrik, oberst 1720. 84.
Dorte Hansdatter, bondekone 1659. 39.
Due, Mandrup, kaptajn 1698. 54.
Duus, Johann, inspkt. 1774. 72.
Düselldorff, Albrecht, ljt. 1723. 56. 67-70.
- Eberhertz, oberst 1717. 56.
Eggers, Chr., godsejer 1774. 73.
Elberling, E. B., rektor 1848. 105. 107.
Erik af Pommern, konge 1396-1439. 19.
Erik Klippinge, konge 1259-86. 15. 16.
Erik Lam, konge 1137-46. 13.
Erik Menved, konge 1286-1319. 16. 217.
Eskild, prior på Antvorskov 1532. 24.
Essen, sv. generalm. 1659. 42.
- Faaborg, P. W., korporal 1818. 82.
Faber, rådmnd. 1811. 202.
Fass, T., grenader i borgervb. 1764. 225.
Feddersen, borgm. 1912. 138, 140, 144, 209.
Feddersen, premierljt. 1863. 112. 119.
Fersen, sv. oberst 1658. 37.
Fischer, adjunkt 1849. 105.
Fischer, Chr., grenader i borgervb. 1764. 225.
Flachmichel, D., grenader i borgervb. 1764. 225.
Flindt, K. L. H., oberst 1842. 59.
Fogh, H. Larsen, kgl. forvalter 1774. 72.
Fraenkel, læge 1909. 128, 242.
Frankenau, doktor 1811. 202.
Frederik den Første. 20-24.
Frederik den Anden. 26-28. 79.
Frederik den Tredie. 35, 36, 45.
Frederik den Fjerde. 34, 65-67.
Frederik den Femte. 66. 223.
Frederik den Sjette. 58, 77, 83, 88-99, 100, 101, 228.
Frederik den Syvende. 105, 112, 249.
Frederik den Niende. 180. 215-217.
Frederiksen, Chr., byrådsmdl. 1924. 211.
Friederichsen, J. H., oberst 1860. 59.
Friis, H. L., ljt. i borgervb. 1764. 225.
- Gantrius, H. F., død i ty. kz-lejr 1945. 169.
Gatzwiller, M., direktør 1979. 257.
Gelberg, ty. major 1941. 162.
Georg den Tredie af England, 1807. 88.
Germark, direktør 1926. 255.
Gertz, kurvemager 1909. 242.
Gimm, overvagt. 1864. 113.
Gless, ty. hauptmann 1944. 166, 167.
Golkofsky, Kr. S. oberst 1720. 56, 84.
Gram, Viktor, forsvarsm. 1962. 191.
Grambo, oberstljt. 1712. 84.
Grunnet, Elisabeth, død i ty. fangenskab 1944. 174.
Grønholdt, købmd. 1942. 244.
Grønholdt, H., købmd. 1866. 127.
Gude, K. Fr., oberst 1773. 59, 74, 85.
Gutzlōf, sv. kommissarius 1658. 42, 43.
Gørtz, Ebbe, general 1945. 233.
- Haffner, ritmester 1864. 123.
Hagen, N., komitémdl. 1848. 107.
Hammermüller, C., magister 1660. 46.
Hammershey, P. V., oberstljt. 1913. 144.
Hans, konge 1483-1513. 20, 23.
Hansen, overvagt. 1863. 206.
Hansen, A., major 1973. 239.
Hansen, A., styrmnd. omkom i 1945. 169.
Hansen, Carl, byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
Hansen, E., købmd. 1913. 264.
Hansen, Hans, hængt i 1834. 79.
Hansen, H. A. V., oberstljt. 1939. 157.
Hansen, H. E., frihedskæmper 1945. 170.
Hansen, H. M., delegationsmdl. 1924. 211.
Hansen, H. P., borgm. 1920. 134, 138, 140, 209, 211.
Hansen, J., brygger 1876. 252.

- Hansen, J., res. politib., død i ty. kz-lejr 1944. 170.
- Hansen, J. Chr., byrådsmedl. 1912. 138, 140, 209.
- Hansen, J. H., lagereksp. 1978. 255.
- Hansen, K., repræsentant 1945. 235.
- Hansen, K. R., ljt. 1913. 247.
- Hansen, N., boelsmd. 1876. 252.
- Hansen, N. C., slagterm. 1910. 131.
- Hansen, P., sognef. 1895. 252.
- Hansen, Peder, borger i Sl. 1660. 45.
- Hansen, Poul, forsvarsm. 1957. 190.
- Hansen, Rasmus, forsvarsm. 1953. 188.
- Hansen, Thv., købmd., kapt. 1876. 251, 252.
- Hansen, W., slagteriarb. 1945. 233.
- Hansgaard, H. C., kaptajn 1932. 266.
- Hardeknud, konge 1035-42. 13.
- Harder, A., kapt. i borgervb. 1836. 228, 229.
- Harlof, Henrik, kaptajn 1661. 47.
- Hartvig, F. H., oberst 1963. 266.
- Haukjaer-Jensen, kordegn 1942. 244.
- Hausbild, kobbersmed 1740. 81.
- Hausbild, G., kapt. i borgervb. 1800. 227.
- Hebe, ty. major 1943. 163.
- Hebro, ljt., adj. 1811. 202, 204.
- Hellig Anders, præst 1200. 15.
- Helmer, A., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
- Heltby, B., frihedskæmper 1945. 170.
- Hench, kaptajn 1811. 203.
- Henningsen, J., soldaterhjelm. 1960. 246.
- Henriksen, murer. 1910. 130.
- Henriksen, H., byrådsmdl. 1924. 211.
- Henriksen, N., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
- Hentzell, værtshusholder 1861. 249.
- Heramb, F. J., major 1863. 112, 205.
- Hildebrandt, ty. ljt. 1944. 166.
- Hitler, A., ty. diktator 1933-45. 155.
- Hjort, V., købmd. 1876. 251, 252.
- Hoffmann, Chr. A., vagtm. 1864. 97.
- Hoffmann, Hans, hist. samler 1713-93. 84.
- Holch, ritmester 1731. 68.
- Holm, H. Chr., grenader i borgervb. 1764. 225.
- Holstein, lensgreve 1774. 73.
- Hudler, Johan, ljt. 1731. 67-71.
- Hundrup, distr. kirurg 1811. 202.
- Hoegh-Guldberg, Kr. oberst 1834. 59, 103.
- Høyer, P., bagerm., obl. 1945. 236-240.
- Ibsen, garver 1895. 252.
- Ibsen, overstg. 1913. 264.
- Ibsen, tømrerm. 1895. 252.
- Ibsen, J. A. S., lektor, dræbt af ty. 1944. 170.
- Ingemann, B. S., etatsråd 1851. 111.
- Ingwersen, P., bryggerlejer, kapt. 1876. 251, 252, 255.
- Iversen, overinskt. 1913. 264.
- Jacobsen, C., oberstljt. 1927. 266.
- Jacobsen, E. M., død efter kz-lejr 1945. 171.
- Jacobsen, F. V., politiass. 1895. 252.
- Jakobsen, L. T., assurandør 1978. 255.
- Jensen, barber 1913. 265.
- Jensen, redaktør 1909. 128.
- Jensen, tobakshl. 1862. 260.
- Jensen, C. M., sergt. 1945. 235.
- Jensen, L. M., sergt. 1913. 264.
- Jensen, M., sergt. 1913. 247.
- Jensen, N., politib. 1950. 240.
- Jensen, N., landmd. 1659. 45.
- Jensen, P., frihedskæmper 1659. 45.
- Jensen, P., rådmd. 1722. 222.
- Jensen, S. L., sergt. 1913. 264.
- Jensen, S. P., byrådsmdl. 1924. 211.
- Jensen, T., landinsp., ljt. 1913. 247.
- Jensen, V., soldaterhjelm. 1945. 246.
- Jensen, Ø. D., brænderiarb., kmpch. i Hlv. 1945. 235-238.
- Jensenius, tegner 1938. 154.
- Jersing, I. E., oberst 1974. 266.
- Johannitterordenen, 1164. 14, 23, 65.
- Johansen, fabrikant 1803. 77.
- Johansen, H., frisør 1979. 257.
- Johansen, H., komitemdl. 1863. 119.
- Johansen, J. C., kaptajn 1864. 86, 87, 255.
- Johansen, P., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209, 211.
- Joseph, konge i Spanien 1808. 92.
- Juel, A., kgl. kommissær 1661. 46.
- Juergenover, J. P., oberst 1761. 55.
- Jørgensen, skomagerv. 1862. 260.
- Jørgensen, A., væverm. 1860. 248.
- Jørgensen, J., møller 1913. 247.
- Jørgensen, F., grenader i borgervb., 1764. 225.
- Jørgensen, J., skomager 1895. 171.
- Jørgensen, J. V., frihedskæmper 1945. 171.
- Jørgensen, M., byrådsmdl. 1912. 138, 140.
- Kaac, M. J., sergt. 1913. 264.
- Kampmann, ty. hauptmann 1943. 165.
- Kane, Peter, kirkefoged 1717. 65.
- Kattes, kaptajn 1716. 55.
- Kejser, propr. 1938. 151.
- Kerstens, H., stadsing. 1945. 235.
- Kerwin, ty. stabslæge 1945. 167.
- Kierulff, E. G., komitemdl. 1863. 119, 126.
- Kikibusch, madam 1811. 205.
- Kirkegaard, E. L., oberstljt. 1955. 266.
- Kjerulff, A. P., kapt. i Borgervb. 1830. 227, 228.
- Knud den Hellige, konge 1080-86. 13.
- Knud den Store, konge 1018-35. 11, Chr.
- Knudsen, Fr., byrådsmdl. 1924. 211.
- Knudsen-Pedersen, J., arkitekt 1945. 233, 235.
- Knuth, greve, stiftbeflmd. 1764. 225.
- Kochler, ty. major 1940. 160, 161.
- Koes, G.D.F., finansråd 1774. 72, 73.
- Kofoed, Inge-Lise, billedhg. 1976. 197.
- Korf, major, begravet i Sl. 1724. 85.
- Kragh, Inger, hjemmевærnslotte 1945. 235.
- Kragh, V.N.S.C., kaptajn 1945. 235-237, 261.
- Krebs, ty. hauptmann 1943. 163.
- Kristoffer den Første. 15.
- Kristoffer den Anden. 16.
- Krofes, Urban, grenader i borgervb. 1764. 225.
- Kurentz, ljt. 1731. 70.
- Kyhn, traktør 1811. 204.
- Langdahl, V., soldaterhjelm. 1967. 246.
- Lange, Gottlieb, ritmester 1753. 85.
- Lange, Vilhl., kapt. i borgervb. 1890. 1890, 126, 232.
- Larsen, Chr., grenader 1716. 55.
- Larsen, E. A., henrettet af ty. 1945. 171.
- Larsen, Edv., portner 1945. 257.
- Larsen, H., grenader i borgervb. 1764. 225.
- Larsen, J. P. W., digter 1850. 111.
- Larsen, J. R., barberm. 1939. 255.
- Larsen, L. C., ljt. 1928. 255.
- Larsen, Knud, arkitekt 1912. 132, 207.
- Larsen, M., byrådsmdl. 1924. 211.
- Larsen, N. C., oberst 1976. 215, 266.
- Lauritsen, C. A., repr. 1945. 233.
- Lauritsen, Chr., sv. fændrik 1660. 45, 46.
- Lauritsen, W., købmd. 1848. 107.
- Lauritsson, M., norsk bisp. 1537. 26.
- Lauritsen, Fr., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
- Laursen, V. Aa. H. K., oberst 1961. 266.
- Lausen, E., byrådsmdl. 1924. 211.
- Leitz, P. J., sergt. i borgervb. 1764. 225.
- Lersner, L. E., oberst 1767. 59.
- Leschly, major 1811. 203.
- Levtzou, Fr., ritmester 1761. 59.
- Levtzow, H., oberst 1830. 59.
- Lindberg, kaptajn 1845. 98.
- Lindberg, G. A., byrådsmdl. 1924. 211.
- Lindeskov, J., byrådsmdl. 1924. 211.
- Lindhardt, K. H., generalm. 1962. 191.
- Linsinger, ty. generalm. 1807. 88, 90.
- Lorentsen, E., landsoldat 1850. 109.
- Lundberg, skomager 1913. 264.
- Lykkegaard, oberstljt. 1950. 240.
- Lüne, ljt. 1731. 70.
- Lütgens, ty. major 1942. 162, 163.
- Lütjohan, Eh., formd. for våbenb. 1861. 249.
- Lützen, L. P. V. R., frihedskæmper 1945. 171.
- Lützw, Hugo, lens- og amtmænd 1661. 46-51.
- Løveværn, amtmænd 1765. 67.
- Madsen, Johan, rytter 1756. 84.
- Madsen, Johannes, arb.md. 1946. 235.
- Madsen, Kjærgaard, fotograf 1913. 264.
- Madsen, M., soldaterhjelm. 1958. 246.
- Madsen, Otto, inspektør 1946. 235, 237, 240.
- Margrethe den Første, 1353-1412. 18, 19, 214.
- Markgreven af Baden 1658. 37.
- Marhorst, afsk. ljt. 1827. 83.
- Markwarth, L., ljt., musikdir. 1913. 145.
- Marsk Stig, 1289. 16.
- Mathiesen, F., lektor 1913. 247.
- Mathiesen, K., soldaterhjelm. 1961. 246.
- Marty, D. Juan, sp. oberstljt. 1808. 93.
- Melgaard, Vilh., borgm. 1940. 159.
- Meyer, F., grenader i borgervb. 1764. 225.
- Michaelsen, L., fabrikant 1895. 252.
- Michelsen, C. F., brigadeführer 1815. 206.
- Michelsen, S. H., korporal, faldt 29. aug. 1943. 172.
- Moesgaard, J., soldaterhjelm. 1978. 246.
- Mogensen, B., kgl. sv. kusk 1658. 45.
- Mortensen, Chr. musikkonsulent 1950. 240.
- Munk, P., forsvarsm. 1915. 145.
- Müller, H., sv. forvalter 1659. 46.
- Müller, O. B., kaptajn 1913. 247.
- Münchhausen, oberst, begrv. i Sl. 1678. 85.
- Mölenbach, kapt. i borgervb. 1880. 232.
- Møller, David, bøddel i Sl. 1722. 222.
- Møller, F., malerm. 1862. 260.

- Møller, J., kapt. i borgerv. 1870. 231, 232, 260.
- Møller, Orla, forsvarsm. 1976. 194-196.
- Møller, O. H., kapt. i borgerv. 1764. 225.
- Møller, Sv. Aa., revisionsch. 1978. 255.
- Mønster, adjunkt 1849. 105.
- Napoleon, fr. kejser 1807. 61, 91, 92.
- Neergaard, kancelliråd 1774. 73.
- Neergaard, de, E. B. W., henrettet af ty. 1945. 172.
- Neergaard, V., godsejer 1913. 247.
- Nielsen, ostehandler 1942. 242.
- Nielsen, Aa. J., falkreder, omkom 1943. 172.
- Nielsen, B., oberst 1972. 266.
- Nielsen, C. F., slagterm. 1910. 131.
- Nielsen, Carl, assurandør, byleder 1945. 233, 234.
- Nielsen, C., købmd. 1909. 128.
- Nielsen, E., fg. soldaterhjelm. 1978. 246.
- Nielsen, G., hotelejer 1850. 104, 111, 120.
- Nielsen, H., kasernarb. 1946. 237.
- Nielsen, H., købmd. 1939. 243.
- Nielsen, J., landsoldat 1650. 29.
- Nielsen, L. P., byrådsmedl. 1924. 211.
- Nielsen, N. J., oberstljt. 1940. 162, 244, 262, 266.
- Nielsen, V., hotelejer 1909. 242.
- Nielsen, Vilh., købmd. 1913. 264.
- Nielsen, V. T. W., oberst 1844. 59.
- Normann, K., bankass. 1950. 240.
- Nyeborg, H., grenader i borgerv. 1764. 225.
- Næsvang, P., kontorist 1946. 235.
- Nørby, P. N., soldaterhjelm. 1940. 235.
- Nørgaard, Aage, borgm. 1976. 195, 197, 216, 217.
- Nørlund, urmagersvend 1862. 260.
- Oheimb, ty. oberstljt. 1943. 165, 166.
- Ohmeyer, C. W., ljt. 1850. 110.
- Olivarius, J. H., fuldm. i indenrigsm. 1910. 135, 138, 140, 208, 209.
- Olsen, L. C., brænderiarb. 1946. 235, 238.
- Olsen, M., købmd. 1913. 264.
- Olsen, Sv. E., cykelhl. 1978. 255.
- Olsen, Søren, hængt i 1834. 79.
- Oluf, konge 1376-87. 18.
- Ores, Peder, levnet 1570. 79.
- Orelius, komitemdl. 1863. 119.
- Orlowski, ty. hauptmann 1945. 167.
- Otterstrøm, L. W., oberst 1916. 266.
- Oxfelt, J. J. G., oberst 1913. 144, 145, 266.
- Palbøl, E. P., oberstljt. 1976. 196.
- Par, C., lensmd. i Holbæk 1570. 79.
- Pedersdatter, Maren, 1716. 55.
- Pedersen, forpagter 1774. 73.
- Pedersen, major og landinsp. 1830. 99, 103.
- Pedersen, overauditor 1775. 74.
- Pedersen, E., ekviperingsahl. 1958. 258.
- Pedersen, Hans, bonde 1659. 39.
- Pedersen, H., matfvit. 1979. 257.
- Pedersen, P., våbenbr. 1865. 249.
- Pedersen, Søren, slave 1817. 83.
- Pedersen, T. R., frihedskæmper 1943. 173.
- Peschardt, farversv. 1862. 260.
- Peter, ty. oberst 1942. 162.
- Petersen, B., folketingsmd. 1974. 194.
- Petersen, C. L. B., frihedskæmper 1944. 172.
- Petersen, Harald, forsvarsm. 1951. 185, 188.
- Petersen, K., fmd. f. finansudv. 1962. 191.
- Petersen, L., fuldm. 1940. 244.
- Peytz, snedker 1835. 227.
- Posselt, regt. feltskær 1911. 202-204.
- Poulsen, restauratør 1925. 265.
- Poulsen, Sv., »Gøngeh.« 1658. 45.
- Prehn, repræsentant 1946. 235.
- Prins Christian (Chr. IX). 112.
- Prins Christian Frederik, 1828. 58, 99, 102.
- Prins Ferdinand, 1843. 59, 60.
- Prinsesse Wilhelmine Maria, 1828. 58.
- Quistgaard, finansråd 1774. 73.
- Rabe, B. Fr., oberst 1679. 53, 84.
- Rampe, Fr. K., oberst 1727. 57.
- Rantzau, Johan, feltherre 1535. 25.
- Rasmussen, A., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
- Rasmussen, F. H., frihedskæmper 1945. 173.
- Rasmussen, I., landsoldat 1850. 109.
- Rasmussen, O. A., major 1944. 255.
- Reich, ty. hauptmann 1945. 167.
- Reisiger, regt. feltskær 1787. 85.
- Richter, N., Stralsund 1659. 42.
- Riget, købmd. 1913. 264.
- Riis, gartner 1942. 244.
- Rिंगtug, O., sergt. 1913. 247.
- Risdler, ritmester 1660. 47.
- Ritter, J. H., sergt. i borgerv. 1764. 225.
- Rølfson, ljt. 1775. 94.
- Romana, sp. øverstbef. 1808. 93.
- Rosenkrantz, F. V., oberst 1863. 59.
- Rosenquist, oberstljt. 1923. 266.
- Rud, Knud, lensmd. 1534. 25.
- Sams, Einer, læderhl. 1946. 237.
- Sanoval, A. F. de, kaptajn 1626. 30.
- Saugmann, E., læge 1913. 247.
- Saxild, J., civiling. 1953. 188.
- Saxo, hist.skr. 1200. 13.
- Scheel, H. H., oberst 1717. 55.
- Schindels, amtmand 1722. 222.
- Schlepppegrell, cand.theol. 1849. 105.
- Schlepppegrell, Fr. A., major 1815. 95.
- Schmelingh, C. M., ob.inde 1723. 56.
- Schmelingh, Fr. V., oberst 1717. 56, 84.
- Schmelingh, Frederikke, 1731. 67-71.
- Schmidt, A., korporal 1740. 81.
- Schmidt, e., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
- Schmidt, W., amtsfuldm. 1920. 255.
- Schou, H. A., købmd. 1807. 202, 206.
- Schou, H. H., agent 1858. 89, 90, 105, 124, 127.
- Schou, H. I., købmd. 1862. 260.
- Schow, K. H., rektor 1863. 119, 120, 260.
- Schulze, ty. hauptmann 1942. 162, 163.
- Schumacker, ty. hauptmann 1943. 164.
- Schuster, J., grenader i borgerv. 1764. 225.
- Schönleben, I. B., sv. oberst 1658. 39-43, 46.
- Seerup, kapt. i borgerv. 1810. 227.
- Seidelin, B., tekstforf. 1816. 102.
- Sejr, J., frihedskæmper 1945. 166, 173.
- Sieh, ty. hauptmann 1941. 161.
- Simonsen, H. B., oberst 1815. 82, 203, 204.
- Sinding, Sv., arkitekt 1912. 135.
- Singlersen, A., landsoldat 1803. 77.
- Skaarup, K., boghl. 1915. 145, 264.
- Skeel, O., kgl. kommissær 1678. 51.
- Skinning, trompeter 1747. 85.
- Skouby, O., byrådsmdl. 1968. 191.
- Skram, Peder, admiral 1535. 25.
- Smahl, rådmd. i Sl. 1811. 202.
- Smith, kammerråd 1775. 74.
- Stabell, byskriver 1815. 95, 205.
- Stampe, købmd. 1864. 120.
- Stampe, J., brændevinsbrænder 1809. 202-204.
- Staugaard, Olga, byrådsmdl. 1924. 211.
- Stauning, Th., statsm. 1940. 156.
- Stenshøj, oversgt. 1913. 247.
- Strande, rådmd. 1811. 202.
- Stub, købmd. 1731. 70.
- Styrmer, H. S. P. B., oberstljt. 1930. 266.
- Sveistrup, birkedommer 1774. 72.
- Svend Grade, konge 1146-57. 13, 15.
- Svendsen, A., grundejer i Sl. 1729. 56.
- Svendsen, H., officiant 1945. 233.
- Svendsen, J., sv. kapt. 1659. 46.
- Søltoft, K. P., kaptajn 1913. 247.
- Sønderup, J., indenrigsm. 1912. 138, 140.
- Sørensen, C. V., oberstljt. 1915. 147.
- Sørensen, E. H., tømrer 1979. 256.
- Sørensen, E., murer 1979. 256.
- Sørensen, H., boghandler 1945. 233.
- Tausen, Hans, præst 1525. 24.
- Thaarup, E., kaptajnltj. 1979. 257.
- Thalbizer, J. K. T., oberstljt. 1868. 127.
- Therkelsen, P., købmd. 1946. 237.
- Thers, vogmand 1876. 252.
- Thiede, C. E., premierljt. 1913. 247.
- Thieme, ty. hauptmann 1940. 160.
- Thomsen, gæstgiver 1850. 105.
- Thomsen, F. E., tømrerm. 1863. 119, 120.
- Thomsen, J., sergt. 1913. 247.
- Thomsen, J., handakem. 1722. 222.
- Thomsen, J. P., købmd. 1895. 255.
- Thomsen, K., byrådsmdl. 1924. 211.
- Thorsen, S., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
- Thorsen, A., oberst 1909. 128, 130-140, 208, 209.
- Thorup-Petersen, S., overlæge 1946. 237.
- Thott, sv. greve 1660. 45.
- Thygesen, politias. 1945. 235.
- Tiedemann, murerm. 1863. 117.
- Torp, K., oberst 1856. 39.
- Trap, J. A., sergt. i borgerv. 1764. 225.
- Tretow-Loof, O., premierljt. 1945. 233.
- Thuesen, Bo, væbner 1300. 17.
- Ulrich, N. J., købmand. 1943. 262.
- Valdemar Atterdag. 17.
- Valdemar den Store. 14, 15.
- Valdemar Sejr. 15.
- Valkendorfe, C., rentem. 1586. 27.
- Vegger, A. C. B., generalm. 1976. 195, 196.
- Viborg, præst 1864. 87, 120.
- Vigholt, R. W. L. W., byrådsmdl. 1944. 174.
- Vilstrup, præst 1909. 242.
- Vind, Chr., etatsråd 1710. 85.
- Vivet, ritmester 1731. 68, 70.
- Voetmann, A., oversgt. 1913. 264.
- Waldech, sv. greve 1659. 43.
- Warming, J., proprietær 1933. 242, 244.

Weeke, V., byrådsmdl. 1912. 138, 140.
Weitersheim, K. A., oberst 1763. 59, 67, 84.
Wentius, kaptajn 1723. 65.
Willadsen, M. P., præst 1659. 40, 41, 45.
Willingshøj, V., byrådsmdl. 1912. 138, 140, 209.
Willumsen, kommandersgt. i borgervbv. 1764. 225.
Wilstrup, R. forvalter 1946. 237-240.
Witthaus, glarm. 1876. 251, 252.
Wolf, H. E., oberstjt. 1913. 144.
Wolfsgeil, K. J., generalm. 1776. 59, 75, 84, 201.
Worm, biskop 1722. 65.
Wrangel, K. G., sv. general 1658. 37.
Wählik, E. C., oberstjt. 1933. 261, 266.

Zinglersen, drejer 1895. 252.

Øland, kleinamed 1862. 260.
Østerby, J., repræsentant 1945. 233.
Østermark, B. ingeniør 1946. 238, 239.

Institutioner m.v.

Andersvænge, forsorgscenter. 185.
Antvorskov. 11, 36, 45, 65, 90, 98, 124, 181, 217.
Antvorskov Amt. 47, 51, 53.
Antvorskov Birk. 124.
Antvorskov Hovedparcel (Parcelgdr.) 151, 185-189.
Antvorskov Højskole. 165-167.
Antvorskov Kaserne. 33, 183-195, 216, 219, 245.
Antvorskov Kloster. 14, 22-27.
Antvorskov Len. 31, 39, 47.
Antvorskov (Slagelse) Lystskov. 111, 133, 189, 229, 231, 260.
Antvorskov Rytterdistrikt. 55, 57, 65, 71-73.
Antvorskov Slot. 28, 36, 39, 47, 54, 79, 84, 199, 224, 225.
Antvorskov Teglværk. 124.
Avis for ti Købstæder. 206.

Borgerskolen (Østre Skole). 99, 130, 147, 160, 163, 166, 230.
Brænderigården. 134, 142.

Casino, hotel. 159-165, 236, 264.
Charlottend. 185-195, 213.

Danehof. 16, 18, 214, 217.
Dansk Riffelnydika. 247.
Den borgerlige Forening. 112, 249.
Den gamle Kirkelade. 126, 132, 202-206, 238.
Den nye Forening. 108.

Fattiggården. 131, 132.

Garvergården. 107, 232.

Jernbanehotellet. 159.

Knudstrupgård. 25.
Kongsgården i Slagelse. 19.
Korsør Fæstning. 38, 39, 76.

Landmandshotellet. 110, 155-159, 232, 248.

Lystanlægget (Anlægs pavillonen). 145, 161, 264.

Madam Frænckels Institut. 108.
Maribo Kloster. 21.
Missionshotellet. 166, 167.
Mullerup Havn. 124.

Postgården, hotel. 148, 159, 160, 251, 257.

Ridehuspladsen. 115, 127.
Rollerup, voldsted. 16, 17.
Rytterbarakker. 76.
Rytterskoler. 67, 72, 76.
Ryttertolden i Slagelse. 76, 103, 114-119, 124-127.

Set. Anne Kapel. 25.
Sjællands Tidende. 191.
Slagelse Bibliotek. 177.
Slagelse Hospital (Det gamle Kloster). 100, 103.
Slagelse Lystskov. (Se Antvorskov Lystskov).
Stadt Hamborg, hotel. (Se Landmandshotellet).
Sorø Amtstidende. 104, 105, 108, 110, 117, 162, 186, 189, 248.

Trelleborg. 11, 12.

Tårnbor. 14-17.

Vedbygård. 25.
Vestre Skole. 233.
Vestsjællands Avis. 95, 99, 101, 116.
Vestsjællands Specialarbejderskole. 219.

Østre Skole. (Se Borgerskolen).

Militære enheder m.v.

2. Artilleriafdeling. 64, 177.
2. Dragonregiment. 61, 64, 112, 113, 205.
2. Jyske Rytterregiment. 57, 63, 64, 74, 75, 81, 97, 100-105, 126, 204-206.
Anders Sandbergs Regiment. 36.
Asturias, spansk regt. 91-93.

Bertram Rantzaus Rytterregiment. 36, 37, 63.

DANFORS (Den danske Brigade fra Sverige) 175, 233.

Danmarks Lottekorps. 233, 238.
Den danske Brigade i Tyskland. 176.
Den kgl. tyske Legion. 88.
Den sachsiske Garde. 20.
Det danske Livregiment til Hest. 47.
Det danske Regiment (Det røde Regt.), (Se Sjællandske Livregiment).
Det danske Regiment (svensk). 42, 63.
Det sjællandske rytteri. 51.
21. Artilleriafdeling. 64, 177.
5. Regiments Kanonkompagni. 64.
34. Reservebataljon. 64.
4. Dragonregiment (Se 2. Jyske Rytterregt.)
14. Bataljon. 144-150, 171, 175, 177, 199, 236, 241.

Folk og Værn (Forsv. Civiludd.) 177, 219.

Frans Brockenhuus Rytterregiment. 38.
Fynske Regiment. 61, 64.
1. Jyske nationale Rytterregiment. 55, 63, 67.

Gardehusregimentet. 177.
Gestapo, ty. sikkerhedspoliti. 166.
Guadalajara, spansk inf.reg. 1808. 91-93.
Gyldenløves Dragoner. 36, 38, 63.

HIPO, ty. hjælpepoliti 1944. 166.
Holstenske Dragonregt. (Se 2. Dragonregt.)
Holstenske Skarpskyttekorps.

Invalidekompagni. 76.

Jyske Regiment. 55, 63.
Jyske Skarpskyttekorps. 61, 64.

Kongens Livregiment til Hest. 38.
Kongens Regiment, rytteri. 51, 63.
Kristian Urnes Rytterregiment. 38.
Kronens Regiment (Fynske Livregt.) 62, 64, 83.
Kungliga Norra Skånske Regimentet. 220.

Land Rytteri. 49, 63.
Landeværnet. 32, 35.
Landstorm. 32, 35.
Livgarden til Fods. 63.

NATO, (Nordatl. Trakt. Org.) 177, 189, 220.
19. Bataljon. 155, 157, 158, 175.
8. Bataljon. 175.

Prins Frederiks Regiment. 54, 63.
Prins Fredrik Ferdinands Regiment (3. Dragonregt., Jyske Dragonregt.) 59, 64.

Region V. 182.

Schalburgkorps 1944. 166.
Sjællandske Div. Korporalskole. 64, 175.
Sjællandske Jægerkorps. 62, 64.
Sjællandske Kyraaserregiment. 58.
Sjællandske Lanserregt. (Se 2. Jy. Rytterregt.)
Sjællandske Livregiment. 30, 31, 53, 63, 64, 105, 180-187, 214-217, 263, 266.
Sjællandske nationale Dragonregt. 55.
Sjællandske nationale Kyraaserregt. 63.
Sjællandske Rytterregt. (Se 2. Jy. Rytterregt.)
Sjællandske Sognerytterregt. 38, 49.
Skånske Regiment, dansk 30.
Slagelse Borgervæbning. 19, 23, 27, 30, 53, 77, 100-103.
Slesvigske Kyraaserregiment. 59, 64.
7. Bataljon. 176, 177.
7. Regiment. 64, 144-149, 265.
17. Bataljon (Dronningens Livregt.) 64, 176.
37. Reservebataljon. 64, 144-149.
3. Jyske nationale Rytterregt. 63.
3. Sjællandske Rytterregiment. 53, 63, 84.
20. Bataljon. 64, 144-149, 199, 265.

Vestsjællands nationale Dragonregt. 56, 65.
Vestsjællands nationale Regiment. 54.

